

CETATEA CAVALERILOR

ANUL 7 NR. 6 (70) IUNIE 2026
FONDATOR: COLONEL DR. CONSTANTIN MOȘNICĂI

REVISTA DE ISTORIE, LITERATURĂ, CULTURĂ ȘI ARTĂ
ORADEA

Constantin MOȘINCAT, Fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu Argument istoric, juridic și spiritual	3
Ecaterina CHIFU. CUVANTUL CARE ZIDEȘTE-MARE ESTE DUMNEZEU!	10
Dumitru ACHIM, Askesis (nevoința) în lumina lui Thanatos (moartea) și Anastasis (Învierea) sau despre semnificația suferinței	11
Constantin MALINAȘ, Din arhiva lui George Roca: Fiorii dacismului în școala ardeleană	18
Dan Toma DULCIU, Cafea, aburi și vise: o incursivă în cafeneaua vieneză prin ochii lui Eminescu	24
Aurel V. DAVID, Eminescu participant la adunarea generală a „Astrei” 27-28 august 1866	32
Nicolae IOSUB, Cauza morții lui Mihai Eminescu ipoteze, documente și mărturii	41
Gheorghe C. NISTOROIU, Dostoievski și Eminescu – Genii ale ortodoxiei universale (I)	46
Mircea Dorin ISTRATE, Mărite domn al poeziei	52
Ion PACHIA-TATOMIRESCU, Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) – redescoperitor al Americii și reocolitor al pământului între 461 și 465 d. hr. (X)	54
Angela FAINA, Epopeea glorioasă a Viteazului Mihai (55)	60
Aurel V. David, O țineră de minte pentru „reformarea” lui Cezar Librecht	69
Elisaveta ROȘU, Contribuția lui Roman Ciorogariu la Marea Unire (3)	75
Ionel NOVAC, Zborul cosmic al lui Dumitru-Dorin Prunariu omagiat la academia română	85
Gheorghe Constantin NISTOROIU, Sfinții împărați Constantin cel Mare, Elena mama sa și mlădițele lor românești	89
Carmen Cristina OLTEAN, Elena Buică-Buni, lumina călăuzitoare în cultura românească din Canada	96
Grigore Stamate, Reflecții pe asupra unui volum de excelență	98
Ion Anton DATCU, Per crucea ad lucem lt. colonel Anton Datcu, 17.07.1907-04.04.1984, comemorare la mare depărtare	101
Ion PACHIA TATOMIRESCU, Hidronime, toponime din Dacia-de-România – Maris, Mureș, Maramureș etc.	103
Nicolae GRIGORIE LACRIȚA, Securile „inteligente”: ochii și urechile invizibile din propria casă	114
Miorița SĂTEANU, Biografie Monsenionul Vladimir Ghika	117
Mihaela CD, Recenzie de carte „Cuvinte cu parfum de levăntică”	119
Lazăr CAJAN, Istoricul statuii lui Avram Iancu din Oradea	122
Iulia Iasmina MOȘINCAT, Viața din spatele scenei	125
Mircea Dorin ISTRATE, Ziua universală a tei românești - 24.06.2026	138

Revistă de istorie, literatură, artă și cultură

DIRECTOR FONDATOR

Colonel Dr. Constantin Moșincat

Anul VII, Nr. 6(70) / Iunie 2026

Colegiul științific:

Prof. univ. Dr. Ioan SCURTU

(Academia Oamenilor de Știință din România)

Prof. univ. Dr. Viorel FAUR

(Universitatea din Oradea – Președinte de onoare-
Asociația Națională a Cavalerilor de Clio)

Comandor prof. univ. Dr. Jipa ROTARU

(Academiei Oamenilor de Știință din România,
Președinte – Filiala Maia „Barbu Catargiu”)

Ambasador, Prof. univ. Dr. Dumitru PREDA

(Membru corespondent Academia Română—
„Fundația Europeană Titulescu”)

Prof. univ. Dr. Mihai DRECIN

(Academia Oamenilor de Știință din România)

Col. prof. univ. Dr. Constantin Hlihor

(Cercetător științific gradul I)

Prof. univ. Dr. Cornel T. DURGHEU

(Fundația Cetate Durgheu)

Col. Dr. Vasile Șt. TUTULA

(Asociația Avram Iancu)

Redacția:

Col. Dr. Constantin MOȘINCAT

(Redactor șef)

Jr. Dr. Augustin ȚĂRĂU

(secretar de redacție)

Membri:

Lector univ. Dr. Cristina PUȘCAȘ

Col. ing. Dan POINAR

Col. Ioan TĂTAR

Publicația

Asociației Naționale a Cavalerilor de Clio

www.biblioteca-cavalerilor.ro

bibliotecacavalerilor@gmail.com

Tf. 0742864260

ISSN 2734-6889, ISSN-L 2734 - 6889

Coperta: George Roca

Art. 30 Constituția României - libertatea de expresie

NUMELE DE ROMÂN

FRUNTEA OMULUI NU SE PLEACĂ DECÂT ÎN FAȚA LUI DUMNEZEU

Argument istoric, juridic și spiritual¹

Constantin Moșincat

Precum Moise pe Muntele Sinai a proclamat Decalogul lui Dumnezeu, tot astfel Horea, de pe crestele Carpaților, a proclamat legea cea nouă a Neamului: *dreptul omului de a-și ridica fruntea către cer, dreptul robului de a fi liber, dreptul românului de a fi stăpân în patria sa.*

Alba Iulia

În anul 1784, Horea nu s-a ridicat doar împotriva nedreptății ci s-a ridicat ca să scrie pe piatra vremii o **lege a libertății și a egalității**, o lege izvorâtă din însăși fibra profundă a Pământului Daciei. Această lege, în esența ei, **nu era nouă**, ci era **reînvierea Legii Valahe**, acel drept străvechi al obștii de a-și hotărî singură

¹ Constantin Moșincat -Fragment din - *Clepsidra Jus Valahicum. Moștenirea și dezmoștenirea strămoșilor*, vol.2 **Identitatea**, în curs de apariție

viața, de a-și apăra glia, onoarea și libertatea.

Legea Valahă – moștenire din timpul lui Zalmoxe și al „judecătorilor drepți” – proclama **libertatea omul prin naștere** și că nimeni nu poate lua libertatea pe care strămoșii au primit-o „din Cer și din Pământ”². În tradiția obștilor românești, **judecata se făcea la lumina zilei**, în fața satului, iar pedeapsa nu era pentru su-punere, ci pentru nedreptate și avea ca scop îndreptarea făptuitorului.

Când Horea a rostit în fața moșilor chemarea la ridicare, el nu a făcut decât să cheme poporul la **vechea lege valahă**, legea în care „**fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu**”³.

Îmbrăcat în tradiționala straie cu **cioareci cu opinci, zeche de lână albă, și cu cușmă moțească**, Horea era plămădit din **vârtosul aluat din care se fac vitejii și martirii**. Nu purta sceptru, ci **toiagul păstorului**; nu avea oștire, ci **glasul muntelui**; nu venea cu legi scrise pe pergament, ci cu **legea dreptății scrisă în inimă** – aceeași lege veche care spunea că „**unde este nedreptate, omul liber se ridică**”⁴.

Pe culmile Apusenilor, acolo unde Cerul se sprijină pe crestele stâncoase, Horea a rostit **zechea libertății** – judecata cea dreaptă a unui popor prea îndelung apăsător. Iar când roata a frânt trupul, nu a putut frânge și legea pe care o proclamase cel poreclit

²Idem, volumul 1 *Strămoșii*, în care prin **Legea Valahă** se subsumează ansamblu de norme cutumiare specifice obștilor românești, având rădăcini precreștine (zalmoxiene) și menținute până în secolul XVIII. Principiul fundamental era libertatea persoanei și dreptul obștii la autodeterminare.

³ Formulă tradițională regăsită în numeroase hotărâri ale satelor din Țara Moșilor și Țara Hațegului, transmisă oral prin „judecătorii de sat” (cnezi, juzi).

⁴ Rezumat al conceptului de **dreptate obștească** (ius valahicum), confirmat în documente medievale (sec. XV–XVIII) în care domnii sau împărații recunosc „dreptul românilor de a se judeca după legea lor strămoșească”.

„*Rex Daciae*”: **legea omului liber**, legea valahă a demnității.

De atunci, în fiecare moț se aprinde aceeași scânteie, iar în fiecare român răsună același adevăr: **unde se ridică fruntea către cer, acolo Horea nu moare.**

Expresia „**fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu**” este una dintre cele mai vechi și mai puternice formule ale **dreptului valah**, apărând în tradiția obștească, în hotărârile

satelor, în rânduielile cneziale și chiar în cronicile străine care descriu „îndărătnicia românilor de a-și pleca grumazul în fața unor domnii străine”. Această formulă, pe cât de scurtă, pe atât de densă, reprezintă **esența demnității juridice și spirituale** a românului. Iar ca reprezentare simbolică, cum spunea Aurel Pentelescu⁵ sculptura făcută de Dimitrie Anghel lui Mihai Eminescu, din fața Ateneului Român este cea mai sugestivă expresie a demnității prin rugăciune, simbol sacru al Neamului Românesc cu fruntea plecată numai în fața Domnului.

Expresia nu este o metaforă, ci un **principiu de organizare a comunității**, un articol nescris al *Jus Valachicum*, moștenit din epocile în care în Carpați se judeca „după dreptatea legii vechi”, sub cerul liber, în fața întregii obști.

Rădăcini în Dreptul Zalmoxian

În tradiția străveche, la geți>daci, legea nu era impusă de un monarh absolut, ci era considerată **darul Cerului**, o rânduială ce trebuia respectată pentru a păstra armonia

⁵ Prof. univ. Dr. Aurel Pentelescu, *Statuia lui Mihai Eminescu din Fața Ateneului Român, București în Cetatea cavalerilor nr.1/2025*

Eminescu-Ateneul Român

lumii. Zalmoxe era „învățătorul cel drept”, cel care spunea că **omul trebuie să caute libertatea sufletului**, iar libertatea trupească este consecința ei.

Din această doctrină derivă principiul: **Omul nu se supune tiraniei, căci libertatea este însușire cerească, nu pământească.** În fapt acest principiu are continuitatea în **Legea Valahă** (*Jus Valachicum*), chiar dacă izvorul său n-a fost încă identificat de cercetători ai

dreptului, ori ai morale tradiționale.

Afirmația noastră are ca punct de reazem documentele medievale – diplome arpadiene, acte cancelarești, hotărâri ale scaunelor de judecată românești – care toate preiau ceea ce nu era scris, dar care funcționa – izvoare care menționează constant că românii cer să fie judecați „după legea lor strămoșească”, iar când li se cerea supunere totală față de nemeși sau episcopi catolici, răspunsul era invariabil: **„Fruntea nu o plecăm decât în fața lui Dumnezeu și înaintea judecății drepte.”** (formulă atestată în multiple conscripții și anchete nobiliare din Hațeg, Zarand și Țara Moșilor). Toate se leagă solid de ceea ce noi numim **Rezervorul Memoriei**, în care viața trăită are forță de neoprit prin experiența deprinsă a celor 7 ani de acasă. Această refuzare a supunerii oarbe – este specifică și menționată în numeroasele răzmerițe pornite încă de pe vremea stăpânirii romane, suprapuse peste martirajul sfinților valahi și eroi – zugrăviți în straie naționale, cu opinci și aură de Sfinți în Catedrala Națională – aspect merit a regenera deminarea și reputația românilor de a fi „popor neplecat”, lucru menționat de cronicari unguri, sași și chiar italieni.

Codul nescris al obștilor românești – atestază fără de tăgadă – că în satul românesc tradițional, fruntea nu era semn biologic, ci **simbol al demnității și al dreptului**. Aplecarea frunții era un act solemn, rezervat doar pentru: rugăciune, jurământ sau semnul recunoașterii lui Dumnezeu. În fața omului, a stăpânului, a nemeșului sau a funcționarului, fruntea nu se pleca. Vorba cântecului tata intra în primărie cu căciula în cap-moștenire de la daci! Când un nobil încerca să impună obediența, bătrânii obștii răspundeau invariabil: „**Omul e om, nu vită. Fruntea nu se pleacă decât la Cel de Sus.**” Aceasta nu era sfidare, ci **lege morală**. Și ca pildă pentru urmași – Mihai Eminescu – poetul nemuririi noastre – stă în fața Ateneului Român, „desculț și în picioare, cu mâna dreaptă – simbolizând trinitatea - făcându-și semnul crucii, cu privirea spre cer – în tainică rugăciune”, cum ne învață profesorul Aurel Pentelescu.

Și dacă ar mai fi nevoie am invoca argumentul biblic – închinarea doar lui Dumnezeu. Principiul apare și în tradiția creștină a românilor. Biblia afirmă clar: „*Domnului Dumnezeului tău să te închini și Lui singur să-I slujești*” (Matei 4:10). „*Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său*” (Geneza 1:27). Dacă omul este făcut „după chip”, fruntea – sediul rațiunii – nu poate fi plecată în robie înaintea altui om.

Ca argument istoric – de la Basarab I la Horea – am reaminti faptul că Voievozii români au folosit această idee ca armă politică astfel: **Basarab I** răspunde regelui Ungariei că „*Dumnezeul meu îmi este martor că nu mă plec minciunii*”. **Mircea cel Bătrân** spune că „*înaintea lui Dumnezeu stau și judecata mea este dreaptă*”. **Ștefan cel Mare** răspunde lui Bathory: „*Capul meu nu se pleacă decât înaintea Domnului*”. Aceeași formulă ajunge în Țara Moșilor. Când Horea urcă spre împărăteasa Maria Tereza și apoi spre împăratul Iosif II, el nu cere grații, ci **drepturi**, întemeiate juridic pe cutuma valahă a libertății: „*Nu suntem iobagi, ci fii*

ai Domnului și ai gliei. Fruntea românului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu.” Acest principiu devine fundamentul moral al Revoluției din 1784.

Simbolul frunții în cultura română – are aceași forță ca argumentul antropologic – rezultat al unei tradiții de cultură orală românească: **fruntea ridicată** = demnitate, statornicie, libertate; **fruntea plecată** = umilință, aservire, robie. De aceea, cântecele moțești, de pildă, spun: „**Fruntea sus, române drag, nu te pleca la cel ce te apasă.**” Iar în folclorul ardelenesc se afirmă: „**Până-i cerul peste noi, fruntea-n jos nu o purtăm.**” Acum se înțelege de ce însuși marele savant Nicolae Iorga atribuia ardelenilor semnificația măreață a aceluia „**steag ca bolta cerului de necuprins**”?!

Înfășurat într-o sinteză juridică am putea consemna că formula este, în termenii dreptului cutumiar și are valoare de principiu, anume: **Principiul suveranității persoanei** → omul nu poate fi redus la statutul de rob, oricâte acte ar semna un stăpân. **Principiul supremației divine** → nicio autoritate lumească nu are drept absolut asupra vieții și demnității unui om. **Principiul egalității ontologice** → toți oamenii sunt egali în fața lui Dumnezeu; de aici refuzul supunerii umilitoare.

Expresia „**fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu**” este un concentrat de: **drept străvechi; credință; antropologie; demnitate și libertate; identitate valahă**. Prin Horea, ea (libertatea) devine **program politic și călăuză de libertate**, asemenea unui „decalog valah”.

Și pentru ca aceste concluzii să capete forță de argument vom completa cu extrase din cronică, conșcripții, autori și mărturii istorice, care să justifice afirmația străbună că **fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu!**

În cronicile medievale ungurești sunt multe însemnări despre români, chiar dacă sunt numiți în diferite feluri.

a) **Anonymus** (*Gesta Hungarorum*, sec. XII–XIII) afirmă că românii din Transilvania: „*Sunt oameni mândri și greu de supus, iubitori de libertate mai mult decât orice.*” (și acesta este un **rezumat fidel**, nu citat literal). Această caracterizare este printre primele care surprind **independența morală** și refuzul supunerii umilitoare a românilor (oláh) ardeleni.

b) **Simon de Keza** (*Chronicon Hungarorum*, sec. XIII) amintește despre valahii din Carpați: „*Nu se supun cu ușurință și nu îngenunchează înaintea seniorilor, căci se cred liberi din vechime.*” (parafrazare din pasaje despre „Blachi” și statutul lor liber). Aceasta este **prima legătură explicită** dintre români și **ideea libertății ancestrale**.

c) **Cronici săsești** (sec. XV–XVI) – în special în consemnările preoților sași din Sibiu și Orăștie, românii sunt caracterizați drept: „*neplecați, obștea lor judecă la soare și nu îngenunchează decât la altar.*” Formularea „**numai la altar**” = exprimă exact înțelesul expresiei „*fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu*”.

În documentele administrative medievale (*Jus Valachicum*) este prezentă astfel:

a) **Diploma Andreanum (1224)** – în subsidiar deși documentul privește sașii, menționează și **dreptul românilor** de a fi judecați „*după legea lor*” în zonele unde sunt majoritari. Istoricii arată că această lege era: **legea valahă – cutuma libertății personale și a obștei autonome**.

b) **Conscripții nobiliare din Hațeg, Țara Zarandului și Țara Moșilor** (sec. XV–XVIII). În unele dintre acestea românii apar cu formule autentice, consemnate profesionist, precum: „*Românii nu se pleacă în fața omului, ci numai înaintea lui Dumnezeu și a dreptății.*” (Conscripția nobililor Hunedoarei, cca. 1540–1570 – rezumat notarial). „*Ei zic că sunt liberi din vechime și că fruntea nu se pleacă decât la Cel de Sus.*” (Interogatoriile nobiliare privind satele valahilor din Zarand, sec. XVII). Aceste consemnări sunt cele mai

apropiate textual de expresia noastră din titlu prezent.

În operele sale savantul Nicolae Iorga notează constant că românii ardeleni sunt: „*Un neam care nu s-a aplecat în fața nimănui, decât înaintea lui Dumnezeu și în fața dreptei judecăți.*” (sinteză a textelor lui Iorga din *Istoria Românilor și Scrisori de boier*)

În descrierea țaranului român din Ardeal **Constantin C. Giurescu** apreciază că: „*Țăranul român nu îngenunchea decât la rugăciune. În fața stăpânului stătea drept.*” (*Românii*, vol. II). **David Prodan** – în *Răscoala lui Horea* - surprinde mentalitatea moșilor: „*Ei se socoteau oameni liberi, nu iobagi, căci libertatea era de la Dumnezeu.*” și „*Horea vorbea cu demnitatea unui trimis al poporului, nu ca supus al împăratului.*” **Hadrian Daicoviciu**, scrie despre daci și moștenirea lor spirituală cum că pentru ei „*Demnitatea este o constantă. Ei se supun zeilor, dar nu tiraniei.*”

În tradiția juridică orală a satelor (hotărâri și judecăți cneziale), sunt consemnate formule precum: „*Omul e dator să plece fruntea numai când zice Tatăl nostru.*” (Tradiție cnezială din Valea Hațegului, sec. XVII–XVIII – colectată de etnografi) și „*În fața dreptății și a lui Dumnezeu ne plecăm, nu în fața nedreptății.*” (Hotărâre de obște, secol oral, arhive locale ale Hunedoarei).

În rapoartele austriece despre Horea, apare ideea la **David Prodan** – **extrasă din documente imperial – cum că:** „*Horea vorbea ca un om liber, nu ca un supus. Încrăzător în dreptatea lui și în dreptatea lui Dumnezeu*”⁶. **Ion Mușlea** – *culegeri de*

⁶ După răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, de la 1784, împăratul austriac Iosif al II-lea acordă, pe 2 august 1785, dreptul la liberă emigrare și strămutare a țaranilor români din Ardeal. De astfel, unii istorici consideră lipsa de sprijin a lui Horea din partea iobagilor din decembrie 1784, tocmai pe zvonul răspândit, că împăratul austriac le-ar fi promis prin mitropolitul sârb Nichitici dreptul de a se strămuta și migra. Guvernatorul Bucovinei, baronul Enzenberg în urma evaluării din 1786, confirma cele scrise de

tradiții moștești – susține că tradiția orală păstrată de moși despre Horea: „*El zicea că omul e fiu de Dumnezeu, și numai la Dumnezeu să plece fruntea.*”

Prin extrasele de mai sus se vede limpede că formula „**fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu**” nu este invenție modernă, ci are rădăcini precreștine (zalmoxiene), continuă și în dreptul valah medieval. Apare în cronici străine, precum este afirmată constant în conscripții și interogatorii nobiliare. Conceptul acesta principal este confirmat de marii istorici ai secolului XX și devine fundamentul atitudinii lui Horea în 1784 și urmașilor săi. Este unul din principiile sacre ale demnității valahului.

După ce am inserat o secțiune extinsă care leagă expresia „*fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu*” de mărturiile și documentele străine (cronici medievale, corespondență habsburgică, reacții franceze), plus o listă de surse primare și secundare care pot fi întregite și cu alte surse bibliografice. Am citat exclusiv texte și lucrări verificabile (nu am inventat pasaje). Mai jos am conceput și pregătit pentru capitol un text, urmat de notația cu referințe (site-uri web.run la cele mai importante afirmații).

Cronici medievale privite din (perspectiva occidentală și maghiară) precum *Gesta Hungarorum* (Anonymus) și scrierile lui Simon de Kéza surprind de timpuriu caracterul „neplecat” atribuit populațiilor autohtone („Blachi”, „Valachi”) - observații care permit o continuitate discursivă între atitudinea descrisă de cronicari și formula juridico-morală a „*frunții neplecate*”. Acești cronicari nu folosesc expresia exactă modernă, dar descriu repetat o mentalitate: *libertatea obștii și reticența la supunere oarbă*.

poetul Mihai Eminescu, că în această provincie, recent trecută sub stăpânirea Vienei, ar fi venit 11.000/12.000 de familii de români ardeleni, regiunea având un spor demografic cu 29.102 peste câțiva ani.

Corespondența imperială și documente habsburgice, conform unor însemnări din arhivele habsburgice menționează că la curtea imperială există rapoarte și scrisori care reflectă felul în care autoritățile de la Viena au perceput cererile românilor (de reprezentare, de apărare a Bisericii Ortodoxe și de corectare a abuzurilor feudalilor). Comunicările între curtea imperială și guvernul din Transilvania conțin evaluări ale „caracterului neplecat” al țăranilor și precizează că problemele se întemeiază pe revendicări juridice - nu pe simple acte de banditism, fapt care explică de ce însuși Iosif al II-lea a emis acte și intervenții care urmăreau și reglementarea situației. (consultați corespondența imperială și rapoartele Guvernului). [German History in Documents and Images+1](#)

Reacții ale altor curți regale europene și în presa și pamphletistica din Franța, răscoala din 1784 a avut ecou. În presa și în publicistica occidentală a fost un caz notoriu pri scrisul lui Jacques-Pierre Brissot, care în 1785 a publicat o *scrisoare deschisă* adresată împăratului Iosif II, luând poziție în favoarea dreptului supușilor de a protesta împotriva nedreptății. Această reacție franceză arată că evenimentul nu a fost interpretat doar ca un „incident local”, ci ca o problemă de principiu privind drepturile politice ale supușilor. [Die Welt der Habsburger+1](#)

Și cronici și rapoarte germane/săsești (considerate corespondențe locale) dar de fapt scripte de cancelarie și rapoarte transmise de clerici, preoți și funcționari (sași) tot un fel de „germani” sau sași din Transilvania descriu, în scrisori scenele revoltei și oferă comentarii etnografice - remarcile lor confirmă tradiția românilor de plecare a frunții doar la rugăciune, iar acțiunile aveau motivații juridice și sociale, nu simple impulsuri de structurante. (vezi corespondențele publicate în presa vremii și colecțiile locale). [Adevarul+1](#)

Ce lipsește în arcul de cerc: Turcia, Patriarhia Ortodoxă, Rusia. După o lectură atentă constatăm că în Turcia /

Poarta Otomană nu există (sau nu sunt cunoscute public) „firman-uri” directe ale Porții privitoare la răscoala lui Horea căci Transilvania era sub suzeranitate habsburgică, iar principatele române erau sub tutela Otomană, Corespondența diplomatică otomană privind evenimentele din Ardeal se găsesc fragmentar în arhive diplomatice (orientalistice) și rareori tratează în termeni morali formula „*fruntea neplecată*”. În cercetări moderne s-a atras atenția că reacțiile otomane la evenimente europene de acest tip au fost adesea mediate de diplomați, nu prin declarații publice directe.

- **Patriarhatul (Constantinopol / Biserica Ortodoxă):** comunicările patriarhale directe despre răscoală sunt limitate. Biserica Ortodoxă locală (preoțimea transilvană) a fost însă un vector al memoriei și al justificării morale, iar arhivele Mitropoliei sau ale Protopopiatelor conțin mărturii orale și acte Parohiale care confirmă dimensiunea religioasă a revendicării: *fruntea se pleacă la Dumnezeu*.

- **Cât privește Rusia ortodoxă:** corespondența diplomatică rusă, despre evenimentele din 1784, există în tezaurul departamentelor de politică externă (rapoarte ale agenților ruși în Europa centrală), dar referințele la «motivele morale» ale țaranilor rămân comentarii diplomatice, nu documente care formulează o teologie a demnității.

Din cele enumerate putem constata că există puternice surse occidentale (cronici, rapoarte habsburgice, pamphletistică franceză, și habsburgică⁷ corespondențe germane/săsești) care justifică asocierea expresiei „*fruntea... doar la Dumnezeu*” cu mentalitatea valahă. Sursele otomane, patriarhale sau ruse, deși utile, nu produc de obicei formulări identice, dar oferă context diplomatic și religios util pentru argumentare. [German History in Documents and Images+2](#) [Die Welt der Habsburger+2](#)

⁷ Vezi *Cetatea Cavalerilor nr. 4/aprilie 2026*

Bibliografie

Gesta Hungarorum (Anonymus) — ediție critică. Vezi discuția modernă asupra „Blachorum” în analiza lui Alexandru Madgearu. [UCL Discovery+1](#); Simon de Kéza, *Chronicon Hungarorum* — pasaje referitoare la „Blachi/Valachi” (transcrieri și traduceri în colecțiile medievale). [Dokumen](#);

Corespondență imperială și rapoarte ale Guberniului Transilvaniei (Arhivele Habsburgice). Vezi colecțiile de scrisori și analizele publicate pe GHDI (German Historical Documents). [German History in Documents and Images+1](#);

Jacques-Pierre Brissot, *Seconde lettre d'un défenseur du peuple à l'Empereur Joseph II* (1785) - pamphlet și reacții publice (comentariu istoriografic în lucrările despre ecoul european al răscoalei). [Die Welt der Habsburger+1](#);

Colecții de izvoare și analize românești: David Prodan, *Răscoala lui Horea*; Nicolae Edroiu, *Răsunetul european al răscoalei lui Horea* (bibliografie utilă pentru reacțiile externe). [Google Books+1](#).

Pentru valahi aceasta este Legea demnității. Această expresie, deși transmisă oral în satele românești timp de secole, își are rădăcinile în **dreptul valah** (*ius valachicum*), în **jurisprudența obștii**, în **cronici, scrisori domnești, mărturii străine** și în **literatura doctrinară românească modernă**.

Este, în sens strict, **prima declarație de demnitate personală din spațiul european răsăritean**, cu mult înainte ca liberalismul modern să fie formulat.

Cronici românești menționează tradiția neplecării în Cronicile lui **Grigore Ureche** (sec. XVII) - reche spune despre moldoveni: „**Și nu vor a fi robi nimănu, fără numai lui Dumnezeu.**” Această formulare este una dintre cele mai vechi atestări scrise ale ideii.

Miron Costin - în *Letopisețul Țării Moldovei*, Costin notează că moldovenii sunt „cu fire slobodă” și că „niciun neam nu suferă jug străin cu atâta împotrivire”.

Radu Popescu (Țara Românească) - Pomenește că în vremea fanarioților „*poporul s-a ridicat că fruntea nu se pleacă până la pământ decât la icoană*”.

Documente și scrisori domnești întăresc ideea noastră. **Scrisoarea lui Vlad Țepeș**

către brașoveni (1462) - Țepeș afirmă că românii „*nu vor să fie robi nimănu, căci Dumnezeu i-a făcut liberi*”.

Pravila lui Vasile Lupu (1646) - În preambul zice așa: „*Omul, zidit de Dumnezeu liber, să nu fie cu sila supus altuia fără dreptate.*”

Hrisoave ale lui Mihai Viteazul - Într-o scrisoare către Rudolf II, Mihai scrie că românii „*nu știu a se pleca decât înaintea Sfintei Troițe*”.

Cităm și din unele cronică și mărturii străine mențiunile făcute la tema noastră. **Niccolò Barsi** (*Călugărul italian, sec. XVII*) - Descriind pe români: „**Popor neînfricat, nu se pleacă decât în fața altarului**”. **Celebrul Evlia Celebi (cronicar otoman, 1660)** - În *Seyahatname*, despre români (Eflak): „**Sunt oameni mândri, nu pleacă frunțile în fața nimănu, decât la Dumnezeu.**”

Cronici rusești – Letopisețul Pravoslavnic (sec. XVIII) – scrie despre românii din Țările Dunărene că „**Ei se socot oameni liberi și nu îngenunchează înaintea împăraților străini**”. Scrisori habsburgice (a. 1764, după masacrul de la Siculeni) - Generalul Buccow raportează Curții de la Viena: „**Valahii nu primesc ușor porunci și nu se supun decât preoților lor.**” **Documente polone (Cracovia, sec. XVI)** - Cronicarul Jan Długosz consemnează: „**Românul pe care l-am văzut în tabără a zis că el nu are împărat decât pe Dumnezeu**”

Extrase din documente bisericești – Papale și ale Patriarhale Ortodoxe sunt relevante astfel: *Scrisori papale (Inocențiu III, 1204)* - Către „*valahii din Balcani*”: „**Populus iste liber est... nec se inclinans nisi Deo**”. *Scrisori patriarhale de Constantinopol (sec. XIV–XV)* - În corespondența cu voievozii munteni: „**Valahii sunt oameni de rânduială veche și nu se pleacă decât la sfânt altarul.**”

Scrisori ale mitropoliților moldoveni (sec. XVII) - Consemnări privind obștile:

„**Oamenii se pleacă doar înaintea icoanei, căci așa este legea strămoșească.**”

Turcii, rușii și habsburgii: trei imperii – o singură constatare - Imperiul Otoman - În rapoartele pașalelor: „*Valahii nu sunt supuși ca ceilalți; ei se cred născuți liberi*”. Imperiul Rus - Generalul Suvorov, după campaniile de la Dunăre: „*Volohi nu primesc porunca nici măcar cu sabia, căci au legea lor veche*”. Imperiul Habsburgic - Raportul Baronului Brukenthal (1779): „*Românii nu au în fire supunerea servilă, ci numai supunere față de Dumnezeul lor.*”

Papiu Ilarian a formulat, în secolul XIX, expresia modernă a acestei legi morale: „**Românul nu s-a plecat în fața împăraților, ci doar în fața lui Dumnezeu și a legii străbune.**” În scrierile sale despre Horea, Papiu spune: „**Horea a fost glasul vechii demnități valahice: omul nu e făcut pentru genunchi, ci pentru frunte.**”

Mihai Eminescu – cel mai puternic comentator modern - a ridicat această lege la rang filosofic: „**Să nu ne plecăm decât înaintea lui Dumnezeu și a adevărului.**” (*Timpul*, 1878). „**Noi nu suntem un popor de supuși, ci de oameni liberi.**” „**Românii au trăit mii de ani sub sabia istoriei, dar nu și-au plecat fruntea.**” În *Memento Mori*: „**Un templu ce-l înalți în cer, nu-l pleci în fața nimănu.**” Eminescu recuperează ideea străveche a demnității zalmoxiene și o reassemblează în cheia modernă a **libertății naționale**.

În concluzie susținem că și în această speță constatăm continuitatea unei legi morale – după cum reiese din toate documentele, de la cronicile românești la scrisorile papale, de la consemnările turcilor la rapoartele habsburgilor, de la Papiu Ilarian la Eminescu, toate converg spre aceeași axiomă: „**Fruntea omului nu se pleacă decât în fața lui Dumnezeu.**”

Aceasta este legea valahă fundamentală – sau altfel spus **dreptul la libertate, demnitate și neîngenunchere**, transmis din vremea dacilor, apărât de voievozii,

mărturisit de cronicari, recunoscut chiar și de imperii ostile, și în final formulat limpede în modernitatea românească prin Horea, Papiu Ilarian și Mihai Eminescu.

Col. Dr. Constantin Moșincat

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE- MARE ESTE DUMNEZEU!

Ecaterina CHIFU

În acest mileniu care prezintă mari încercări pentru omenire, rugăciunea individuală sau colectivă este atât de imperios necesară, căci vindecarea de tot ce este rău vine de la Dumnezeu, Iisus Hristos, Sfântul Duh, Fecioara Maria, arhanghelii, serafimii, heruvinii, de la toți sfinții care, prin puterea divină, ajută oamenii credincioși. Cărțile de rugăciuni ajută să ridicăm imnuri de slavă Marelui Dumnezeu, lui Iisus Hristos, Sfântului Duh și Maicii Domnului, precum și altor puteri cerești, să aducem mulțumiri sau să facem cereri de ajutor. Prin rugăciune, devenim mai optimiști, conștienți că vom fi ajutați să trecem obstacole grele, să fim mai sănătoși, să sperăm la o viață liniștită, lipsită de griji.

Ruga pentru pace unește oamenii ce doresc să nu sufere de pe urma răutății altora, să construiască relații durabile care să ducă la progres și bunăstare, nu la distrugeri de bunuri și vieți. Viața în rugăciune aduce seninătate în suflet, liniște sufletească, speranță.

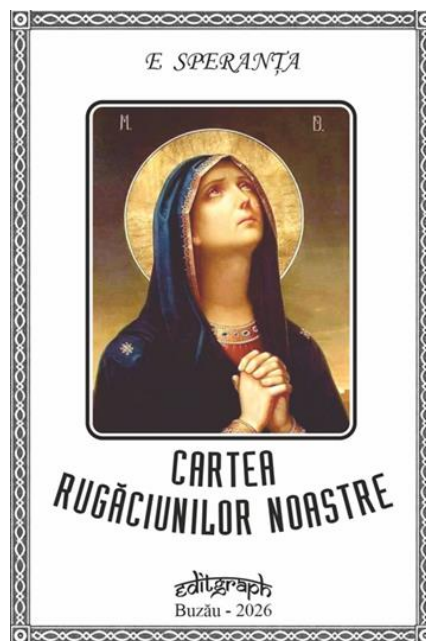
Rugăciunea ne face puternici, căci devenim conștienți că toate puterile divine ne ajută, când facem fapte bune și punem acțiunile noastre în slujba celorlalți.

Rugăciunea este „cuvântul care zidește” și „calea vieții” demnă de urmat. Ea este iluminare, așa cum a spus Iisus Hristos: „Eu

sunt Calea, Adevărul și Viața.” (Ioan 14:6) Acest îndemn trebuie să ne pătrundă în suflet, să nu ne abatem de la calea cea dreaptă, să credem în Adevărul Cuvântului lui Dumnezeu, să avem „viață veșnică”. Cuvintele rostite de Iisus Hristos: „Cine vine după Mine, nu va umbla în întuneric, ci va avea viață veșnică!” (Ioan 8:12) găsec rezonanță în inimile celor ce cred în El. Puterea rugăciunii transformă mintea, gândirea, sensibilitatea oamenilor, aduce transformări chiar în ființa noastră fizică, nu doar în cea spirituală.

Credincioșii care spun mereu rugăciunea inimii: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, te rog, miluiește-mă pe mine păcătosul / păcătoasa!” simt că primesc energie și iluminare de la Cel numit „Lumină Lină”. Am vrut să ofer acest buchet de rugăciuni, să aduc alinare multora, să fac să înflorească sufletele, ca oamenii să devină „fiii Luminii” care să răspândească lumină între semeni. Vedem frumusețea, armonia, ordinea din Univers, toate realizate de Marele Creator. Când vedem alcătuirea unei flori, legume, unor arbori, animale, înțelegem că doar Dumnezeu a putut crea asemenea minuni. Prin rugăciuni puternice, în biserici, lăcașuri de cult, în aer liber, la locuri de întâlnire creștine, putem face ca forțele întunericului să nu distrugă frumusețea și armonia lumii, viața și avutul oamenilor. Trebuie să Îl rugăm pe Duhul Sfânt să ne acopere cu o mantie protectoare, să Se sălășluiască în noi, să devenim parte din divinitate.

Cine Îl poartă pe Iisus în inima sa, acea ființă este capabilă să trimită raze luminoase spre alți oameni și să îi ajute. Doar iubind pe Dumnezeu, putem fi cu adevărat fericiți. Doar

cerând ajutor de la Dumnezeu, Iisus Hristos, Fecioara Maria putem să reușim în acțiunile noastre. Când avem orgoliul să credem că vom reuși doar prin propria noastră voință, primim lecții de viață de la Cel de Sus, că am săvârșit păcatul mândriei și nu reușim în ce ne-am propus.

Rugăciunea ne îndeamnă să fim smeriți, că, prin smerenie, nu mândrie deșartă, vom reuși în viață. În marea Sa înțelepciune, Iisus Hristos ne învață cea mai profundă filozofie, cea a iubirii, a iubirii de semeni, de cele sfinte, de universul creat de Bunul Dumnezeu. El propovăduiește iubirea prin fapte, pilde, prin vorbe ca acestea: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți!” Este un îndemn la iubirea necondiționată față de semeni și față de propria ființă pe care trebuie să o protejăm, să o îngrijim, fără a devenim egoiști și individualiști. Această iubire universală este forța motrice a Universului, este manifestarea celui mai frumos sentiment din lume.

Tot Iisus ne spune să-L urmăm prin cuvintele ce dau sens existenței noastre: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Prin Mine ajungi la Tatăl Meu*” (Ioan14.6). Este Calea demnă de urmat, spre desăvârșirea noastră, calea adevăratei credințe, viața ce trece și dincolo de moarte. Moartea ne face mai reflexivi, ne îndeamnă să reluăm dialogul cu Dumnezeu Cel Viu, Cel Adevărat, Cel Atotputernic, să ne rugăm Mântuitorului Iisus Hristos, să dorim ocrotirea Sfântului Duh, să așteptăm mângâiere de la Preasfânta Fecioară Maria.

Am propus ca această carte să devină un auxiliar didactic îndrăgit de elevii care studiază Religia, căci tânăra generație trebuie să fie educată în spiritul moralei creștine. Aș dori mult ca versurile să poată stabili o punte de legătură între cei ce aparțin spiritualității românești de pretutindeni, ele fiind un îndemn la înțelegere și pace în lume, la iubire creștinească. Aceste poezii sunt însoțite de rugăciuni și psalmi ce se cântă în bisericile noastre ortodoxe și dau atâta strălucire

slujbelor religioase, având o mare putere emoțională și duhovnicească. Sper că aceste rugăciuni semnate cu pseudonimul meu „Speranța” vor fi o mângâiere sufletească pentru cei ce-L iubesc pe Dumnezeu, pentru cei ce găsesc în credință flacăra vie ce-i ajută să pornească pe drumul spre adevărata fericire prin credință.

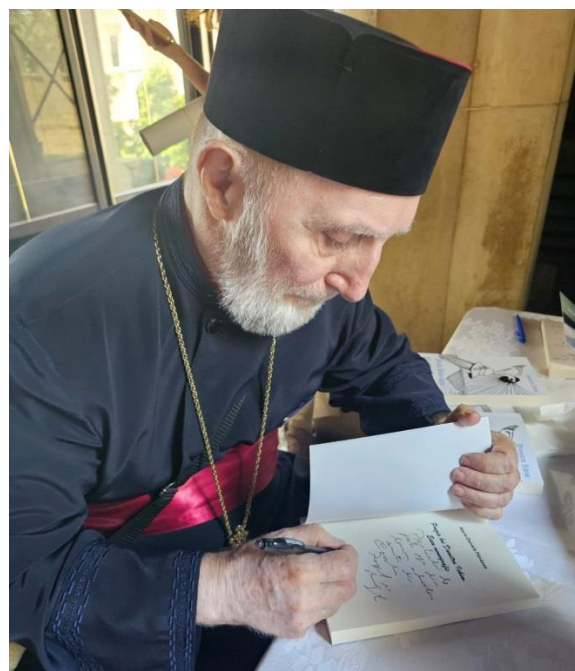
Aduc mulțumiri pe această cale Prea Sfinției Sale, Episcopul EPIFANIE al Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei care a aprobat apariția primei ediției a acestei cărți, în 2002, dându-ne arhieriasca binecuvântare. Fie ca Domnul Dumnezeu, Fiul Său, Iisus Hristos, Maica Domnului, Sfânta Fecioară Maria să iubească și să apere România, pe fiii ei, pământul românesc și să facă să înflorească sufletul românesc prin credință, în pace și armonie.

**CHIFU Ecaterina
Râmnicu Vâlcea
1 mai 2026**

**ASKESIS (NEVOINȚA) ÎN LUMINA
LUI THANATOS (MOARTEA) ȘI
ANASTASIS (ÎNVIEREA)
SAU DESPRE SEMNIFICAȚIA
SUFERINȚEI**

Dumitru Achim

Povestea lui Askesis

Odată în fața Cetății s-a adunat o mulțime de străini „după vorbă, după port”, cum ar zice poetul, care voiau să porceadă război împotriva oamenilor Cetății. Cum războiul trebuia să fie iscat dintr-o scânteie străinii au început să-i întărate pe oamenii locului cu tot felul de sudalme și vorbe nechibzuite și de rușine. Unul dintre ei se arăta a fi cel mai arțăgos din fruntea gloatelor. Nietzsche, că așa îi ziceau ortacii lui, țipa cât îl ținea gura că a murit Dumnezeu. „Și ce să facem noi” au întrebat oamenii Cetății „dacă Dumnezeul vostru a murit?”, „Păi să ne deschideți porțile Cetății ca să vă iluminăm, nu-i așa Fredy?”, „Desigur, răspunse mustăciosul. *Religia ăstora, ar zice chiar și Zarathustra, e o sinucidere a rațiunii, o rațiune de vierme, care nu poate fi ucis dintr-o singură lovitură. Religia creștină a fost dintru început sacrificare: sacrificarea tuturor libertăților, toată mândria, toată încrederea de sine a spiritului., în același timp o înrobire, auto batjocorire și automutilare.” Gloatele începură să aplaude zgomotos.*”. „Oamenii moderni, continuă Nietzsche, cu obtuzitatea lor la toată nomenclatura creștină, nu au putut sesiza superlativul macabru care se ascunde ca gust antic în paradoxala formulă «Dumnezeu pe cruce». Creștinismul este religia sclavului care iubește așa cum urăște, fără nuanță, în adâncul lui, până la punctual durerii, până la punctual bolii - marea suferință ascunsă... Oriunde o nevroză religioasă a apărut pe pământ o găsim legată de trei prescripții periculoase de dietetică: singurătatea, postul și abținerea sexuală...” (Friedrich Nietzsche, *Beyond Good and Evil*, Penguin Classics, p. 75-76)

Oamenii Cetății au chemat pe Askesis care era cel mai înțelept și mai puternic dintre ei și i-au cerut sfatul. Askesis s-a urcat pe metereze și printr-un tâlmaci s-a prezentat gloatelor din fața porților. „Askesis”, începu tâlmaciul, este unul dintre cele mai vechi cuvinte de pe tărâmul nostru. S-a născut din stirpea împărătească a verbului

askeo a cărei împărăție se întindea pe multe meleaguri de cuget.

În vechime, pe vremea Înțelepților din ținutul Eladei, *askesis* însemna exercițiu athletic, pregătire militară, practicarea unei arte. Stadionul unde aceștia se adunau pentru exerciții, sau locul unde se retrăgeau pentru meditație sau practicarea unei arte se numea *asketerion*. În acest sens vorbește Xenophon (Mem. 1,2,19; Cyr. 2,1,20.), Herodot și Platon (Legile 795,b; Euthid.283,a). *Asketerion* era locul practicării ascezei adică *askesis*. Ca logică Nietzsche prin afirmația că „creștinismul este religia sclavilor” greșeste de două ori. Prima dată prin omiterea lui și deci „creștinismul este și religia sclavilor”, iar a doua oară prin folosirea peiorativului de sclav în sens de neputincios și netrebnic.

Greșelile lui ca și dezinformația împrăștiată cu cinism sunt ridicole prin faptul că esența creștinismului își începe abecedarul cu virtuțile. Virtute este semnul împărătesc al omului, virtute etimologic este derivat din vir adică bărbat, cel care se pregătește în arena și stadionul spiritual spre a lupta. Scopul luptei lui nu este o cucerire geografică, ci o cucerire ontologică, o cucerire a sinelui spre a deveni virtuos. Virtuozitatea se obține prin suferință și chin, fără lacrimi și sudoare omul nu poate fi decât „spini și pălămidă”.

Juvenal prin Satire ne-a transmis celebrul aforism „Mens sana in corpore sano”. Omul nu este numai trup, omul nu este numai suflet ci armonia acestora în superlativul persoanei umane care este *homo virtuos* sau *homo christianus*.

Spre acest ideal al lui Asketis, care transformă Impărăția omului prin devenirea ei Impărăție a Cerurilor, Sf. Apostol Pavel le scria celor din Efes. Ca o aluzie la Juvenal omul lui Pavel era creștinul care tot timpul se află în arenă. Oare nu spunea Mântuitorul că Impărăția Cerurilor se ia cu asalt? E vorba de o asediere a Cerurilor. Pentru aceasta creștinul trebuia să se pregătească asemenea unul luptător roman

îmbrăcat cu armură, mijlocul strâns în cingătoare, cu platoșă, pavăză și coif. Nu e vorba de un sclav care să-și sărute lanțurile, ci un viteaz luptător totdeauna fiind gata de luptă. „*Pentru aceasta luați armura lui Dumnezeu: pentru ca-n ziua cea rea să fiți în stare să țineți piept; și după ce veți isprăvi totul, să rămâneți în picioare.*”. Nici pe departe imaginea de târătoare spirituală, sau „vierme”, ci dimpotrivă: „*Stați în picioare, având mijlocul încins cu adevărul și îmbrăcați fiind în platoșa dreptății... luând pavăza credinței... luați și coiful mântuirii și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu.*” (Ef 6, 13-17)

Askesis ca nevoie

Deși *Askesis* la prima vedere ar însemna numai exercițiu athletic și practicarea unei arte meleagurile lui semantice sunt mult mai largi. Astfel avem în limba română cuvântul *asceză*. Ascet nu este numai un sihastru ascuns în vreun schit ci acea persoană slujind frumusețea în sensul lui Dostoievsky că „Frumusețea va mântui lumea”. Perspectiva aceasta ascetică depășește esteticul fiind o luptă care are loc pe tărâmul inimii spre idealul *kalokagateic* al persoanei așa cum s-ar exprima Dmitri din romanul „Frații Karamazov”: „*Frumusețea nu este numai un lucru extraordinar, ea este un lucru misterios. Acolo Dumnezeu și Diavolul se luptă din răspuțeri și terenul de luptă este inima oamenilor.*”

Frumusețea ca odihnă a spiritului nu este doar o contemplare pasivă a unui obiect, ci ea este binele despre care Socrate spunea că dacă l-ai cunoscut este imposibil să nu-l urmezi. Persoana umană poartă amprenta Binelui Suprem, chiar dacă acesta ca „chip și asemănare” uneori devine tot mai ștearsă. Actualizarea ei se face prin trăirea vieții printr-o perpetuă luptă cu suferința, cu necazul, cu durerea și în primul rând prin nevoie, al doilea sens al cuvântului *askesis*.

Când Eminescu, prin gura lui Mircea cel Bătrân, afirmă că „*Eu îmi apăr sărăcia și*

nevoile și neamul” ideea pare sau o ironie sau un nonsense. Si nu e nici una și nici alta, ci cu totul altceva. Ce om cu mintea normală s’ar lupta cu disperare să-și apere sărăcia, mizeria materială și mai ales să-și caute cu lumânarea nevoile, adică necazurile, durerile, suferința? Sărăcia lui Mircea cel Bătrân este cea a celor „săraci cu duhul”, care nu sunt idioții, ci cei curați cu spiritul totdeauna deschiși spre ceva nou, inocenți, nespurcați de „bogăția” semidoctului care le știe pe toate. Puritatea sufletească a Prințului Mișkin într-o

lume perversă în care valorile morale sunt inversate fac din acest „sărac cu duhul” să fie numit de toți cei din jur, pur și simplu... „Idiotul”! Sărăcia în sine nu este o virtute, dar sărăcia cu spiritul este, pentru că este deschidere spre o altă lume. În acest sens apar și nevoile la care se referă înțeleptul voievod. Nevoia nu este voia ta, ci a altuia, în primul rând, referindu-mă la cartea lui Martin Buber „I and Thou”, acest altuia fiind scris cu majusculă. În vechea limbă română se vorbește de sfintele nevoie ale sfinților care și-au făcut viața o perpetuă „*facă-se voia Ta!*”. Că aceasta este firea românilor e de ajuns să-l căutăm pe *asketis* în graiul nostru milenar. Bune sau rele, toate sunt de la Dumnezeu. Cele bune e normal să le primim de la El pentru ca El este „Bun și iubitor de oameni”. Cele rele tot de la El le primim pentru că este Bun și ne iubește. Tatăl care-și iubește copilul îl ceartă și-l pedepsește pentru a-l educa.

Problema suferinței și a răului în lume este una din cele mai grele de rezolvat deoarece toate problemele se referă la altul, dar când suferința, necazul sau orice fel de încercare se referă la noi atunci nu putem să o înțelegem, să o concepem, să-i găsim o noimă, un sens. Este foarte greu să acceptăm că și eu pot fi un tu. Pentru Sartre tu este iadul. Cum să mă privesc pe mine însumi? Cum pot să-mi fiu propria mea oglindă? De ce eu? De ce eu să sufăr aceasta? E adevărat că există o suferință a pătimășului de propria lui patimă. Lacomul că nu are și averea vecinului, bețivul că nu

are ce să bea, fumătorul că nu are țigări, iubitorul de arginți că nu are destul și așa mai departe pentru fiecare păcat, dar eu mă refer aici la suferință ca nevoiță. În procesul lui askesis nevoița e o necesitate, o trebuința, ceva inerent. Ne-am învățat ca niște copii răsfățați numai să ni se facă numai după voia noastră. După morala modernă e bun ceea ce e pe voia mea, e drept ceea ce e pe voia mea, e corect ceea ce e pe voia mea, etc., dar în mod natural pentru a ne educa voia, de voie, de nevoie apare în fața noastră ne-voia. Toată lumea care ptolomeic se învârtea în jurul eului tău se prăbușește pentru că ai nevoie de cineva. Elasticitatea limbii române merge până acolo că prezintă suferința, nevoia, necazul ca pe animal care după ce ai scăpat de nevoie te urmărește până te prinde și ești mâncat de nevoi. În filosofia românească nevoia apare însoțită de vai cu vai nevoie când nici nu te aștepti, în mare zor nevoie și atunci de nevoie trebuie să ei o decizie. A cui voie o urmezi? Este voia patimii tale pe care crezi că este a ta, sau voia Lui pe care ți-o însușești spre purificare, sfințire și îndumnezeire? În acest caz pentru a ajunge la „facă-se voia Ta” la adevărata noastră voie ajungem prin ne-voia noastră, prin nevoițele lui asketis.

Asketis ca peirasmos

Un sceptic încercând să-mi dovedească că Dumnezeu nu este bun îmi aducea dovadă cererea din „Rugăciunea domnească”: „și nu ne duce pe noi în ispită”. Cum poate fi un Dumnezeu bun când stă după colț, ne pune tot felul de capcane și ne împinge din spate în brațele răului? Cum acest „ducător în ispită” poate fi bun, argumenta triumfător scepticul, când noi trebuie în fiecare zi să-L implorăm: „și nu ne duce pe noi în ispită”? Lucrurile nu stau chiar așa. În original sensul ar fi de a nu ne lăsa să cădem prin ispită. Omul are voință liberă de aceea ne rugăm ca Dumnezeu să treacă peste voința noastră și nici măcar să nu îngăduiască să fim încercați, iar dacă îngăduiește ispita atunci să ne dea și puterea să o trecem cu bine accidental fiind

pus nu pe ispită ci pe cererea următoare: „ci ne izbăvește de cel viclean”. Tocmai de aceea, cum observa gânditorul Peter Kreef, care a predat filosofia la Boston peste 38 de ani, „Rugăciunea domnească” nu se termină cu trecerea ispitei, izbăvirea de cel viclean ci se sfârșește cu apoteoza omului care a învins răul cu ajutorul lui Dumnezeu prin doxologica exclamare: „*Că a Ta este împărăția, puterea și mărirea!*” adică așa cum am spune noi că voia noastră a sublimat prin nevoiță împărăția lui Dumnezeu din noi.

Părintele Dumitru Stăniloae arată că atât cuvântul grecesc *peirasmos* cât și corespondentul lui slavon *ispită* au înțelesul general de mijloc prin care cineva este pus la încercare, la o probă, un obstacol de trecut. Limba românească, observă Stăniloae, e mult mai nuanțată decât cea greacă sau cea slavă. Când zicem proba prin ispită ne gândim la plăcere, iar când ne referim la proba prin *peirasmos* limba română folosește cuvântul încercare.

În cartea sa de „Ascetică și Mistică Creștină” Dumitru Stăniloae analizează pe Sf. Marcu Ascetul care ne-a lăsat o adevărată teologie a necazurilor și semnificația suferinței din care cităm cele cinci puncte:

- Prin suferințe, încercări și necazuri Dumnezeu ne depărtează de păcat într-un mod pedagogic. „*De nu vrei să pătimești răul, să nu vrei ci să-l faci, pentru că lucrul dintâi urmează cu necesitate celui de al doilea. Căci ce seamănă fiecare, aceea va și secera* (Gal. 6,8). *Semănând de bunăvoie cele rele și secerându-le fără voie, trebuie să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.* (Marcu Ascetul, Filocalie, p. 243). *Peter Kreeft rezolvă problema relației între dreptatea lui Dumnezeu și mila iubitoare a lui Dumnezeu. Conform dreptății lui Dumnezeu trebuia să fim pedepsiți pentru păcat și plata păcatului era moartea. Conform iubirii Lui trebuia să fim iertați, așa că El s-a interpus între condamnat și cel care pedepsește, deci El a*

fost împușcat în locul nostru". (Peter Kreeft, Making Sense Out of Suffering, Ann Arbor, 1986,p.181). Altă imagine: „Casa noastră este amenințată de trăznetul dreptății, iar Iisus se oferă ca paratrăznet”. (id.)

- Necazurile și suferința sunt de multe ori urmare a păcatului. Prin ele se întărește voia omului. Există o compensare între păcatul primit cu voia și suferința sau încercarea primită fără de voie. „Nu zice că se poate câștiga virtutea fără necazuri, căci virtutea neprobată de necazuri nu este întărită.” (Marcu Ascetul, Despre legea duhovnicească, cap.66.p 236) . „De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește umilirea și necazul trupului.” (op.cit.p.265).

- Suferințele ni se trimit pentru ferirea de greșeli viitoare, pentru întărirea firii noastre.

- Suferințele ne pot veni pentru păcatele altora chiar dacă n-am păcătuit noi. “Nu socoti că orice necaz vine peste oameni din pricina păcatelor. Pentru că sunt unii plăcuți și totuși ispitiți. E drept că s-a scris: „Necuvioșii și nelegiuții vor fi prigoniți.” Dar tot așa s-a scris: „Cei ce voiesc să viețuiască în Hristos prigoniți vor fi.” (I Tim 3,12) „Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri, căci chiar el e dator să aibă necazuri pentru aproapele.”(o.c.132, 265)

- Prin ele învățăm virtutea răbdării sau pentru a plăti aici pentru chinurile viitoare. „De ai fost învățat cu laude, așteaptă ocară.” (Legea duhov.p.244) „Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează răutățile binefacerilor.” (Despre cei ce-și închipuie... o.c.137,p.265) „Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă la slava ce-ți va veni de la Dumnezeu și ocară te va lăsa neîntristat și netulburat.” (o.cit.68,p.258)

Există o legendă despre un călugăr care s-a îmbolnăvit și suferind mult își cerea moartea. Într-o seară a venit îngerul Domnului și l-a întrebat. Vrei să suferi

pentru păcatele tale pe pământ sau să-ți iau sufletul acum și să suferi trei ceasuri în iad. Călugărul a ales ultima opțiune. Se spune că în suferință călugărului i s'a părut că au trecut sute de ani și se plângea cu amar: Vai mie că m-am încrezut într-un înger mincinos. Mi-a spus că o să sufăr trei ceasuri în iad și deja au trecut sute de ani și el nici că se arată. Pe când spunea acestea îngerul din spate îi răspunde: Nu sunt mincinos. Nu au trecut sute de ani ci numai două ore. Spune-mi restul suferinței vrei să-l petreci aici sau pe pământ? Călugărul răspunde: Du-mă pe pământ. Chiar dacă vor fi sute de ani acolo vor trece mai repede decât o singură oră în iad.

Askesis și suferința celui nevinovat

Lee Strobel în „The Case for Faith” exemplifică tragedia unui om care și-a pierdut credința în Dumnezeu și a devenit un nefericit revoltat neînțelegând că suferința are un sens care de multe ori ne scapă. Charles Templeton, un vestit pastor evanghelist , renunță la creștinism cutremurat de o fotografie pe prima pagină a revistei „Times” reprezentând o femeie din Africa având copilul mort în brațe din cauza foametei.

Întrebările puse de Templeton sunt folosite în epoca noastră mai mult ca oricând pentru că este o modă a te revolta împotriva lui Dumnezeu. Este sindromul infantilismului spiritual prin care poți deveni celebru ca scriitor luând o poziție atee de judecător și acuzator a lui Dumnezeu pentru toate păcatele noastre. Omul întotdeauna a fugit de responsabilitate începând cu Adam. Adam nu recunoaște că a greșit, nu-și cere iertare pentru neascultare ci indirect acuză pe Dumnezeu că i-a dat pe Eva care l-a ispitit. La rândul ei Eva procedează la fel acuzând pe șarpe.

Toți cei care acuză pe Dumnezeu pentru suferința celor nevinovați uită tocmai piatra din capul unghiului care este Iisus Hristos. Dostoevsky în „Frații Karamazov” pune prin Ivan, care este ateu, problema următoare. Dacă ar fi să se ridice un

edificiu ideal cu o lume care să nu sufere, să fie fericită și în pace: ca arhitect ai putea să-l accepți dacă s'ar pune condiția să fie zidit pe suferința și sângele unui singur copil nevinovat? Alioșa îi răspunde că această Impărăția a fost deja întemeiată iar la temelia acesteia în locul suferinței și sângelui nevinovat de copil s-a vărsat deja sângele nevinovat al lui Iisus Hristos: „*Exista o ființă, zice Alioșa, și El poate ierta orice, totul și pentru toate, pentru că El Si-a vărsat sângele lui nevinovat pentru toți și pentru toate*”.

Așa cum este prorocit de profeți, în special Isaia El s-a făcut „servul Domnului” care: „*era un om în suferință și obișnuit să rabde slăbiciune; că fața și-a întors-o; defăimat a fost, iar nu'mbrăcat în cinste. El păcatele noastre le poartă și pentru noi rabdă durere, dar noi îl socotem că de la Dumnezeu se află El întru durere, chinuri și necaz. El însă pentru păcatele noastre a fost rănit și pentru fărădelegile noastre a pățimit; pedeapsa păcii noastre asupra Lui era și prin rana lui ne-am vindecat.*” (Isaia 53, 3-6) Askesis despre care am vorbit până acum nu poate fi înțeles decât prin această lumina a răstignirii pe cruce, a morții (*Thanatos*) și învierii (*Anastasis*) Lui. Sf. Grigore de Nazianz comentează despre această taină remarcând că: „*Prin întrupare, El și-a asumat o natură inferioară, cea umană, care însă lăuntric se îndumnezeise prin unirea ei cu Dumnezeu; aceasta ca și eu să pot deveni Dumnezeu așa cum El s-a făcut om. El s'a născut, dar de fapt fusese născut; S'a născut din femeie, dar femeia era fecioară; nașterea în sine e omenească, dar nașterea din fecioară e dumnezeiască. In firea Sa omenească El nu avea tată, iar în firea Sa dumnezeiască nu avea mamă; acestea aparțin, amândouă, Dumnezeirii.*” (apud Biblia Jubiliară, p.950)

Este ridicol până unde poate merge mândria și aroganța noastră când îl judecăm pe Dumnezeu și mai mult chiar încercăm să-L supunem rațiunii noastre. Dacă nu se încadrează în sistemul nostru euclidian ne

revoltăm. L-am făcut robul nostru uitând cea mai elementară regulă a bunului simț că noi suntem creatura lui și nu invers. E curios că mulți care vorbesc de suferință și se revoltă, nu sunt cei în cauză ci persoane bine merci jucând diferite roluri de suferinzi pentru că aceste cărți se vând bine. Cine știe care sunt planurile lui Dumnezeu? De cele mai multe ori ceea ce ni se pare rău este numai un drum spre bine. De exemplu. Intr'o zi așteptam autobuzul. Era foarte cald și în adăpostul de sticlă o viespe se zbătea în geamuri încercând să scape. Dacă ea ar fi fost om și eu Dumnezeu ce ar fi gândit despre mine? Cum pot să fiu atât de crud? Ca să o salvez o loveam cu ziarul ca să o îndreptez spre ieșire. Ce o fi gândit după ce a scăpat? Cât s-o fi mândrit că a trebuit să se lupte cu mine și a reușit singură să scape!

Maria Valtorta în volumul V al cărții “The Poem of the Man-God” îl prezintă pe Petru în dialog cu Iisus încercând să afle de ce trebuie să sufere și să moară copiii Nevinovați. Deși nu e academic, voi folosi un citat mai lung despre această problemă, cerând și scuzele de rigoare pentru traducerea făcută. „*Ieri, zice Petru, ai spus că oamenii inocenți și cei sfinți trebuie totdeauna să sufere, mai mult chiar, ei vor fi aceia care vor suferi pentru fiecare. Găsesc dificil să înțeleg aceasta, chiar dacă Tu spui că ei doresc aceasta chiar ei înșiși*”. Și Petru continuă relatându-i cât de greu i-a fost să-i răspundă unei mame care i-a zis că nu e drept ca fetița ei să fi murit în atât de multă durere deși era o fetiță bună și nevinovată. I-a zis cuvintele lui Iov: „*Domnul a dat. Domnul a luat. Fie numele Domnului binecuvântat*”, dar aceste cuvinte nu l-a mulțumit nici pe el și nici pe femeie. Iisus îi răspunde lui Petru că la prima vedere pare o nedreptate, dar este o mare dreptate ca acei mai buni să sufere în numele tuturor. Ce este pământul decât un altar imens care a fost destinat să fie o laudă veșnică pentru Creatorul lui. Pământul fiind plin de păcate trebuie să fie atunci un altar de nesfârșită ispășire și jertfă

pe care sunt consumate victimele. Când Iisus spune acestea afară e noapte târzie spre dimineață. Îi arată lui Petru cerul înstelat. Toate miriadele de constelații prin lumina și mișcarea lor în spațiile infinite aduc lui Dumnezeu un cor de laudă de mii și mii de ani. El aseamănă stelele, planetele și cometele cu preoți, leviți, fecioare și credincioși siderali care cântă Creatorului în acest templu infinit. La fel natura înconjurătoare, apele, vântul, munții, norii, freamătul frunzelor și murmurul izvoarelor toate aduc neîncetate laude lui Dumnezeu. Dar oare ele sunt de ajuns pentru pământ? Nu, absolut nu, deoarece pe pământ locuiește omul, creatura perfectă, superior tuturor ființelor. Omul are o misiune pe care nu o are nimeni pe care trebuie să o considere bucurie și nu numai datorie și anume să iubească pe Dumnezeu, să-I aducă acest cult al dragostei. Dumnezeu nu are nici o pierdere și nici un beneficiu de la creația lui, însă cel care este numit Dumnezeu-Iubire vrea ca să primească iubire. El a creat din iubire și în momentul în care acest dialog al iubirii va înceta de pe altarul pământului, în acel moment va înceta jertfa și ispășirea, deci concluzia este că pământul trebuie să iubească pentru ca să existe. Menirea pământului este de a fi templu și nu iad așa cum îl fac oamenii. La templu aduci ca jertfa tot ce ai mai bun; animalele fără nici un betșug, primele fructe ale pomilor sau ale câmpurilor. La fel pământul ca să existe aduce jertfă tot ce are mai bun: oamenii curați, oamenii demni de jertfă în numele pământului, sfinții și copiii nevinovați. Nu e vorba de un cult al unui zeu setos de sânge ca Moloch, Baal și alți zei ai păgânității, ci de acceptarea identificării cu Marea Victimă într-un Sacrificiu perpetuu al dragostei lui Dumnezeu și dragostei pentru Dumnezeu. Omul care va cunoaște dragostea, se va trezi din letargia lui își va aduce aminte, va înțelege, va trăi și va înlocui iezii și mieii de jertfă cu Mielul lui Dumnezeu, Stăpânul și Răsumpărătorul lui. Durerea care până atunci a fost o pedeapsă se va preface într-o iubire perfectă și

binecuvântați vor fi aceia care vor îmbrățișa aceasta din iubire perfectă.

Petru care a ascultat neclipind un ochi intervine: „Dar copiii...” Iisus îi ghicește gândul: „*Vrei să spui despre cei care nu pot încă să se ofere pe ei înșiși... Și știi tu când Dumnezeu vorbește în ei? Limba lui Dumnezeu este spirituală. Sufletul o înțelege și sufletul nu are vârstă. Mai mult chiar îți spun că sufletul unui copil, așa cum este fără de răutate, referitor la capacitatea lui de înțelegere a lui Dumnezeu, este mai adult decât sufletul unui păcătos bătrân. Îți spun ție Simone, că vei trăi suficient de mult că ai să vezi mulți copii învățând pe adulți și chiar pe tine însuși înțelepciunea iubirii eroice. Dar prin acei micuți, care mor din motive naturale, Dumnezeu acționează direct din motive ale dragostei atât de profunde că nu pot să-ți explic, deoarece ele sunt parte a înțelepciunii scrise în cărțile Vieții și că numai în ceruri vor fi citite de sufletele binecuvântate. Am spus citite, dar de fapt va fi suficient să privești la Dumnezeu și să cunoști nu numai pe Dumnezeu, ci de asemenea înțelepciunea Lui infinită... Suferința nu este o pedeapsă, când cineva știe să o primească și să o folosească într-un mod drept. Suferința este ca o preoție, Simone. O preoție deschisă tuturor.*” (Maria Valtorta, The Poem of the Man-God, vol.V.p.123-126)

Sensul sau nonsensul suferinței

Un tânăr s-a dus la lemne în pădure și i s-a stricat căruța. Neștiind ce să facă și-a adus aminte de sfatul glumeț al tatălui lui: In orice necaz când nu știi ce să faci cheamă nevoia și ea te va învăța. Tânărul a strigat de nu știu câte ori nevoia să vină și să-l ajute. Cum nimeni nu s-a arătat s-a apucat singur să-și repare căruța, de unde a rămas vorba că nevoia învață pe om.

Când suntem încercați de vreo suferință cărțile „specialiștilor” ne îndreaptă spre întrebarea „de ce?”. Este exact procedeul tânărului care chema disperat nevoia ca să vină să-l ajute. La ce-mi folosește să aflu

filosofic a cui este vina suferinței mele când prioritatea e cum să mă comport în fața ei? Întrebarea este cum să o accept, nu în sensul stoic ori budist, ci cum să-i descoperim noima, sensul ei. Suferința este ca un alfabet al unei limbi necunoscute. În loc să-mi irosesc tot timpul până la examen întrebându-mă de ce sanscrita are litere deosebite de ale noastre, pun mâna pe care și încep să descifrez fiecare literă și semn până când se înfiripează cuvintele și mesajul transmis prin ele. Suferințele sunt semne ale unui alfabet pe care Dumnezeu nu ne oprește ca să-l învățăm. C.S. Lewis spune: „*Dumnezeu ni se șoptește în șoapte prin plăcerile noastre, ne vorbește prin conștiința noastră, dar țipă la noi prin durerile noastre. Este megafonul lui prin care să trezească o lume surdă.*” (C.S. Lewis, *The Problem of Pain*, New York, Macmillan, 1962, p.23)

Săptămâna trecută am vizitat pe domnul N. în spital. Trecuse prin multe dureri și avusese o operație dificilă. Mulțumea lui Dumnezeu pentru suferință. Mi s-a părut straniu și i-am cerut să explice. „*Inainte, a continuat bătrânul, de ani de zile familia noastră nu mai era familie. Nepoții nu mă luau în seamă, nici măcar să-mi spună bună ziua. Băiatul râdea de mine când mă rugam iar de nora-mea nici nu mai vorbesc. Acum toți s-au strâns în jurul meu și pentru prima dată am fost fericiți că suntem împreună.*” Când necazul vine trebuie întâmpinat cu eroism, ca o cruce personală și nu ca pe una ce să o punem pe umerii altora care și ei au deja crucea lor. Doamna J. mi-a relatat cum a împărtășit familiei vestea îngrozitoare că are cancer. „*Când doctorul mi-a spus că am cancer șocul a fost atât de mare că am crezut că nu înțeleg. Când am sosit acasă s-au strâns să le spun rezultatul. Au înțeles din privire. La care am adăugat: Dumnezeu ne-a pus la încercare. Să ne rugăm ca să ne întărească și să trecem și această perioadă.*”

Cum am spus că acei care se plâng de suferință nu sunt suferinzi ci alții care se

simt bine. Mă gândesc nu numai la Beethoven, ci la un artist de un talent excepțional în domeniul artelor. În copilărie a făcut poliomielită. Niciodată nu s-a plâns de starea sănătății. Un alt caz este cel al mamei domnului A. Trecuse de 90, picioarele i se umflaseră și suferea și de multe altele. Nu numai că nu se plângea, ba mai mult încuraja pe alții și zicea că atunci când o să moară o să roage pe Maica Domnului să ajute pe vecina ei, de peste drum, care este bolnavă.

Uneori necazurile vin ca să ne întărească, să ducem o viață normală, altfel ne-ar fi creat ca pe melci, cu balonul de sticlă în spate. Charles de Peguy are un admirabil poem în care compară pe Dumnezeu cu un tată care își învață fiul să înoate. Dacă îi ține mâna sub burtă prea mult timp acesta nu va învăța niciodată să înoate, dacă nu i-o ține deloc atunci va bea apă și iarăși nu e bine. Dumnezeu nu vrea suferința omului, dar dacă aceasta vine ea are un scop care uneori ne scapă, dar orice suferință are un sens spre ceva, iar Dumnezeu nu îngăduie mai mult decât poate duce omul.

Pr.Dr. Dumitru ICHIM
Kitchener, Ontario, Canada
28 mai 2026

**DIN ARHIVA LUI GEORGE ROCA:
FIORII DACISMULUI
ÎN ȘCOALA ARDELEANĂ
Constantin MĂLIŢĂ**

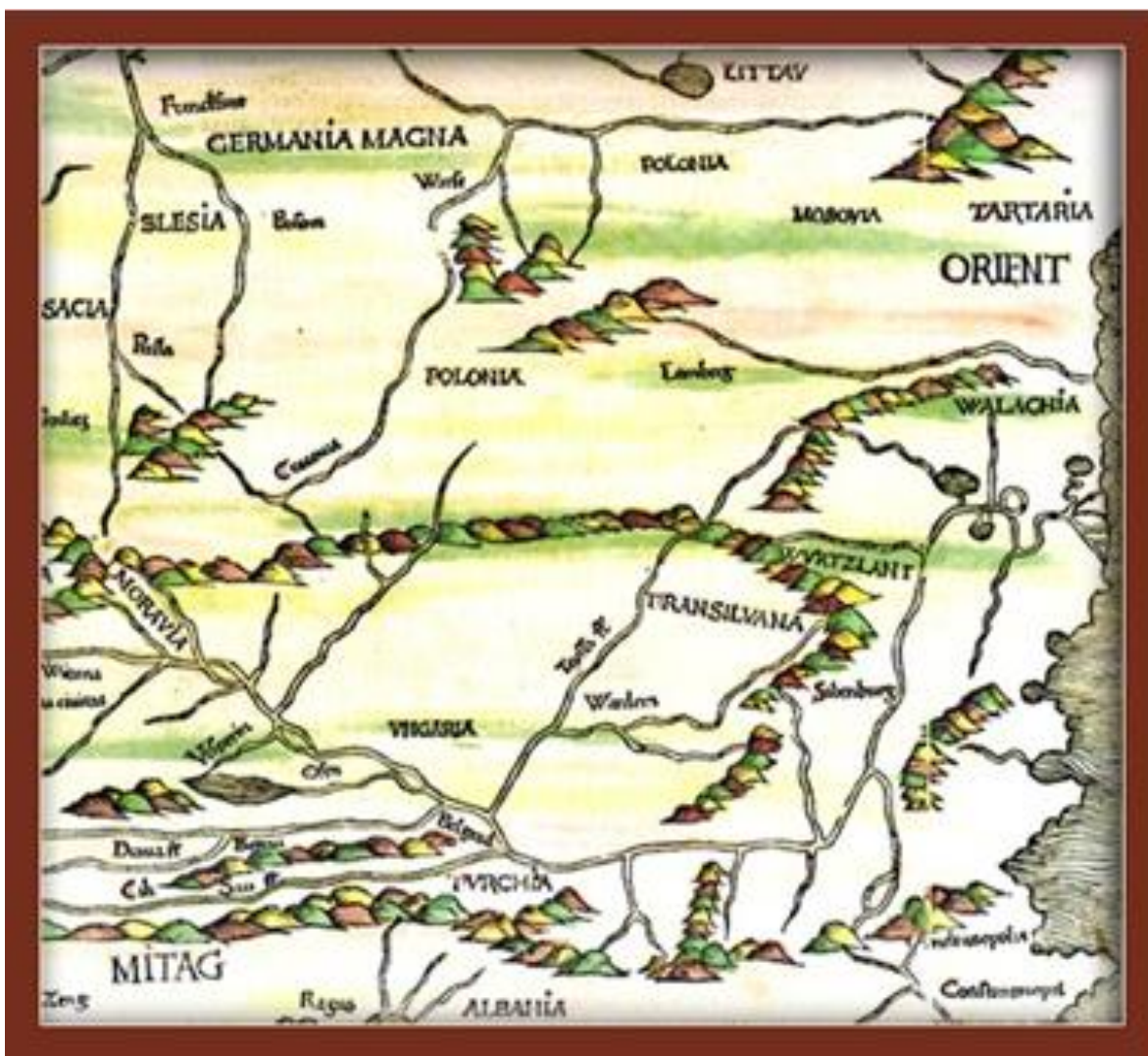
În pofida imaginii compacte, pe care o sugerează entitatea Școlii Ardelene, această mișcare nu a fost deloc atât de omogenă în dinamica ei, precât a lăsat să se vadă în special istoriografia materialist-dialectică a trecutului regim, care a restrâns la maximum imaginea mișcării, concentrând-o mai mult pe paradigmele istorică și filologică, dar chiar și pe acestea scuturându-le de diversitatea lor reală, ignorând mai ales suportul ei teologic, care în fond a existat.

Se motivează acum, când se pot recupera toate fațetele mișcării, să se vadă din nou

atât etapele ei, cât și structura ideatică a acestei mișcări, care nu a avut nici un document programatic explicit, dar a fost exemplară în voința și solidaritatea agenților ei pe graficul unor idei dominante, construind în primul rând opere și autori, care au condus la modelul de cărturar al Școlii Ardelene, care umbla cu candela și acționa cu cartea, dând lumina dragostei și cunoașterii de neam, pentru emanciparea și ridicarea acestuia la pilda și nivelul strămoșilor romani.

pentru a sprijini exegeza cu surse noi de informare, cât și recitirea cu ochi liberi a surselor primare și a bibliografiei stufoase în chestiune.

Se pot astfel dezvălui argumente, pentru a înțelege mișcarea dramatică a ideilor și sentimentelor acelor cărturari exemplari, cărunți întru iubirea de neam, ce au visat idei pure într-un imperiu atât de impur, trăind cu intensitate confruntări de conștiință, despre care ne-au lăsat prea puține mărturisiri directe, dar care se pot

Se motivează astfel o nouă antologie de texte și de acțiune practică, de figuri mai mari, sau mai mici, care să arate că mișcarea aceasta nu a fost formală, ci s-a scurs în popor, a avut efecte. Se motivează în primul rând căutarea pentru lărgirea bazei documentare a mișcării, care e săracă,

desluși din mișcarea istoriografică a epocii. Astfel în raport cu dorința lor legitimă de ordine, voind a obține pentru români drepturi politice prin dezvăluirea descendenței lor pure din prestigioasa viță romană, una din problemele cu care s-au confruntat este aceea a continuității daco-

geților și, în ansamblu, se poate evalua că într-o istorie a mentalităților la români, se va putea înregistra starea de simpatie față de daci tocmai datorită scrierilor istorice ale corifeilor Școlii Ardelene: Samuil Micu și Petru Maior, dar mai ales Gheorghe Șincai și Ion Budai-Deleanu. Într-adevăr, în construirea axiologică a romanității noastre survine mereu în scrierile lor numele Daciei și faptele eroice ale autohtonilor, care apar ca suport cronologic și precedent geografic al latinității românilor, fiind de regulă relatate cu simpatie în pasaje, dintre care doar al lui Maior din Istoria de la 1812 este peiorativ: „**Tocmai de s-ar fi căsătorit sau mestecat dintr-înșii cu muieri dace, totuși romani ar fi rămas, iar nu alt neam s-ar fi făcut cu aceia**”.

Observăm că nici Maior nu respinge aici conviețuirea daco-romană și că, pe de altă parte, accentul polemic suscitât i l-a smuls Engel, care i-a acuzat pe români că ar fi: „**corcitură din bărbați romani și din muieri dace**”, ceea ce lăsând la o parte intenția defăimătoare a expresiei istoriografului sas, corespundea în fond adevărului istoric. Credem că în epocă acest adevăr a fost un bun comun, a circulat, a avut adepți și a fost bine cunoscut reprezentanților Școlii Ardelene, dintre care unii și-au deschis sistemul de gândire istorică pentru a-l cuprinde, într-o măsură sau alta, dar nu pentru pedestal, ci într-un raport cel mult subaltern față de latinism.

La aceasta se cere o precizare. Frecvența Daciei și a dacilor în scrierile Școlii Ardelene este și o urmare a puternicei tradiții istorice, durate încă de la porțile Evului Mediu, de anticipare a numelor de țări și popoare, produs în erudiția de bibliotecă și care adesea nu însemna nimic, decât filiații fanteziste, din dorința de a da unui neam sau unei familii (a Corvineștilor, de pildă!) o descendență augustă.

Botezată întru latinism, Școala Ardeleană a purtat în liniște sarcina dacismului, precum femeile acelea ”îngrecate”, aflându-și nașul

tardiv în exclamația retorică a lui B. P. Hașdeu „**Pierit-au dacii?**”, din „**Foita de istorie și literatură**”, Iași, 1860, apoi din serialul „**Cine au fost dacii?**”, publicat de revista ”**Familia**”, la 1868, cu care dacismul eclozează ca un curent cultural la vedere.

În măsura în care în Școala Ardeleană, consemnarea Daciei și a dacilor e urmarea acelei tradiții europene, pozițiile lui Micu, Maior, Șincai, sau chiar I. Budai Deleanu coincid în nota, că la ei clișeul istoriografic nu are efect procustian, ci se suprapune obiectului, e adecvat și rostit în termeni proprii, care, cum vom vedea ceva mai încolo, au stârnit o rezonanță și mai accentuată, de lectură, în mediul cititorilor, favorabilă echilibrării dublei participări în etnogeneza românilor. În măsura în care ei depășesc tradiția istorică și adâncesc procesul de naștere a poporului român, între ei apar o serie de deosebiri, dintre care cele privind atitudinea față de daci sunt tot mai pronunțate, de la Micu, unde dacismul e inexistent, Maior, care polemizează, Șincai, în a cărui **Cronică** sunt numeroase pasaje ce vizează dacismul, la Ion Budai Deleanu, care are o concepție dacistă certă, complementară celei latiniste.

Pasajele daciste din primul volum al Cronicii lui Șincai au fost prima dată amplu evidențiate în unitatea lor și analizate cu discernământul necesar de către Ion Lungu („**Școala Ardeleană**”, București, 1977). Aceste pasaje țin de tradiția istorică, atunci când Șincai îl numește pe Vlad Dracul „**prințul Dachilor**”, când Ioan de Hunedoara fuge de turci „**prin Dachia**” și tot el apoi: „**s-au dus în Dachia (sau Valachia) și pe Dan IV l-au făcut povățuitoriu țerei și au poruncit ca Dachii să asculte de dânsul**”. Dar ele depășesc tradiția istorică, acolo unde Șincai, mai deconectat, reflectă adiacent asupra unor elemente de continuitate dacă, sesizabile fie în procesele istorice, fie în însăși realitatea prezentă a românilor. Precum din prima categorie: „**Vlahii, carii**

tot o limbă au cu dachii, nici se deosebesc de dachii cei ce lăcuiesc lângă Dunăre”.

Ion Lungu disociază exact că Micu, Maior și Șincai l-au urmat pe Dimitrie Cantemir, purist, și nu pe stolnicul Constantin Cantacuzino, ale căror opere le-au cunoscut, dar aceasta nu-l împiedică pe Șincai: **„care dispunea de o informație istorică mai bogată și multilaterală, să fie mai puțin ferm și consecvent în fața unor argumente , care vin în contradicție cu această poziție, cu atât mai relevante, cu cât implică și propriile observații, formulate în legătură cu solii dacilor la Roma, după războiul din 101-102”.**

Șincai s-a convins la Roma, că dacii ciopliți în marmură de sculptori romani au un port: **„tocmai cum iaste portul românilor celor ce lăcuiesc pre lângă Sibiu”**, ceea ce, arată I. Lungu, însemna în fapt: **„o recunoaștere implicită a continuității daco-getice în Dachia și după cucerirea și colonizare romană”** și însemna continuitate până la zi, sesizată de Șincai prin observație directă asupra naturii, cu greutatea pe care observația și bunul simț le ocupau în gramatica iluminismului. Felul în care enumeră triburile dacilor liberi, printre triburile germanice și scitice, care atacau provincia, ca și faptul că, afirmă istoricul , Traian a pus impozite grele pe daci, pentru a-i pedepsi **„pentru cele mai multe rebelii ale lor”**, concură de asemenea la ceea ce Ion Lungu delimitează a fi contribuția pozitivă a învățatului român în problema primei continuități, daco-getice. Cunoscută fiind densitatea discursului cronicăresc, unde în puține cuvinte se încifrează o aprofundată meditație istorică, asemenea pasaje nu pot fi rodul întâmplării și scăpării, ci al unei cumpănite gândiri a cronicarului, care avea în minte mai mult, decât lasă să curgă prin pană. Din punct de vedere bibliografic s-a cunoscut în sfera Școlii Ardelene, că în hărțile, manuscrisele și cărțile Europei se afla trecută ideea continuității dacilor în valahi, precum s-au cunoscut și texte pur și simplu eronate, sau altele tendențioase, la adrese etnogenezei

românilor. Probabil filiera prin care au parvenit informațiile daciste și modul polemic în care erau reproduse de adversarii românilor, ca și lipsa lor de eficiență politică și ideologică în lupta pentru drepturi și demnitate națională, a decis surclasarea lor de către latinism.

În ceea ce-l privește pe I. Budai Deleanu, lucrurile s-au clarificat. Dacă în 1966 Ion Gheție afirma, sintetizând stadiul exegezei Școlii Ardelene: **„E aproape cu neputință să întâlnim o singură excepție de la afirmația unanimă a originii romane pure a poporului românesc. Convingerea aceasta este împărtășită fără rezerve și de Budai-Deleanu”** (în „Opera lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu”, București, Editura Academiei, p. 29); în schimb pe baza volumului de **Scieri inedite**, îngrijit de regretatul profesor Iosif Pervain, se poate documenta că exilatul de la Lwow a fost cel mai avansat în dacism dintre reprezentanții Școlii Ardelene. El a urmărit numai adevărul istoric, s-a ferit, deși nu total, de simplificări istoriografice din necesități polemice, absolut firești și nobile în intenție și astfel a aproximat cel mai aproape de adevăr în acea perioadă rolul dacilor și romanilor în etnogeneza: prin amestec, prin conviețuire, prin comerțul de toate zilele, cum se exprimă. **El a resimțit că o continuitate (a populației daco-române în Dacia) nu poate fi afirmată cu destulă șansă prin argumente logice, atunci când se bazează pe o discontinuitate la temelia ei (a daco-geților în propria țară).** Erudiția, precum și critica „Istoriei” lui Maior i-a permis să-și dea seama că nu se poate cere cititorului să-și aplice bunul simț logic în două feluri, atât de diferite de la o pagină de istorie la alta. Intuind necesitatea unității istoriei românilor, el a căutat să adâncească preocupările exegetice ale Școlii Ardelene, să treacă dincolo de Dacia Traiană, dar nu înspre istoria Romei antice, ci a Daciei, să vină de demult, să lumineze spațiul de etnogeneza și din cele mai vechi timpuri și să arate acea prezență umană fără

întrerupere, pe care Dacia Traiană să se așeze natural.

Se cuvine să aducem în atenție cazul „Cronicii de la Nürnberg” (1493), în care apar pentru prima dată în tipar latin și german, pasaje daciste, precum citim: „Regiunea Transilvaniei este așezată dincolo de Dunăre. A fost locuită odinioară de daci, popoare viteze și vestite prin multele înfrângeri ale romanilor...”, respectiv mai încolo găsim, despre Muntenia: „Acest pământ a fost locuit odinioară de geți, care l-au pus pe fugă rușinoasă pe Darius, fiul lui Histaspe și au pricinuit multe înfrângeri Traciei. În cele din urmă au fost subjugați și zdrobiți de forțele romane. Și a fost dusă acolo o colonie de romani, ca să-i țină în frâu pe Daci, sub conducerea unei oarecare Flaccus, după care a fost numită Flacchia. Apoi după o lungă bucată de timp, alterându-se numele, cum se întâmplă, a fost numită Valachia și în loc de flacci, locuitorii au fost numiți valahi”.

De unde știa autorul german, Doctor Hartmannus Schedel, acestea? Notăm că el își făcuse studiile la Padova, unde aflase

un manuscris al Papei Pius al II-lea, adică **Ennea Silvio Piccolomini (1458-1464)**, care în scurtul său pontificat a trimis călugări către răsărit, să adune date despre neamurile întâlnite în cale, date pe care le-a combinat apoi cu sursele bibliografice de cabinet și astfel a rezultat cronică. Schedel o află la Padova și redă integral manuscrisul ei în Cronică de la Nürnberg, astfel că textele de mai sus, tipărite latinește și nemțește la 1493, sunt de fapt teste papale, investite cu cea mai înaltă pondere și recunoaștere, aceea a Sfântului Scaun.

Ce mai trebuie subliniat? Că ele se întemeiază pe observarea realităților întâlnite în drum de emisarii papali, iar aprecierile despre limbă și neam sunt deduse din realitatea vizitată. Mai constatăm că autorul lasă continuitatea dacilor în țara lor, Dacia, dar îi pune sub frâul roman, adică dacii nu au dispărut, ci au fost supuși de noua autoritate romană, cu care au conviețuit, ajungând din etnonim în etnonim până în actualitatea cronicii, ca valahi în Transilvania și Walachia.

În cronică de la Nürnberg se află și prima hartă tipărită a Europei, care prezintă interes din punct de vedere românesc,

deoarece pe ea sunt figurate și Țările Române, în colțul din dreapta jos, într-o proiecție cartografică deformată, dar specifică pentru tehnica timpului și nivelul de cunoaștere de atunci. Vedem figurate traseele Dunării și Tisei, care sunt denumite latinește, e desenată Delta, dar și alte ape, care nu au nume, apare Marea. Sunt figurați Munții Carpați, fără a fi numiți, respectiv apar trei titluri de țări, Walachia, Transilvania și Wurtzlant (= Țara Bârsei), iar cu litere mai mici două localități: Wardein (= Oradea) și Sibenburg, cam pe la locul de așezare al Brașovului. Deși puțin, e foarte mult, dacă privim toată harta, în care se exprimă un fel de pangermanism toponimic, în care aflăm Germania Magna, înscrisă ca un brâu peste mijlocul Europei, Mare Germanicum înscrisă peste Baltica, Oceanus Germanicum lângă Anglia, respectiv Gotland pe lângă Riga, Tartaria lângă Mosovia (Moscova), sau Dacia, în mod surprinzător scrisă clar peste peninsula daneză (Dania!). Ceea ce nu este întâmplător și corespunde unei invenții de cabinet, închipuind migrarea spre nord a dacilor, ca să dea danezilor o descendență ilustră, dintr-un etnonim liber de succesiune. În acest loc și moment se află de fapt izvorul purismului latin, care a simplificat și expirat mai târziu misiunea Școlii Ardelene. În aceeași tradiție de cabinet, absolut falsă, se află credința în hiperborei, oamenii și împărații din nord, din noapte, care sunt înțeleși și așteptați ca niște înțelepți și salvatori, ce vin pe cai, sau plutesc pe râuri, ca varegii, sunt readuși cultural, lăsând urme de credință și trasee de coborâre nord-sud în poemele daciste ale lui Mihai Eminescu și la toți daciștii din prima etapă de recuperare a dacilor, încheiată cu articolul lui B.P. Hașdeu din revista „Familia”. Se recunoaște aici partea cea mai productivă literară, din închipuirea dacistă, îmbrăcată în vestminte romantice, care se potriveau foarte bine și formează o contribuție interesantă, prin care se continuă și se dezvoltă tema ruinelor, cu castele și personaje relicvare, înlocuind pe

cele romane, prea obosite de o campanie lungă și sterilă.

Iată o idee de puternică sugestie, cum sunt numeroase în această gândire de migrațiune culturală nord-sud, anticipată cartografic în cartea foarte europeană, de la anul 1493, prin care se proiectează o lumină nouă, clarificatoare, asupra unei îndelungate bibliografii și evoluții, de suport pentru tentativele daciste ale lui I. Budai-Deleanu, care în acest caz a gândit total diferit de Micu și Maior, și mai avansat decât Șincai. Pentru autorul **Țiganiadei**, îmbrățișarea dacismului însemna fortificarea latinismului după 1800, când acesta se dovedise insuficient de eficace în planul luptei politice și iată de ce prin el se face și o trecere către miezul nou, romantic, al istoriografiei românești. Punerea în paralel a textelor, făcută de profesorul Iosif Pervain, arată că I. Budai Deleanu se raportează nu la Maior și Șincai, ci la Gibbon și Kopitar, iar ideile lui se află „**în nuce**” la istoriograful sas Michael Lebrecht (**„Geschichte von Siebenburgen”**, Sibiu, 1784, reeditată la 1791 și 1797 cu titlul schimbat), care afirmă: **„Măcar că rațienii era potrivnici lor și îi ura, totuși mulți dintr-înșii prin căsătorii, se înfrăținasă cu dacii și cu prilejul de obște ieșirii romanilor din Dacia au rămas pre loc. Acești rămași nu era cei de pre urmă oameni, precum de obște să zice, adică pentru aceea să fie rămas să nu avea de a pierdere nimic. Mai vârtos numai acei au ieșit care puțin sau nimică avea de a pierde”** (traducerea lui Ion Budai – Deleanu, apud Adolf Armbruster, **Dacoromanosaxonica**, București, 1980, p. 143-144).

El înțelegea continuitatea daco-geților ca o premisă logică și necesară a continuității dacoromane în Dacia postareliană. Cel dintâi, care observă că în perimetrul Școlii Ardelene a putut să apară ideea tratamentului unitar, în corelație, a celor două momente din marea problemă a continuității, este Ion Lungu în monografia citată, când conchide asupra adversarilor:

„Pentru Eder, Engel și ceilalți adversari ai latinității și continuității românilor, discontinuitatea daco-geților constituie și premisa discontinuității coloniștilor romani în Dacia”.

În stratul de mijloc al Școlii Ardelene se poate întâlni la nivelul exponenților o simplificare și o echilibrare a acelorași idei, mai accentuată decât la nivelul corifeilor. Ne exemplificăm cu protopopul cărturar **Sava Popovici din Rășinari**, care la 22 august 1792 ține o predică, al cărei manuscris din fericire s-a păstrat și în care reflectă idei daciste, mai tranșante chiar decât I. Budai – Deleanu. Sava Popovici, la îndemnul circular al Consistorului ortodox din Sibiu, expune în fața sătenilor descendența lor etnică: **„aflăm în istoriile noastre pre un viteaz craiu al Dații, adică al Ardealului, numele lui Decebal, sau Duciubal, stăpânind cu mare vitejie sub schiptrul orînduirii sale toată Dația, sau tot Ardealul”.**

Apoi compune prestigioase portrete istorice, atât lui Decebal, cât și lui Traian, și face legătura dintre cele două neamuri, care conviețuiau: **„atâta vreme cât au fost râmlenii sălășluitoari în pământul acesta, s-au înrudit cu alte neamuri, adică cu ardelenii (dații), râmlenii au luat în căsătorie fiice de ale Daților. Eșind dară râmlenii din pământul acesta mulți din cei ce s-au rudit și s-au căsătorit cu dații au rămas în pământul acesta și așa vedem o rămășiță a vestiților râmleni în țara Ardealului până în ziua de astăzi”.**

În cuvântul lui Sava Popovici, care, semnificativ, și el evocă observarea directă a realității ca argument pragmatic, se vede cel mai bine cât de folositoare este, pentru atingerea adevărului istoric, tratarea unitară a celor două momente ale continuității în Dacia, încât concluzia cade firesc: **„Aceștia suntem chiar noi românii care până acum ne aflăm și ne numim și romani”.** Ioan Lupaș a trimis manuscrisul lui Sava Popovici tot la Lebrecht, unde sunt pasaje apropiate, comparabile cu ale lui Ion Budai

– Deleanu. Se probează că asemenea idei intraseră într-o circulație mai largă în Transilvania încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, atât la nivelul corifeilor, care erau și ei diversificați, cât și în rândul exponenților Școlii Ardelene, a căror radiografie amănunțită în plan vertical poate fi dătătoare de adevărate surprize în ceea ce privește dilema dacistă, ce a însoțit și a înfiorat ca o umbră latinismul lor.

Conf. univ. dr. Constantin MĂLIŢĂȘ
Universitatea Oradea
22 aprilie 2009

**CAFEA, ABURI ȘI VISE:
O INCURSIUNE ÎN CAFENEUA
VIENEZĂ PRIN OCHII LUI
EMINESCU**

Dan Toma Dulciu

Dincolo de fumul de țigară și aroma ce plutea peste tot în aer, cafeneaua a fost pentru Eminescu și pentru studenții vremii un punct de întâlnire vital. Era locul unde se citeau ziarele, unde se răsfoiau reviste literare și unde, la un *melange* aburind, se nășteau idei care aveau să schimbe literatura română.

Privind scena prin ochii lui Eminescu, cafeneaua nu era doar un spațiu fizic, ci un tărâm al memoriei, unde timpul dispărea pentru a lăsa loc meditației. În timp ce colegii săi încercau să echilibreze rigorele studiului cu distracții juvenile, Eminescu își găsea refugiul într-o boemă marcată de discreție.

Astăzi, când intrăm într-o cafenea modernă, poate merită să ne oprim o secundă și să ne

amintim de acele localuri vieneze de altădată. Ele nu ofereau doar o băutură, ci un refugiu; nu erau doar pereți și mobilă, ci un ecosistem al intelectualității, unde viața era savurată lent, între o sorbitură de cafea și o pagină de ziar literar.

Cafeneaua vieneză a fost, mai ales pentru Eminescu, o extensie a bibliotecii. Acolo, între mirosul de cafea și fumul de țigară, poetul și-a format viziunea asupra lumii. Acolo, printre prieteni ca Hosanu și Slavici, a înțeles că, dincolo de greutatea materiale ale studenției, „cultura este puterea popoarelor” – o lecție pe care ne-a lăsat-o moștenire în fiecare pagină scrisă.

Dacă am putea călători în timp, în Viena anilor 1870-1880, ne-am trezi într-un oraș în care viața socială pulsa în nu mai puțin de 600 de cafenele. Nu vorbim despre simple localuri de tranzit, ci despre adevărate temple ale eleganței, unde oglinzile venețiene reflectau candelabre de cristal, iar mesele de marmură deveneau martorele unor dezbateri intelectuale nesfârșite.

Toate, laolaltă, reprezintă eleganța unui secol apus. Aceste cafenele erau etalonul rafinamentului. Atmosfera era completată de ceasuri pendulă care măsurau timpul cu rigoare, cești de porțelan fin și scaune tapisate în catifea. Meniul era o călătorie în sine: de la cafeaua neagră – *braun* – sau *melange*-ul cremos, până la băuturi astăzi uitate, precum laptele de migdale sau *Chaudau Rosoglio*.

După 1870, localurile au început să se transforme în adevărate „cafenele familiale”. A apărut compartimentarea: saloane pentru doamne, ferite de zgomotul sălii de biliard, amenajate în sere de sticlă pline de lumină, tapet rafinat și, mai târziu, strălucirea electricității care înlocuia treptat lumina difuză a gazului.

Eminescu la Viena: Între boemă și precaritate financiară

Viena de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX nu era doar centrul

cultural al Europei, ci și un magnet irezistibil pentru tinerii intelectuali români. Dincolo de atracția evidentă a sălilor de curs ale Universității, există o altă Viena: cea a studenților români, o lume a boemei, a lipsurilor materiale acoperite de solidaritate și a viselor mari clădite pe baze precare.

Anii de studenție ai lui Mihai Eminescu la Viena au fost marcați de un contrast profund între efervescenta intelectuală și o pauperitate materială adesea cronică. De aceea, cea mai fertilă perioadă a tinereții a fost pentru genialul poet un laborator al rezistenței și al detașării spirituale. În timp ce tinerii învățăcei, sosiți cu speranțe juvenile în capitala imperială, înotau sub apăsarea taxelor școlare și rigoarea formalităților academice, tânărul poet își croia drumul prin labirintul cotidian cu o cumpătare aproape ascetică.

Privit cu atenție, comportamentul său dezvăluia rutina unui geniu, nepăsător cu propria imagine: halatul vechi și mirosul de cafea. Acasă, Eminescu lăsa deoparte haina sobră de student și adopta confortul unui halat vechi și al unei perechi de pantofi de casă. Diminețile începeau pe la ora 8:00, cu un *Melange* (cafea cu lapte). Dacă programul de la Universitate nu-l solicita, camera aceasta devenea un sanctuar al creației: aprindea mașina de spirt pentru a-și pregăti o cafea neagră cu caimac și își aprindea țigara, începând lungul proces al scrisului.

Pasiunea pentru lucru era atât de intensă, încât, în momentele de inspirație sau de concentrare maximă, „uita” de cină. Le

ușoare decât conștiința, studenții apelau la „tata Moritz”, un hangiu darnic despre care T. V. Ștefanelli își amintea cu atâta căldură. Un *Schusterlabl* (o franzeluță cu unt) era adesea singura masă a zilei.

În concluzie, „lipsa numerarului” a fost o constantă a tinereții sale, nu din cauza vreunui spirit risipitor, ci ca urmare a unor inconsecvențe în alimentarea lunară de către severul părinte a fondurilor promise și a costului ridicat al vieții într-o metropolă

beneficiar al unei burse oferite cu generozitate de *Fundația Gojdu*. Era vremea când bursele (stipendiile) veneau de la *Astra* din Sibiu, de la *Capitolul Mitropolitan* din Blaj sau de la grănicerii năsăudeni.

Pe de altă parte, recitind *Amintirile* lui S. Isopescu, descoperim un personaj complicat, trăind într-o Vienă a simplității. Pensiunile de pe strada Riemergasse – aproape de Universitate și intersectându-se

europenească în plină expansiune. În final, această presiune financiară, dublată de o rigoare academică impusă, a fost unul dintre factorii determinanți care au condus la decizia poetului de a abandona studiile formale și de a reveni în patrie.

I. Slavici, martorul acestor ani, ni-l înfățișează pe poet într-o lumină melancolică: trăind cu cafele preparate stângaci la o biată mașină de spirt, cu mezeluri cumpărate în goană, ori cu zile întregi de abstenență, în care hrana trupească pălea în fața setei de lectură și a nopților de veghe nedormite. El îl cunoscuse pe Eminescu prin intermediul lui Ioan Hosanu, un student la medicină,

cu Wollzeile – erau punctul zero al vieții studențești. Fără îndoială, în acele zile, viața studențească era un calcul matematic continuu, oscilând între generozitatea cantinelor colegiului de elită *Theresianum* și singurătatea austeră a camerei studențești închiriate.

Cine își poate închipui, în zilele acestea de recesiune, că în acea perioadă, cu doar 7,50 florini pe lună, un student putea beneficia de o masă caldă, un „lux” necesar pentru mințile luminate de filosofie sau medicină? Din păcate, modernizarea și sistematizarea orașului, produse inevitabil după 1900, au șters aceste urme de pe Wollzeile, câteva dintre clădirile care au găzduit primele

locuri de suport gastronomic ale reprezentanților elitelor noastre intelectuale fiind demolate.

Câteodată, privim cu uimire bancnota de 500 RON, pe care este înfățișat portretul lui Eminescu. Ironia istoriei este amară: o bancnotă atât de valoroasă, nu numai din punctul de vedere al sumei pe care o reprezintă, ci și al imaginii Luceafărului, abia dacă acoperă azi cheltuielile de subzistență pentru un student, în timp ce, în urmă cu mai bine de un secol, fondurile venite din solidaritatea benefică a comunităților locale reușeau să susțină o întreagă generație de genii.

Câte astfel de „bancnote cu portretul lui Eminescu” mai valorează astăzi o bursă studentească? Și, mai important, unde a dispărut acea solidaritate caldă, de tipul „tata Moritz”, care transforma un oraș străin într-o adevărată „acasă” pentru cei care au clădit, prin sacrificiu, identitatea culturală a României?

Se poate afirma, fără exagerare, că Viena a fost un oraș al supraviețuirii miraculoase, o lume în care florinul avea greutatea unei bucăți impresionante de carne de vită, dar în care spiritul tânărului Eminescu alegea, aproape întotdeauna, să rămână sărac în bunuri, însă infinit de bogat în viziuni.

Însă existența Poetului, dincolo de rigoarea instituțională a *României June* și evenimentele festive (revelioane sau petreceri ale etniei moldo-valahe), în cursul cărora studenții veniți din toate provinciile locuite de români își alinau dorul de casă, Poetul a rămas o prezență enigmatică, un bizar vizitator străin al cafenelelor vieneze care, în loc să-și numere creșterea, își măsoara timpul în versuri și în tăceri de necuprins.

Însă, în acest oraș cosmopolit a apărut o formă neașteptată de ajutor, venită din partea unor „Mecena de ocazie”. Proprietarii de restaurante nu doar că hrăneau tinerii serioși, ci îi ajutau, făcând cu aceștia un „legământ al onoarei”: studenții plăteau hrana primită după terminarea studiilor, când cariera le permitea returnarea datoriilor. Era un capitalism popular incipient, bazat pe încredere, o monedă care s-a devalorizat, din păcate, în timpurile noastre.

Așadar, când venea vorba de prânz, restaurante ca *Rathauskeller* sau *Pilsenutzer Bierhalle* deveneau locuri de pelerinaj. Acolo, bogatul proprietar de restaurant, pe nume Kremslechner, o figură legendară, îi întâmpina pe studenții români cu nelipsitul *Rindfleisch mit Beilage* (rasol de vacuță cu garnitură). Era gestul care făcea diferența

dintre un student care abandonează și unul care devine, mai târziu, o voce marcantă a culturii române.

Din rândul oamenilor de bine nu putem uita, însă, figura dr. Virgil Ciobanu, de la Capela Română din Löwelstrasse 8, care

transformă bucătăria capelei într-un cămin pentru bucovinenii nevoiași, oferindu-le nu doar adăpost, ci și educație.

Cafele, bere și șah: Viața studentescă a lui Eminescu la Viena, prin ochii prietenilor săi

Când ne gândim la Mihai Eminescu, imaginea care ne vine adesea în minte este cea a poetului solitar, „omul deplin al culturii române”. Însă departe de a fi fost un pustnic, tânărul Eminescu al anilor de studenție vieneză (1869-1872) a fost un spirit viu, sociabil și profund ancorat în viața vibrantă a cafenelelor din capitala imperiului.

Vreau să evoc în continuare o figură fascinantă: I. Hosanu (sau Hozan), nume întâlnit în documentele istoriografice, a fost un medicinist care nu a fost doar prietenul lui Eminescu și al lui Ioan Slavici, ci și un martor privilegiat al vremii.

Hosanu a fost cel care, în 1869, i-a făcut cunoștință lui Slavici cu Eminescu. Mai târziu, avea să devină un renumit medic balneolog, apropiat al regelui Carol I – pe care l-ar fi vindecat, se spune, de insomniile cronice. Însă pentru istoria literară, Hosanu rămâne sub semnul unei misterioase „misiuni”: tradiția orală din familia sa susține că, la rugămintea lui Slavici sau a

lui
Maiorescu,
Hosanu a
ajutat la
internarea lui
Eminescu la
sanatoriul din
Oberdöbling,
în 1883. Deși
documentele

oficiale lipsesc, povestea ne oferă o privire rară asupra atmosferei de solidaritate a studenților români din Viena.

„Agorele” studentești: Între biliard și șah

Pentru Eminescu, cafeneaua nu era o tavernă, ci o „agora”: locul unde se dezbătea istoria, filosofia și estetica. După cum nota generalul Lupu, martor ocular al acelor vremuri, Eminescu prefera cafenelele *Arkaden* și *Troidl* nu doar pentru socializare, ci și ca birou improvizat, unde așternea pe hârtie versurile destinate țării.

Însă, viața studentescă în Viena era adesea o luptă pentru supraviețuire. Eleonora Slavici descrie cum prietenii, inclusiv Hosanu, jucau biliard pentru a-și câștiga cina, o practică obișnuită, când banii trimiși de acasă întârziu.

Sub aburii cafelei, se juca șah, domino sau biliard (acesta din urmă, un lux mai rar pentru studenții modești, după cum nota Iuliu Moisil). Aici, printre ziare și reviste, se nășteau ideile care aveau să modeleze cultura română modernă.

Dacă biliardul era pentru distracție și supraviețuire, șahul era „jocul minții”. Eminescu, un pasionat al tablei cu 64 de pătrățele, juca frecvent, la Iași, cu prieteni precum V. Burlă sau W. Humpel. Să nu uităm că și T. Maiorescu sau Iacob Negruzzi erau amatori de șah, formând o intelectualitate care își găsea refugiul în acest sport al strategiei, adesea în decorul cafenelelor vieneze, cum era celebrul local

„Troidl” de pe Wollzeile.

Mitul „băutorului” și realitatea berii vieneze

T.V. Ștefanelli, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai poetului din acea vreme, surprinde în însemnările sale o imagine autentică a lui Eminescu. Acesta nu refuza

niciodată invitațiile la petrecerile sociale ale studenților, organizate în restaurantele și birturile vieneze unde „vinul austriac dezlega limba tinerilor”.

Deși nu bea mult, Eminescu avea o rezistență remarcabilă la oboseală. Era capabil să stea la taifas până în zorii zilei, cu o singură condiție: să aibă alături o cafea neagră, bună. Era, practic, combustibilul său pentru dialogurile interminabile și pentru contemplare.

O acuzație nedreaptă care l-a urmărit pe Poet, urmare a relelor intenții ale detractorilor săi, a fost cea a consumului excesiv de alcool. Însă Slavici, prietenul său cel mai apropiat, este destul de tranșant: *Băutor n-a fost Eminescu. Bea numai ademenit de prietenii cu care stătea de vorbă.*

În Viena acelor ani, berea era „băutura poporului”. Studenții consumau sortimente ușoare, precum *Abzugbier* sau *St. Marxer*, ale căror prețuri le făceau accesibile. Într-un oraș unde berea avea adesea un indice de alcool sub 3%, consumul era mai mult un gest social decât unul bahic.

Eminescu și „Geniu Pustiu”: O fereastră spre Viena

Eminescu a trăit studenția cu pasiune, uneori amanetându-și paltonul pentru a supraviețui iernii. În existența acestuia, dar și a contemporanilor săi, cafeneaua vieneză nu era doar un loc de delectare, ci o necesitate. Într-o Vienă severă, vitregită de frigurile ei năprasnice, mulți studenți cu „dare de mână” precară alegeau să poposească în aceste localuri până târziu în noapte. Era modul lor de a economisi combustibilul acasă.

Dar în mijlocul acestor „mici corvoade”, ei, acești frumoși și inimoși tineri români, nu au încetat niciodată să învețe.

Deși în *Geniu Pustiu* autorul ne poartă cu gândul spre un oraș românesc marcat de contraste, de întuneric și sărăcie, descrierile sale trădează un cunoscător intim al cafenelei vieneze. Acolo, în acele spații

unde a scris o bună parte din proza sa de tinerete — inclusiv *Sărmanul Dionis* — Eminescu a observat detaliile care fac viața umană atât de vie.

Iată cum surprinde el atmosfera într-un pasaj memorabil: „Mirosul tutunului, eternul trictrac al jucătorilor de domino făcea un efect deosebit asupra simțurilor mele amețite... Orologiul, fidel interpret al bătrânului timp, sună de 12 ori în limba sa metalică... P-ici, pe colea pe lângă mese se zăreau câte-o grupă de jucători de cărți cu părul în dezordine... tăcuți, cu ochii ficși, mișcându-și și mușcându-și buzele.”

Când ne gândim la proza fantastică a lui Mihai Eminescu, mintea ne fuge adesea spre universuri oculte, timpuri mitice sau viziuni onirice. Totuși, sub stratul de ficțiune, paginile geniului român ascund o realitate mult mai palpabilă: atmosfera Vienei de secol XIX. Dincolo de mister, prozele eminesciene sunt cronici stilizate ale unei vieți de student într-o capitală imperială plină de viață, locul ideal în care cafeneaua devenea a doua „acasă” pentru studenții rătăcitori.

„România Jună”: Creuzetul unității naționale

Dacă Viena era trupul, „România Jună” era inima activă a studenților români veniți din Transilvania, Bucovina, Basarabia sau din celelalte provincii istorice. Deviza lor, „Unire-n cuget și în simțiri”, nu era doar o lozincă, ci o misiune patriotică.

În acea perioadă, viața studențească gravita în jurul societății „România Jună”. Aici, Eminescu nu era doar un membru oarecare, ci un participant activ la viața culturală a diasporei. Departate de imaginea austeră a „Luceafărului” de mai târziu, tânărul student din Viena era un personaj viu, implicat activ în viața comunității românești și un mare amator de conversații, asezonate cu nelipsita cafea neagră.

„România Jună” a fost, în esență, un laborator de identitate. Iar noi, cei de astăzi, ne bucurăm de roadele acelor seri vieneze

în care, între 20:00 și miezul nopții, câțiva tineri visători puneau bazele culturii noastre moderne.

Prin urmare, Viena secolului al XIX-lea a fost pentru Mihai Eminescu nu doar un

Intrarea în societate nu era un simplu act birocratic. „Novicii” sau „embrionii” trebuiau să-și demonstreze valoarea prin condei, scriind glume sau articole pentru revista umoristică a societății, *Urzica*. Abia după această probă de foc, tinerii puteau

centru al formării sale intelectuale, ci și un spațiu al boemei, al prietenii profunde și al unor ritualuri zilnice care i-au definit stilul de viață

Într-un oraș în care tinerii vorbeau dialecte și regionalisme dintre cele mai diverse, societatea la apariția căreia Mihai Eminescu a fost un veritabil demiurg, a funcționat ca o forță de uniformizare a limbii. Aici, limba română a început să capete acea formă literară și unitară pe care o recunoaștem astăzi. Sediul asociației – care s-a perindat prin diverse adrese vieneze, de la Körblergasse până la impunătorul *Palat Dietrichstein* – a fost primul „acasă” al elitei intelectuale românești.

Viața de „novice” și farmecul serilor literare sunt delicia indiscutabile cu care „România Jună” își atrăgea cu consecvență membrii.

spera la funcții de conducere.

Sâmbăta era ziua marilor întâlniri. După conferințele literare și științifice, atmosfera se destindea: corul asociației interpreta piese pline de dor și patos național. Prin toasturi vibrante se celebrau sărbătorii și se marca festiv Ajunul Anului Nou.

Cât despre ceea ce azi numim socializare, prietenii legate aici, la o masă de berărie sau de cafea, au durat adesea o viață întreagă. Figuri precum Aurel Mureșianu (colaboratorul fidel al lui Eminescu), Aurel Isacu, Moise Groza sau Ștefan Velovan nu au fost doar nume într-o arhivă, ci tineri care au trăit, au învățat și au iubit România din inima Vienei.

Un nume care se remarcă adesea în cadrul acestor întruniri era cel al dr. Urban-Jarnic. Profesor la un gimnaziu din Viena și ulterior la Universitatea din Praga, acesta era un adevărat filoromân, un erudit care

studia limba noastră și care obișnuia să țină cuvântări în românește, spre admirația tuturor. Legăturile sale cu figuri precum Andrei Bârseanu subliniază atmosfera intelectuală efervescentă în care Eminescu își petrecea tinerețea

Poate vă veți întreba: cărui scop îi servește evocarea acestui trecut? Nu cumva această devoalare a unor secvențe surprinse „din culisele” vieții studențești a lui Eminescu își propune să umanizeze figura Poetului, uneori hiperbolizat în mod inadecvat. Răspunsul nostru este: nicidecum ! Aceste schițe demonstrează că personalitatea sa nu a apărut într-un vid, ci a fost hrănită de dezbateri aprinse, de lecturi incitante, uneori provenind și din biblioteca asociației „România Jună” dar mai ales de dorul de țară împărțit la porțile Universității vieneze.

Astăzi, povestea lui Eminescu la Viena ne arată omul din spatele versurilor nemuritoare. „Luceafărul” poeziei românești a fost, la 20 de ani, un tânăr care iubea cafeaua fierbinte, prietenii loiali și nopțile în care, între două înghițituri de cafea neagră, se năștea viitoarea mare literatură a României.

Dan Toma Dulciu,
Viena 1 iunie 2026

EMINESCU
PARTICIPIANT LA ADUNAREA
GENERALĂ A „ASTREI”
27-28 august 1866

Aurel V. David

1. Pe drumul destinului spre Blajul Ardealului

Pe la mijlocul lunii mai a anului 1866, un adolescent în vârstă de 16 ani, fiul lui Gheorghe și Raluca Eminovici, născut în orașul Botoșani, elev la Gimnaziul german din orașul Cernăuți, pornise pe drumul destinului, spre Blajul Ardealului, numit în acea vreme de către inteligențele neamului „*inima românismului*”. Acel adolescent, cu numele de botez Mihail Eminovici, fusese

onorat de către **Iosif Vulcan**, directorul ziarului „Familia” din Pesta, cu numele de botez literar „**Mihai Eminescu**”, pe care-l va purta cu mândrie toată viața.⁸ În fața părinților, **Mihai** a motivat că a părăsit orașul **Cernăuți** din dorința de a pleca **la Blaj, în Ardeal**, pentru susținerea examenelor restante și finalizarea studiilor gimnaziale.

În acele vremuri, **Blajul** era un orașel de școală, aurelolat de corifeii **Șolii Ardelene**, în primul rând de **Gheorghe Șincai, Samuil Micu și Petru Maior**, despre care **Mihai** auzise, cu siguranță, de la profesorul **Aron Pumnul**. A plecat încrezător în propriul destin, ducând cu el numele **EMINESCU**, care va deveni simbol al identității și înțelepciunii neamului românesc.

N-a luat cu el decât „*legăturica*” de haine, dorința de a ajunge în Blajul viselor sale, despre care-i povestise dascălul său de suflet, românul ardelean Aron Pumnul, mândria de a fi poet recunoscut de minți luminate, precum și un carnețel pentru a-și însemna cu rigoare impresiile de călătorie.

Mihai a străbătut „*în cruciș și-n curmeziș*”, pe drum de pământ, pe jos sau în căruță un întreg șir de așezări, mai mari sau mai mici, mai vechi sau mai noi, care i-au rămas adânc întipărite în minte. În romanul autobiografic „*Geniu pustiu*”, el a dezvăluit astfel începutul călătoriei sale pe derumul destinului de la **Cernăuți** la **Blaj** în vara anului 1866: „*Într-o zi frumoasă de vară, îmi făcui legăturica, o pusei în vârful bățului și-o luai la picior pe drumul cel mare împărțesc. Holdele miroseau și se coceau de arșița soarelui...eu îmi pusesem pălăria în vârful capului astfel încât fruntea rămânea liberă și goală și fluieram alene un cântec monoton, și numai lucii și mari picături de sudoare îmi curgeau pe frunte deasupra obrazului*”.⁹

A ajuns la **Vatra Dornei**, de acolo la **Năsăud**, apoi la **Bistrița, Reghin, Târgu Mureș**, unde

⁸ August Z.N.Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p.65.

⁹ George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Litera, Chișinău, 1998, p.88-89.

a întâlnit doi alumni ai Gimnaziului din Blaj, **Ioan Cotta și Teodor Cojocariu**. Împreună cu aceștia și-a continuat drumul, a trecut prin **Târnăveni**, apoi a ajuns în marginea Blajului. **Ioan Cotta**, tovarășul de drum al lui **Mihai**, avea să consemneze că „Într-o mână ținându-și Notes-ul, cu cealaltă și-a dat pălăria jos, strigând: « *Te salut din inimă Romă-mică. Îți mulțumesc, Dumnezeuule, că m-ai ajutat s-o pot vedea* »”.¹⁰

Astfel a ajuns în orașul Blaj, din inima Transilvaniei, unde românii erau majoritari, ce s-a făcut cunoscut mai ales după anul 1737, când a devenit oraș, iar în anul următor a fost cedat *Episcopiei Române Unite*, devenind astfel reședința oficială a acesteia și centrul religios și cultural al românilor „uniți” și al Școlii Ardelene.¹¹

Cu tristețe în suflet a constatat că vatra românească era spartă de diferite neamuri, unele acuate prin bună voie și înțelegere, iar altele care au cerut amenințător **pământ și apă** și s-au făcut, folosind forța, stăpâni pe destinul românilor și jefuitori ai bogățiilor acestora.

În scurt timp, printre școlarii blăjeni se risipi zvonul șoptit că venise la **Blaj un student de la Cernăuți**, despre care se spunea că citise întreaga bibliotecă gimnazială și publica poezii în revista „*Familia*”. Aceștia s-au apropiat de el cu emoție și respect, ca frate cu frate, căci știa istoria neamului și limba română mai bine ca mulți studenți blăjeni, cu toate că venise din Bucovina, aflată în acel moment în imperiul austriac.

Din prima clipă, pe unii i-a mirat ținuta „*poetului*”, căciula de oaie înfundată pe cap, deși era începutul verii (mai-iunie), surtucul de peruvian negru, scurt în mâneci și ros în coate, pantalonii scurți, de i se vedeau ciubotele, ghetele scâlciate și prăfuite. Acestea contrastau cu chipul său luminos, părul dat pe spate preoțește în șuvițe lungi,

statura zdravănă și demnă a tânărului de 16 ani.

Niciunul dintre studenții blăjeni n-a știut cu claritate pentru ce clasă gimnazială a venit **Mihai Eminescu** de la **Cernăuți** să susțină examene la **Blaj**. Unii aflară „pe surse” că **avea două clase gimnaziale** și că voia să dea **examen de a VII-a (!)**, alții că avea **trei clase (clasa a III-a absolvită ca privatist, în vara anului 1864, la Gimnaziul catolic din Sibiu!)** și voia să câștige deodată **clasele a IV-a și a V-a**, ceea ce nu-i fu admis. Unul dintre alumni, pe nume **Petru Uilăcan** știa că **Mihai** a venit la **Blaj** cu scopul să depună examen privat **pe clasa a IV-a a Gimnaziului din Blaj și să treacă din a III-a pe a V-a**, însă nu-i fu admis.

Perioada petrecută la Blaj, deși scurtă, i-a adus multe bucurii, având prilejul să cunoască îndeaproape minți luminate ale neamului, precum și tineri români cu dragoste de carte, dar și dezamăgiri din cauza neputinței de a-și vedea efortul ca pe un vis împlinit. Fiind un cititor înfocat, **Mihai** se vâra, de cu ziua, cu capul în cărți, și citea pe nerăsuflăte orice carte care îi cădea în mână, fie de școală, de literatură, ori de știință. Pe acestea le împrumuta de la colegi sau din biblioteca prepositului **Ioan Micu Moldovan**, numit și **Moldovănuț**, din cauza înfățișării sale fizice, mai scunde.¹² Probabil că **Mihai** a răsfoit și cele două cărți tipărite de **Ioan Micu Moldovan**, respectiv: *Dicționarul latinu românului pentru începători* (1864) și *Geografia Ardealului: pentru școlile poporale* (1866).

Tinerii „*studenți*” blăjeni, amatori de plăceri nevinovate, au fost mirați când au constatat că **Mihai Eminescu** nu bea, nu fuma, nu era cartofor.¹³ Aceștia au fost surprinși de „*iscusimea și cunoștințele sale, îndeosebi pe teren literar*”. Ori de câte ori avea prilejul, **Mihai** recita versuri din **Dimitrie Bolintineanu** sau **Vasile Alecsandri** - poetul

¹⁰ August Z.N.Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura *Sport-Turism*, București, 1978, p.73.

¹¹ Ioan Bălan, **Limba cărților bisericești. Studiu istoric și liturgic**, Blaj, 1914, p.167-187.

¹² George Călinescu, *op.cit.*, p.92-93.

¹³ [Elie Dăianu](#), **Ioan Moldovan-Moldovănuț**, Cluj, 1927.

său favorit.¹⁴ Însă, aceștia s-au mirat că nu declama și din poetul ardelean **Mureșanu**. **Petru Uilăcan** a consemnat că: „*Îi plăcea să vorbească cu predilecțiune despre poezii mari ai României, pe când eu îi aduceam înaintea pe Mureșanu. Odată i-am citit una strofă din acesta, la ce mi-a reflectat: „Lasă frate, nu mai sta înaintea cu Mureșanul vostru: căci el nici a fost poet, ci un simplu versificator. Alecsandri este poet adevărat”*”.¹⁵

Mihai a iubit cântecele populare, de preferință cele ardelenesti, pe care avea să le cânte de câte ori avea prilejul, cu plăcere și cu mare patimă și trăire. Probabil că **Aron Pumnul** i-a cântat și l-a învățat doine din **Ardeal**, iar la **Blaj** a auzit cântece de dor și jale, pe care el avea să le cânte cu foc după ce a ajuns și s-a stabilit în **București**.

În tot acest timp, dorul de țară s-a împletit în mintea lui cu dorul de meleagurile natale, visând la o „dulce Românie”, o țară de glorie și de dor, construită de români și pentru români, ocrotită de **Crăiasa nopții** și de **Luceafărul de ziuă**.

Cât timp a petrecut la **Blaj**, **Mihai** a cules folclor din zonă și chiar a achiziționat de la studenți caiete cu culegeri folclorice. **Ștefan Cacoveanu** a consemnat: „*Faptul era că el studia limba populară neconținut. De aveai vreo colecțiune de poezii populare în manuscris, nu te lăsa până nu i-o dădeai, și se aflau la mulți astfel de colecțiuni*”.¹⁶

Mihai l-au impresionat cărturarii **Blajului**, mai ales corifeii **Școlii Ardelene**. Se descoperea de câte ori trecea prin fața casei în care a locuit **Gheorghe Șincai**. Probabil că el a aflat despre comuna **Țaga** - așezarea de baștină a familiei nobile „*Wass de Țaga*” (*Czege*, în ortografia mai veche) unde locuise și slujise **Gheorghe Șincai**, ca profesor al

copiilor familiei lui **Daniel Wass**. Familia nobiliată **Wass**, pe care ungerii au introdus-o pe tăcute în patrimoniul zestrei lor genealoice, avea ca stemă nobiliară capul de bour!

La **Blaj**, **Mihai** s-a adăpat cu folos în privința alcătuirii versurilor din manualul „*Elemente de poetică metrică și versificațiune*”, publicat la **Blaj**, în anul 1860 de **Timotei Cipariu**. Acel manual cuprindea, în mare parte, exemplificări docte, citate în original din literatura universală, precum și exemple din lirica populară românească, dar și din poezi români de prestigiu, precum **Dosoftei**, **Teodor Corbea**, **Dimitrie Bolintineanu**, **Ion Heliade-Rădulescu**, **Grigore Alexandrescu**, **Andrei Mureșanu** și **Vasile Alecsandri**. Manualul respectiv i-a influențat cariera poetică, iar înainte de plecarea din **Blaj**, a dăruit manual unui bun prieten blăjean. Pe acest manual, **Mihai** și-a pus semnătura „*M. Eminescu, Bl(aj) 1866*”, care încă nu avea undulările grațioase de mai târziu.¹⁷

Admirația studenților blăjeni față de **Mihai Eminescu** a crescut pe măsură ce s-au apropiat de el și l-au cunoscut îndeaproape. Astfel, au constatat că avea multe cunoștințe literare, vorbea perfect nemțește, stăpâna elemente de gramatică franceză, vorbea o frumoasă limbă românească, în contrast cu limba impregnată cu latinisme a blăjenilor.

O caracterizare sintetică a vieții, activității și personalității lui **Mihai** din perioada în care s-a aflat la **Blaj**, a făcut-o **Ștefan Cacoveanu**: „*Să fi scris ceva cât am stat în Blaj împreună nu știu. Avut-a cărți cu sine și ce fel de cărți? nu știu; căci calabălăcul, puțin cât va fi avut, îl lăsase, așa mi se pare, la gazda unde trăsesese mai întâi când sosise la Blaj. Afară de limba germană știa puțină gramatică franceză, dar nu citea nici nu vorbea în această limbă. Cât va fi știut din limbile și literaturile clasice n-am luat seama*”. Acesta a mai afirmat că „*nimeni dintre noi nu putea ține cu dânsul, deși noi purtam pretențioasele stiluri de sextani,*

¹⁴ Ștefan Cacoveanu, **Eminescu în Blaj**, în „**Luceafărul**”, 1904.

¹⁵ August Z.N.Pop, **Pe urmele lui Eminescu**, Editura **Sport-Turism**, București, 1978, p.75.

¹⁶ Ștefan Cacoveanu, **Eminescu la București în anul 1869/69**, în **Luceafărul**, IV, 1905.

¹⁷ Dimitrie Postămaș, **Philobiblon mureșean**, Târgu-Mureș, 2003, p. 45.

*septimani, octavani și maturizanți, vezi Doamne, și această împrejurare ne jena puțin, mai cu seamă, că dă în hăinuțele lui rele și nu pe el croite, arăta a fi mult mai tânăr de 16 ani; pe când noi Doamne, nu ne-am fi dat învinși de un copil de a doua clasă. E natural, că lupta era vehementă, mai cu seamă că **Eminescu** era arțăgos și nu ceda“.*

2. Bucuria de a fi prezent la adunarea generală a „Astrei”

Unul dintre momentele de bucurie petrecute la Blaj l-a constituit participarea lui Mihai la adunarea generală a „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA), înființată în anul 1861. Aceasta a avut loc între 27-28 august 1866 (st.v.), în biserica ortodoxă din **Maeri (Alba-Iulia)**.

Lăcașul bisericii ortodoxe din **Maeri**, cu hramul *Sfânta Treime*, a fost construit în anul 1795 pe vechiul loc al unei biserici de lemn.¹⁸ Biserica este de tipul sală cu navă flancată la est de absida poligonală decroșată, iar la vest de turnul clopotniță adăugat ulterior la începutul secolului al XIX-lea. Aceasta s-a edificat din contribuția comunității în timpul protopopului **Nicolae Raț** - duhovnicul lui **HORIA** înainte de a fi frânt pe roată. De altfel, ca loc de împărtășanie și redactare a testamentului martirilor răscoalei amintite, lăcașul și-a câștigat o semnificație istorică deosebită.

La adunare au participat membrii asociațiunii, fiind invitați și studenții români de la Seminarul de la Blaj, printre care și Mihai Eminescu. El nu plecaseră în vacanța de vară din motive financiare și pentru faptul că nu rezolvase problema restanțelor. Astfel a văzut **Mihai**, pentru prima oară orașul **Alba Iulia**, considerat centrul spiritual al românilor din **Ardeal**.

Adunarea generală a **Astrei** a început în 27 august 1866. Programul zilei de 27 august

¹⁸ Gheorghe Anghel, **Biserica din Maieri și Mitropolia lui Mihai Viteazul**, în *Studii și articole de istorie*, IX, 1976, p. 233-234.

1866 arăta astfel: „*dimineața, slujbe în bisericile românești din oraș, iar după amiază, la orele 17, ședințe preliminare a Comitetului Asociațiunii, cuvântări și predici, în Biserica ortodoxă Maieri I, din oraș“.* Participanții au luat hotărârea ca deschiderea oficială a adunării să se facă a doua zi, la ora 9. Seara a avut loc concertul de vioară al **Elizei Circa**, ce lua lecții la Viena de la celebrul **Iosif Hallmesberger**.

În biserica din **Maeri**, **Mihai** s-a aflat, pentru prima oară în viața lui, față în față cu unele dintre marile minți ale românilor ardeleni, precum:

- **Timotei Cipariu**¹⁹ - *filolog, lingvist*, - născut la 21 februarie 1805, în satul **Pănade (comitatul Alba)**-, din părinți oameni liberi; era recunoscut ca personalitate reprezentativă a culturii românești;

- **Aron Densușianu**²⁰ -, *jurist și filolog*; - născut la 19 noiembrie 1837 din familia nobiliară transilvană **Pop de Hațeg** (s-a născut ca **Aron Pop**), era fiul preotului **Vizantie Pop** și al **Sofiei** (n. *Popovici*);

- **Iosif Hodoș**²¹, - istoric, avocat, publicist; - recunoscut încă din vremea când era elev la *Liceul Academic Piarist din Cluj*, împreună cu fratele său **Zaheu Hodoș**, cu vărul său, **Alexandru Papiu Ilarian** și cu frații **Radu și Nicolae Popea**, elevi la același liceu, a participat la organizarea unei societăți de lectură care „*prin cultivarea limbii române și a celorlalte instrumente de cultură națională, avea de scop să pregătească emanciparea politică a neamului nostru*”.

- **Ioan Axente Sever**.²² - *teolog și filosof*, supranumit **Sever**, după care a fost numit **Axente Sever**; - fiu de țărâmn, născut în anul

¹⁹ Iosif Vulcan, **Timoteiu Cipariu**, în revista „*Familia*”, nr. 3, Pesta, 25 iunie/7 iulie 1865;

²⁰ Georgeta Antonescu, **Aron Densușianu**, Editura „*Dacia*”, Cluj, 1974.

²¹ Lucian Predescu, **Enciclopedia României. Cugetarea**, Editura „*Saeculum*”, București, 1999.

²² Adrian T. Pascu, **Ioan Axente Sever (1821-1906): viața și activitatea militantă**, Editura „*Dacia*”, Cluj-Napoca, 1985.

1821, în satul **Frâua** (azi **Axente Sever**, jud.Sibiu); era cunoscut ca revoluționar român, unul dintre conducătorii mișcării de eliberare națională a românilor din **Transilvania** în revoluția de la 1848-1849; era fiu de țăran, a studiat teologia și filozofia la **Blaj**, după care s-a mutat la **București**; la izbucnirea revoluției fusese profesor de latină și română, la *Colegiul Sf.Sava* din **București**.

A luat parte la revoluția de la 1848 din **București** și împrejurimi, unde a avut rolul de a face cunoscute idealurile revoluționare printre țărani. În august 1848 s-a întors în **Transilvania**, unde a participat la cea de-a treia adunare de la **Blaj**, din septembrie 1848.

A participat alături de **Avram Iancu** la rezistența din **Munții Apuseni**. După înfrângerea revoluției, a continuat să aibă un rol de frunte în viața politică și culturală a românilor din **Transilvania**, făcând parte din conducerea „ASTREP”.

În acea zi binecuvântată de Pronie în biserica Maeri I s-a petrecut cu multă înțelepciune un act de mare valoare și semnificație națională: participarea la adunare a celor doi mitropoliți ai biseriilor românești din Ardeal: **Andrei Șaguna** - orthodox și **Alexandru Sterca Șuluțiu** - greco catolic, care au spart bariera timpului, prevestind apropierea orei astrale a neamului românesc, adică realizarea visului generațiilor trecute și celor prezente, de unitate națională. Amândoi mitropoliții au invocat în ambele biserici românești din oraș „*ajutorul Spiritului sfânt*”, apoi au rostit predici, ținând „*cuvântări amăsurate solemnității de față*”.

Din mărturiile rămase de la participanții la Adunare reiese că **Mihai** a fost în prima zi în *Biserica din Maieri I*, unde a asistat la prelegeri și dezbateri. Teologul **Elie Damian Domșa**, participant la adunarea generală, a declarat că l-a văzut pe **Mihai Eminescu** „*în biserică unde asista la ședință și asculta cu mult interes la dezbateri*”, însă, după ședință a plecat în oraș și nu l-a mai văzut pînă seara. Cuvintele rostite de mințile

luminate ale românilor ardeleni, respectiv **Timotei Cipariu**, **Andrei Șaguna**, **Aron Densușianu**, **Iosif Hodoș**, **Ioan Axente Sever**, au fost, pentru **Mihai**, lecții de «*povățuire*» și demnitate. Pe **Mihai** l-au impresionat, în primul rând, mitropoliții **Andrei Șaguna** și **Alexandru Sterca Șuluțiu**, care în predicile rostite în cele două biserici românești au invocat, cu prudență, ideea de unitate națională,

Aron Densușianu avea un frate - **Nicolae Densușianu** - în acel moment student la *Academia de Drept din Sibiu*. Probabil că **Mihai** a avut o discuție cu **Aron Densușianu** și i-a relatat despre greutățile pe care le întâmpina cu examenele la seminarul din **Blaj**. Acesta i-a dat, probabil, adresa fratelui său, spunându-i că dacă va ajunge la **Sibiu**, să-l caute, pentru că-l va ajuta.

După ședință, **Mihai** a dispărut, peregrinând prin oraș. În **Alba Iulia** a putut vedea edificii și locuri de mare valoare istorică, precum *Catedrala Romano-Catolică*, *Biblioteca Batthyaneum*, *Palatul Apor*, *Palatul Principilor*, dar și *Biserica de lemn a primei Mitropolii ortodoxe a Ardealului* - ctitorită de voievodul **Mihai Viteazul**, „*distrusă de austrecii în anul 1714*”, *Câmpia Libertății* - din vremea revoluției de la 1848, precum și *celula lui Horia* - situată deasupra porții a 3-a a cetății. El a fost impresionat de cetatea **Alba Iulia**, cu poarta cetății, în celula din spatele căreia fusese închis **Horia** înainte de a fi crucificat pe roată. S-a dus, foarte probabil, pe *Dealul furcilor*, unde **Horia**, **Cloșca** și **Crișan** au fost omorâți în chip sălbatic. Cetatea din **Alba Iulia** era numită oficial *Cetatea Alba Carolina*, o fortăreață cu bastioane de tip *Vauban*, construită la începutul secolului al XVIII-lea în orașul medieval **Alba Iulia** pe *Dealul Citadelei*. În același loc, anterior fuseseră construite două fortificații: castrul *Legiunii a XIII-a Gemina* (106 d.Chr.) și *cetatea Bălgrad* (secolele XVI-XVII).²³ După

²³ Gheorghe Anghel, *Despre fortificația bastionară din secolul al XVIII-lea de la Alba Iulia*, în *Apulum*, 23, 1986, p. 245-248.

ocuparea *Transilvaniei*, austriecii au refăcut sistemul de apărare.

Mihai a ajuns la locul numit „*Dealul furcilor*”, unde au fost frânți pe roată moșii **Horia** și **Cloșca**, iar trupul mort al lui **Crișan** a fost tăiat în bucăți. **Horia** fusese arestat, prin trădarea pădurarului **Anton Melzer** din *Abrud* pentru 300 de florini, în ziua de *Sfântul Ștefan* (27 decembrie) 1784. La acea execuție barbară au fost obligați să asiste câte trei bătrâni și trei tineri din fiecare sat al celor patru comitate cuprinse de răscoală. Habsburgii au urmărit exercitarea unor presiuni psihologice asupra întregii iobăgimi române din Transilvania, „*ca să fie de exemplu și oroare*”, cum a poruncit împăratul habsburg. Astfel, la execuție au fost aduși cu forța să asiste între trei și șase mii de iobagi români. **Horia** și **Cloșca** au fost însoțiți la locul de execuție de **Nicolae Raț**, parohul bisericii ortodoxe din *Maierii Bălgradului (Alba Iulia)* care le-a dat ultima binecuvântare. Execuția a avut loc în 28 februarie 1785, fiind descrisă amănunțit în scrisoarea lui **Iosif Gabri**, profesor la Institutul Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia, trimisă unui prieten al său la Roma la 2 martie 1785.

Probabil că atunci, cunoscând tragedia lui **Horia** și văzând cât de aproape erau *Munții Apuseni* de sufletul românesc, a conceput poezia „*Horia*”,²⁴ cu acuzații grave pentru împilatorii neamului, dar și pentru cozile de topor:

*„Să privească Ardealul lunei i-e rușine
Că-a robit copii-i pe sub mâni streine.*

*Ci-ntr-un nor de abur, într-un vâl de ceață,
Își ascunde tristă galbena ei față.*

*Horia pe-un munte fulnic stă călare:
O coroană sură munților se pare,
Iar Carpații țepeni îngropați în nori
Își viaua prin tunet gândurile lor.*

*- Eu am, zise-un tunet, suflet mare, greu,
Dar mai mare suflet bate-n pieptul său*

*Fruntea-mi este albă ca de ani o mie,
Dară a lui nume mai mult o să fie.*

²⁴ **Eminescu și Blajul**, Editura „*Iriana*”, București, 1994, p. 93.

*- Nalți suntem noi munții, zise-un vechi
Carpat,
Dar el e mai mare, că ni-i împărat.*

*Atunci luna iese, norilor regină,
Fruntea lui cea pală roșu o-nsenină,*

*Galbenele-i raze încing fruntea-i rece,
Că părea din munte diadem de rege.*

*Și un stol de vulturi muntele-ncongior,
Cugetând că-i Joe, dumnezeul lor,*

*Când în miezul nopții, cununat cu nimb,
Fulgere aruncă sus de pe Olimp”.*

● În seara aceleiași zile a avut norocul să-l întâlnească pe teologul **Elie Damian Domșa** din *Blaj*, care fusese găzduit (avea „*cvartir*”) într-o cărciumă mare, de cărauși, numită „*La Istrătoaie*” sau „*La cocoana din Ighiu*” - așezată pe *Ulița cea mare* („*Drumul țării*”) vis-avis cu colțul sud-estic al „*promenăzii*” orașului. Acel teolog l-a zărit stând pe o bancă, „*în promenadă*” și l-a întrebat „*unde-i în cvartir, unde va dormi*”. **Mihai** i-a răspuns că doarme „*aici în promenadă*”. Teologul l-a avertizat că pentru asemenea faptă putea fi închis la Poliție, iar **Mihai** i-a replicat: „*De-abia mă voi odihni mai bine*”. Atunci teologul l-a luat cu el, l-a dus „*La cocoana*”, care-i dăduse o chiliașă și l-a prezentat pe tânărul poet. Astfel, în acea chiliașă a mai fost întinsă o rogojină pe jos, la care s-a adăugat o perină din paie, care au servit de „*cvartir*” pentru **Mihai Eminescu**.

A doua zi, 28 august 1866, în biserica ortodoxă din *Alba Iulia* a avut loc ședința prezidată de mitropolitul **Andrei Șaguna**, care a deschis adunarea cu un discurs adecvat. În ziarul „*Sionul românesc*” - fondat de **Grigore Silași** în anul 1865 -, acesta a consemnat că cea de-a patra adunare a ASTREI „*a fost mai numeroasă decât anul trecut*”, lucrările desfășurându-se de față cu „*mitropoliții de amândouă confesiunile*”. Era un moment însemnat în istoria românilor ardeleni, un prim pas spre realizarea unității naționale. Discursul mitropolitului Șaguna l-a impresionat foarte adânc, acest fapt îl determină să scrie poezia de un cald patriotism: „*Ce-ți doresc eu Ție, dulce Românie*”. Poetul **Mihai Eminescu** a trimis poezia la revista „*Familia*” din Pesta,

patronată de Iosif Vulcan, fiind publicată abia în 2 aprilie 1867.

Cu acea ocazie au susținut disertații venerabilul președinte **Timotei Cipariu** - despre unificarea ortografiei române, precum și dr. **Iosif Hodoșiu** - despre literatura italiană, urmărite de **Mihai Eminescu** cu mare interes. Probabil că el a asistat și la concertul dat de domnișoara **Elisa Circa**, la care s-a adunat „mulțime de auditori”. Pe **Timotei Cipariu** și l-a întipărit statornic în minte, fiind preocupat de a-i citi opera lui inegalabilă. Pe un exemplar din cartea sa, intitulată „*Elemente de poetică...*”, ajuns în posesia unui elev blăjean, devenit medic în „*districtul Chivarului*”, iar mai târziu medic arhidiecezan în **Blaj**, se află semnătura „*M.Eminescu, Bl(aj) 1866*”.²⁵

3. Din nou pe drumul destinului spre „țara de dor”

După terminarea adunării generale a **ASTREI**, **Mihai** a plecat de unul singur, pe jos, pe tăcute, îngândurat, spre **Blaj**. A parcurs vreo 20 de kilometri și s-a oprit la un vad al **Mureșului**, în dreptul satului **Mihalț** (alternativ *Mihalța, ung.Mihálcfalva, germ.Michelsdorf, sas.Mächelsterf*). Lângă acel sat, atestat documentar din anul 1228, la vadul unei brudine (pod umblător) l-au găsit și l-au recunoscut teologii **Ioan Oargă** (student) și **Mărculeț** (teolog absolvent), care se întorceau de la adunarea generală a **Astrei** în satul natal: **Bucerdea Grânoasă**. „*După adunare - avea să-și amintească Ioan Oargă -, cum veniam de la Alba Iulia, cu Mărculeț, teolog absolvent, iaca coala la Murăș, lângă Mihalț, pe unde se trece cu brudina, pe cine găsim? Pe Eminescu!*”. **Mihai** „*aștepta acolo să treacă cu podul umblător, și neavând ce face, se juca cu niște copii de țărani*”.

Ce căuta **Mihai** la **MIHALȚ**?

Auzise de la Aron Pumnul despre măcelul de la **Mihalț** săvârșit de trupele

revoluționare ungare la 21 mai 1848, când fuseseră măcelăriți românii mihălțeni.

- Faptele s-au petrecut astfel:²⁶

În 12 mai 1848, solgăbirăul **Szegedi Sámuel** a implorat Comitetul permanent pentru păstrarea vechii ordini să trimită în **Mihalț** și în satele învecinate, imediat o armată numeroasă. Autoritățile au cerut ca delegații din **Obreja** și **Mihalț** la **Blaj** să fie aruncați în închisoare, iar satele să fie „*împovărate cu secui*”. Respectivele autorități nu aveau încredere decât în secui.

Guvernatorul **Transilvaniei** a cerut trupe de la **Puchner** împotriva românilor din **Mihalț** și **Obreja** încă din 17 mai 1848, ultima zi a **Adunării de la Blaj**. Pretextul de a intra cu armata în **Mihalț** era lesne de găsit, ca și în celelalte sate readuse prin forță la supunere, se ivise și la **Mihalț** o neînțelegere între săteni și stăpânii feudali în **Mihalț**, respectiv grofii **Eszterházi**. Obiectivul în dispută era o livadă de cosit pe care mai demult fusese o biserică românească. Se deschise un proces la care, în primă instanță primi câștig de cauză familia **Eszterházi**. Fără a mai aștepta rezultatul procesului în cea de a doua instanță, comitele **Bánffy Miklós** face mare caz de refuzul mihălțenilor de a restitui terenul, oferindu-i-se în acest fel pretextul căutat.

Pentru a lichida rezistența românilor din **Mihalț** trebuia adus la supunere învecinatul sat **Coșlariu**. Astfel, în 30 mai 1848, 100 de **grăniceri secuiești** înarmați au pătruns în sat, unde au făcut un adevărat măcel. Vestea despre purtarea cătanelor la **Coșlariu** s-a auzit și la **Mihalț**.

În ziua de 1 iunie 1848, când trupele de represalii au ajuns pe malul **Târnavei**, gata să intre și în **Mihalț**, sătenii se grăbiră să tragă bacul de partea lor, încăpățânându-se să permită companiei secuiești să intre în

²⁵ Dimitrie Postămaș, **Philobiblon mureșean**, Târgu-Mureș, 2003, p. 45.

²⁶ **Revoluția de la 1848 în Transilvania. Ancheta Kozma din Munții Apuseni**, coordonatori Gelu Neamțu, Ioan Bolovan, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1998.; Ioan Breaz, **Monografia Mihalțului**, Alba Iulia, Altip, 2001

satul lor. Ei au declarat că fără ordinul maiestății sale, Împăratul, nu vor accepta să pună bacul în funcțiune.

După îndelungi tratative, întâi cu 7 persoane, apoi cu judele nobiliar, situația a rămas neschimbată și deoarece soldații deveniseră „*nervoși*” s-a decis retragerea acestora la **Teiuș**, urmând ca a doua zi, în 2 iunie 1848, unitatea militară întărită cu încă o companie de secui să fie condusă pe o cale ocolită spre același obiectiv.

În dimineața zilei de 2 iunie 1848, vreo 2-3000 de țărani din **Mihalț** și satele învecinate s-au adunat pe mal, lângă lac, înarmați cu furci, coase, bâte, topoare (fără arme de foc), și au păzit intrarea în sat. Cei adunați acolo nu au permis secuilor să intre în sat. Vicecomitele **Pogány György** i-a provocat pe săteni la „*uniune*”, dar aceștia răspunseră că rămân credincioși împăratului. Răspunsul a fost considerat un refuz, astfel că s-a ordonat soldaților să tragă fără avertisment. Secuții au tras 7 salve în urma cărora rămaseră 14 români morți și 50 răniți, dintre care mulți au murit ulterior. Execuția a avut de fapt ca substrat ura națională.

Ecoul măcelului de la **Mihalț** a devenit o adevărată bombă incendiară în momentul în care știrea a fost publicată de ziarele de limbă germană. Dar, ungurii erau stăpâni, românii erau iobași, deci pierdeau în fața autorităților statului.

*

Cei doi teologi l-au abătut pe **Mihai** de la gândurile sale privind popasul în satul **Mihalț**, chemându-l să meargă cu ei în satul natal, **Bucerdea Grânoasă** situat la aproximativ 3 kilometri în dreapta râului **Târnavă**, la aproximativ 10 kilometri în partea vestică al orașului **Blaj**; era un sat vechi, numit astfel după producția renumită de cereale (grâne),²⁷ Probabil că cei doi teologi l-au convins pe **Mihai** să meargă în satul lor, spunându-i că în acel sat s-a născut, în anul 1811, revoluționarul pașoptist, **Ioan**

²⁷ Vezi, Mihail C.Szilagy, **Bucerdea Grânoasă - studiu monografic**, Editura „*Aridia*”, Blaj, 2005.

Maiorescu, care a avut numele originar de **Trif**. Familia **Trif** din **Bucerdea** era înrudită și cu familia episcopului **Samuil Vulcan** din **Oradea Mare**.²⁸ **Ioan Maiorescu** și-a luat numele **Maiorescu**, pentru a sublinia înrudirea cu **Petru Maior**.²⁹

Mihai aflase despre **Ioan Maiorescu** din prelegerile magistrului său **Aron Pumnul**, din **Lepturariul** acestuia, și poate, din coloanele „*Foi pentru minte, inimă și literatură*”, copiată și citită de gimnaștii români la **Cernăuți**, la îndemnul profesorului lor.

Astfel, a acceptat să-i însoțească pe cei doi teologi, astfel că au trecut **Mureșul**, apoi au pornit pe jos, pe valea largă a **Târnavelor**, spre răsărit, pe drumul bătut de târgoveții care se întorceau de la **Bălgrad (Alba Iulia)** pe **valea Secașelor**. Cei trei tovarăși de drum s-au oprit la casa lui **Ioan Oargă** din **Bucerdea Grânoasă**.³⁰ Acesta avea să-și amintească: „*L-am chemat cu noi, am trecut Murășul și ne-am dus toți trei la noi acasă, în Bucerdea Grânoasă. Era seara când am sosit; muma ne-a dat de cină. După cină eu cu Mărculeț ne-am dus în priveghiul, căci murise o femeie de frunte la noi în sat. Eminescu a rămas acasă și s-a culcat. Noi ne-am reîntors în spre ziuă; el dormea. După ce ne-am sculat și noi, am prânzit, cum se prânzește pe la sate. După prânz el a dispărut fără să zică ceva...Am auzit mai târziu că a umblat cu copii prin sat, dar apoi s-a dus. Unde s-a dus, nu știu*” . Din **Bucerdea Grânoasă**, **Mihai** a apucat-o din nou pe drumul spre **Blaj**, cale de mai bine de 10 kilometri, unde a reluat strădaniile pentru finalizarea studiilor gimnaziale.

După ce a ajuns la **Blaj**, a devenit trist și îngândurat, dându-și seama că se afla într-o situație foarte grea, pentru care încerca să caute căi de ieșire. Plecarea școlarilor blăjeni

²⁸ *Revista ilustrată*, Foiă enciclopedică literară lunară, broșura nr.8, anul II, august 1899.

²⁹ Mihai C. Szilagy, **Ioan Maiorescu - ilustru fiu al satului Bucerdea Grânoasă, biografie documentară**, Editura „*Aridia*”, Blaj, 2004.

³⁰ George Călinescu, *op.cit.*, p. 99.

pe la casele lor i-a creat lui **Mihai** multă mahnire. Astfel, fără bani de acasă i-a fost aproape imposibil să-și găsească firavele resurse de hrană. El și-a dat seama că rămăsese singur printre străini, în **Blajul** pe care îl visase ca pe „**Mica Romă**”.

Din nou a trăit o tristă experiență de viață, similară cu cea trăită în **Cernăuți**, în vremea în care era în *cost* la birjarul rutean **Nicolai Țirțec**. Venise vremea merelor și strugurilor, dar acestea ajutau doar la acoperirea nevoilor existențiale, nu și a celor de satisfacție. După toamna bogată în fructe venea iarna cea friguroasă și cu zăpada înghețată, care-i îngreuna existența, coborâtă la limita supraviețuirii unui om fără mari pretenții materiale de la viață. Hainele sale, umplute de praf și de paie, se destrăbeau cu fiecare zi, iar părul îi era tot mai încâlcit. Ghetele sale s-au rupt, picioarele erau goale, iar un teolog, văzându-l atât de amărât, și-a făcut pomană și i-a dăruit, de milă, o pereche de ghete. Toate aceste nenorociri căzute din cer asupra lui i-au adăugat situației sale de *străin*, aerul unui adevărat *pribeag*.

Mihai s-a simțit în *străinătate*, făcând diferență între **Ardealul** acelor vremuri, aflat sub teroarea nobilimii ungare, precum și **Bucovina**, pe care o considera parte din trupul **Moldovei**, numind-o „*Bucovina mea*”. Din această experiență s-au născut versuri memorabile, pline de nostalgie, în care el s-a tânguit că se află printre străini, departe de ale patriei duci plaiuri, trist în mijlocul unei lumi fără griji. În acel context și-a așternut pe hârtie crezul său despre ce avea să urmeze, așteptând o speranță din înaltul Cerului, care să se ivească pe neașteptate și pe dreptate. Astfel a scris poezia „**Speranța**”, care a fost publicată în numărul din 11 septembrie 1866 (st.v.) al revistei „**Familia**”. Publicarea poeziei pe prima pagină a revistei denota prestigiul de care începea să se bucure tânărul poet la revista orădeană.

Mihai a continuat să străbată agale, gânditor, ulițele **Blajului**, cântărea cu privirea și cu gândul clădirile și locurile

legate de numele corifeilor *Școlii ardelene*, mânca poame în piața **Blajului**, pentru a sfida starea mizeră în care ajunsese. Salvarea la care visa s-a ivit atât printr-un așteptat dar Ceresc, cât mai ales printr-un nesperat dar lumesc.

Pe timpul vacanței de vară, în **Blaj** mai rămâneau unii școlari, îndeosebi copii de oameni săraci, care erau găzduiți în odăi ale *Seminarului teologic*. Într-o astfel de odaie a fost acceptat să se adăpostească și elevul **Mihai Eminescu** - un străin venit din **Cernăuți** să susțină, ca privatist, examenele restante. Astfel, a locuit în acea odăiță împreună cu trei studenți-teologi: **Gregoriu Dragoș** - care era *credențier* la masa profesorilor **Iacob Onea** și **Ioan Gorun**.

Pe la mijlocul lunii septembrie 1866, **Mihai** a încercat să susțină examenul, dar i s-a „*înfundat*” la proba de *Limba greacă*. Profesorul **Alimpiu Blăjan** l-a încuiat cu tema la lucrarea scrisă și s-a depărtat pentru o oră, două. Când a descuiat ușa, l-a găsit pe candidat cu capul în palme deasupra unei foi goale, ude de lacrimi, fiindcă elevul Eminescu, care spunea pe dinafară pe **Andrii Popa**, nu știa grecește.³¹

Profesorul a rămas neînduplecat, astfel că visele lui **Mihai** de a-și rezolva situația școlară s-au năruit. În acest context, singura soluție era să părăsească orașul **Blaj** - *Mica Romă* -, și să plece unde vedea cu ochii. Starea lui psihică a ajuns la capătul răbdării, întrucât s-a trezit singur pe lume. În acel moment, gândul l-a dus departe, spre crestele munților, iar de acolo peste munți, spre *Sionul vetrei*, unde era **ROMÂNIA** visată de **Ioan Cotta** din **Bicaz** și de **Ioan Maiorescu** din **Bucerdea Grânoasă**. **Mihai Eminescu** s-a scârbit de examene, punându-și în gând să-și ia din nou lumea-n cap.³²

Răzbit de griji, foame și mizerie, scârbit de examene, fără speranță să-și mai dea examenele sau să primească ceva bani de

³¹ George Călinescu, **Viața lui Mihai Eminescu**, Editura pentru Literatură, 1966, p.89.

³² George Călinescu, *op.cit.*, p. 98.

acasă, **Mihai** a părăsit pe neștiute orașul **Blaj**. În 15 septembrie 1866, când au început cursurile la *Gimnaziul din Blaj*, numele său nu figura printre școlarii înscriși la cursuri. La **Blaj** au rămas doar amintirile despre el, precum și descrieri ale înfățișării și caracterului său.³³

Astfel, cu gândul la versurile poeziei „*Ce-ți doresc eu ție dulce Românie*”, patria mult visată, precum și cu convingerea că „*Suntem români și punctum*”, Mihai a apucat din nou pe drumul destinului, mergând cât pe jos, cât cu vreo căruță, ducând cu el câteva cărți, care constituiau averea lui. A ajuns la Sibiu, unde a avut norocul să-l întâlnească pe tânărul student în Drept, Nicolae Densușianu, care ascultându-i povestea vieții l-a prezentat preotului **Ioan Bratu** din Rășinari, un înțelept și patriot. Acesta i-a dat o călăuză, care l-a condus în munte, până la „*Drumul Oii*”, pe care-l străbăteau ciobanii din Rășinari, când plecau cu turmele la pășunat în Țara Românească și l-a prezentat „șefului de turmă”. Astfel, Mihai deghizat în „ciobănaș”, pentru a fi potejat împotriva grănicerilor austrieci, a urmat drumul oilor, până în târgul Novaci, iar de acolo, ajutat de „oameni de bine” a ajuns în **București**, capitala României.

Conf. univ. dr. Aurel V. David
București, 8 aprilie 2026

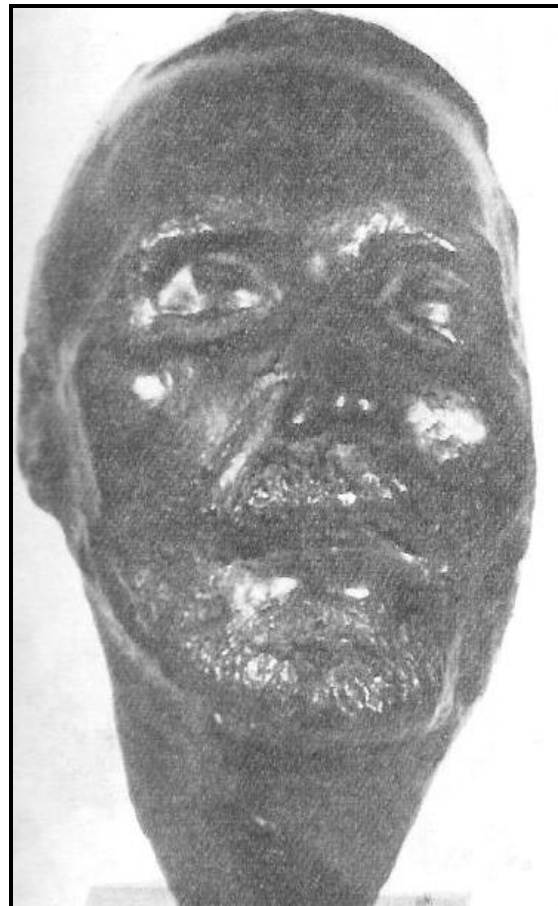

**CAUZA MORȚII LUI
MIHAI EMINESCU
IPOTEZE, DOCUMENTE ȘI
MĂRTURII**

Nicolae Iosub

După o boală îndelungată și grea, de aproape șase ani, cel mai mare poet al românilor - Mihai Eminescu -, s-a stins din viață în ziua de 15 iunie 1889, în urma unei sincope a inimii, așa cum prevăd actele medicale oficiale.

³³ Stan V. Cristea, **Eminescu și Teleormanul**, Editura „Aius printed”, Craiova, 2014, p. 32.

Masca mortuară a Poetului

Despre ultimele luni de viață ale poetului, la sanatoriul doctorului Al. Șuțu, s-a scris foarte mult și, mai toți eminescologii, au fost de acord că Mihai Eminescu a murit de o sincopă a inimii, așa cum a stabilit medicul Al.Șuțu și această variantă a fost luată ca variantă oficială.

Totuși, s-a vorbit mult în epocă de faptul că poetul ar fi decedat în urma lovirii cu o piatră de către un nebun din ospiciu, Petrea Poenaru, lucru vehiculat de către prietenii poetului și de către sora sa, Harieta. Varianta lovirii în cap cu o cărămidă sau piatră a fost povestită de frizerul lui Eminescu, Dumitru Cosmănescu și de către medicul Ștefan Coșereanu, care l-a cunoscut pe Eminescu la București. Acest medic, Ștefan Coșereanu, povestește mai târziu Elenei Popovici din Piatra Neamț, despre acest episod, la 40 de ani de la moartea poetului, informație pe care această doamnă o comunică și eminescologului Augustin Z. N. Pop.

Iată ce povestește medicul Ștefan Coșoreanu, Elenei Popovici: „*Eminescu locuia în ultimele sale luni de viață în „Hugues” etajul IV, în fața Teatrului Național, și când s-a ivit nenorocirea a treia oară a fost internat în Sanatoriul dr. Șuțu, unde s-au mai chinuit suferinzi actorii comici Șt. Iulian și M. Mateescu. Tenorul Poenaru, zărind într-o zi pe poet mâncând pâine în curte, pe lângă pavilionul în care ședea medicul-șef, s-a năpustit asupra lui, l-a lovit zdravăn cu cărămida în cap, așa de tare că Eminescu s-a prăbușit pe pietriș și-a trebuit să fie ridicat de-acolo de infirmieri, transportat mai fără suflare și pansat.*

Mai târziu, el a căpătat un erizipel și aproape după două luni s-a sfârșit la mijlocul lui iunie 1889”.

Desigur, această informație cu lux de amănunte, doctorul Coșoreanu a aflat-o de la colegii săi, medici la Sanatoriul Șuțu și nu poate fi pusă la îndoială, ea răspândindu-se repede printre cunoscuții, prietenii și rudele lui Eminescu. De la ei a aflat că Eminescu a făcut un erizipel, variantă vehiculată de medicii ospiciului și nu varianta adevărată cu spargerea craniului, ce ar fi stârnit multe comentarii și care i-a provocat poetului moartea.

Medicul Coșoreanu spune că Eminescu ar fi murit după două luni după ce a fost lovit, dar după 40 de ani de la eveniment, este posibil să fi uitat adevărata dată. Sau, mai degrabă, el auzise și de varianta lovirii lui Eminescu cu o piatră slobozită din praștie de către Petrea Poenaru și a făcut această confuzie.

Imediat după moartea lui Eminescu, sora acestuia Harieta, aflând cum a murit fratele ei, scrie Corneliei Emilian din Iași: „*Scumpă Mamă! Nu sunt în stare a ve descrie nici ce am privit cu ochii mei, nici ce am întâmpinat, de nu am fost în stare a ve scrie nimic.*

Atâta ve spun și ve rog să spuneți la toți că nenorocitul meu frate a murit în cea din urmă mizerie și moartea i'a fost cauzată

prin spargerea capului ce i'a făcut'o un nebun anume Petrea Poenariu. Să ferească D-zeu și pe cei mai rei oameni din lume să fie instalați la D-rul Șuțu, că fie care va avea sfârșitul iubitului meu frate” (Scrisoarea Harietei Eminescu- Lacu-Sărat, 22 iunie 1889).

Din scrisoarea Harietei se deduce că ea a fost la București, la înmormântarea fratelui său, specificând clar că „*am privit cu ochii mei”* și a aflat cum a murit poetul. Pe 17 iunie, Harieta a însoțit cortegiul funerar într-o trăsură, așa cum specificau unele publicații ale vremii.

După moartea lui Mihai Eminescu, o serie de biografi ai poetului au adoptat ipoteza precum că, tenorul Petrea Poenaru a lovit pe acesta cu o piatră slobozită dintr-o praștie, lovitură care i-ar fi produs un erizipel, dar care s-a vindecat în două săptămâni și că această rană nu ar fi stat la baza morții poetului. Această variantă a fost preluată de la medicii sanatoriului, care nu au vrut să se afle ce s-a întâmplat în spitalul lor și au minimalizat întâmplarea. Aceasta a fost varianta care a fost vehiculată de toți eminescologii, care au scris despre Eminescu și s-a transmis până astăzi, fără a pune câtuși de puțin la îndoială ipoteza și a verifica dacă a fost posibilă.

Orice om de bună credință își poate pune întrebarea: de unde avea Poenaru o praștie și pietre într-un ospiciu de nebuni? În ospiciu, cu oameni fără discernământ și violenți, trebuiau asigurate condiții de protecție a bolnavilor și gardienii trebuiau să-i supravegheze pe bolnavi, mai ales când se plimbau prin curte, deoarece puteau deveni violenți și se puteau bate și răni. O altă curiozitate este faptul că în curtea sanatoriului era o movilă de pietriș, unde orice bolnav putea agresa cu o piatră un alt bolnav.

În ospiciu, Petru Poenaru nu avea cum să dețină o praștie. Mai plauzibil este faptul că Poenaru a aruncat spre Eminescu cu o piatră și l-a nimerit în cap, producându-i o

rană superficială, care s-a vindecat în două săptămâni.

Varianta cea mai apropiată de adevăr este că Poenaru l-a lovit pe Eminescu în cap cu o cărămidă sau o piatră, așa cum afirmă frizerul Dumitru Cosmănescu. Medicii spitalului au vrut să ascundă adevărul și au lansat varianta cu praștia, cu care Poenaru ar fi lovit ușor pe Eminescu, fără consecințe grave.

Dar, varianta cea mai credibilă este că Petrea Poenaru l-a lovit pe Mihai Eminescu de două ori: prima dată a fost lovirea poetului cu pietricica, care i-a făcut o zgârâetură, urmată de apariția erizipelului și a doua oară l-a lovit violent cu cărămida, zdrobindu-i capul și aducându-l în starea descrisă de Cosmănescu și de binefăcătorul din Botoșani (probabil Scipione Bădescu) într-o scrisoarea către Ioan Franc.

Medicul Ion Nica, în cartea sa „Mihai Eminescu – structura somato- psihică”, emite și el ipoteza dublei lovituri cu piatra: „Poate nu e exclusă eventualitatea unei a doua agresiuni din partea unui nebun, în afara celei descrise (cu piatra scăpată din praștie, din luna mai), care să fi cauzat- așa cum am văzut- moartea violentă a poetului despre care Henrietta era sigură, informând-o pe Cornelia Emilian. Firește, nu poate fi vorba decât de același nebun: mai întâi a țintit de la distanță cu praștia- apoi a lovit din imediata apropiere. Crimă cu premeditare într-un spital de alienați mintali unde este foarte problematic dacă Eminescu avea ce să caute”. Medicul Nica e de părere și el că Eminescu nu avea ce căuta într-un spital de alienați, așa cum au susținut-o și alții, de-a lungul timpului.

O altă sursă importantă cu privire la moartea lui Eminescu vine de la frizerul Dumitru Cosmănescu, prieten cu poetul, la care acesta apela de obicei pentru a se tunde și rade. Dezvăluirea lui Dumitru Cosmănescu apare în ziarul *Universul* din 28 iunie 1926, reluat apoi și de alte publicații. Cosmănescu povestește cum a

fost chemat de Eminescu ca să-l tundă și să-i aranjeze mustața, într-o zi pe la ora trei. Poetul ocupa singur o cameră și-l roagă pe frizer să facă împreună o plimbare prin curtea sanatoriului: „Pe la vreo 4, cum era cald în cameră, Eminescu zice uitându-se lung la mine: „Ia ascultă Dumitrache, hai prin grădină, să ne plimbăm și să te învăț să cânti „Deșteaptă-te, Române!” ...Și a început să cânte „Deșteaptă-te, Române!” și eu după el. Cânta frumos, avea voce.

Cum mergeam amândoi, unul lângă altul, vine odată pe la spate un alt bolnav d'acolo, unu furios care-fost director sau profesor de liceu la Craiova și, pe la spate, îi dă lui Eminescu în cap cu o cărămidă pe care o avea în mână. Eminescu, lovit după ureche, a căzut jos cu osul capului sfărâmat și cu sângele șiroindu-i pe haine, spunându-mi: „Dumitrache adu repede doctorul că mă prăpădesc...Asta m-a omorât!”. L-am luat în brațe și l-am dus în odaia lui, unde l-am întins pe canapea. I-am potrivit capul pe pernă, și când am tras mâna îmi era plină de sânge. Au venit doctorii, cu Șuțu în cap, și ne-au spus să tăcem, să nu s-audă vorbă afară, că nu e nimic...Dar după o jumătate de oră, bietul Eminescu murise!” Cuvintele lui Eminescu „Asta m-a omorât!”, dovedește faptul că el mai fusese lovit și altădată, dar de această dată a fost o lovitură foarte puternică.

Această dezvăluire a lui Dumitru Cosmănescu este făcută după 37 de ani de la moartea poetului. Probabil, Cosmănescu nu a dezvăluit incidentul atunci, deoarece i-a promis medicului Șuțu să nu spună nimănui și, cât timp doctorii de la sanatoriu erau în viață, el nu a vrut să-și încalce cuvântul.

Din dezvăluirea lui Cosmănescu rezultă că Eminescu a murit în ziua respectivă, pe la orele 17, dar se va vedea dintr-o scrisoare prezentată mai jos, că el a murit după 7 zile de la incident.

Moartea lui Eminescu pe 15 sau 16 iunie 1889, contrazice previziunile doctorului Șuțu, care spunea mereu, cunoscându-i

boala și starea organismului său, că poetul mai are de trăit încă vreo trei ani, neexistând nici un motiv de moarte subită. Dar moartea poetului a venit în mod violent, când nimeni nu se aștepta, prin spargerea capului.

Cortegiul funerar Mihai Eminescu- Grafică de C. Jiquidu

Sanatoriul Caritatea București

După moartea lui Eminescu, în camera lui s-au găsit mai multe poezii printre care „Viața” și „Stelele’n cer” și două file rupte dintr-un notes pe care era scrisă poezia „Deșteptă-te, Române”, informație furnizată de colegul de la „Fântâna Blanduziei”, Ilie Jghel: „Dintr-o întâmplare fericită am pus mâna pe două file dintr-un notes, scrise de el în timpul când era în Ospiciu. Scrierea e ca de obicei liniștită, trăsături regulate. Le dau în vileag ca să se vadă că Eminescu era poet chiar atunci când nu era Eminescu...Pe cealaltă parte a acestei file e Deșteaptă-te, Române”. Această informație ne demonstrează că D. Cosmănescu nu a mințit atunci când spunea că Eminescu cânta cu glas frumos „Deșteptă-te, Române!”.

Varianta morții lui Mihai Eminescu, povestită de D. Cosmănescu este confirmată și completată de o scrisoare trimisă în data de 15 iunie 1889 din București lui Ioan Franc, președintele comitetului permanent din Botoșani „de către o persoană din cele mai intime și mai apropiate de răposatul poet, singura care a mai îndulcit, pe cât posibil, zilele din urmă, suferințele nenorocitului bolnav, cu gingașele sale îngrijiri” (*Curierul Român*, Botoșani, 20 iunie 1889).

Iată ce scrie personajul care s-a interesat și a îngrijit pe Eminescu: „De 7 nopți, de când stau lângă nenorocitul, numai astăzi a putut fi scos din cămașa de forță, având niște furii ce seamănă mai mult a turbat decât de alienat. Îndată ce-l desleagă, rupe tot cu o putere de fieră și strigă de produce un ecou îngrozitor în spital, unde se află 80 de alienați, afară de femei, dar nici unul în starea grozavă a lui. Capul îi este spart și umflat; nu pot însă afla de la nimeni, cine a comis această cruzime contra lui; eu crez că vr’un nenorocit nebun! Doctorul Șuțu mi-a declarat că umflătura este de 99 de ori mortală și că numai al sutălea poate scăpa. Eu însă rog pe D-zeu, dacă este drept, să-i curme suferințele, căci nu mai sunt de suportat!” (Barbu Lăzăreanu- *Cu privire la Eminescu- Agonia*, Ed. „Cultura Românească” S.A.R. București).

Informațiile din această scrisoare, cu un anumit grad de exagerare, sunt transmise din București, la 7 zile de la lovirea lui Eminescu cu cărămida de către Petrea Poenaru, ceea ce confirmă povestea lui Cosmănescu. Probabil, Cosmănescu a crezut că Eminescu a murit în ziua vizitei sale la poet, dar agonia a mai durat șapte zile. Cu capul spart era normal ca poetul să fie agitat și cu dureri groaznice și din această cauză el țipa și-și rupea hainele, fiind pus în cămașa de forță. Se pune întrebarea de ce doctorii nu i-au administrat

medicamente, care să-i calmeze durerile și l-au pus în cămașă de forță? Pe 12 iunie 1889 când poetul era interogată de comisarul Brusan, el era în această stare, spunând că a fost lovit de Petre Poenaru cu o piatră cât oul de găină.

Din cele prezentate mai sus, se poate observa că varianta lovirii lui Eminescu cu o cărămidă era cunoscută de mai multă lume, dar nu a fost dezvăluită la rugămintele doctorului Șuțu, care nu voia să fie acuzat că nu a luat măsuri adecvate pentru supravegherea bolnavilor și asigurarea condițiilor normale de conviețuire a pacienților stabilimentului.

Cauza morții lui Mihai Eminescu, la Sanatoriul doctorului Șuțu, este așadar relatată de mai multe persoane care au avut legături cu Eminescu: Dumitru Cosmănescu, Ștefan Coșereanu, Harieta sora poetului și din scrisoarea către Ioan Franc din Botoșani. Toate afirmațiile venite din aceste patru surse converg către aceeași concluzie: Mihai Eminescu a murit în urma unei lovituri puternice cu o cărămidă în cap, în urma căreia s-a produs o puternică hemoragie la creier, urmată de deces. Titu Maiorescu a fost informat că Eminescu a murit în urma unei embolii (*embolie-Astupare bruscă, de obicei cu un cheag de sânge, a unui vas sangvin sau limfatic*), care este consecința unui cheag de sânge, ceea ce i-a blocat circulația sângelui și a determinat sincopa inimii.

Junimistul D. Teleor, scrie și el despre moartea lui Eminescu. Pe 13 iunie 1914, apare în ziarul *Minerva*, un articol intitulat „**Cum a murit Eminescu**”, scris de **D. Teleor**, care îl cunoștea bine pe poet. Iată ce scrie acesta despre Eminescu, înainte de ultima internare: „*Înainte d-a fi dus la Institutul de boli mintale: Caritatea, poetul M. Eminescu nu arăta că ar fi în așa grad nervos, încât să necesiteze internarea lui. Părea numai obosit ca un om ce n-are poftă de vorbă. Între intimi însă, vorbea mult, râdea și chiar cânta, la un pahar de vin. Un redactor de la România Liberă,*

unde scria Eminescu la 1889, a anunțat Poliția că Eminescu trebuie internat, pentru că n-are o purtare tocmai normală față de femei...În grădina institutului de nebuni Caritatea, bolnavii aveau ore de recreație când se plimbau în halate, vorbeau, se jucau. Pe când Eminescu privea la un pom, un nebun a luat o piatră destul de mare de jos și a azvârlit-o cu putere spre poet spărgându-i capul. Eminescu a căzut îndată jos și peste puține minute a murit”.

Observăm că Eminescu a fost internat, fără motive serioase, el putând fi cercetat de poliție, în cel mai rău caz, dar nu dus și internat într-un sanatoriu, cu bolnavi violenți și agresivi. Și nu a fost singura dată când s-a procedat astfel.

Mai multe personalități din epocă știau că Mihai Eminescu a murit în urma unei agresiuni cu o cărămidă sau piatră care i-a spart craniul. Printre aceștia putem enumera pe: Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Roza del Conte, Al. Gregorian, Virgil Ierunca și alții.

Nicole Iorga, aflat la Iași în timpul războiului din 1918, împreună cu intelectualul francez Septime Gorcei, refugiat și el la Iași, au întocmit o „Antologie a literaturii române” în limba franceză. În nota despre viața lui Eminescu este prinsă și informația: „*Câtăva vreme mai târziu, geniul martir murea tragic, cu craniul zdrobit de piatra aruncată de un nebun, tovarășul său de suferință.*”. Textul în limba franceză este: „*Quelque temps apres, le genie martyr perissait tragiqlment, i craane broye a coups de pave par un fou, son compagnon d’infortune*”. „*Coups de pave*” se traduce prin lovituri repetate de cărămidă, sau piatră de pavaj.

Cele prezentate mai sus, din surse bine informate și credibile, demonstrează că Mihai Eminescu a murit în urma unei agresiuni cu o cărămidă (sau piatră de pavaj), din partea lui Petrea Poenaru, iar conducerea sanatoriului a căutat să ascundă

Mormântul lui Eminescu fără cruce Mormântul astăzi, având cruce

adevăru, prezentând varianta cu pietricica, pentru a proteja reputația instituției.

Din cele prezentate mai sus, varianta morții lui Mihai Eminescu, lovirea cu o cărămidă (piatră) în cap, este destul de plauzibilă și expică moartea neașteptată a poetului, când medicii îi mai dădeau trei ani de viață, lucru care a surprins pe toată lumea. Poetul a murit la nici 40 de ani, când omul este în culmea vieții și a competenței sale, el care din punct de vedere fizic, era un om robust „de tip carpatin”, cum spune Călinescu și, care, putea să mai trăiască mulți ani și să creeze în continuare.

Cu puțin timp în urmă, poetul Laurian Stănculescu a inițiat o acțiune la Parchetul General pentru deshumarea lui Eminescu, pentru a fi anchetate condițiile morții poetului. Această deshumare ar putea lămuri două aspecte importante asupra morții poetului: dacă craniul poetului a fost spart prin agresiune și ce cantitate de mercur s-a acumulat în corpul său, în urma numeroaselor injecții cu mercur, tratament care l-a intoxicat și a dus la moartea prematură a celui mai iubit poet român.

Bibliografie:

1. Gheorghe Sărac- *Documente privind adevărul despre boala și moartea lui Eminescu*- Ed. MALASI, 2000

2. Barbu Lăzăreanu- *Cu privire la: Eminescu III- Agonia*, Ed. „Cultura Românească S.A.R.”- București

3. Ion Nica- *Mihai Eminescu – structura somato- psihică*,

Nicolae Iosub, iunie 2026, Botoșani

DOSTOIEVSKI și EMINESCU – GENII ALE ORTODOXIEI UNIVERSALE (I) **Gheorghe C. Nistoroiu**

„DOSTOIEVSKI – este geniul literar prin excelență al Ortodoxiei moderne!”
(Nichifor Crainic)

„EMINESCU – acest interesat de totalitatea cunoașterii umane este, în același timp, un fanatic al perfecțiunii literare!”

(Mircea Eliade)

Feodor Mihailovici Dostoievski s-a născut la Moscova, în 30 Octombrie 1821, ca fiu

al unui medic militar din clasa burghezilor de mijloc, dar care „*trăia în cultul credinței religioase și al tradițiilor.*” Tatăl credincios, dar extrem de sever cu copiii și servitorii lui, iar mama **Maria** Feodorova era evlavioasă, blândă și milostivă. La vârsta de 4 ani, micul **Fedia** era dus, alături de părinți și întreaga familie, să rostească **prima rugăciune în fața icoanei Maicii Domnului**. Către amurgul vieții amintindu-și acel episod de la vârsta de 4 ani, l-a însemnat ca o pildă de urmat:

„Domnilor, e foarte important pentru dezvoltarea de mai târziu a omului, ce sămbure se îngroapă în prima frăgezime a sufletului său. Sunt elemente, aș putea zice, aproape determinante, care asimilate în copilărie, chiar dacă o vreme au fost uitate, cu vremea însă, atunci când evenimentele le dezgroapă din suflet, apar la lumină sub forma unor forțe într-adevăr creatoare.” (Nichifor Crainic, **Dostoievski și creștinismul rus**, Arhidieceziana Cluj, Ed. Anastasia, București, 1998)

Episodul din Biserică l-a marcat pentru toată viața pe marele scriitor ortodox, dovedindu-se că **Maica Domnului** i-a ocrotit viața chiar când se afla în cămașa albă sub eșafod, în vremea gulagului siberian, în timpul creației lui spirituale și ca acoperământ al familiei sale ortodoxe.

Dostoievski a fost un student eminent în cadrul Școlii militare de geniu, urmând să devină inginer militar. În locul carierei militare care îi surâdea, a ales publicistica substituind astfel milităria cu literatura. Nu a ajuns general, dar a ajuns un mare geniu. A început să scrie pe când era student sub razele luminătorului poet **Pușkin**, dăruind lumii romanul **Sărmanii oameni**, pe care poetul **Nekrasov** care conducea revista „Contemporanul”, cu numele căreia se va boteza și „Contemporanul” de Iași, l-a considerat „*al doilea Gogol.*” În câteva luni romanul l-a făcut pe tânărul **Dostoievski** celebru stârnind pururea antipatia aristocratică a lui Ivan Turgheniev.

Pe cale literară a intrat în legătură cu cenaclul socialist al lui Petrașevski și Durorv, atingere care îi va fi fatală sub domnia absolutismului țarist. Astfel, în Aprilie 1849, **Dostoievski** va fi arestat alături de alți 34 de „tovarăși”. Vina lui, era că, citind odată din mentorul său Pușkin, o poezie împotriva robiei – unul dintre auditori a făcut următoarea remarcă: „robia nu poate cădea decât printr-o revoluție!” La care **Dostoievski** a spus: „**Fie și revoluție!**”

Îndemnul său militant l-a încremenit cu un deceniu de închisoare siberiană de ocaș, cât pe ce să-l coste viața. Întregul lot de „tovarăși” a fost condamnat la moarte. **Dostoievski** făcea parte din prima grupă de câte 3 duși la eșafod îmbrăcați în cămașă albă, de moarte. Înainte de a fi executați **Mâna lui Dumnezeu ori mai sigur a Maicii Sale Maria**, i-a adus grațierea țarului.

Dincolo de tezaurul Patrologiei ori al Scolasticii, s-a ridicat incomparabil și mai complex, o **Istorie a literaturii bisericești și religioase moderne** în operele unor mari scriitori creștini: Jacques Maritain, Jean Segond, Charles du Bos, Josef Marechal, Otto Karrer, Walther Lehmann, Paul Natorp, Andre Gide, **Dostoievski**; abatele P. Pourrat, „Istoria Spiritualității creștine” în 2 vol.; Henri Bremond, „Histoire litteraire du sentiment religieux” cuprinzând epoca veacului al XVII-lea și al XIX-lea; Henri Bergson, „*Les deux sources de la morale et de la religion*”; Ștefan Zweig, **Dostoievski**; Hans Prager, „**Die Weltanschauung Dostoiewskis**”; Teophile von Bodisco, **Dostoiewski als religiöse Erscheinung**; Eduard Thurnayeen, **Dostoiewski**.

Vladimir Sergheevici Soloviov (1853-1900), **Drei Reden zum Andeken Dostoiewskis**; Sergiu Perski, **La vie et l'oeuvre de Dostoievsky**; Meyer Graffe, **Dostoiewski als Dichter**; Th.G. Masaryk – „Russland und Europa” a dedicat în introducerea acestei cărți două volume de 800 de pagini lui **Dostoievski – Dante al**

Răsăritului, Nicolae Berdiaev iar, *Die Weltanschauung Dostoiewskis*; **Antonie**, Mitropolitul Kievului și Galiției, *Glose la opera lui Dostoievski*; iar marele teolog, scriitor, poet **Nichifor Crainic** i-a dedicat monumentala lucrare: **Dostoievski și creștinismul rus**, devenit curs de Ortodoxie în cadrul Facultăților de Teologie din Chișinău și București.

De ce s-a ales subiectul **Dostoievski și creștinismul rus** și nu pur și simplu **Creștinismul rus**? Pentru că, argumentează ilustrul gânditor al Gândirii daco-române Nichifor Crainic: - „*Dostoievski e unul dintre cele mai mari genii literare pe care le-a dat omenirea!*”

Feodor Mihailovici Dostoievski a urcat piscul spiritual himalaian pe care s-au încumetat doar Everesturile culturii universale: **Homer, Arhimede, Confucius, Solomon, Ovidius, Vergilius, Dante, Leonardo Da Vinci, Petrarca, Goethe, Shakespeare, Milton, Hugo, Esenin, Pușkin, Camoes, Rabindranath Tagore și Eminescu.**

Înainte de primul război mondial Rusia era onorată de mari scriitori, mari gânditori, mari creatori de artă, dar „*Dostoievski ajunsese să fie venerat ca un părinte al poporului rus, așezat fără sfială alături de marii părinți ai Bisericii.*” (Nichifor Crainic, **Dostoievski și creștinismul rus**)

În acel Gulag al infernului, el condamnatul politic împărtașea același regim de exterminare cu cel al criminalilor. Între zidurile reci, întunecate, el, raționalul, indiferentul religios devine un suflet filocalic, simțind lumea rusească, poporul rus în ipostaza lor fidelă, moment determinant pentru concepția lui totală, care e **aprofundarea creștin-ortodoxă a propriului său suflet.**

Nimeni n-a pătruns ca el psihologia „*umilițiilor și obidiților*”, gemând sub apăsarea țaristă. **Nimeni** n-a scotocit cu atâta luciditate și cu atâta putere de revelație labirintul conștiinței. **Nimeni** nu a oglindit ca el suferințele oamenilor simpli

amenințați de vârtoarea teroarei. **Nimeni** în mijlocul ocașilor camarazi – „*Amintiri din Casa morților*”, nici măcar Jean Valjean al celebrului **Victor Hugo**, nu a descoperit psihologia ocașului în genere în ipostaza lui morală.

În Calvarul terorii siberiene, Dostoievski nu mai este înconjurat de lumea ocașilor propriu-zisi, de oamenii cei mai fioroși, fiindcă primește suferința prin dreapta credință ca o binecuvântare, revelând întâlnirea cu poporul său, redescoperind astfel **frumusețea morală a poporului rus.**

„*Astfel, în temnița noastră, erau oameni pe care îi cunoșteam de ani de zile, dar pe care îi socoteam între fiare și-i disprețuiam ca atare; deodată însă, cu totul pe neașteptate, se întâmplă nu știu cum că printr-o izbucnire spontană de o clipă, sufletele lor să se dezvăluie și, fără să-și dea ei seama, să reverse atâta bogăție de simțire și umanitate, o atât de adâncă înțelegere a suferințelor altora, pe lângă conștiința propriei lor suferințe, încât aveai senzația că ți s-a smuls o pânză de pe ochi și la început nici nu-ți venea să crezi tot ce ai văzut și auzit.*” (Dostoievski, *Amintiri din Casa Morților*, trad. Nicolae D.Gane, Ed. Literatura Universală, 1963)

„*Dacă aceste ființe hăituite, silite să viețuiască într-un cadru de primitivitate fizică și spirituală, denotă atâtea calități, ce zăcăminte uriașe rămân necunoscute în poporul liber, și totuși încătușat, de-a lungul mării sale patrii! Cum pier suflete alese din pricina unui regim barbar? Este tragică reprimarea talentelor unui popor înzestrat. Cu nici un fel de stigmat, cu nici un fel de cătușe nu poți să-l faci pe ocaș să uite că este om.*” (ibid.)

„*Trăsătura cea mai de seamă și cea mai pronunțată a firii poporului nostru este un puternic simț al dreptății și o nestinsă sete de dreptate... E destul să înlături crusta, învelișul, și să cercetezi miezul cu mai multă luare-aminte, mai îndeaproape, fără idei preconcepute și prejudecăți, și vei găsi*

în popor însușiri pe care nu le-ai bănuț niciodată. Poporul nu prea are ce învăța de la înțelepții noștri, dimpotrivă, aceștia ar avea încă multe de învățat de la popor... Câte forțe și talente se irosesc zadarnic la noi în Rusia, prin temnițe, într-o viață de mizerie! Câtă tinerețe, câtă putere irosită se înmormânta, istovindu-se între aceste ziduri, căci trebuie să o spun deschis: toți acești oameni erau poate cei mai înzestrați și cei mai puternici din sânul poporului nostru. Mă întrebam și mă întreb și acum: cine, cine-i de vină?” (ibid.)

„Amintiri din Casa Morților” nu e o viziune dantească. Infernul din Casa Morților are privilegiul unei depline veridicități. Dostoievski a admirat profund conștiința libertății în om.

LUI PUȘKIN

„Gândind la harul celui care/ E soarta rusă pentru noi,/ Vorbesc cu mine însumi tare,/ Pe vechiul bulevard Tverscoi.// Tu în legendă pari o ceață,/ Aproape alb ești de bălan.../ O, Alexandru! Fuși în viață/ Ștregar, ca eu sunt huligan.// Dar dragi petreceri cu zăbavă,/ Să-ți șteargă chipul nu se-ncap./ Și azi turnat în bronz de slavă/ Îți scuturi maiestosul cap.// În fața-mi ca la-mpărtășire,/ Eu unul îți răspund solemn - / Că aș muri de fericire/ De-așa destin dac-aș fi demn.// Dar prigonit de sorți sirepe,/ Mult timp voi rătăci cântând,/ Ca și cântarea mea din stepe/ Ca bronzul s-o aud sunând.” (Serghei Esenin, Scrieri Alese Versuri, Ediție bilingvă, Chișinău – Hyperion 1990)

MIHAIL Eminescu s-a ancorat Pantheonului nostru spiritual cu toată simțirea sa, cu toată forța cugetului său, cu toată adâncimea cunoașterii sale, cu întreaga sa religiozitate ortodoxă, cu toată iubirea sa de Neam, alături de binecuvântata dragoste de Dumnezeu, de Crăiasa Maria, reușind genial îngemănarea dintre specificul național și universal, continuitatea filonului daco-român de-a lungul veacurilor, însetat de creația populară-permanentul izvor al culturii

noastre în artă plastică, muzică, cultul ortodox, literatura aleasă-dominantele spiritualității dacoromâne.

Așa se face că mai toți CORIFEII spiritualității noastre între care: **Iosif Vulcan, Hașdeu, Iorga, Goga, G. Călinescu, Perpesiciu, T. Vianu, Rosa del Conte, Constantin Botez, Noica, Eliade, Antonie Plămădeală, Constantin Galeriu, Nae Ionescu, Vasile Băncilă, Zoe Dumitrecu-Bușulenga, Theodor Codreanu, Mircea Popa, Nicolae Iosub, Gică Manole, Ion Pachia-Tatomirescu, Aurel V. David, Lazăr Cârjan, mircea Dorin Istrate, Constantin Moșincat** și alții i-au consacrat biografii alese, subtile analize, rafinate sinteze, recenzii și articole comemorative toate înfrumusețate apologetic, dovedind o profundă cunoaștere a marelui GENIU universal, așezat pe soclul structurii sale enciclopedice. „Eminescu n-a avut timp să-și definească toate contururile personalității sale. A vădit totuși o structură enciclopedică și tendințe către poligrafie.” (Mircea Eliade, Hașdeu, în „Cuvântul”, an III (1926), noiembrie 4,p.2)

Toate geniile geto-daco-române care, au avut filonul monoteist și creștin ortodox au avut o structură polivalentă îmbrățișând mai multe domenii și îmbogățindu-și spiritul din Comoara culturii și spiritualității universale fără să atenteze la originalitatea noastră strămoșească.

„Un Mihai Eminescu verifică rezistența celulei românești tot atât de sigur ca o luptă istorică împotriva unei cotropiri străine. Oare s-a temut Eminescu de vreo cultură, de vreo filosofie sau poezie străină? Oare n-a fost el românul care a pătruns pretutindeni în cultura universală fără să-i pese de primejdii, fără să se teamă de influențe și sterilitate?...De la buddhism și Schopenhauer până la romanticii francezi și poezia clasică – a rămas ceva pe care să nu-l fi gustat Eminescu, a rămas vreun teritoriu spiritual pe care să nu fi pătruns măcar provizoriu și

în pripă?” (Mircea Eliade, *Restaurarea demnității românești, în „Vremea”, an IX(1935), sept.1,p.3*)

La Geniul Mihail EMINESCU – Luceafărul spiritualității național-universale, clarvăzător întru NEMĂRGINIREA spiritului, detractorii, calomnii sau alte categorii de epigoni nu pot ajunge fiindcă n-au aripi, n-au avânt, n-au lumină-gândire și zac în pâcla întunericului mărginirii lor...

În vremea când eruditul filosof Mircea Eliade a fost atașat cultural la Lisabona i-a închinat Luceafărului EMIN câteva eseuri în revistele portugheze și spaniole. **Camões și Eminescu** în „Accao”(Lisabona) și „El Espanol”(Madrid). Eliade este primul vizionar care vede „pesimismul” lui Eminescu ca pe un optimism strămoșesc dacic. „*Pesimismul lui Eminescu își are originea într-o viziune tragică a existenței, dar această viziune e sobră, demnă, virilă și se recunoaște într-însa resemnarea calmă a dacilor și disprețul lor pentru moarte și pentru suferințele fizice.*” (Images et symboles, Ed. Gallimard, 1952)

„Poate că în această „coexistență a contrariilor” stă **cheia** cu care am putea descifra „enigma” lui Eminescu: faptul că acest „**pesimist**” în filosofia lui teoretică, era atât de „**optimist**” când interpreta istoria și politica românească; faptul că acest „**tradiționalist**” era însetat de culturile occidentale și extrem-orientale; faptul că acest „**conservator**” a înfăptuit cea mai radicală „**revoluție**” lingvistică, fundând în bună parte poezia română modernă și contribuind, ca nimeni altul, la purificarea, însănătoșirea și îmbogățirea prozei literare și didactice. Poate că această „coexistență a contrariilor” era cerută chiar de structura „**omului universal**” așa cum tindea să-l întrupeze geniul lui Eminescu.” (Mircea Eliade, recenzie la monografia admirabilei profesoarei de la Universitatea din Roma, **Rosa del Conte, Mihai Eminescu – o del Assoluto**)

Reflectând asupra strălucirii și potenței **DORULUI** din poezia „*Mai am un singur dor*”, Mircea Eliade – savantul religiilor credea că e vorba de dorința de reintegrare în Cosmos. „*Încep să cred însă că e altceva, dorința de a-și regăsi, prin moarte, adevărata sa familie cosmică* (apele, munții, astrele, pădurile). **Nu reintegrarea – ci REÎNTOARCEREA ACASĂ „LA AI SĂII!”** (Mircea Eliade, *Os romenos latinos do oriente, Livraria Clasico editora A.M.Teixeira, Lisboa, 1943*)

„*Noi, cei de aici* (din afara granițelor daco-române stămoșești), *rupți de pământ și de neam, regăsim în el tot ce-am lăsat în urmă, de la văzduhul munților noștri și de la melancolia mării noastre, până la cerul nopții românești și teiul înflorit al copilăriei noastre. Recitându-l pe Eminescu ne reîntoarcem, ca într-un dulce somn, la noi acasă.*” („Fragments d-un Journal”, Ed. Gallimard, Paris, 1973)

Mihail Eminescu – poetul, filosoful, teologul, istoricul, literatul, dramaturgul, rămâne în Pantheonul Culturii Duhului, a COMORII noastre traco-geto-daco-române o COLOANĂ a INFINITULUI spiritualității! El nu are nevoie în afară de harul pe care i l-a dăruit Mântuitorul HRISTOS și de ocrotirea Maicii Domnului, nici de exagerări, nici legende, dispensându-se de orice superstiție, de orice mit. „**Eminescu rezistă vremii, opera lui crește cu cât trec anii, viața lui ne ajunge mai scumpă cu cât se împutinează amănuntele inedite.**” (Mircea Eliade, *Momentul Eminescu, în „Viața literară”, an X(1935), august-septembrie, nr.3*)

Mihail Eminescu nu rezistă vremii, fiindcă Luceafărul EMINESCU e DEASUPRA VREMURILOR! În Icoana sufletului nostru al ortodocșilor daco-români și a Filosofului Mircea Eliade, simțim că :

„**EMINESCU e creatorul naționalismului poetic românesc**”; „**cel mai cultivat poet al secolului**”; „**o minte enciclopedică**”

înclinată spre sinteze personale”; „o sinteză genială în care s-au contopit numeroase curente, dar adesea s-a trecut cu vederea bogăția „humusului natal”; „un filosof original și unul dintre cei mai erudiți printre contemporani”; „Eminescu se identifică cu esența spiritualității daco-române, e alfa și omega”; „e cel dintâi artist și tehnician al versului românesc”; Eminescu nu a fost numai creatorul limbii române literare moderne și al mișcării eminesciene care a schimbat orientarea noii poezii în țara sa, dar a devenit și teoreticianul prin excelență al naționalismului daco-român!” (Mircea Eliade, Despre Eminescu și Hașdeu, Ed. Junimea – Iași, 1987)

Vorba lui **Octavian Goga – Eminescul Ardealului**: „*Eminescu este și rămâne cea mai strălucită încarnație a geniului românesc!*” (Octavian Goga, Precursori, Ed. Minerva, București-1989)

Dimitrie Sfura ne dă sfoară în țară despre o părticică din tezaurul cântecelor populare care îl încântau pe genialul nostru poet, filosof, istoric, teolog, publicist, nelipsindu-i din repertoriul de pahar când își distila amarul pelin al sufletului... „*Cântecul al patrula îl impresiona deosebit de mult; parcă-l văd, când l-a cântat întâiași dată în prezența mea: cu capul ridicat, cu ochii scânteietori în atitudine dramatică și cuprins de un adânc sentiment, el intona cântecul:*

*„Mai turnați-mi în pahare,/ Voiu să beau,
căci sunt setos,/ Dară nu-mi umpleți
paharul/ Decât de la miez în jos.// Ca să-l
umplu înc-odată/ Cu-apă rece de la râu,
Dela râu ce izvorește/ Din adânc din
pieptul meu.// Și să-l beau să sfârâiască,
Pân-ce-a fi din vin venin,/ C-așa, să-l
beau mai cu dulce,/ Să-mi alin durere-an
sân.// Și de n-a pieri durerea, Piară simțul,
pier și eu,/ C-a trăi, jălind poporul/ Îmi
ajute Dumnezeu!” (Dr. Ionel Novac,
Dimitrie Sfura – poetul și poezia care l-au
impresionat pe Eminescu, în EMINESCU*

File Rupte din Revista CETATEA CAVALERILOR 2024, „GALA EMINESCU” – Ediția a II-a Antologie îngrijită de col. dr. **CONSTANTIN Moșincat**)

Cei doi Corifei ai Ortodoxiei universale **DOSTOIEVSKI** și **EMINESCU** au propăvăduit prin operele lor magnifice o **FILOSOFIE** creștin-ortodoxă grație filonului sfințeniei naționale, redescoperind percepția sau gândirea organică patristică prin deschideri enciclopedice interdisciplinare, printr-o fascinantă capacitate dialogică, printr-o viziune integrală, nuanțată și multiplă, asupra credinței, asupra creației erudite, asupra artei spiritual-religioase, asupra dragostei drepte credințe ca pe o teologie hristoforă, misionară și în același timp ecumenică.

Tuturor fiilor/ fiicelor Arborelui ortodox al Daco-României Tainice!

+ 14 Iunie 2026 Sf. Proroc Elisei, ajunul urcării la ceruri a lui Bădița Eminescu

**Prof. teolog dr. GHEORGHE
CONSTANTIN NISTOROIU**

Eminescu- Oradea 15.06 2026

MĂRITE DOMN AL POEZIEI

Mircea Dorin Istrate

„Trecător prin ceruri ninse/ Cu luceferii în roi,
Însfințești cu-a tale vise/ Urma carului cu boi.”

De nu ți-o fi cu supărare, te-ntreb mărite
Eminesc,

Ce faci domnia ta acuma, pe-acol, prin
‘naltul Rai ceresc?

Mai scrii poeme ca odată, rămăie pentru
veșnicire,

În care pui, ca-ntotdeauna, scânteie de
dumnezeire?

Te plimbi, cum încă tot dorit-ai, prin
încâlcite căi cerești

Să deslușești acele taine ce încă nici că le
gândești?

Să vezi cu ochii-ți necuprinsul? să-i cauți
clipa de-nceput

În care tot ce e pe-acolo, dintr-un nimic
mi s-a făcut?

Prin lumile de sus tu dat-ai de mări de
liniște și haos?

De mari genuni îngrozitoare, de lume vie
și repaos?

De Universuri cât nisipuri într-un deșert
de necuprins

Pe care gândul tău de-o clipă, n-atale
brațe le-a cuprins?

Ai dat cumva de cel Luceafăr, ce pe aici
s-a-namorat

De-o pământeană preafrumoasă, ce-a
vrut s-o ducă în înalt?

I-ai spus în pace să mi-o lase, că e din
neam de omenesc

Și-aici își va găsi norocul, nu-n sfere ‘nal-
te din ceresc?

Gustat-ai cum îmi e vecia prin înălțimile
de sus?

Îmi e mai altfel ca pe-aicea din lumea-n
care tu te-ai dus?

Nu îți dorești n-apoi te-ntoarce, să-ncerci
mai înc-odat’ pruncia?

Și tot ce-n gând de-apururi pus-ai, când
ți-ai trăit copilăria?

Pe-acolo ai un codru verde și-o apă rece
de izvor?

Și crângul cela de poveste, cu vre-o co-
dană prinsă-n dor?

Și plopii tăi fără pereche și lacul veșnic
tremurat?

Și o fereastră luminată, c-o fată stând în
așteptat?

*

Mărite „Domn al Poeziei”, eu nici nu
cred că ai plecat,

Tu ești în noi, în fiecare, când versul tău,
înfiorat,

Înmoaie sufletele noastre și-atât de-
aproape te simțim,

Că nemurit vei fi poete, cât versul tău
încă-l iubim.

Tu spui în câteva cuvinte, cum nimeni
încă poate spune

Ce noi simțim, visăm și încă, dorim să
fie-n astă lume,

Ne-alinți cu versul tău măestru, ce-i leac
la inimile noastre,
Cu-aripa clipei de poveste, care ne
plimbă printre astre.

La-ltarul sufletului nostru îți pun
aprinsă lumânare
Și-ți mulțumesc în gând poete, într-o
smerită închinare,
Că Domnul ni te-a dat pe lume să spui în
versul tău mărit,
Ce noi, nicipând, cei muritorii, n-aveam
cuvinte de rost.

N-am să te caut sus pe boltă, acolo-n
sferele cerești,
Că tu ești, cum îmi sunt mai toate, min-
unile dumnezeiești,
Înrisipit în noi și-n lume, în largul cer și
pe pământ,
În cei de-acum și-n viitorii, în a lor su-
flete și-n gând.

**

Când pus-ai slovele-ți ales, în marea
cupă de rubin,
Ne dat-ai mierea din cuvinte și-nfiorarea
din divin,
Să știm că tu ai fost alesul de însuși
Domnul din ceresc,
Să fii cel „Domn al Poezie”, pe-al nostru
suflet, românesc.

UNDE AM FOST ȘI CE-AM AJUNS

A fost cândva, demult, o vreme,
Mai liniștită, mai frumoasă,
Când nu aveam de ce ne teme,
De griji, nevoi, de-a Doamnei coasă.
Când toate se făceau mai trainic,
În ritmul lor, liniștitor,
Când viața, curgătoare tainic,
Avea în ea, dorințe, zbor,
Visări spre ziua cea de mâine,
Că fi-va încă mai frumoasă,
Cu loc de muncă și o pâine,
Cu viață-n tihnă și o casă.
Era iubire și iertare
Și nu ne dușmăneam atât,
Nu era dragul de avere,
Putere, fală, până-n gât.

Nici vicleșug, nici furăciune,
Ci prietenie ca-n tre frați,
Cuvinte de înțelepciune,
De la moșnegi și de la tați.
Aveam plăcere, dor de ducă
Pe munți, pe litoral, la soare,
Când ceea muncă, era muncă,
Ori stând la bere, în umbrare.

*

Acum, pe capul nost e teamă,
Minciuna-i rege-n coronat,
Iar lașitatea e o rană,
Ce nu se-nchide, niciodat.
Păcatele ni-s cât un munte,
Trădarile-s la rând curgând,
N-avem cuvânt, ni-s lipsă multe
Iar țara nu ni-i mai în gând.
Credința noastră e subțire
Suntem nimic, fără valoare,
Vândut-am totul în neștire
Și neamul asta-ncet,
îmi moare.

EMINESCU E CU NOI

*Acum, că suntem singuri, veniți puțin aproape,
Ca să vă spun că-n voie am petrecut în noapte,
La sfânta mănăstire cu toții împreună,
Și cântece cânta-am ținându-ne de mână,
Și îmbiat de gazde, așa cum e firesc,*

*La masa noastră-ntinsă, chiar domnul Eminesc
A cobort din soclu de ziua dumnealui,
Lăsându-și cea scurteică-n chilie, într-un cui,
Și cu-n pahar în față, din vinul bun, popesc,
Am povestit de toate ce încă-s în lumesc.*

*

*Și-apoi, când cele stele au scânteiat în noapte,
Când vinul ne făcut-a ca să vorbim în șoapte,
El dusu-s-a-n rotire spre lumile de vis,
Luceafăr să se-aprindă, pe cer de necuprins.*

*Noi, am rămas în noapte, la un pahar de vin,
Să tot hulim cea viață de-amar, ca de pelin,
Să mai privim cea boltă de el străluminată,
Ne fie din cerescuri, o clipă-nfiorată.*

Mircea Dorin Istrate,
Târgu Mureș, 15.06.2026

**DREPT-ZALMOXIANUL DONARES >
DUNĂRE DIN DACIA (AETHICUS
ISTER) – REDESCOPERITOR
AL AMERICII ȘI RECOLITOR AL
PĂMÂNTULUI ÎNTRE 461 ȘI 465 d. Hr.**

(X)

Ion Pachie-Tatomirescu

(36) *Din Hisperia (Hesperides
Insulae), printre Insulele Fericitilor
(Fortunates Insulae / Arhipelagul
Canare), cu haltă la Ninguaria / Tenerife,
continuându-și apoi calea atlantică până*

*în „buza africană“
a Strâmtoării
Gibraltar, la Tingis
> Tager.* Pe la 25
iulie 465, cele trei
nave donaresiene
părăsesc Insulele
Capului Verde

(Hisperia / Hesperides Insulae), înaintează
în direcția nord-estică mai bine de o mie
cinci sute de kilometri, ajungând, pe la
jumătatea lunii august din respectivul an, în
Fortunates Insulae

(toponim deja cunoscut Distinsului
Receptor de pe harta *Orbis Terrarum Secundum
Pomponium Melam*),

adică în **Arhipelagul Canare**, după
cum sunt desemnate „Norocoasele“ pe
hărțile moderne, ancorează într-un golf al
celei mai mari insule „vulcanic-fortunat“
de aici, insulă purtătoare a anticului nume,
Ninguaria / Nivaria

(sub care era cunoscută Donaresienilor
dintr-o anterioară expediție mediteraneană cu „ieșire
spre Sud“ întru cunoașterea coastei atlantic-
mauritană a Africii),

dar care fu (după un prost obicei al
cartografilor „moderni“) rebotezată
Tenerife, unde staționează câteva zile, nu
numai pentru obișnuitele revizii tehnice și
pentru provizii de drum, ci și pentru ca
„mai tinerii vulcanologi din echipaj“ să
poată vedea / cerceta „la fața locului“
marele munte vulcanic, **Teide**, cu
altitudinea de 3718 m (v. fotografie *infra*)
și cu mai multe „straturi“ / „etaje“ de roci
formate prin răcirea lavei de la
nenumăratele-i erupții, evident, „după
evenimentul „fortunat“, nicidecum

„înfurtunat“, marele explorator-filosof și
echipajul-i de Cavaleri ai Zalmoxianismului
continuându-și calea atlantică de încă 1275
km, până în „buza africană a strâmtoării
Gibraltar“, ancorând, pe la 3 septembrie
465, în portul (atlantico-mediteranean,
Tingis > Tager.

(a) Din Hisperia / Praia-Santiago, în Arhipelagul Canare și
apoi în Tager; (b) Canary Islands
(cf.

<https://www.google.com/maps/place/Insulele+Canare,+Spania/@24;>

https://ro.wikipedia.org/wiki/Insulele_Canare#/).

Așadar, întregul segment de drum
atlantic dintre **Praia** – „subvântoasă“ insulă
Santiago din Hisperia de la Capul Verde –
și **Tingis > Tager** (Mauritania Tingitana /
Maroc), măsurând 2965 km, valorificându-
se foarte bine „puterea atlantică a
Vântoaselor“, a fost parcurs în cele 41 de
zile, din intervalul temporal 25 cuptor – 3
răpciune 465.

Vulcanic-atlantic, Arhipelagul
Canare, în afară de insula **Ninguaria /
Tenerife**, mai cuprinde încă zece insule

(tot vulcanice, pe care le amintim în
„ordinea descrescătoare a înălțimilor de munți /
muncele“ – cf.
https://en.wikipedia.org/wiki/Canary_Islands/):

La Palma (Roque de los
Muchachos, de 2426 m), **Gran Canaria**

(Pico de las Nieves, de 1949 m), **El Hierro** (Pico de Malpaso, de 1501 m), **La Gomera** (Garajonay, de 1467 m), **Fuerteventura** (Pico de la Zarza, de 812 m), **Lanzarote** (Peñas del Chache, de 670 m), **La Graciosa** (Aguja Grande, de 266 m), **Alegranza** (Caldera de Alegranza, de 289 m), **Lobos** (Caldera de Lobos, de 126 m) și **Montaña Clara** (La Mariana, de 256 m).

Muntele vulcanic Teide (altitudine: 3718 m), din insula Ninguaria / Tenerife, în octombrie 2019 (cf.;

<https://www.google.com/maps/place/Teide/@28.2723384>

În portul **Tingis > Tager** de pe „buza africană a strâmtorii Gibraltar“, Donaresienii și-au pregătit navele și proviziile, „s-au reenergizat / antrenat“ pentru „o etapă de tip mediteranean“ a călătoriei.

a b

Vederi (a / b) din anul 2019 ale modern-vechiului **Tingis > Tanger** – Mauretania Tingitana / Maroc (https://en.wikipedia.org/wiki/Tingis#/media/File:Ruines_d_e_Tingis_1.jpg;

<https://www.google.com/maps/place/Tanger>).

Și străbat Marea Mediterană pe lângă țărmu-i sudic de data asta, „paralel-invers“ față de orizontul anului 461 d. H., „fără probleme“, așadar, pe lângă țărmul din Nordul Africii, fiind „gata să ridice ancora“ pe la 7 septembrie 465 și să înainteze în același ritm bun și pe segmentul de cale maritimă **Tingis > Tanger (Mauretania Tingitana) – Alexandria (Aegyptus)**.

(37) **Din Tingis > Tanger (Mauritania Tingitana / Marocco) și până în Alexandria Egiptului**. Mediteranean-zalmoxiana cale de reîntoarcere acasă a Donaresienilor, străbătându-se – cu scurte popasuri prin porturile mari / esențiale – nu mai puțin de 3692 km de **Mare Nostrum / Internum** (v. harta *infra*), cam pe cât se întinde segmentul de ocol al Pământului „numai pe mări / oceane“, dintre **Tingis (Mauretania Tingitana – cf. Ut-759) / Tanger (Marocco) și Alexandria de Aegyptus / Egipt** (cf. Ut-95 / DoCos, 316 – 318; Ut-753), petrecutu-s-a fără „evenimente ieșite din comuna planetar-marinărească“, solicitându-le 53 de zile, de la 8 Răpciune și până la 31 Brumărel 465.

Din Tingis / Mauritania Tingitana (Maroc) și până în Alexandria-Egipt (cf.

<https://www.google.com/maps/place/Maroc/@28.708034,4.54163768,5z/data=!4m5!3m4!1s0xd0b88619651c>).

Nordul Africii din Imperiul Roman – „segment de cale parcursă“ de pe la 8 IX și până la 31 X 465, *Tingis–Alexandria* (cf. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/Roman_Empire_125.png).

Mediterraneanul Nord al Africii din Imperiul Roman (Răsărit / Apus) era bine cunoscut Donaresienilor.

Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) și majoritatea membrilor echipajului său redescoperă țărmul mediteranean al Africii de Nord, căci îl cunoscuseră cam cu un „deceniu“ mai înainte de angajarea în „ocolul Pământului numai pe mări / oceane“ (din orizonturile anilor 461 – 465 d. H.), îndeosebi, prin „excursiile“ / „expedițiile“ de documentare interdisciplinară organizate sub egida Înaltei Școli de Cavaleri Zalmoxieni din Dacia Dunăreano-Pontică (de la Histria, Mangalia-Limanu etc.).

Așadar, cum știau „tainele oamenilor / locurilor“ de pe țărmuri și de pe apele sudice ale Mării Mediterane, aparținând provinciilor (v. harta *supra*) Mauretania Tingitana, Mauretania Caesariensis, Africa Proconsularis, Libia / Libya (cf. Ut-263 sq.; Ut-593; Ut-752), Cyrenaica (cf. Ut-759) etc., se subînțelege că „scurtele popasuri de câteva ore / zile“ prin anticele porturi / orașe imperial-romano-africane ca Siga (v. *Orbis Terrarum Secundum Pomponium Melam*), Cartena, Caesarea, Carthago, Ptolemais, Apollonia / Cyrene etc., se făceau fie pentru a achiziționa „câte ceva de drum“, fie pentru a revedea „cunoștințe / prieteni vechi“, vreo „minune a lumii“ (cum o fi

fost *Farul din Alexandria*, *Biblioteca din Alexandria* etc.), temple / palate renumite etc., ori pentru a mai cerceta / compara mediteranean-africanele cu asiaticile „sirte“ / „sirtinice“ – *Syrtis Minor* (din dreptul urbei **Tacape**) și *Syrtis Maior* (de lângă **Arae Philaenorum**), aparținătoare anticei Libia, ori contemporanei (noastre).

a

b

(a) Alexandria-Aegyptus în august-2019 – intersectare de orizonturi– antic și modern; (b) Farul lui Alexandru Macedon cel Mare de pe la 332 î. H., de la fondarea urbei Alexandria-Egipt, în viziunea gravurului din secolul al

XVI-lea, Maarten van Heemskersk (cf. [https://www.google.com/maps/place/Alexandria,+Guvern+oratul+Alexandria,+Egipt/@31;](https://www.google.com/maps/place/Alexandria,+Guvern+oratul+Alexandria,+Egipt/@31;https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Pharos_of_Alexandria.jpg) https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Pharos_of_Alexandria.jpg).

În **Alexandria** Egipteană, Donaresienii pregătitu-s-au temeinic, vreo cinci zile, între 1 – 5 Brumar-465, cu elan, cu bucuria din „pragul împlinirii de vis“, al „apropierii de pământul nașterii“, al revenirii în Familie, la Neam, la strămoșeasca Dacie.

(38) **Din Alexandria (Egipt) și până în Dacia, la Istria.** După „clasicele revizii tehnice ale ambarcațiunilor încărcate cu de toate“, „după noile achiziții“, după odihna / „reenergizarea“ echipajului de Cavaleri ai Zalmoxianismului, în marele „oraș-port-cu-Far-Minune-a-Lumii“ fondat (în 331 î. H.) de „minunea de împărat al Pelasgimii > Valahimii“, Alexandru Macedon cel Mare

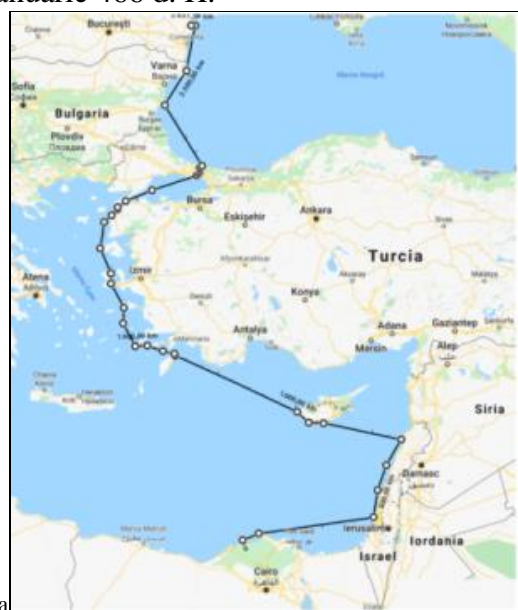
(nu al Grecimii, cum mereu se prefac **a nu ști** ignobilii istorici de-o periculos-notabilă „vreme-sugrumatoare-de-adevăruri“),

Far-Minune-a-Lumii atingând înălțimea de 135 m, far cu „Flacără-de-Orientare“ pentru „Cei-de-pe-Mare“ – și nu numai pentru cei de lângă „Biblioteca din Alexandria“ –, flacără în cardinală zărire de pe „murmurătoarele cărări mediteraneene“ până peste 50 km, far „gata“ încă din orizontul anului 289 î. H. „în întregul lui“, așadar, pe la 6 noiembrie 465 d. H., „după ce-au mai dat și-o raită pe Nil în sus, vreo sută de km“, nu numai până-n „cea mai mare piață africano-asiatic-europeană“ din capitala Egiptului, Cairo, ci și până la „prima minune a lumii“, de stă încă-n picioare chiar cu înălțimea-i „respectabil-extraterestră“, de 146 (138) m, și-n zilele noastre, **Piramida lui Keops / Khufu de la Gizeh-Cairo** (din orizontul anului 2560 î. H.), Donaresienii „cu incomensurabil **dor de casă**“ pornesc spre Dacia, respectându-se cu sfințenie ritmurile de parcurgere – în vreo 38 de zile – a distanței de 2638 km, până la Histria-Dacia > Istria-România, natalul port / oraș al marelui filosof-explorator, Drept-Zalmoxianul Donares

(Aethicus Ister), încât, de pe la 14 / 15 decembrie 465, să înceapă, „după tradiția zalmoxiană, pe nemuritor-cogaionicul pământ al nașterii“, pregătirile pentru **Marea Sărbătoare a Solstiului de Iarnă de la 21 / 22 Decembrie 465**

(inclusiv, cu **Căluș de Iarnă** – păstrat ici-colo și-n România de azi –, dar, „mai ales“, de-astă dată, „ca faimoși **Călușari** de-au făcut Ocolul Pământului, numai pe mări / oceane“ ca mai toți Nemuritorii Cogaionului / Sarmisegetusei, din orizontul anului 1600 î. H. încoace, de la regele Daciei, Sa[1]mosh / Zalmoxe I“)

și pentru întâmpirarea **Anului Nou** în sfânta noapte de 31 decembrie 465 – 1 Ianuarie 466 d. H.

(a) Din Alexandria-Egipt și până în Dacia Ponto-Dunăreană, la Histria > Istria; (b) Biblioteca din Alexandria

(cf. <https://www.google.com/maps/place/Egipt/@>; <https://www.google.com/search?q=Biblioteca+din+alexandria-egipt>).

Cum Donaresienii-Cavaleri-ai-Zalmoxianismului „călătoreau, firește, zalmoxian“, adică „tot înainte și (din intersecții), la dreapta (spre Samoș / Soare-Moș = Dumnezeuul Daciei, al Cogaionului /

Sarmisegetusei)“, și cum stăpâneau „în cel mai înalt grad“ multe științe / arte, inclusiv arta comerțului

(cu aur, nestemate etc., aducător-asiguratoare de „arginți“, de „venituri“, atât pentru „marea călătorie“, cât și pentru „a face avere de dus acasă“ etc. – cf. VAeth, 8 sqq.),

pe acest final segment de maritim drum al „ocolirii Pământului“ (dintre anii 461 – 465 î. H.), chiar dacă, în majoritatea lor, cei *o-sută-unu* marinari pelasgo- > valaho-daci din echipaj (cu conducător cu tot) adăugaseră la „comorile“ personale de nestemate și de aur, sau de mirodenii extrem-orientale, și „noi achiziții egiptene“

(de la balsamuri / bijuterii și, poate, până la «Aegyptium bitumen» / „egipteană smoală [pentru-scândurele / nuiele-de-corăbii]“ – cf. Ut-286),

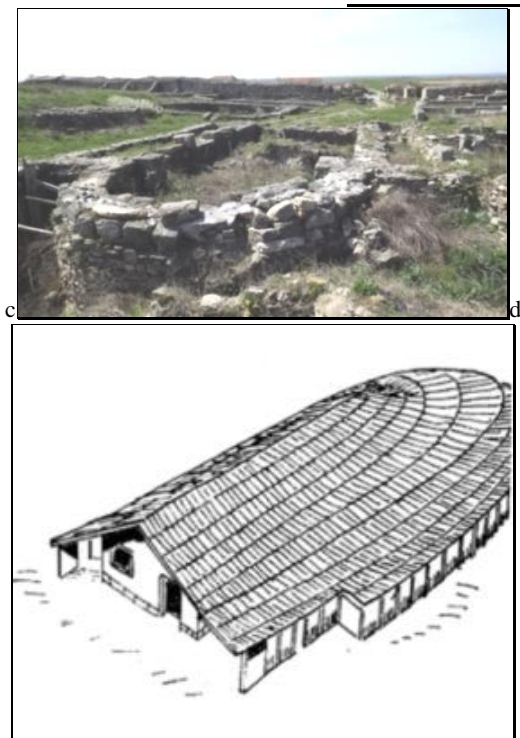
și chiar dacă le erau bine cunoscute locurile / țărâmurile Asiei Mici, îndeosebi, atât cele insulare thraco-egean-mediteraneene, cât și cele peninsular-anatoliene, deopotrivă de „imperioase“ s-au arătat și „reîmprospătările de vechi cunoștințe (romanic-imperiale)“, dar și „scurtele popasuri“ pentru alte „noi achiziții“ de prin antic-faimoase orașe – ca **Yafa / Jaffa**, sau **Tel Aviv** de azi, de unde, peste vreo 60 km, puteau ajunge și în **Hierosolyma / Hierusalem** (cf. Ut-594 și Ut-745), **Tyrus / Tirus** > **Tir, Tzidon / Sidon, Byblus** din Fenicia (azi, Liban – cf. Ut-595 și Ut-631), **Constantinusa** > **Constatinopolis / Istanbul** (cf. Ut-515) etc. –, dar și de prin alte importante localități antice din țări ca Palestina, Siria (cf. Ut-744) etc., sau de prin insule: **Ciprius / Cipria** > **Cipru** (cf. Ut-593 și cu odă în Ut-621), **Rhodos** (cu antic-minune de sculptură, *Colosul din...* – cf. Ut-649), **Samos** (cf. Ut-660; și cu Pitagora-Samius / Samoșanul – cf. Ut-661 –, dar și cu «faimoasa Sibila Samoșa, cu-auroasă brățară de șopârle gestante, cu [...] de-aur-bumbi pe grumaz...» – Ut-663) etc.

Histria > Istria-Dacia Dunăreano-Pontică (Dobrogea, jud. Constanța, Dacia-de-România) în fotografii recente de la situl arheologic: (a) Înalta Școală de Cavaleri ai Zalmoxianismului amplasată zalmoxian „cum vii dinspre Marea Neagră, pe alee, „înainte și imediat la dreapta“; (b) detaliu: temeliile instituției între celelalte ruine, în dreapta privitorului

(cf. <https://www.youtube.com/watch?v=AOqdp5trc0>).

La sosirea din lungul „ocol al Pământului numai pe mări / oceane“, în foarte important-anticul lor oraș, Histria > Istria, din Dacia Dunăreano-Pontică (sau imperial-romana provincie Scythia Minor – azi, Dobrogea, din România-de-Dacia, nu din Republica Moldova-de-Dacia etc.), Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) și cei o sută de marinari destoinici din echipajul său, „în ciuda soarelui cu dinți și a zăpezii până în brâu“, fost-au întâmpinați de o mulțime de cetățeni de pe pământul nașterii Donaresienilor și de „toată studențimea“ aceluși anotimp al Înaltei Școli de Cavaleri ai Zalmoxianismului.

Histria > Istria-Dacia Dunăreano-Pontică (Dobrogea, jud. Constanța, România) în fotografii recente de la situl arheologic: (c) Temeliile de la Înalta Școală de Cavaleri ai Zalmoxianismului din unghi diferit – *supra* – față de cele din a și b (cf. MCA-8, 384 / 391); (b) Înalta Școală de Cavaleri ai Zalmoxianismului (reconstituire după cele similare, descoperite la Sarmizegetusa, Piatra Roșie etc., din vremea regelui Daciei, Burebista: 82 – 44 î. H.).

„Studentii“ Înaltei Școli de Cavaleri ai Zalmoxianismului, „candidați cu toții“ la intrarea în Raiul / Țara-Tineretii-fără-Bătrânețe-și-Vieții-fără-Moarte, se aflau în fruntea mulțimii de pe toată lin-coborâtoarea stradă cu borduri de zăpadă, dintre centrul orașului-cetate și cheiuri

(și în acest „sens negiratoriu“, Distinsul Receptor este invitat să vadă din unghiuri diferite fotografiile – *supra*, a, b, c – mai recente ale temeliilor instituției absdate din situl arheologic-Istria / jud. Constanța România, în iarba de vară-toamnă de-acasă, nu sub stratul de nea),

desigur, purtând „în fluturare“ dacic-tricolore steaguri-cu-cap-de-lup și parcă, în reverberare, buchete de trandafiri numai în culorile desăvârșirii / epoptiei (albi trandafiri) și ale „școlirii“ / „studentirii“ (trandafiri de rubin), rozele sângerii având simbolice conexiuni / conotații în „purpura uniformelor“ purtate convingător de valaho-dac-discipolii acestei școli superioare până la absolvire,

dominând prin sincer-călduroasele lor urale suflarea din fața omătului și glasurile-n aburariu ale tuturor concetățenilor.

Histria > Istria-Dacia: (a) Relief votiv cu istrian *Cavaler Zalmoxian* (detaliu din fotografia de la situl arheologic, făcută la 30 iulie 1995 de I. D. Pachia – cf. PTAeth-2009, 27); (b) *Cavaler Zalmoxian de la Histria > Istria* „spălat de licheni“

(cf.

<https://www.google.com/search?q=Istria,+jude%C5%A3u+I+Constan%C5%A3a,+Rom%C3%A2nia&tbm>

Bibliografia siglată :

DoCos = Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), «Cosmografie», ediție, studiu introductiv, tabel cronologic, note și traducere din limba latină în limba pelasgă > valahă (dacoromână), de prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu, Timișoara-România, Editura Waldpress (ISBN 978-606-614-239-7), 2019 (pagini „format B-5“ : 708).

MCA-8 = «Materiale și cercetări arheologice», vol. VIII, București, Editura Academiei Române, 1962.

PTAeth-2009 = Ion Pachia-Tatomirescu, «Filosoful / exploratorul pelasgo-dac, Aethicus Donares (Ister), [...], făcând ocolul Pământului cu 1057 de ani înaintea lui Magellan», în antologia «Cosmografii de martie» (ISBN 978-973-85262-6-6), Timișoara, Editura Aethicus, 2009, pp. 17 – 84.

Ut-95 – Ut-75 = Pentru aceste unități de text, Distinsul Receptor e invitat să consulte DoCos, de la pagina 316 și până la p. 653.

VAeth = Dr. Nestor Vornicescu, «Un filosof străromân de la Histria dobrogeană – Aethicus Histricus – autorul unei «Cosmografii» și al unui alfabet (sec. IV – V)», Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 1986.

Ion Pachia-Tatomirescu
12 Mai 2026

- Va urma -

**EPOPEEA GLORIOASĂ A
VITEAZULUI MIHAI (55)**

Angela Faina

„Nu-mi las nimănui țara și neamul, nici mort !”

Însă, din Țara-Românească și din Moldova, Ardealul se poate lua ușor. iar, unindu-se această țară cu Coroana Poloniei, Turcul, după planul ce a făcut, are de gând a năvăli în părțile ungurești și în alte Ținuturi învecinate, spre marele rău al Măriei Tale și a toată Casa de Austria. Cât de ușor se poate face aceasta, cine nu vede, dacă numitele țeri s’ar alipi la leși cari niciodată n’au fost binevoitori Casei de Austria, ci dușmani ai Creștinătății întregi, — ceia ce și până acum s’a dovedit cu prisos! Chiar și în anul trecut, prin uneltirile lor cele tainice au arătat mai multă bunăvoință Turcilor decât creștinilor. Mărturie e faptul că leșii au ajutat pe Turci, și Turcii pe Ardeleni; asemenea și Moldova și Țara-Românească

au fost răpitate tot prin meșteșugurile cele viclene ale leșilor.

Însemnând acestea mai întâiu, rog pe Măria Ta să ascuți cum s’a început încăierarea între oastea mea și Ardeleni, Ca să știi că eu nu-s începătorul turburării. Ardelenii, după ce urziră planul de a mă pierde, căutară chipul de a îndeplini acest plan. Drept aceia, după ce Moise Székely fugi cu tovarășii săi la Sigismund Báthory în Țara Leșească, nobilimea ardelenescă, așteptând ajutorul Leșilor cu Sigismund, așeză îndată la o parte oastea ce avea, afară de Varmeghia, Inidoarei (Hunedoarei n.n.) și afară de Banat, care au rămas pe lângă mine. Însă Sigismund a întârziat cu venirea, și de altă parte am chemat oastea mea de pretutindena. Aceasta nu o făcusem din altă pricină, ci numai ca astfel, cu puteri unite să purced împotriva lui Ibrahim, despre care aflasem că se coborâse atunci lângă Belgrad, ca să-l apuc de la spate dacă ar năvăli în Țara-Ungurească, pentru că de timpuriu luasem toate măsurile spre a-mi aduna oastea din toate părțile, de pe unde era, din Moldova, Țara-Românească și Ardeal, și spre a trece cu ea, întreagă Dunărea în pământ dușman. Având acest cuget bun și mântuitor pentru toată Creștinătatea, chemaiu și pe Ardeleni, cari erau atunci așezați lângă Turda; ei însă răspunseră, că, aflându-se lipsiți de toate cele pentru hrană, deocamdată nu pot veni, și se rugară să-i las acolo, făgăduind că la cea d’întâiu chemare se vor uni cu mine.

Mihai Viteazul- Efigie bronz, Complex „Leul de aur” Sebeș, jud. Alba. Imagine luată de pe smv.ro

În sfârșit, când era să purced acuma din Sebeș, i-am chemat să vie la mine, prefăcându-mă că nu știu nimic despre legătura lor împotriva mea. Atunci își vădiră înșelăciunea, răspunzând că nu vor lua armele niciodată alătura cu mine asupra Turcilor. În deșert am trimes solii miei cu scrisori la Ardeleni, rugându-i să nu strice prilejul ce aveam împotriva Turcilor: ei opriră solii miei și nu-mi deteră niciu'n răspuns.

Văzând această schimbare și nestatornicie, trimeseiu la Măria Ta pe Ioan Raț, pe Nicolae Vaida și pe Martin Horváth, spre a Te înștiința despre toate; însă, fiind toate căile prinse, și ei fură luați robi și aruncați împreună cu alții în ocnele de sare.

În fața unei îndrăzneli atât de mari, și având în vedere că nu voiu avea mai bun prilej de a bate pe Turci decât acum, când, unindu-se oastea celor trei țeri cu Ardelenii, numărul ei ar fi trecut peste o sută, de mii, am alergat la mijlocul ce mi s'a părut mai bun, însărcinând oameni de legea catolică și luterană. a-i abate din pornirea lor ce putea fi foarte primejdioasă Creștinătății întregi. Însă nici aceștia nu folosiră, nimic, neputându-i întoarce

din răutatea lor, ba încă, puțin a lipsit de n'au ucis pe trimeși, mai vârtos pe preotul cel catolic. Până într'atâta se împietriseră așteptând pe Sigismund!

În acest răstimp ceruiu prin scrisori ajutor de la Basta, și el mi l-a fâgăduit; voind însă a intra în Ardeal, găsiu calea pe care era să vină la mine, închisă de oastea Ardelenilor. Aceștia își schimbă gândul, și, sfătuindu-se cu leșii, cerură ei ajutor de la Basta, nu pentru că erau credincioși, ci pentru că întârzierea lui Sigismund i-a fost făcut să piardă nădejdea în ajutorul leșesc, și vedeau acuma că puterile lor sunt mai pre jos decât ale mele. Așa, pe când eu stăm la Sebeș, oastea Ardelenilor, unindu-se la Turda cu a lui Basta, se porni îndată asupra mea. Eu (fiindcă nu mă temeam de Ardeleni, pe cât timp erau ei singuri) lăsasem partea cea mai mare a oștirii mele la marginea Moldovei și Țerii-Românești, în fața Turcilor, neștiind nimic mai înainte despre unirea lui Basta cu Ardelenii, cari acum împreună se apropiau de lagărul meu, cu scop de a se bate cu mine.

Văzând pe raiteri uniți eu viclenii Ardeleni, rămăseiu uimit, și, cu toate că treaba venise la bătaie, nu putui a nu întreba de unde se trage aceasta ca să se verse atâta sânge creștinesc? Însă alt răspuns nu-mi deteră decât ca eu să ies din Ardeal! Ci, fiindcă nu știam în al cui nume vor să iea în stăpânire Ardealul, la porunca lor singură nu mă puteam trage înapoi cu rușine, mai ales nevăzând nicio poruncă de la Măria Ta în privința aceasta. Credința mea către Măria Ta era și atunci atât de mare, încât cerusem să-mi arăte vre-o poruncă de la Măria Ta, ori, neavând poruncă, să-mi arăte cel puțin scrisorile de însărcinare, sau și copie după învățăturile ce ar fi având de la Măria Ta, să o cetesc, fiind hotărât a mă supune îndată voinții Măriei Tale.

Ei însă nu-mi răspunseră nimic, cu a cui voință și în puterea căror învățături se răsculaseră împotriva mea, ci țineau tot

Mihai Viteazul-Bust bronz, Odoreu, județul Satu Mare, cu inscripția: „O viață avem români și-o cinste! / Deșteptați-vă că am dormit destul !”

Imagine luată de pe smv.ro

una să ies din Ardeal Dar, fiindcă, după cum am zis, nu vedeam din a cui poruncă iau ei Ardealul, și fiindcă mai de multe ori m'am aflat în cele mai mari primejdii din pricina nestatorniciei Ardelenilor, nu puteam ieși cu rușine, mai ales că, lipsindu-mi Ardelenii, nu mai puteam nădăjdui alt ajutor împotriva Turcilor. Apoi ei de mai de multe ori au cercat a mă trăda în mâinile dușmanilor, dacă nu mă apăra Dumnezeu pentru curăția sufletului meu; și, în sfârșit, ei se învoiseră a mă omorî, despre care, fiind de nevoie, pot da Măriei Tale și dovezi, chiar cărți iscălite și pecetluite cu mâinile lor înseși.

Necăpătând niciun răspuns, mă gândiu mult ce ar fi de făcut, mai vartos că nu aveam cu mine vre-o parte mai aleasă din oastea mea; cu toate acestea, fără luptă nu puteam părăsi țara, înstrăinând-o de la Măria Ta și lăsând-o în mâna vreunui Ardelean.

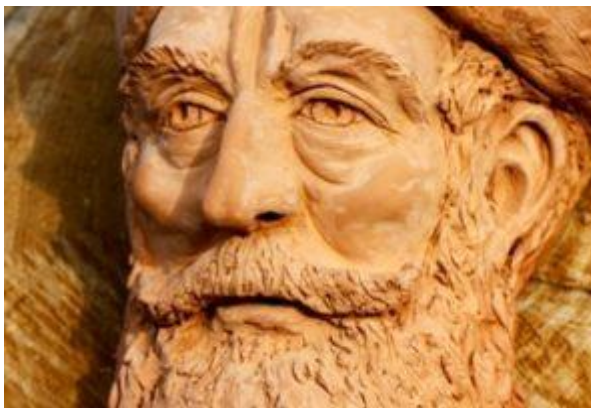
E știut însă că încă la începutul luptei eu ți-am fost credincios Măriei Tale, mărturisind aceasta și prin graiu și prin plângeră trimeasă printr'un sol. Toate acestea nu-i mișcară; ci, așezându-și oastea spre bătaie, începură lupta.

Dar eu, creștin fiind și neînvățat a mă bate împotriva creștinilor, deși eram împins de nevoie, nu mă luptaiu după cum eram deprins, ca împotriva dușmanului firesc, aprinzând pe ai miei cu cuvântul și cu pilda mea și sprijinind însumi cea d'intăiu lovire a dușmanului, ci, văzând înaintea-mi oaste creștină și durându-mă de vărsarea sângelui nevinovat pentru nestatornicia unor necredincioși, mi se muie inima, și nu sprijiniiu după datina mea cea d'intăiu năvală, ci mă trăseiu înapoi, — nu pentru că aveam oaste mult mai mică, nici pentru că aș fi pierdut încrederea, ci pentru că mă oțeriam a muia în sânge creștinesc o sabie ce băuse până acum atâta sânge de păgâni! Și așa ostașii miei, deprinși a mă vedea în luptă totdeauna în fruntea lor, de astă dată nevăzându-mă de față, se umplură de neîncredere și deteră spatele, nu de frică, ci temându-se ca nu cumva să se fi întâmplat mie vreo nenorocire.

Acesta e rostul ciocnirii între mine, de o parte, și Ardeleni cu Basta, de altă parte, ciocnire care a dat lui Ibrahîm prilejul de a cuceri Kanizsa.

Iar, după această fugă, cu ce cruzime sălbatecă s'au purtat Ardelenii, n'ar crede cineva, — pentru că e nemaiauzit, însă foarte adevărat. Nouă sute de Secui, ce după fugă se trăseseră la munți, și pe cari i-au chemat la sine în numele credinții către Măria Ta, călcând ei învoială făcută, i-au ucis într'un munte cu cea mai neauzită sălbătăcie.

A doua zi după alungarea oștirii mele,

Mihai Viteazul. Imagine luată din uzp.org.ro

mergând spre Țara Românească, aproape de Sibiu dădui peste oastea mea muntească, supt conducerea lui Petru Huszár, și, purcezând înainte la Făgăraș, întâmpinau pe Ioan Szelestey cu oastea mea moldovenească. Mișcați de nenorocirea mea, toți stătură ca să ne batem din nou cu Ardeleni spre a răsbuna nedreptatea ce mi s'a făcut.

Abia după mai multe sfătuirii i-am mai împlânzit, fiindcă începuseră a striga tare și i-am făcut să lase gândul de a mai lucra la vărsarea de sânge creștin prin creștini, lămurindu-i că tocmai aceasta e politica turcească, anume ca să ne junghiem noi între noi, și arătându-le că oastea leșească cu Sigismund Báthory a intrat pe la Trotuș, oraș al Moldovei, în Ardeal, iar, de altă parte, Moise Székely, venind de spre Bistrița, prădă în Secui cu foc și sabie.

Așa eu uitând de jignirile și nenorocirile mele, și gândindu-mă numai la binele obștesc, am trimes pe Ioan Szelestey la Ardeleni, arătând prin el mai ales lui Basta toată starea lucrurilor în Ardeal, și îndemnându-l să fie cu privighere asupra leșilor, dintre cari, spre mai multă încredințare, i-am și trimes pe unii ce căzuseră prinși în mâinile mele.

Însă Ardeleni ajunseseră la atâta viclenie și fărădelege, încât aruncară în fiare pe numitul sol, îl bătură, și, după cum auziiu în drum, îi zdrobiră mâinile și picioarele

pentru care chinuri neomenești sunt vrednici de pedeapsa potrivită, mai ales de va fi adevărat, cum se zice, că l-ar fi omorât chinuindu-l. Mă rog de Măria Ta să nu lași nerăsbunat acest omor, pentru că numitul a fost unul dintre slujitorii cei credincioși ai Măriei Tale, și afar de aceasta se afla în solie. Apoi legea obștească, nu numai la creștini, ci și la Turci și la păgâni oprește a tulbura, supăra și popri pe soli, cu atât mai mult a-i ucide!

După aceasta, lămurindu-se ei și din alte părți cum că au mulți protivnici, trimeseră la mine în solie pe Sebastian Tököly, cu mai mulți alți fruntași ai

Ardealului. Pe cari, căutând numai la binele obștesc, i-am primit cu toată omenia, după cum doriră, primind toate propunerile ce-mi făcură.

Și, cu toate că nu m'am abătut niciodată din legătura de credință ce făcusem înaintea Preasfinției Sale episcopului de Erlau și înaintea lui Istvánffy, ci am rămas pururea statornic în credință, nefiind deprins a mă schimba ca Ardeleni, a căror datină e de a jura strâmb de două ori pe zi, am primit a mai face'un jurământ și am trecut în Țara-Românească, uitând jignirile mele. De aici am îndemnat pe Basta să fie cu luare aminte, ca nu cumva, prin viclenia și înșelătoria leșilor țara să fie smulsă din mâinile Măriei Tale, și, fiind de nevoie, să-mi dea ajutor împotriva leșilor acelora și a Turcilor.

Ce puteam face eu mai mult pentru Creștinătate? Cu toate acestea, spre a mi-i pregăti mai bine și spre a-i asigura și mai tare de credința mea, am trimes în Ardeal chiar pe soția mea, pe fiul meu și pe fiică-mea, — însă cu îndatorirea ca pe fiul meu să-l lase a veni îndată la Măria Ta. După cum auziiu însă, sunt opriți în închisoare, ținuți mișelește și în lipsă de toate Deși n-am fost vrednic de acestea, sunt însă, nevoit a le răbda cu inimă tare, spre binele Creștinătății, pentru care sufăr orișice, lăsând în mâna lui Dumnezeu

răsbunarea dreptului meu.

După ce, culegându-mi încă puterile, intrau în Țara Românească; mă simțiu împresurat din toate părțile de dușmani: ici leșii, colo Turcii, pustiind câmpiile, satele și orașele, răpind turmele și cirezile, prădând pretutindena și ducând pe bietul popor ca vitele în prinsoare, încât, privind la pustiirile cele multe și la mulțimea celor duși în prinsoare, fața Țerii-Românești era cu mult mai de plâns decât în zilele lui Sinan, când oastea turcească cotropise totul.

Adesea am cerut stăruitor ajutorul Ardelenilor, însă totdeauna în deșert, pentru că, punând toate la o parte, singurul lor cuget era acela de a mă pierde. În această primejdie, oricât de mare era, nu m'aș fi temut niciodată numai de leși, dacă nu s'ar fi născut de ceialaltă parte războiul cu Turcii: pentru că împotriva leșilor două zile am luptat cu izbândă.

Însă, acum, de o parte mă întetea leahul, de altă parte mă strâmtora Turcul, din a treia parte, din Ardeal, unde credeam că am prieteni, și nu dușmani, năvăli în Țara-Românească și Moise Székely, căpitanul ostașilor lui Sigismund Báthory.

Înconjurat de dușmani atât de mulți și de neîmpăcați, și pierzând toată nădejdea în făgăduințele ajutorului ardelenesc, mă văzui silit a mă trage de-a lungul munților Țerii-Românești spre Craiova, ca să scap de sălbătăcia leșilor. De aici încă am cerut de mai multe ori ajutorul Ardelenilor, fără a-l putea însă căpăta. Le aduseiu aminte învoielile, cărțile de jurământ și legămintele cu care se legaseră; însă pierdui numai vremea în deșert, pentru că ei se înțeleseseră pentru moartea mea.

În mijlocul atâtor primejdii, n'am aflat alt leac împotriva acestor rele decât a fugi la Măria Ta, căruia i-am fost pururea credincios, spre a găsi o bunăvoință corespunzătoare faptelor mele la Acela căruia i-am fost cu credință totdeauna. În acest drum dând peste oastea turcească supt

poruncile beilor de Vidin și Nicopol, cari trecuseră Dunărea spre a veni în ajutorul leșilor, răpeziu înnainte pe Banul Craiovei spre a-i lovi. Lupta în numele Măriei Tale am purtat-o cu izbândă, omorând mulți dintre dușmani, între cari și pe numiții bei și luându-li steagurile, dintre care cel mai însemnat e la mine.

Împresurat de atâtea rele, veniiu, cu prea puțini de-ai miei, drept la Măria Ta, prin țerile Măriei Tale și prin Ardeal, unde câte nenorociri, jigniri și răskoale am avut a suferi, vei fi înțeles Măria Ta. În multe locuri săriră pe oamenii miei și-i uciseră fără milă. Din cetatea Devei îndreptară tunurile asupra mea și înnecară în Murăș pe mai mulți dintre ai miei; și aceste nevoi le avuiu nu numai într-un loc, ci prin tot Ardealul. Nemulțămiiți cu atâta, trimeseră cărți la Baia-de-Criș spre a răscula lumea împotriva mea. Asemenea întărâtară pe ostașii din Lipova și din cetatea Inăului; fiind însă mai pre jos cu puterea, nu cutezară a lovi pe ai miei.

În acest chip și între aceste nenorociri ajunseiu la Măria Ta, gol și despoiat de toate. Visteria mea toată, mărgăritare scumpe, de care am avut mulțime, aurul și argintăria, veșminte alese, mulți cai de mare preț, cu un cuvânt tot ce aveam pe lângă mine, le-am pierdut pentru credința către Măria Ta; și astăzi, lipsit de toate cele ce cu multă sudoare și osteneală mi le-am adunat, nu știu încotro să mă întorc. Și în prea-marea mea nevoie nici această călătorie n'aș fi putut-o face dacă alții nu mi-ar fi întins mână de ajutor.

Însă, decât aceste, oricât de multe și felurite rele ce am ar fi să stăruiască a se pedepsi, după cum se cuvine, călcătorii de jurământ și înstrăinătorii țerilor Măriei Tale.

Am voit să arăt toate acestea Măriei Tale în toată credința și adevărul, întocmai așa precum s'a întâmplat, și, ca să pot face aceasta mai bine, veniiu eu însumi la Măria Ta, înfruntând atâtea primejdii.

Cunoscută fiind credința mea către Măria Ta și către toată Casa de Austria, din multele războaie, în care după deosebirea timpurilor m'am luptat, și de aproape și de departe, însă totdeauna ce am suferit eu, sunt mai mari cele ce suferi Măria Ta și Creștinătatea pentru înstrăinarea celor trei țeri; din care nu puțină primejdie se poate naște. De aceia, nu numai eu, care nu mă simt de ajuns în privința aceasta, ci Creștinătatea întreagă cu inimă neînfrântă, dovedind râvna mea și dreptul meu, am venit la Măria Ta cu atât mai bucuros, cu cât știu că voiu găsi îndurarea cuvenită.

Drept aceia, Măria Ta, privind cu ochi îndurători pe de o parte nenumăratele daune și nenorociri ce am suferit, mă vei ocroti cu cunoscuta-ți bunăvoință și blândețe, ca, după pilda mea, și alți prinți și fruntași să rămână statornici în credință, iar dușmanii miei, cari preziceau că nu voiu găsi ajutor la Măria Ta, să se rușineze și să nu cuteze a mă mai batjocuri. Despre această rară bunăvoință și bunătate a Măriei Tale eu nu m'am îndoit niciodată, ci, dimpotrivă, și acum, după scoaterea mea din Domnie și după pierderea tuturor bunurilor, nădăjduiesc în bunătatea Măriei Tale, de care și în viitor mă voiu sârgui, cât voiu mai trăi, a mă învrednici prin neconținute slujbe credincioase, până la vărsarea sângelui meu.

Cât despre mijloacele și chipul de a vindeca toate aceste rele, eu după mica mea pricepere le voiu arăta când minunata înțelepciune a Măriei Tale va găsi cu cale a mă primi și pe mine la aceste sfaturi și a alege spre acest scop pe cei mai buni dintre sfetnicii săi. Chipul ce voiu propune nădăjduiesc că va fi cel mai mântuitor și mai ușor, nu numai pentru Măria Ta și Înalta Sa Casă, ci pentru întreaga lume

creștină, că vezi Măria Ta cum că Turcii și

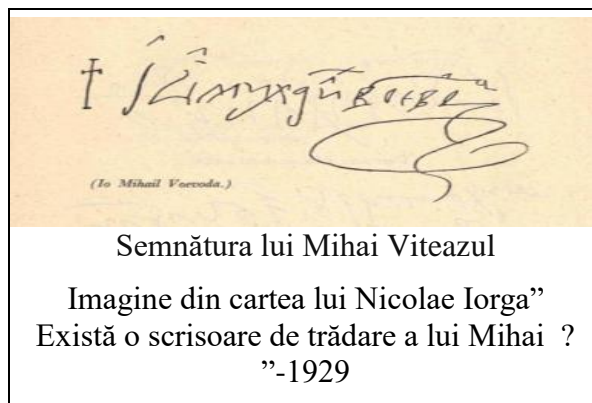

3 februarie 1601, Viena: Marele duce al Florenței (ducatul Toscana) Ferdinando I de Medici Luat din www.istorie-pe-scurt.ro

alți dușmani fac din zi în zi înaintări tot mai mari și plănuiesc peire chiar și acestor părți și locuri.”

Al Măriei Tale, împărate și Craiu, cel mai umilit, pururea supus și credincios.

Mihail, Voevodul Țerii-Românești

Memoriul lui Mihai Viteazul către Marele Duce de Toscana, Ferdinando I di Medici, scris în timp ce se afla în pribegie la Curtea Casei de Austria, așteptând audiența la împărat

În acest memoriu, aflăm despre viața sa, dar și despre motivele pentru care a acționat în felul în care a făcut-o. Ducele de Toscana era aliatul lui Mihai și făcea parte din Liga Creștină. De la acesta primise în câteva rânduri ajutoare, de aceea îl ține mereu la curent cu evoluția evenimentelor din domnia sa, pe care i le comunică prin scrisori și soli. Un astfel de ajutor îi trimite pentru reluarea în stăpânire a Târgoviștei, după bătălia de la Călugăreni, în anul 1595; 300 de cavaleri și 100 de artileriști. Una din aceste scrisori, o redăm mai jos.

„Preavestite și preacinstite Doamne și Stăpân al meu binevoitor. Având eu dorința fierbinte să aduc la cunoștința voastră într-un fel oarecare muncile și ostenețile îndurate de mine cât am fost în Țara Românească și aiurea, fiind îndemnat de o râvnă lăuntrică să fac fapte care să se înalțe întru lauda lui Dumnezeu, în slujba creștinătății, iar la urmă să pună cu cinste un capăt osteneților mele și să ne aducă un nume veșnic după moarte; deci, încrezându-mă în binevoitoarea milă a voastră, mi s-a părut că nu vă va fi spre greutate plăcerea și prilejul de-a le vedea pe toate care sunt acestea:

În vremea când împăratul turcilor m-a milostivit cu Țara Românească, odată cu toate poruncile ce se obișnuiesc a se da, și împreună cu toate libertățile acelei țări, la bunul meu plac și judecată, trebuind numai să-i dau împăratului turcilor haraciul obișnuit în fiecare an; după ce am primit îngăduința

Mihai Viteazul în luptă -luat de pe [//bibliotecaascunselorcomori.blogspot.com](http://bibliotecaascunselorcomori.blogspot.com)

de la el ca să plec și să mă duc în Țara Românească, atunci sultanul trimise cu mine pe un emir de-al lor, căruia i s-ar zice vlădică, care era socotit de ei ca un om sfânt și cu acesta mai voi sultanul să vină să mă întovărășească până în Țara Românească mulți spahii și ieniceri și alți turci foarte însemnați. Cu aceștia sosii apoi în Țara Românească și luai domnia. Ci băgând eu de seamă că poartă gând rău spre paguba și nimicirea creștinilor, mă gândii atunci să rup cu orice preț învoiala și să mă alătur la creștinătate în pofida lor. Pentru asta mă rugai lui Dumnezeu să-mi dea bună inspirație, ceea ce se și întâmplă.

După ce a plecat Sinan Pașa să ocupe Györl și după ce l-a ocupat, sultanul îi dădu poruncă ca împreună cu tătarii să intre în Transilvania și să o ia și să ierneze acolo. În același timp trimisese poruncă la mine și la Aron Vodă, astfel zicând: Mihaile vodă, ai să știi că îți poruncesc că trebuie să te orânduiești cu toți oamenii din țara ta, laolaltă cu mari și mici și cu toți turcii ce se află acum în țara ta și încă trebuie să dau poruncă sangeacilor din Vidin și de Nicopol, de Özü și pașei de Silistra și lui Mihaloglu care e capul acângiilor, cu toți ceilalți turci și tătari care sunt în Dobrogea, că trebuie să se unească cu tine spre a merge împotriva Transilvaniei și că Aron Vodă din Moldova trebuie să intre și el din partea

lui ca să nimicească acea provincie, așa încât să nu mai rămână piatră pe piatră căci sultanul vrea s-o împovăreze cu alți oameni.

Atunci chibzuii bine această întreprindere și trimisei de sârg câțiva din boierii mei de seamă la Aaron Vodă să-i spună că nu se poate să

tragem sabia împotriva creștinilor, căci

Statuia lui Mihai Viteazul de la Călugăreni.
Luată de pe www.taradacilor.ro

Noua cruce de piatră de la Călugăreni
plasată în mod omagial, în anul 1993, la 400
de ani de la urcarea lui Mihai Voievod pe
tronul Țării Românești

Imagine luată de pe www.crestinortodox.ro
aceasta n-o vrea Dumnezeu, ci ca creștinii, ar fi mai bine să ne unim cu ei și să apucăm armele împotriva dușmanului creștinătății. Totodată dădui de știre despre toate, transilvănenilor. Nu numai că n-am vrut să ascult poruncile turcului, ci prinsei armele împotriva lor, pusei să

omoaie pe toți turcii care se găseau în Țara Românească, și erau mulți la număr, de n-a scăpat nici unul.

Tătarul, neînțelegând încă de răscularea mea asupra turcilor, îmi ceru ca un nepot de-al său cu călărimea și cu multă pradă și jaf și robi și averi, însoțiti de 4.000 de tătari, să-l las să treacă prin Țara Românească, apoi prin Moldova, ca să se ducă acasă. Iar eu în acea vreme pusesem să-iucidă pe turci și mă dusesem să iau Giurgiul, și, în vreme ce noi băteam acea cetățuie, mi se vesti că acel nepot al tătarului intrase în Țara Românească. El îmi trimisese un sol al său cerându-mi să-i las trecere liberă prin Țara Românească, pentru ca să poată trece cu oamenii săi în Țara Tătărească. Îi dădui răspuns bun, făgăduindu-i că-i voi îndeplini orice, numai ca să se apropie de noi. Când fu aproape de tot, fiind vremea potrivită, îmi rânduii oamenii și chemând numele Domnului, mă loviu cu el la răsăritul soarelui și cu ajutorul lui Dumnezeu câștigai biruința și-i tăiai pe toți în bucăți, slobozind o mare mulțime de robi ce îi duceau cu ei și luându-le prăzile și toate lucrurile lor.

După ce înțelese tătarul că nepotul său cu toți ai lui fură uciși în Țara Românească, tulburat și înfiorat foarte, se hotărî cu ceilalți tătari ai săi, cu care voia să intre în Transilvania, ca să vie să dea de mine, în Țara Românească. Și alegându-i pe cei mai buni pre care-i avea, intră pe la Vidin în Țara Românească, punându-i pe ceilalți mai neînsemnați ca împreună cu calabalâcul și cu robii să meargă de-a dreptul spre Silistra, prin Turcia. Primii știre bună de tot și despre aceasta, anume că a intrat în Țara Românească și plecai împotriva-i și când îl întâlui, mă loviu cu el și îl hărțuii atâta că puțini mai scăpară. Astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, îl biruii și pe el, înstăpânindu-mă pe artileria lor și pe celelalte calabalâcuri ce le aveau și însuși tătarul abia a scăpat și s-a adăpostit în Silistra. Și după ce s-a adăpostit, fu sfătuit tătarul de turcii din Silistra să se

întorcă cu ei de la Rusciuc în Țara Românească, dar el n-a vrut de loc, zicând că a văzut și încercat puterile lui Mihai-Vodă.

În vremea aceea, împăratul turcilor trimise pe unul Hassan Pașa cu un altul, Mustafa Pașa, cu o mulțime de spahii și de ieniceri cu aga lor, cu care era și Bogdan Vodă, fiul lui Iancu Vodă. Veneau cu toții să intre în Țara Românească, spre a-l așeza în locul meu pe Bogdan Vodă; și despre aceasta nu avusesem iscoade, însă îndată, ce înțelesei lucrul, făcui să se pregătească oamenii mei și plecarăm să-i întâlnim. Și deoarece Dunărea era înghețată, m-apucau să o trec pe gheață cu toți oamenii mei, cu tunurile și cu celelalte lucruri, iar când ajunsesem la Rusciuc aflai că erau gătiți și că ne așteptau vitejește. Apropiindu-mă de ei, cât ce ne zărirăm îmi aruncau asupra lor oastea și începui lupta. Și astfel, cu mila Proniei Cerești i-am învins și am rămas biruitor, omorând foarte mulți dintre ei, căci în acea ciocnire muriră amândoi pașii care erau acolo; iar fiul lui Iancu Vodă, rupând-o la fugă, scăpă cu anevoie.

Le-am luat toată artileria și alte mărunișuri ce le aveau cu ei, iar după ce i-am zdrobit pusei să se dea foc Rusciucului, jefuind totul, încât oștenii mei se aleseră cu o pradă pe care nu o vor mai uita niciodată.

Voii apoi ca toate împrejurimile să fie arse și turcii tăiați în bucăți, iar pe creștinii cu familiile lor îi trecui în Țara Românească.

Aproape în același timp, sau curând după aceea, împăratul turcilor îl trimise pe un oarecare Ștefan Vodă cu un mare număr de turci, care trebuiau prin Silistra să treacă în Țara Românească, spre a merge în Moldova, ca să-l scoată de acolo pe Aron Vodă și să-l așeze pe acel Ștefan în locu-i. Eu, îndată ce auzii aceasta, fără a mai aștepta, trimisei pe un boier al meu numit Banul Mihalcea, cu o bună parte din oamenii mei, care grăbindu-se trecură Dunărea tot pe gheață și când fură unii în

fața celorlalți, începură numaidecât încăierarea, unde cu ajutorul lui Dumnezeu ai mei rămaseră biruitori, măcelărindu-i foarte pe vrăjmași. Această puțină slujbă am făcut-o într-o singură iarnă și apoi m-am dus să mă odihnesc în scaunul meu. După aceasta nu trecu multă vreme și fui încunoștințat că turcii se pregăteau în toate fortărețele lor de la hotarele Dunării; atunci mi-am împărțit oamenii și trimisei o parte din ei la Brăila, alta la Cervena, a treia la Turtucaia și a patra la Nicopol, cu porunca că oriunde vor atinge satele turcilor tebuie să le prădeze, ca să le ardă și să-i ucidă; așa și făcură.

După ce Sinan Pașa înțelese de aceste mari pagube și ruine, dădu poruncă să se adune o oaste mare ca să vie cu ea asupra mea în Țara Românească. Ajungând la Rusciuc se apucară să facă un pod peste Dunăre, pe care să poată trece cu oamenii săi la Giurgiu și să intre în Țara Românească. După ce fu făcut podul, veni el însuși în Țara Românească și tăbărâ la un sat zis Călugăreni. Atunci după ce mi se aduse vestea, plecai inimos să-l întâlnesc cu acei puțini oameni pe care-i aveam și când ajunsei la Călugăreni aflai că toți sunt gata de luptă; deci eu chemând numele lui Dumnezeu, mă încăierai cu ei într-o bătălie în așa fel că ținu toată ziua, unde făcui mare pagubă turcilor, spre rușinea lui Sinan Pașa, căci în lupta aceea, însușii Sinan Pașa se prăvăli de pe cal într-o mlaștină foarte întinsă, de unde cu mare greutate fu scos; așa că în acea bătălie au fost omorâți patru pași și șapte sangeaci și am câștigat cincisprezece tunuri și un steag verde al Profetului lor Mohamed, mult prețuit de dânșii și foarte respectat, pe care l-am trimis Măriei Sale împăratului. Nu știu dacă transilvănenii l-au lăsat să treacă.

Și după ce Sinan a îndurat o așa batjocură de la noi, se mânie foarte; și așa se hotărî să pornească cu toți ai săi, asupra noastră; deci eu văzând că nu voi putea ține piept, venii la Târgoviște și atunci

Sinan Paşa se duse la Bucureşti, unde făcu o cetăţuie de lemn. În acelaşi timp, îl încunoştinţai de toate pe Sigismund, pe care-l rugai că trebuie să-mi vină într-ajutor. Într-aceea că nu eram sigur nici la Târgovişte, mă retrăsei sub munţi, la hotarele ţării mele, iar Sinan veni după mine la Târgovişte, unde asemenea ridică o cetăţuie de pământ, însă unde nu petrecu multă vreme, căci sosi şi Sigismund cu oastea sa împreună cu ajutorul trimis de Măria Sa, împăratul, de unde plecarăm apoi să dăm peste turci la Târgovişte, după cum a fost înştiinţat Măria Sa de toate cele.

Dar deoarece Sinan plecase c-o zi înaintea noastră, ne oprirăm să batem fortăreaţa Târgoviştei, pe care cu mila lui Dumnezeu în curând o avurăm în mâinile noastre. Aici erau o mie de turci, toţi ostaşi buni din care nici măcar unul nu a scăpat. Pe urmă am plecat numaidecât la Giurgiu, iar despre ce am făcut după ce am ajuns acolo nu se mai cuvine să povestesc, pentru că ştiu că toată lumea le-a aflat de la cei mulţi care au fost de faţă, precum şi tot ce am făcut pentru creştinătate. Acolo se făcu o mare pagubă şi un mare omor turcilor şi fu cucerită şi cetatea Giurgiului.

Şi după ce l-am învins pe Sinan Paşa şi am cucerit Giurgiu, Sinan plecă la Constantinopol, lăsând în locul său pe un oarecare Hassan Paşa, fiul lui Mehmed Paşa, care era beglerbeg al Rumeliei, care de asemenea a fost în acel război cu Sinan Paşa şi a văzut ruşinea lui Sinan; şi-l lăsă la hotarele Țării Româneşti. Deci el se plecă cu pace faţă de mine, trimiţându-mi oamenii săi pentru pace. Apoi se ridică de acolo Hassan şi plecă să se întâlnească cu sultanul la Sofia pe când împăratul se ducea la Eger, lăsând în locu-i pe un alt paşă.

Înţelegând eu de aceasta şi ştiind pe unde are să treacă şi prin ce munţi spre a se întâlni cu sultanul la Sofia, trimisei atunci pe Baba Novac, acela pe care

transilvănenii l-au fript zilele trecute şi el plecă cu haiducii săi şi trecu Dunărea şi se duse până la munţi ca să-l aştepte pe Hassan Paşa la locul unde îi poruncisem. Şi voind paşa să treacă acei munţi, Baba Novac sări pe el, zdrobindu-l şi punându-l pe fugă, tăind în bucăţi destui dintre ei, luându-le cămilele şi caii şi armele şi întreaga vistierie ce o aveau, întorcându-se apoi cu acea izbândă în Țara Românească, îndurând Hassan Paşa această ruşine de la Baba Novac.

În vremea aceea, venea tătarul cu puteri foarte mari, cu turci, tătari şi o mare grămadă de moldoveni cu ei, căci veneau să treacă prin Țara Românească peste Dunăre spre a fi într-ajutorul sultanului la Eger, în Ungaria. Văzând eu acestea, plecai asupra lui, iar el nu voi să mă aştepte, se întoarse îndărăt cu mare ruşine; şi l-am urmărit şi alungat afară din ţară; iar după aceasta am pornit de la un capăt la celălalt al ţării, ca să bat un meterez, care era în faţa Nicopolului şi îl luai. Şi văzând turcul câtă pagubă îi făceam, îmi trimise steagul pentru că mult dorea să mă poată pleca sub ascultarea lui. Şi în acea vreme, eu luai fortăreaţa şi primii şi steagul şi pe câţi turci i-am găsit în fortăreaţă, pe toţi i-am trecut prin ascuţişul sabiei.

-Va urma-

*Ing. Angela Faina,
Toronto, 28 mai 2026*

O ȚINERE DE MINTE PENTRU „REFORMAREA” LUI CEZAR LIBRECHT*

Aurel V. David

MOTTO: „Cuza-Vodă nu era fudul. Umbla așa ca noi și, de multe ori, ca să prinză pe mulți slujbași cu

* Articolul a fost publicat în volumul *Istoriografia în tranziție*, Editura INI, București, 1996, p.82-90, cu titlul: **Un episod puțin cunoscut din istoria serviciilor secrete românești. „Reformarea” lui Cezar Librecht**, precum și în revista „*Vitralii. Lumini și umbre*”, Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informații, an IX, nr. 33, decembrie 2017 – februarie 2018, p. 78-86.

ocau mică, își schimbă fața și hainele, să nu-l cunoască nimeni”.

Opinii ale românilor despre Cuza, în Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și Muscel, 1910, de Constantin Rădulescu Codin

Cezar Librecht

Artizanul acestui *serviciu secret* a fost belgianul **Cezar Librecht**, prieten și colaborator apropiat al domnitorului **Alexandru Ioan Cuza** din perioada premergătoare unirii *Principatelor române*. Pentru activitatea sa remarcabilă pe „frontul nevăzut” al partidei naționale, unioniste, acest fost șef al *Oficiului telegrafic din Galați* în serviciul Comisiei Europene a Dunării,³⁴ a fost numit, în anul 1860, *adjutant domnesc* și trecut în corpul ofițeresc.³⁵

În cadrul acțiunilor vizând formarea aparatului de stat, Domnitorul **Alexandru Ioan Cuza** a înființat *primul serviciu de informații modern*, destinat să cunoască, să evalueze și să prevină actele, faptele și evenimentele ostile tânărului stat român. Conceput ca o dublură a organelor informative ale statului,³⁶ și structurat pe rețeaua de poștă și telegraf, dar și pe o agențură specifică, acesta s-a dovedit un factor esențial în cunoașterea situației operative și în luarea deciziilor politice necesar realizării și

consolidării unității depline a statalității românești.³⁷

Deși oficial a păstrat funcția de „*inspector al telegrafului*”, **Cezar Librecht**, recunoscut „*specialist în telegrafie*”, a devenit, de fapt, șeful unui eficient serviciu special de informații și contrainformații, subordonat direct Domnitorului.

Serviciul respectiv s-a implicat, prin activități specifice, în toate momentele de seamă din istoria tumultuoasă a domniei lui **Alexandru Ioan Cuza**. **Cezar Librecht** a avansat repede în ierarhia militară.³⁸ În anul 1862, după înființarea „*Cancelariei de renseignement*”,³⁹ a fost avansat la gradul de căpitan, iar la 23 mai 1864, deci la puține zile după lovitura de stat de la 2 mai 1864, a fost avansat la gradul de maior.⁴⁰ Moralitatea lui a lăsat, însă, de dorit,⁴¹ iar tendința de înavuțire, speculată de adversarii politici ai lui **Alexandru Ioan Cuza**,⁴² l-au îndepărtat de Domnitor și de misiunea sa, fiind unul din factorii care au contribuit la detronarea lui, printr-un complot, în noaptea de 10/11 februarie 1866.

Chiar dacă nu a făcut parte din „*conspirație*”, lipsa informațiilor și inactivitatea sa în acel moment reprezintă un blam la adresa organelor Siguranței statului, ale Poliției și ale

³⁷ Aurel David, **Alexandru Ioan Cuza - fondatorul serviciilor de informații românești moderne**, comunicare științifică prezentată la *Sesiunea de Comunicări Științifice a Institutului Național de Informații din 17-18 martie 1995, Secțiunea Filosofie, Științe Socio-umane*.

³⁸ **Documente privind domnia lui Alexandru Ioan Cuza**, vol.I, București, 1989, nr.161, p.143; nr.198, p.179.

³⁹ Vasile V.Dașkevici, **Istoricul reședințelor Poliției Capitalei. Fosta Agie**, București, 1933, p.45.

⁴⁰ „*Monitorul Oastei*”, nr.21, din 26 mai 1864, p.316.

⁴¹ Sabina Cantacuzino, **Din viața familiei Ion C. Brătianu**, Editura Albatros, București, 1993, p.80. De la **Dimitrie Sturdza**, autoarea știa că cei doi copii înfiați de Cuza erau fiii lui **Cezar Librecht**, concepuți cu **Maria Obrenovici**, născută **Catargi**, deținând și dovezi în acest sens, pe care le ținea ascunse atâta timp cât cei doi nu ridicau capul „*spre ce nu li se cuvine*”, adică nu ridicau pretenții vizând succesiunea la tronul României.

⁴² Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, **Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi**, Editura Albatros, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, p.625.

³⁴ Constantin C.Giurescu, **Viața și opera lui Cuza Vodă**, București, 1966, p.93.

³⁵ Idem., p.356.

³⁶ C.Neagu. D.Marinescu. R.Georgescu, **Fapte din umbră**, București,1975, p.267-269.

Comendurii garnizoanei **București**. Odată cu arestarea lui **Alexandru Ioan Cuza**, urgia conspiratorilor s-a îndreptat asupra colaboratorilor apropiați ai fostului Domnitor. **Baligot de Beyne**, directorul său de cabinet, care era și păstrătorul „*arhivei lui Cuza*”, de fapt a arhivei statului, deși arestat, a fost eliberat de îndată ce a pus la dispoziția conspiratorilor arhiva respectivă. El a mai rămas în **București**, vreme de mai bine de un an, s-a documentat pentru a scrie o istorie „*a domniei trecute*”, dar neavând documente de arhivă, a renunțat și a părăsit țara.⁴³

În schimb, **Cezar Librecht**, n-a fost iertat de liberalii radicali, în frunte cu **Ion Ghica**. Aceștia îl acuzaseră cu un an mai înainte, că a pus la cale „*răzmerița*” din **București**, din 3/15 august 1865,⁴⁴ pentru a pune la încercare loialitatea membrilor guvernului și a se edifica asupra adversarilor Domnitorului.⁴⁵ Toți opozanții și-au dat mâna și au dispus arestarea maiorului **Cezar Librecht**, odată cu destituirea sa din funcția de director al *Poștelor și Telegrafului*. Fiind militar, a fost închis în cazarma *Batalionului I vânători*, alături de **M. Marghiloman** și cpt. **Gheorghe Scheletti**.

Tratamentul la care a fost supus, l-a determinat să scrie o scrisoare ministrului „*de rezbel*”, **Dimitrie Lecca**, fostul comandant al gărzii palatului și unul din oamenii importanți pe care s-au sprijinit conspiratorii în arestarea lui **Alexandru Ioan Cuza**. El îi cerea ministrului de Război să permită familiei și rudeniilor să-l viziteze în arest. Nu știm ce răspuns a dat acesta la cererea sa, dar, la 12 februarie 1866, căpitanul **N. Balaban** îi raporta situația colonelului **Lupașcu**, comandantul *Diviziei I militare teritoriale*, rugându-l să autorizeze

cererea arestatului și să-i dea instrucțiuni cum să-l hrănească pe timpul arestului.⁴⁶

Imediat după arestarea sa, a intrat în acțiune Procuratura, care, prin prim-procurorul **Receanu** de la *Tribunalul de Ilfov* a efectuat o percheziție la domiciliul lui **Cezar Librecht**. Impunătoarea casă a fostului „*inspector al telegrafului*”, pe care acesta tocmai o terminase de ridicat, cu meșteri pricepuți și materiale din străinătate,⁴⁷ a fost scotocită în amănunțime. Despre rezultatul percheziției, la 14 februarie 1866 a fost informat ministrul de Interne, **Dimitrie Ghica**.⁴⁸ Acesta, însă, cunoștea rezultatul percheziției înainte ca să-i fi fost „*adus la cunoștință*”. Relatarea prim-procurorului în adresa respectivă, precum și acuzațiile de „*sarcine îndestulătoare și foarte grave*” la adresa lui **Cezar Librecht**, nu l-au surprins. S-a simțit însă onorat de faptul că justiția îi cerea relații despre modul în care arestatul a administrat Poștele și Telegraful și s-a arătat de acord să furnizeze informații privind modul în care au fost controlate, omologate și gestionate fondurile Direcțiunii Poștelor și Telegrafului de către fostul director. În aceeași zi, ministrul de Interne a făcut un raport către *Înalta Locotenență Domnească*. Pornind de la faptul că „*socotelile*” *Direcțiunii Poștelor și Telegrafului* nu fuseseră efectuate de mult timp și a unor presupuse „*malversațiuni*”, a propus să se numească o „*comisiune extraordinară*”, formată din **Iancu Strat**, **Gheorghe Văleanu**, **Mihail Mărgăritescu**, **Nicolae Pâcleanu** și **Miltiade Costescu** - noul director al Poștelor și Telegrafului - „*pentru a cerceta socotelile*

⁴³ Vasile Cristian, **Epoca unirii în istoriografia străină**, în *Unirea Principatelor și Puterile Străine*, Editura Academiei, București, 1984, p. 251.

⁴⁴ Dr. C.D. Severeanu, **Din amintirile mele (1853-1929)**, vol. II, București, 1929, p. 35.

⁴⁵ **Istoria României**, vol. IV, București, 1964, p. 390-391.

⁴⁶ **Arhivele Statului București**, Ministerul de Război, Divizia I militară teritorială, dosar nr. 164/1866, fila 27.

⁴⁷ Constantin C. Giurescu, **Istoria Bucureștilor**, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, 1979, p. 134.

⁴⁸ **Arhivele Statului București**, Ministerul de Interne, Divisiunea I a administrației generale, nr. 25/1866 - Dosar pentru întocmirea unei comisii a lua socotelile telegrafo-poștale administrate de d. Librecht, adresa nr. 177 din 14 februarie 1866 a primului procuror al Tribunalului Ilfov către ministrul de interne.

*direcțiunii respective” și „a trimite dinaintea judecății pe vinovați”.*⁴⁹

Propunerile sale au fost transformate, în aceeași zi, într-un decret al „*Locotenenței Domnești a Principatelor-Unite Române*”, sub formularea că numita comisie, în componența propusă, este însărcinată „*spre a cerceta socotelile Direcțiunii Telegrafelor și Poștelor*”. Pentru aducerea la îndeplinire a decretului respectiv a fost însărcinat însuși ministrul de Interne,⁵⁰ care l-a adus la cunoștința ministrului Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice. Pe această bază, reprezentantul Justiției a solicitat, în virtutea art.492 din Codul de procedură penală, ca ministrul de Interne să mijlocească la Consiliul de Stat demersul pentru obținerea autorizației de urmărire în judecată a maiorului **Cezar Librecht**.⁵¹ La sugestia ministrului de Interne, în ziua de 16 februarie 1866, Consiliului de Stat dat avizul respectiv, însușindu-și părerea că maiorul **Cezar Librecht** „*a comis deturnări de bani publici*” și a considerat că maiorul **Cezar Librecht** trebuie trimis în judecată.⁵²

Avizul Consiliului de Stat pentru judecarea maiorului **Cezar Librecht** l-a sensibilizat pe ministrul de Război, **Dimitrie Lecca**. Acesta a ordonat comandantului Diviziei I militare teritoriale să formeze un *Consiliu de anchetă*, cu scopul de a-l „*reforma*” pe maiorul **Cezar Librecht**, adică de a-i lua calitatea de militar, pentru a putea fi judecat de instanțele civile.

Consiliul de anchetă și-a desfășurat ședința în ziua de 17 februarie 1866, în cancelaria Regimentului 1 lănceri, din cazarma *Sfântul*

Gheorghe,⁵³ prima cazarmă „*sistematică*” din **Muntenia**, construită între anii 1844-1846 pentru infanterie, cavalerie și artilerie.⁵⁴ Acesta a fost format din: **colonelul adjutant Lupașcu, comandantul Diviziei I militare teritoriale - președinte; colonelul adjutant Crețulescu, comandantul Regimentului 7 linie - membru; locotenent-colonelul Racoviță - din Regimentul 7 linie - membru și raportor; maiorul Saegiu, comandant de batalion în Regimentul 7 linie - membru și maiorul Mavrodin, comandant de batalion în Regimentul 1 lănceri.**

Consiliul de anchetă a funcționat ca un adevărat *tribunal militar* în stare de asediu. Președintele Consiliului a deschis ședința, întrebând pe fiecare component al acestuia dacă este rudă, aliat al „*ofițerului obiect de anchetă*”, autor al plângerii sau a raportului special care să-l privească în mod direct. Numai după ce fiecare a răspuns negativ la toate aceste întrebări, colonelul **Lupașcu** a ordonat să fie adus „*ofițerul obiect al anchetei*”, adică maiorul **Cezar Librecht**. După ce i s-au reamintit articolele din *Legea privind organizarea puterii armate*, din decembrie 1864, în virtutea căreia a fost chemat în fața Consiliului de anchetă, raportorul comisiei, locotenent-colonelul **Racoviță**, a prezentat raportul, întocmit pe baza ordinului ministrului de Război nr.195 din 16 februarie 1866, a raportului nr.193 al secretarului de stat la ministerul de Război din 16 februarie 1866 și a procesului-verbal al Comisiunii speciale numită pentru „*revizuirea*” hârtiilor maiorului **Cezar Librecht** din 15 februarie 1866.

Conform regulilor de desfășurare a unei astfel de anchete, președintele Consiliului de anchetă a cerut membrilor acestuia să pună întrebările pe care le consideră necesare, dar niciunul nu a întrebat nimic, fiind pe deplin edificați asupra faptelor de care se făcea vinovat. În schimb, **maiorul Cezar Librecht** a protestat împotriva acuzării după care hârtiile

⁴⁹ **Idem.**, nr.25/1866 - raportul nr.2864 din 14 februarie 1866 a ministrului de interne, Dimitrie Ghica, către Înalta Locotenență Domnească.

⁵⁰ **Ibid.**, nr.25/1866 - Decretul Locotenenței Domnești, din 14/28 februarie 1866, nr.873, semnat de Nicolae Golescu și Lascăr Catargiu.

⁵¹ **Ibid.**, nr.25/1866 - adresa nr.50 a ministrului Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice către ministrul de Interne.

⁵² **Ibid.**, nr.25/1866 - Avizul cu nr.351 al Consiliului de Stat, semnat de vice-președintele acestuia, G.G.Florescu, către ministrul de Interne.

⁵³ Arhivele Statului București, Ministerul de război, Divizia I militară teritorială, dosar nr.164/1866, fila 24.

⁵⁴ Istoria militară a poporului român, vol.IV, Editura Militară, București, 1987, p. 225.

găsite în casa lui „ar atinge onoarea unui ofițer”. Mai mult, a declarat că este *supus belgian* și că nu răspunde la acuzațiile care i s-au adus decât în prezența unui delegat al „protecției” sale. În acest context, după refuzul maiorului **Cezar Librecht** de a răspunde la acuzațiile aduse și după răspunsul afirmativ al fiecărui membru al Consiliului de anchetă că sunt pe deplin edificați asupra fondului problemei, colonelul adjutant **Lupașcu** a declarat ancheta încheiată, permițându-i „ofițerului obiect al anchetei” să se retragă.

Pentru luarea hotărârii, acesta a pus membrilor Consiliului de anchetă următoarele întrebări, care au fost supuse la vot:

1. Dacă maiorul **Librecht** este în cazul de a fi reformat pentru *rea purtare*. Rezultatul voturilor a fost: *două - da și trei - nu*.

2. Dacă maiorul **Librecht** este în cazul de a fi reformat pentru *greșeli grave în serviciu*. Rezultatul voturilor a fost, *în unanimitate - nu*.

3. Dacă maiorul **Librecht** este în cazul de a fi reformat pentru *greșeli înaintea onoarei*. Rezultatul voturilor a fost: *patru - da și unul - nu*.

Așadar, cu patru voturi, Consiliul de anchetă a hotărât că maiorul **Cezar Librecht** „se află în cazul de a fi reformat” pentru „*greșeli înaintea onoarei*”.⁵⁵ Procesul verbal încheiat cu această ocazie a fost întocmit în două exemplare, din care unul, cu toate actele justificative, a fost trimis ministrului de Război, iar celălalt a fost depus în arhivele Diviziei I militare teritoriale.⁵⁶

Chiar în aceeași zi, ministrul de Război, **Dimitrie Lecca**, l-a informat pe ministrul de Interne despre rezultatul anchetei și sentința de punere a maiorului **Cezar Librecht** în „*poziție de reformă*”. Prin urmare, acuzatul, nemaifiind militar, era pus „*la dispoziția justiției*”, ministrul de Interne fiind rugat să mijlocească transferul arestatului în „*aresturile civile*”, deoarece nu mai putea fi ținut în

cazarmă „*acum când i s-a ridicat orice calitate de ostaș*”. La rândul său, **Dimitrie Ghica**, ministrul de Interne, ordonă subalternilor săi să se comunice situația Ministerului de Justiție. Din acel moment, asupra averii maiorului **Cezar Librecht** s-a pus sechestru. Procesul-verbal și inventarul de obiecte găsite și sigilate în ziua de 14 februarie 1866 de către locotenentul **Manu** și comisarul „*de roșu*”, au fost predate, în ziua de 25 martie 1866 comandantului Diviziei I militare teritoriale. Acesta a ordonat ca toate acestea să fie înaintate, în original, cu toate actele cuprinse, ministrului de Război.⁵⁷

Procesul și judecarea lui **Cezar Librecht** au fost dificile, atât datorită greutăților întâmpinate de justiție în adunarea probelor, cât și atmosferei create în jurul acestei proces de către persoane și cercuri oculte. Procesul a fost fixat pentru ziua de 7 septembrie 1866, iar locul de desfășurare trebuia să fie orașul **Focșani**. Atmosfera a devenit în acel oraș deosebit de încărcată.

La 5 septembrie 1866, prefectura din **Focșani** a trimis o telegramă președintelui Consiliului de Miniștri, prin care i-a raportat că în oraș circulau „*mai multe vorbe în privința procesului lui Librecht*”.⁵⁸ Procurorul general, prezent și el acolo, a fost amenințat de către doi necunoscuți, noaptea, pe străzi, zicându-i: „*Osândind pe Librecht, ești mort !*”. Autoritățile locale au luat măsuri pentru prevenirea unor incidente, dar forțele de asigurarea ordinii publice s-au dovedit a fi insuficiente. Pentru mai multă siguranță, prefectul de **Focșani** a cerut întărirea efectivelor de care dispunea (76 de soldați recruți „*ce nu ajung nici pentru serviciile ordinare*”), cu încă 60 de dorobanți, numiți peste rând, pentru o perioadă de 7 zile. Cu toate măsurile luate, spiritele au devenit și mai încinse.

⁵⁷ *Ibid.*, dosar nr.164/1866, fila 52.

⁵⁸ **Arhivele statului București**, Ministerul de Interne, Diviziunea I a administrației generale, dosar nr.25/1866 - telegrama prefectului de Putna (pentru care semnează C.Chivu), către președintele Consiliului de Miniștri (rezoluție semnată de Argintoianu).

⁵⁵ **Arhivele Statului București**, Ministerul de Război, Divizia I militară teritorială, dosar nr.164/1866, filele 24-25.

⁵⁶ *Idem.*, dosar nr.164/1866, fila 23.

În aceste condiții, Procurorul general a cerut ministrului Justiției ca procesul să fie mutat și judecat în altă parte, „*la altă Curte*”. Despre acest lucru, prefectul de **Putna** a raportat, la 18 septembrie 1866, ministrului de Interne.⁵⁹ În pofida instrucțiunilor date de către ministrul de Interne pentru asigurarea liniștei publice și a luării măsurilor drastice față de „*cutezători care au insultat și amenințat pe procuror*”, procesul s-a mutat la **Craiova**, la „*Curtea de Jurați*”.

În cadrul desfășurării procesului, doi magistrați - colonei și alți ofițeri au intervenit în favoarea acuzatului, din care cauză au fost puși „*în disponibilitate*”.⁶⁰ În cele din urmă, fostul maior **Cezar Librecht** a fost „*achitat*” și lăsat să plece din țară, dar casa lui, pusă sub sechestru, a fost vândută lui **Gheorghe Filipescu**, viitorul mareșal al Palatului.⁶¹

Investigațiile organelor de Poliție pentru descoperirea rețelei de agenți folosită de **Cezar Librecht** au continuat însă și pe parcursul anului 1867. Marii demnitari ai statului, ridicați, în marea lor majoritate, dintre oponenții lui **Alexandru Ioan Cuza**, s-au arătat interesați de activitatea fostului „*inspector al Telegrafului*” pe linia urmării celor care au complotat împotriva fostului Domnitor.

Un caz deosebit în această privință îl reprezintă agentul **Otto Enghelbreith**, originar din **Riga**, de religie „*luteran*”, anchetat la 22 iulie 1867 în fața prefectului Poliției Capitalei. Din declarația lui, de fapt din răspunsurile la chestionarului prefecturii Poliției capitalei, a reieșit că acest **Otto Enghelbreith** a fost profesor la pensionul lui **Sevitz**, apoi copist la Prefectură, după care ajutorul șefului brigăzii „*sergenților de zi*” și brigadierul jandarmilor Poliției Capitalei.⁶² Mărturia lui este deosebit de interesantă sub aspectul cunoașterii problemelor specifice cu care s-a confruntat tânărul stat român în

crearea și funcționarea unui serviciu de informații.

Sosit în România, din „*Riga Rusiei*”, în septembrie 1862, ca „*străin*”, sub „*protecțiunea italiană - română*”, acesta a intrat ca profesor în pensionarul lui **Sevitz**. Nu peste mult timp, a fost chemat de prefectul Poliției, **M.Marghiloman** și de **Cezar Librecht**, care i-au pus în față alternativa: expulzarea peste frontieră sau intrarea în serviciul Poliției. A acceptat să intre în serviciul Poliției, în funcția de „*copist la prefectură*”. După câteva zile a fost trimis în misiune peste frontieră, sub numele de **George Bețianu**, sub acoperirea de curier pentru „*ducerea și aducerea de poște*”. Misiunea lui a fost însă, de a ajunge la **Paris** și de a pune la poștă câteva scrisori adresate lui **C.A.Rosetti, fraților Brătianu și Ion Ghica**. Scrisorile au fost confecționate de către prefectul **M.Marghiloman** și **Cezar Librecht**, iar din conținutul lor reieșea că **C.A.Rosetti, frații Brătianu și Ion Ghica** „*sunt agenți din comitetul liberal de la Paris*” contra fostului Domnitor. Scrisorile fuseseră „*confecționate*”, pentru ca autoritățile polițienești „*să aibă pricină a băga pe adresanții lor în crimă*”.⁶³

A îndeplinit și alte misiuni înainte de a fi înrolat „*la geandarmi*”, drept pentru care a fost „*împământenit*” prin ordinul ministrului de Interne. L-a folosit chiar ministrul de Război, generalul **Florescu**, care i-a asigurat pașaportul pentru a pleca la **Constantinopol** și a urmări pe evreii care introduceau în țară, monedă falsă. După 3-4 săptămâni de la plecarea lui, s-a produs detronarea lui **Alexandru Ioan Cuza**, iar de frică „*să nu sufere*”, a rămas în **Siștov**, ca medic de carantină și a tratat bolnavi de holeră. Ca „*brigadier de jandarmi*” și, prin urmare, „*soldat român supus legilor militare*” era obligat să se întoarcă în țară, indiferent de schimbările politice prin care a trecut statul român. Această remarcă a făcut-o chiar prefectul *ad interim* al Poliției, **S.A.Mihăilescu**, cel care a condus interogatoriul. Răspunsul lui **Otto Enghelbreith** este foarte interesant.⁶⁴ Era

⁵⁹ **Idem.**, telegrama nr.1671, semnată din partea prefectului de Putna de către Ractivanu.

⁶⁰ **Istoria României**, vol.IV, București,1964. p.543.

⁶¹ Constantin C.Giurescu, **Istoria Bucureștilor**, Ediția a II-a, București, 1979. p.134.

⁶² **Arhivele Statului București**, Ministerul de Război, Divizia I Militară Teritorială, dosar nr.138/1867, fila 353.

⁶³ **Idem.**, dosar nr.138/1867, fila 354.

⁶⁴ **Ibid.**, dosar nr.138/1867, fila 355.

conștient că fiind supus legilor militare, ne reprezentarea sa „la post” putea atrage urmărirea „ca dezertor”, dar - spune acesta - „deoarece aveam un pașaport pentru ducere și întoarcere fără termen, dat de la minister, m-am găsit că nu sunt dezertor și că sunt trimis cu știința guvernului”.

Singurul răspuns pe care l-a evitat a fost cel referitor la persoanele care l-au recomandat să intre în Jandarmerie și serviciile aduse acestora în schimbul funcțiilor încredințate. Ca urmare a acestui fapt, cu aflarea acestor „amănunte”, a fost însărcinat căpitanul **Budișteanu**, șeful de stat major al „pieței” **Bucureștilor**, care, la rândul său, i-a ordonat căpitanului **A.Schina**, comandantul Escadronului 1 Jandarmi al Capitalei să-i raporteze situația. În raportul pe care acesta l-a făcut în ziua de 25 iulie 1867, îi comunica comandantului Escadronului 1 Jandarmi că nu poate da nici o relație „despre chipul și epoca înrolării lui Oton Enghelu Brichtu ca jandarm”, precizând că înrolarea lui s-a făcut la înființarea desființatului divizion de către maiorul **Arion**. Este interesant de reținut afirmația căpitanului **A.Schina**, conform căreia, acel **Otto Enghelbreith** nu a figurat în escadronul comandat de el, ci în escadronul desființat, de unde a plecat în misiune și unde a primit, pe rând, gradele de brigadier și sergent.⁶⁵ Rezultatul investigației s-a materializat în „reformarea” maiorului **Arion**, care a fost trecut în „neactivitate”.

*

Acest *episod puțin cunoscut din istoria serviciilor secrete românești este* deosebit de elocvent pentru înțelegerea greutăților cu care s-a confruntat **România** la începuturile existenței sale pe linia creării și funcționării unui aparat de informații și contrainformații, care să acționeze în interesul național și să asigure apărarea atributelor fundamentale ale statului român modern.

Col. Conf, univ. Dr. Aurel V. David,
București

⁶⁵ **Arhivele Statului București**, Ministerul de Război, Divizia I Militară teritorială, dosar nr.138/1867, fila 352.

CONTRIBUȚIA LUI ROMAN CIOROGARIU LA MAREA UNIRE (3) Elisaveta ROȘU

În timp ce românii considerau că administrația românească este necesară, firească și legitimă, dând asigurări că populația maghiară va fi respectată, comisarul **Ăgoston Pèter** îi acuza pe români că sunt regaliști și procesul de “democratizare” ar fi periclitat sub stăpânire românească⁶⁶. Comisarul se pronunța pentru limitarea stăpânirii românești la administrație și învățământ, urmând ca problemele comune să rămână la competența Comitetului Executiv Comitatus Mixt. Desfășurate pe această bază, relațiile viitoare urmau să fie de conlucrare și bună înțelegere. Decizia comandamentului G.N. Maghiare de a pune la dispoziția G.N. Române suma necesară achitării soldelor n-a fost urmată de alte gesturi de bunăvoință. Dimpotrivă, “chemarea” adresată de comisar pentru reorganizarea gărzilor naționale a stârnit confuzie, prin difuzarea acesteia și în comunele românești, ca și prin modul general de formulare (nu făcea deosebire între români și maghiari – n.n.). Încercarea C.N.R. din Oradea și Bihor de a opri difuzarea “circularei”, sub motiv că n-a fost consultat în această problemă, a eșuat⁶⁷.

După organizarea Comisariatului din Cluj, ca guvern “ardelean”, condus de profesorul **Apáthyi** și sub protecția legiunilor secuiești înarmate, propaganda socialistă a devenit tot mai incisivă, provocând îngrijorare atât la nivelul guvernului din Budapesta, cât și între românii din Bihor.

Plecarea lui **Aurel Lazăr** la Sibiu, în 16 decembrie, a sporit neliniștea lui **Roman Ciorogariu**. Acesta a apreciat

⁶⁶ *Ibidem*

⁶⁷ *Ibidem*, dos. I / 14 / 1918, f. 1 – 2 (xerox). Vezi și **Cornel Grad**, *Rapoarte și memorii privind activitatea consiliilor și gărzilor naționale române în comitatele Sătmar, Sălaj, Bihor și Arad (dec. 1918- martie 1919)*, în *A.M.P.*, 1981, 5, p.537-538

modul în care liderul politic bihorean a reușit să aplaneze diferendele româno-maghiare apărute, exprimându-și părerea că în noul context, determinat de plecarea acestuia, C.N.Român “se aseamăna unui Consistor eparhial mixt”⁶⁸, devenind astfel țintă a socialiștilor.

Eforturile interne de preluare a administrației erau susținute de o intensă activitate diplomatică menită să legitimizeze acțiunile românilor. Propunerile Ministrului de Externe francez, Stephan Pichon, pentru a trata România ca putere aliată⁶⁹, au fost acceptate și în consecință miniștrii Puterilor Aliate la București, au recunoscut dreptul României de a-și realiza idealurile naționale⁷⁰. Intervențiile guvernului României și insistențele Consiliului Dirigent, au convins Consiliul Antantei de la Versailles să autorizeze armata română să se stabilească pe linia Cluj – Gherla – Dej. Intrarea armatei române în Cluj, a fost urmată de retragerea secuilor spre Budapesta, o retragere însoțită de incidente. Prezența acestora în Oradea, în 21 decembrie, a accentuat starea de nesiguranță pentru români. Manifestarea zgomotoasă, însoțită de lozinci antiromânești, dădea impresia unei stări de război⁷¹. Secuii comandați de colonelul Krátocwill Károlyi, împreună cu elemente ce proveneau din regimentele de honvezi destrămate, s-au comportat ca trupe de ocupație, intimidând populația, prin batjocorirea simbolurilor naționale românești, pedepsirea participanților la Adunarea de la Alba Iulia, confiscări de bunuri etc. Confruntat cu noua situație,

C.N.R. din Oradea și Bihor s-a văzut nevoit să-și rezume activitatea la aprovizionarea populației cu cele necesare traiului zilnic: făină, cărbuni, sare și la menținerea ordinii în comitat.

Disponibilitatea de colaborare a C.N. Maghiar s-a redus la a solicita o listă a candidaților C.N.Român la posturile de pretor și notar, demonstrând, odată în plus, ostilitatea sa față de preluarea controlului de către români în zonele locuite compact de aceștia. Roman Ciorogariu considera că acest gest era determinat de apropiata vizită a generalului Hênri Berthelot, care trebuia să fie convins de bunele intenții ale C.N. Maghiar⁷².

Speranțele românilor legate de vizita generalului francez s-au concretizat doar în mică măsură. Entuziasmul primirii acestuia la gară a fost diminuat de precizarea că vizita sa nu este una politică, iar dreptatea va fi făcută de Conferința de pace, conform principiilor wilsoniene. Roman Ciorogariu⁷³ a folosit prilejul pentru a informa pe colonelul Rosetti, care-l însoțea pe oaspetele francez, despre situația din Oradea, primind asigurarea că în timp ce în Arad va sosi cavaleria franceză. Un ofițer al armatei franceze urma să se deplaseze “la fața locului” pentru a se informa în numele Antantei, fiind necesar să-i pregătească “materialul”, respectiv, documentele din care să reiasă adevărata situație a românilor și consecințele acțiunilor antiromânești. Consecința vizitei generalului Hênri Berthelot în “ținuturile românești” a contribuit la o mai bună înțelegere a dezideratelor fundamentale ale românilor, acesta devenind un susținător constant al poziției României la Conferința de Pace. În schimb, comportamentul trupelor franceze sosite în Arad⁷⁴, care au preferat confortul

⁶⁸ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p. 195

⁶⁹ Corneliu Mihail Lungu, Ioana Grigore, *op. cit.*, p. 103 - 104

⁷⁰ *Ibidem*, p.106

⁷¹ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p. 197 “ În 21 Decembrie orașul încă tot plin de Săcui beți, cari răcnesc contra Românilor. La ora 9 seara intră o bandă în palatul episcopiei unite unde au mirosit vin. În ziua următoare, zi de Duminică, ies la plimbare, îmi aud “akasytofavirăg”(floare de spânzurătoare)și altele de aceste. Am venit acasă edificat de spiritul ce domnește în oraș”.

⁷² A.N.I.C.București., *Fond: CNR Oradea și Bihor*, inv. 840, dos. 15 / 1918, f. 1-2 (xerox)

⁷³ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p. 197

⁷⁴ *Ibidem*. “Aristocrația maghiară cu marii comercianți jidani.ii primesc în somptuoasele lor saloane, curge champagne și răsună orașul de bencheturile lor. Ai noștri câțiva адвоаți cu

oferit de notabilități în locul apărării românilor, a adus dezamăgire celor care sperau într-un ajutor din partea acestora. Abia la sfârșitul unii ianuarie 1919 a sosit la Oradea un căpitan francez cu misiunea de a aduna informații despre “trebuințele populației de aici, în privința hranei, cărbunilor și peste tot despre sterile de aici”⁷⁵.

Convingerea că înaintarea armatei române spre Oradea era o problemă de timp, a dominat acțiunile C.N.R. din Oradea și Bihor din această perioadă. Paralel cu eforturile de preluare a controlului în comitat, se desfășurau pregătirile pentru primirea armatei române. Astfel, s-a comandat tribuna de la care urmau a fi rostite discursurile de bun soset, s-au strâns alimente de la săteni⁷⁶, se discuta programul festivităților. Societatea tinerimii universitare “Dacia Traiană” și-a asumat responsabilități privind cazarea armatei române, în timp ce populația satelor a sfințit steagurile naționale și a depus jurământ de credință față de România. Entuziasmul așteptării a durat până la 8 ianuarie 1919, când s-a aflat că Oradea și Bihorul rămân în afara liniei demarcaționale: Sighetul Marmației- Baia Mare- Ciucea-Zam. Din acest moment ostilitatea față de români a devenit fățișă.

Îngrijorat, C.N.Român a trimis curieri la Sibiu și București pentru a se informa și a primi vești despre soarta românilor bihoreni. În ședința celor două consilii naționale (român și maghiar- n.n.) din 10 ianuarie, s-au recunoscut “mici excepții” în

modestele lor case rămaseră ca niște cenușotce(cenușerese-n.n.). Din această îmbrățișare a francezilor cu familiile ungurești și jidovești s-a făcut sistem, până când s-a atras atențiunea celor de la Paris de unde s-au schimbat comandanții îndulciți de familiile iudeo-maghiare. La urmă s-a dovedit că nu erau adevărați francezi la comenduire ci oameni de afaceri cari au și fost delăturați.”

⁷⁵ Viorel Faur, *Momente ale luptei românilor din Bihor*.....p. 295

⁷⁶ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p. 198

respectarea ordinii în comitat⁷⁷. Adusă în discuție, problema alimentelor urma să fie rezolvată cu ajutorul Consiliului Dirigent prin împuternicitul său pentru Bihor, Cornel Bejan. Remarcăm modul în care conlucrau cele două consilii: în rezolvarea problemelor de aprovizionare a populației se acorda credit instituțiilor românești, care deveneau astfel responsabile de eventualele disfuncționalități, în timp ce preluarea efectivă a controlului în teritoriu era sistematic obstrucționată de trupele secuiești și soldații maghiari.

Roman Ciorogariu, chemat la Arad pentru a soluționa probleme de aprovizionare a populației, a fost împiedicat să părăsească orașul, fără ca autoritățile să ia vreo măsură față de acest abuz. Înmulțirea unor astfel de incidente l-a îngrijorat pe reprezentantul C.N. Român la Budapesta, Ioan Erdelyi, care avertiza oficialitățile maghiare asupra posibilelor consecințe. În adresa nr. 1613 trimisă C.N.R. din Oradea și Bihor⁷⁸, acesta solicita să se întocmească un document care să cuprindă structura etnică și confesională a comitatului, rapoarte autentificate, privitoare la comportamentul maghiarilor “oficiali, soldați, jandarmi”⁷⁹ față de

⁷⁷ Liviu Borcea, *Agonia. Oradea 1919*, Editura Cogito, Oradea, 1992, p. 19. Vezi și Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p.206-212; Viorel Faur, *Evenimentele din Bihor(decembrie 1918-aprilie1919)*, Fundația Culturală “Cele Trei Crișuri”, Oradea, 1993; Stelian Vasilescu, *Calvarul Bihorului(1918-1919)*, Editura Galant, Oradea, 1994. Mircea Vac, Roxana Vac, Liviu Ungur, *Golgota Bihorului*, Editura Societatea cultural-științifică ADSUMUS, Oradea, 2005, p.15-20

⁷⁸ A.N.I.C. București, *Fond: CNR Oradea și Bihor*, inv. 840, dos. 125 / 1919, f. 3 (xerox)

⁷⁹ *Ibidem*. “ Se apropie Conferința de pace, trebuie făcută propagandă în străinătate și noi stăm cu mâna goală, ne provocăm (limităm-n.n.) la falsitatea statisticilor maghiare însă nici o dovadă alb pe negru nu putem prezenta. Pe promisiunea cuiva nu putem baza viitorul unui neam, avem lipsă (nevoie-n.n.) de dovezi exacte pe care să ne bazăm dreptul nostru, căci contrari nouă din răspuțeri (împotriva noastră-n.n.), forțele lor cele mai bune le pun în serviciul cauzei lor și nu cruță nici muncă nici cheltuială. Nu așteptați până ce va veni vreun ordin din Sibiu, fără faceți pașii aceștia numai decât. Interesul cauzei

români. Acestea urmau să fie înaintate spre informarea Conferinței de pace. Totodată, C.N.Român era sfătuit să nu predea comanda gărzilor naționale române în “mâini străine”⁸⁰ (maghiare – n.n.).

În paralel, Roman Ciorogariu a întocmit un raport către Consiliul Dirigent care radiografia situația politică la zi în comitatul Bihor. Cu tot optimismul ce i-a caracterizat activitatea, vicarul orădean era marcat de modul în care se prezenta situația, pe care o aprecia ca “grea și penibilă”⁸¹ pentru români. A considerat necesară o rememorare a realităților din acest spațiu, apreciind că, deși au fost supuși unei permanente deznaționalizări, românii au păstrat credința în victoria idealului național. Însufletirea cu care au primit Unirea s-a materializat în spiritul de ordine demonstrat în organizarea și preluarea administrației în teritoriu “S-a format Consiliul Național Comitatens, consiliile cercuale, sfatele sătești, Comanda Gardei Centrale și gardei rurale pe toate teritoriile locuite de Români sub conducerea independent românească...iar...sufletul poporului clocotea în dragoste pentru alipire și împreunarea cu tronul regatului României mame”⁸². În opinia sa, toate aceste realizări erau amenințate dacă armata română întârzia să preia controlul în Comitat. Autoritatea factorului politic românesc a scăzut în așa măsură, încât “azi nu mai avem influența oficială în comitat”⁸³. Dramatismul acestei constatări era accentuat de criza administrativă, financiară și alimentară, imposibil de soluționat. Autoritățile maghiare foloseau situația pentru a crea tensiuni și a atenua

dorința de unire cu România. Pericolul dezarmării gărzilor naționale, în caz de nesupunere față de G.N.Maghiare din Ardeal, ar fi periclitat și mai mult siguranța populației. Anexând copii ale documentelor referitoare la acțiunile ostile românilor, în numele C.N.R.din Oradea și Bihor cerea imperios “intervenția” la forurile competente pentru ca “trupele regatului român să intre fără amânare în Oradea-Mare și pe teritoriul comitatului Bihor”⁸⁴. Calitatea de observator și analist obiectiv al situației momentului se regăsește și în aprecierea lui Roman Ciorogariu, referitoare la armata română, care a fost oprită la Ciucea nu “de o stavilă naturală, ci de una diplomatică”⁸⁵. Mai mult, retragerea armatei de la Ciucea la Huedin era o confirmare a ideii că Oradea va rămâne în afara autorității românești.

În timp ce pericolul de bolșevizare a Ungariei lua proporții, iar Puterile Aliate deliberau asupra liniilor de demarcație și a zonelor neutre elastice, în comitat s-a format o așa-zisă nouă armată, care, deși purta denumiri diferite⁸⁶, viza preluarea controlului în regiune și anihilarea autorității românești. Sub pretextul asigurării căilor ferate pentru transportul celor necesare populației, aceste trupe au preluat controlul până în zona Vașcău. Oradea a rămas în mijlocul lor. Protestele C.N.Român din Oradea și Bihor, la ideea subordonării gărzilor românești față de Garda Națională Maghiară din Ardeal, n-au avut rezultatul scontat⁸⁷. Numit comisar guvernamental, Kátz Bála, n-a intervenit în stoparea acțiunilor antiromânești, dimpotrivă, a negat deseori existența acestora. Mai mult, la Conferința de pace Ungaria încerca să convingă despre

noastre pretinde muncă intensivă, ca să producem documente, căci străinătatea pe sentimentalism nu dă nimic. Misiunea americană a plecat bine învărtită de unguri, precând noi nu am putut produce dovezile recerute”.

⁸⁰ *Ibidem*

⁸¹ A.N.-D.J.Ar, *Fond: Roman Ciorogariu*, dos.8, f. 159-163

⁸² *Ibidem*

⁸³ *Ibidem*

⁸⁴ *Ibidem*, f. 209 “ “

⁸⁵ *Ibidem*, f. 210

⁸⁶ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p. 100 (“Legiunea morții”, “gărzile de oțel”, „gărzile roșii”, “gărzile naționale”, “honvezii”, “poliția de graniță”)

⁸⁷ Ion Zainea, *op. cit.*, p. 130

atrocitățile săvârșite de armata română în Transilvania⁸⁸.

Lipsa de autoritate a guvernanților a permis unor trupe să comită acte de răă cruzime. Acțiunile au fost îndreptate împotriva manifestărilor prin care se afirma individualitatea națională a românilor, precum arborarea steagului național, dar și împotriva participanților la Adunarea Națională de la Alba Iulia, împotriva preoților și a învățătorilor, considerați ca principali susținători ai unirii cu România.

În efortul de a prezenta cât mai veridic realitățile din Bihor, vicarul orădean a apelat la ajutorul preoților, cărora prin Circulara din 30 ianuarie 1919, reluată la 15 februarie 1919, le solicita informații despre “atrocitățile ce le săvârșesc bandele secuiești față de populația românească, îndeosebi față de preoții români”.⁸⁹ Se insista să se raporteze urgent “toate cazurile în cari biserica biserica, școala, preotul și învățătorul au fost atacate de soldații republicei maghiare, ori de populația maghiară”.⁹⁰ Informațiile solicitate urmau să fie utilizate în redactarea unui raport complet despre suferințele românilor.

De la Paris, Alexandru Vaida Voevod îl informa constant pe Iuliu Maniu despre desfășurarea evenimentelor și evoluția atitudinii Alianților față de România. Roman Ciorogariu se străduia, prin mijloace deseori riscante, să mențină legătura cu Consiliul Dirigent și să se informeze asupra evoluției situației din Bihor. Era cunoscută, astfel, consecvența cu care I.I.C. Brătianu a acționat pentru a obține permisiunea ca trupele române să înainteze până unde va fi nevoie pe linia etnică⁹¹. La rândul său, Alexandru Vaida Voevod opina că întreruperea operațiunilor militare putea fi periculoasă și apreciată ca resemnare.

⁸⁸ Corneliu Mihail Lungu, Ioana Grigore, *op. cit.*, p. 109 – 124

⁸⁹ Viorel Faur, *Momente ale luptei românilor din Bihor*... p. 241

⁹⁰ *Ibidem*

⁹¹ *Ibidem*, p. 112

Legitimitatea unei posibile înarmări a populației consta în recunoașterea C.N. Român din Oradea și Bihor ca factor politic de către C.N. Maghiar prezidat de Károlyi și, în consecință, a dreptului acestuia de a recruta și a lua jurământ soldaților pe drapel român⁹².

La solemnitatea predării actului Unirii la București au asistat toți reprezentanții diplomației ai Alianților, alimentând convingerea că după Unirea cu România toți românii vor fi considerați aliați, inclusiv cei rămași acum în afara liniei demarcaționale. În calitate de cetățeni ai României, aceștia aveau dreptul de a fi apărați de armata țării. Pe realismul și logica acestei situații se baza Roman Ciorogariu, nutrinđ speranța că și puterile Aliate vor decide în consecință. Un prim semnal de înțelegere a situației a fost dat de generalul H nri Berthelot, care pleda în fața ministrului de Război al Franței pentru retragerea armatelor maghiare pe Tisa, argumentând cu cruzimile acestora asupra populației “de naționalitate română”⁹³. Consecința ar fi pierderea încrederii populației în C.N. Român, concomitent cu creșterea receptivității acesteia față de propaganda bolșevică.

Într-adevăr, în Oradea și Bihor tensiunea era în creștere în perioada februarie-martie 1919. În timp ce dezarmarea gărzilor românești devenea un fenomen general, comuniștii organizau adunări de protest față de iminența intrării armatei române în Oradea. Incidentele de la sate erau atribuite naționaliștilor români, în timp ce armata română continua să fie acuzată de atrocități în Transilvania. Misiunea de constatare a căpitanului englez Pomerol n-a adus schimbări în situația românilor. Autoritățile maghiare i-au prezentat “documente” despre atrocitățile săvârșite de români, în timp ce C.N. Român a fost împiedicat să prezinte propria versiune despre cele

⁹² *Ibidem*. (În 12 noiembrie 1918, ministrul de război al guvernului maghiar Karoly Bartha recunoscuse C.N.R. acest drept)

⁹³ *Ibidem*, p.125

întâmpate⁹⁴. Vizita la Bratca și pe frontul de la Ciucea a colonelului englez, a fost interpretată de autorități ca o atitudine de înțelegere față de “rezistența legitimă” (n.n.) maghiară în fața armatei române. În consecință desființarea C.N. Român din Vașcău, în 14 februarie, putea fi justificată prin dorința de a apăra Beiușul.

Aceeași solitudine au demonstrat autoritățile și față de colonelul francez Trousseau, venit cu misiunea de a cerceta la fața locului atrocitățile armatei de ocupație împotriva românilor din Bihor⁹⁵. Roman Ciorogariu s-a erijat în exponentul dorinței Consiliului Național Român de a-i prezenta oaspetelui refugiații români aflați în Oradea, în încercarea de a contribui la o percepție obiectivă asupra realității. Vicarul orădean s-a întâlnit cu cei 60⁹⁶ de preoți, învățători, avocați, explicându-le importanța depoziției lor, ce urma să fie dată în prezența celor ce purtau răspunderea pentru cele întâmplate, comisarul Kátz Béla și colonelul Krátocwill. Prestația colonelului francez i-a impresionat pe

reprezentanții românilor. După terminarea anchetei, dr. Aurelian Magier a fost invitat de colonelul Trousseau la o întâlnire în timpul căreia colonelul dorea să se edifice și asupra altor probleme, precum linia de demarcație sau ideea organizării unui plebiscit⁹⁷.

Ideea organizării unui plebiscit susținută de autoritățile maghiare, a fost respinsă de dr. Aurelian Magier cu argumentul că Adunarea de la Alba Iulia, la care Comitatul Bihor a participat prin delegați aleși⁹⁸, avea valoare de plebiscit. “Un plebiscit sub administrația ungară, chiar gardat de armata Aliată nu oferă garanția libertății plebiscitului, fiindcă tot sub teroarea administrației ungare s-ar face”.⁹⁹ Aceste opinii urmau a fi transmise reprezentanților Antantei. Misiunea colonelului Trousseau a fost un succes pentru românii bihoreni. Prin intermediul său și al documentelor care i-au fost înmânate, diplomația europeană a luat la cunoștință despre modul în care autoritățile maghiare “aplicau” în Bihor principiile democratice. Informațiile furnizate prin intermediul acestor documente au devenit argumente în recunoașterea hotărârilor de la Alba Iulia.

Considerate ca acțiuni politice ale românilor îndreptate împotriva republicii maghiare, aceste manifestări au fost urmare de măsuri represive fățișe față de români. La 8 martie 2019 au fost desființate gărzile naționale române. “Așa s-a pregătit calea

⁹⁴ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p.217 “ A descălecat la episcopul Szècsenyi unde firește a fost informat unilateral în defavorul nostru. A fost dus și la Bratca , de unde preotul Domocoș fugise la Oradea. Bieții oameni spăriați de noua pacoste pe capul lor, nu cutezau să acuze pentru că știau, că cel ce acuză astăzi merge mâine după ceilalți, astrucat (ascuns) sub țărână. Așa fel am fost noi scoși de păcătoși și s-a îndepărtat cu promisiunea goală a comisarului Katz, că va fi respectat dreptul de dispoziție a națiunilor în republica lui Karoly și cu sacul plin de minciunile ungurești, că noi suntem cei ce belim pe unguri de vii. Noi am aflat despre toate acestea numai după ce a plecat Pomerol”. *Vezi și Românul*, 1919, nr.19, 24 ianuarie/6 februarie, p. 2

⁹⁵ Viorel Faur, *op. cit.*, p. 202; Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p.218. “ A sosit colonelul francez Trousseau, dar nu însoțit de A. Lazăr ci de colonelul Kratochwill și dus și el pe neobservate la episcopul Szècsenyi.”

⁹⁶ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p.218. “Tactica mea a fost să nu fie Consiliul grăitor (fiecare refugiat și-a expus problemele sale și ale comunității din care s-a refugiat iar traducerea în franceză a asigurat-o Aurelian Magier-n.n.), ca apoi Ungurii să poată tăgădui și faptul, că ar fi refugiați Români în Oradea, ci cu ochii să-i vază, cu urechile să-i auză. Ne cunoșteam oamenii.”

⁹⁷ *Ibidem*, p.219-220 “Magieru s-a dus la această audiență bine pregătit, anume cu o hartă a comitatului în care erau subliniate cu roșu toate localitățile românești și cu toate procesele verbale despre atrocitățile constatate oficial, pe care le pregătisem înainte în vederea acestei vizite. Trousseau îl întreabă că pe unde crede dânsul să se tragă granițele românești. Magier, cu harta în mână, îi arată până unde se extind românii la vest de Oradea și imploră abandonarea planului de a sacrifica Oradea cu acel teritor românesc dela vest ce ar fi în contradicere cu principiul național al lui Wilson și ar cutropi un colț de țară românească “

⁹⁸ *Ibidem*

⁹⁹ *Ibidem*, p. 220

orgiilor ne mai pomenite și sa putut întâmpla măcelul de la Sighiștel¹⁰⁰. C.N.Român din Oradea și Bihor a “luat act despre măcel¹⁰¹ și a cerut Comisarului guvernului, dr. Kátz Béla să trimită o comisie mixtă de anchetă la Sighiștel. Concomitent, s-a decis redactarea unui “memorand, ajustat cu toate documentele, comandantului comisiei exmise de Antantă pentru controlarea executării contractului de armistițiu¹⁰². Se solicita o comisie din partea Antantei care să ancheteze cazurile mai grave din Bihor.

Sosit la Oradea, maiorul francez Dauphont a fost informat de dr.Andrei Magier despre “pârjolul de la Sighiștel“ fiind rugat să acheteze “acele orori¹⁰³. Deși generalul Holban, comandantul Clujului, a autorizat anchetarea situației de la Sighiște, autoritățile militare maghiare nu și-au manifestat disponibilitatea pentru a asigura transportul până la fața locului, mai mult au avertizat că “nu-i garantează viața¹⁰⁴. Înțelegând avertismentul maiorul Dauphont a renunțat la ideea anchetei, raportând după întoarcerea la Cluj cele întâmplate. Se confirmau, o dată în plus, informațiile despre comportamentul autorităților maghiare în Comitatul Bihor.

Față se astfel de manifestări, C.N.R. din Oradea și Bihor trebuia să ia atitudine. Delegația numită de C.N.R, din care făcea parte și vicarul Roman Ciorogariu, a înaintat comisarului Kátz Béla-reprezentantul guvernului de la Budapesta, un “rechizitoriu“ în care menționând tergiversările comisiei de anchetă în cercetarea cruzimilor săvârșite împotriva populație românești, în numele C.N.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p.220-221; “După știrile noastre ar fi 60 morți și 40 case arse. Ungurii reconosc în ziarele lor 9 morți și mai multe case arse“; pentru detalii vezi și: Viorel Faur, Tragedia de la Sighiștel (I-IV) , în Crișana Plus, 1993, nr.13, p.12, nr.14, p.12, nr.15, p.12, nr.16, p.12; Ioan Popovici și colab, *op.cit.*, p.427-428

¹⁰¹ Ioan Popovici și colab, *op.cit.*, p.427-428

¹⁰² *Ibidem*

¹⁰³ *Ibidem*, p.221

¹⁰⁴ *Ibidem*

Român se adresa întrebarea “Iai asupra D-tale răspunderea pentru această anarhie, ori asupra cui cade răspunderea? Încât nu vom primi răspuns hotărât vom fi siliți să căutăm scut și ocrotire în altă parte¹⁰⁵. La încercarea de disculpare a administrației maghiare față de atrocitățile semnalate, reprezentanții C.N. Român au ripostat “Vrem să știm că e stăpân în țară guvernul republican, ori bandele de ucigași¹⁰⁶. Promisiunea comisarului Kátz Béla de a informa guvernul despre situația prezentată și a cere comandantului trupelor ardelenesti Kratochwill să restabilească ordinea crea premisa continuării colaborării între cele două consilii naționale. C.N.Român a fost receptiv la propunerea de a se găsi o modalitate prin care să se pună capăt anarhiei de la sate. După un schimb dur de replici între vicarul Roman Ciorogariu și colonelul Nebowitzki cu privire la libertatea de exprimare a propriilor opinii, s-a decis să se constituie o comisie permanentă formată din doi reprezentanți din partea C.N. Român și doi ofițeri din partea autorităților care “să ancheteze toate jalbele venite și de o parte și de alta¹⁰⁷. Scepticismul lui Roman Ciorogariu față de sinceritatea acestor promisiuni s-a dovedit întemeiat. Era doar o modalitate de tergiversare a lucrurilor în speranța unei decizii favorabile Ungariei la Conferința de pace.

Roman Ciorogariu, în calitate de vicepreședinte al Consiliului Național Român din Oradea și Bihor, a publicat în Tribuna Bihorului o “epistolă deschisă“ adresată contelui Károly Mihály, conducătorul guvernului republican ungar. Evocând atitudinea contelui față de organizarea viitoare a Ungariei susținută în fața Conferinței de pace, atitudinea de înțelegere față de lupta de idei, vicarul orădean continua “Noi Români, n-am prins arma contra republicei, preoții noștri au propovăduit numai ideia Statului

¹⁰⁵ *Ibidem*, p.214

¹⁰⁶ *Ibidem*

¹⁰⁷ *Ibidem*, p.215

Național Român...Ce-i slobod unui comunist, nu-i slobod unui naționalist? ...Vino și vezi ce se întâmplă în Biharia și în Arad cu cei care au cutezat să-și pună cocarda națională, și steag național român. Vino și vezi pe martirii ideii naționale recunoscuți de D-Ta la Paris...Toți au dreptul să agite pentru idealul lor, numai Românii sunt tocați ziua în amiaza mare pe drum, pe ulițe și în casele lor dacă cutează numai să vorbească românește, necum să agite...Și vino la Oradea, să vezi orgiile soldaților și nenorociții refugiați“.¹⁰⁸

Pentru a anihila orice formă de rezistență a românilor, guvernul de la Budapesta a ordonat “concentrarea Românilor din teritoriul neocupat de armata română“¹⁰⁹. Ca răspuns la această măsură abuzivă, Consiliul Dirigent a răspuns prin ruperea legăturilor diplomatice cu Budapesta și revocarea reprezentantului său, Ioan Erdelyi, de pe lângă guvernul Republicii ungare.

Cu consecvență, prin intermediul lui Roman Ciorogariu, Consiliul Național Român din Oradea și Bihor a încercat să informeze Conferința de pace și Consiliul Dirigent despre abuzurile și exagerările armatei de ocupație. Roman Ciorogariu a folosit orice prilej, direct sau prin intermediul colaboratorilor săi, de a mediatiza situația românilor din Bihor pentru sensibilizarea opiniei publice europene și a reprezentanților Puterilor Aliate la Conferința de Pace.

Pe baza rapoartelor primite, Roman Ciorogariu a întocmit un document, *Martiriul Crișanei*, care a ajuns prin curieri la Sibiu, București și Budapesta pentru a fi înaintat Conferinței de la Paris, ca material la “deliberarea noastră”¹¹⁰. Preambulul raportului justifica redactarea acestuia din perspectiva dreptului fiecărui popor de a-și apăra drepturile la Conferința de Pace. Cu obiectivitate, sunt prezentate momentele

importante din zbuciumata istorie a Bihariei, reliefând factorii care au împiedicat evoluția sa firească, fără a reuși însă anihilarea elementului românesc. O atenție aparte se acordă perioadei contelui Tisza Kálmán, considerat “zdrobitor al naționalităților”¹¹¹, urmată de cea a fiului său Tisza István. Cu spirit critic este analizată evoluția atitudinii intolerante a maghiarilor, pentru care nu există decât un stat: Ungaria și o singură națiune – cea maghiară. Transformarea Ungariei poliglote în stat național maghiar a devenit dogma fundamentală a politicii maghiare. Aceasta s-a menținut constant în timp, coordonând și guvernarea socialistă ori comunistă. Biharia, “patria” lui Tisza, a resimțit cel mai acut procesul de maghiarizare, care a avut și acordul tacit al habsburgilor. Erau rememorate evenimentele din toamna lui 1918, desfășurate sub semnul dorinței de libertate și pe baza principiilor wilsoniene. Deși recunoscute de guvernul maghiar, instituțiile românești au fost sistematic obstrucționate în încercarea de a aplica hotărârile adoptate la Alba Iulia în 1 Decembrie. Într-un raport separat, erau prezentate 41¹¹² de cazuri de cruzime și vandalism săvârșite împotriva populației românești. “Aceasta însă este numai o infimă parte a cruzimilor și a jafurilor de la început...Oradea se umple de refugiați intelectuali dinaintea bandelor de hoți și ucigași de la sate...Refugiații... ne spuneau că Săcuii vorbesc pe față, că poartă cu sine lista în care sunt scriși toți Românii care au să fie omorâți...În fruntea acelor liste erau scriși preoții, cei ce au sfințit steaguri naționale și au agitat poporul pentru România-mare”¹¹³. Lipsa de sinceritate a Consiliului Național Maghiar în relațiile cu Consiliul Național Român este exemplificată prin modul discriminatoriu de aplicare a reformei agrare și sistemul

¹⁰⁸ *Ibidem*, p.217

¹⁰⁹ *Ibidem*

¹¹⁰ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p.206

¹¹¹ A.N.-D.J.Arad, *Fond: Roman Ciorogariu*, dos. 8, f. 165

¹¹² Viorel Faur, *op. cit.*, p. 151 – 177; Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p. 206 - 213

¹¹³ *Ibidem*, p. 204-214

cantonal de organizare a naționalităților, cu diminuarea semnificativă a atribuțiilor instituțiilor reprezentative ale acestora. Este incriminat modul în care se aplică dreptul la liberă decizie și libertatea opiniei. Într-o astfel de atmosferă, etichetată drept “polițială” (n.n.), autoritățile propun organizarea plebiscitului. În stilul caracteristic, în condițiile concrete din Biharia, Roman Ciorogariu compara plebiscitul cu “potopul”¹¹⁴. Se apela direct la intervenția Antantei pentru a opri această nouă samavolnicie. Soluția care ar putea readuce liniștea în comitat era preluarea controlului de către armata română, cu respectarea principiilor lui Wilson.

Atitudinea fermă a Consiliului Național Român în raport cu autoritățile maghiare n-a rămas fără repercusiuni. “Tribuna Bihorului” a fost suspendată¹¹⁵, iar conducerea C.N.R. acuzată de spionaj. În 12 martie 1919, Coriolan Pop, Sever Andru, Gheorghe Tulbure și Roman Ciorogariu erau citați pentru a li se comunica punerea lor sub pază militară pentru activitate de spionaj “Colonelul de honvezi Raics ne primește încruntat și ne aduce la cunoștință că suntem puși sub pază militară pentru spionaj. La cea mai mică mișcare vom fi arestați și judecați după legea marțială.”¹¹⁶ Față de indignarea lui Coriolan Pop referitor la modul în care erau

tratați reprezentanții C.N.Român, colonelul Raics a ripostat cu duritate “Mai cutezați să vorbiți? Aici sunt dovezile și arată niște scrisori. Erau probalil rapoarte de ale noastre către comandamentul românesc”¹¹⁷. Interdicția de a părăsi localitatea și amenințarea cu legea marțială au impus din partea C.N.R. adoptarea unei atitudini oficiale. Dezbaterile din ședința Consiliului Național Român din Oradea și Bihor, din 13 martie, au fost marcate de acuzațiile aduse de autorități, liderii politici români poziționându-se diferit față de viitorul Consiliului Național Român din Oradea și Bihor “care nu mai avea nici o putere în mână afară de cea morală”¹¹⁸. Consecvent în atașamentul față de idealul național, vicarul orădean s-a arătat decis să continue activitatea asumându-și consecințele. După retragerea lui Coriolan Pop, Sever Andru și a lui Gelu Egri, rămas “singur la conducere”¹¹⁹, avându-i ca secretari pe Nerva Traian Cosma și inginerul silvic Aurel Mureșan, Roman Ciorogariu era hotărât să meargă până la capăt. Față de propunerea de desființare a Consiliului, lansată de canonicul Florian Stan, vicarul a răspuns tranșant “Până îmi port eu capul, nu mă duc de aici, să știu că rămân singur”¹²⁰. Propunerea canonicului Florian Stan de a se merge la comisarul Kátz pentru a se disculpa de acuzația de spionaj care “în fața opiniei publice maghiare este o timbrare și o calomnie gravă” a fost respinsă de membrii consiliului. Dr.Aurelian Magier considera necesară clarificarea și nuanțarea noțiunii de spionaj, într-un context atipic în care se afla Bihorul, care „de jure” aparținea României și „de facto” Ungariei “Ce înseamnă noțiunea spion? înseamnă a conspira cu străinul împotriva Statului, al cărui supus ești. În cazul concret Românul din Bihor e spion înaintea Ungurului pentru că dă mână de ajutor acelora, cari vreau să

¹¹⁴ Ioan Popovici și colaboratorii, *op. cit.*, p.453

¹¹⁵ *Ibidem*, p.435 “Ziarele ungurești cu minciuni acumurate agită și influențează opinia publică în mod foarte dezastruos pentru auza românească. Unicul ziar al nostru din Oradea –Mare «Tribuna Bihorului» , cu ziua de azi nu va mai apărea, căci muncitorimea de aici a luat hotărârea de a nu o mai scoate de sub tipar. Aceasta este libertatea presei în vedere ungurească!” Față de această decizie, motivată prin faptul că “ziarul propagă unirea tuturor românilor, că vehiculează în legătură cu injuriile și atrocitățile ce se comit împotriva populației românești”, în numele C.N.R, Roman Ciorogariu a trimis o adresă Sfatului Muncitoresc în care “cerem respectuos să binevoiți să ne lămuriți cum se împacă măsura luată și interzicerea imprimării ziarului nostrum, cu principiul de autodeterminare și cu cel al libertății presei .”

¹¹⁶ Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p.225

¹¹⁷ *Ibidem*

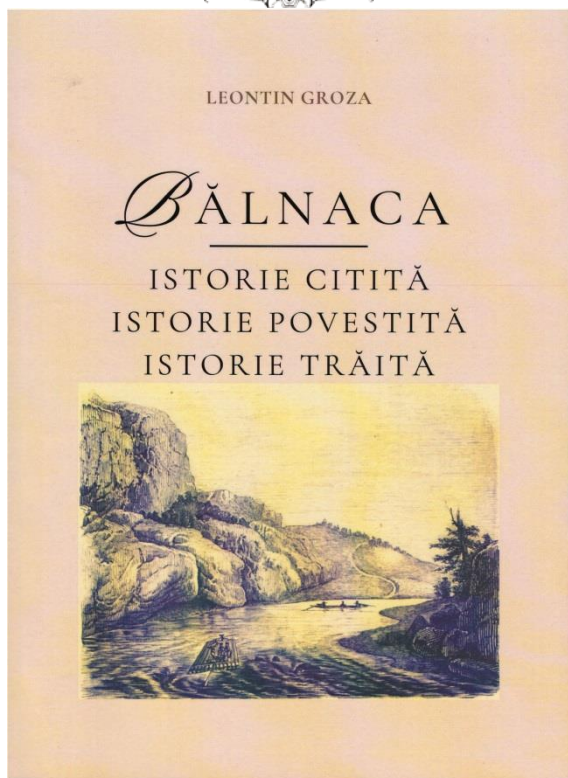
¹¹⁸ *Ibidem*

¹¹⁹ *Ibidem*

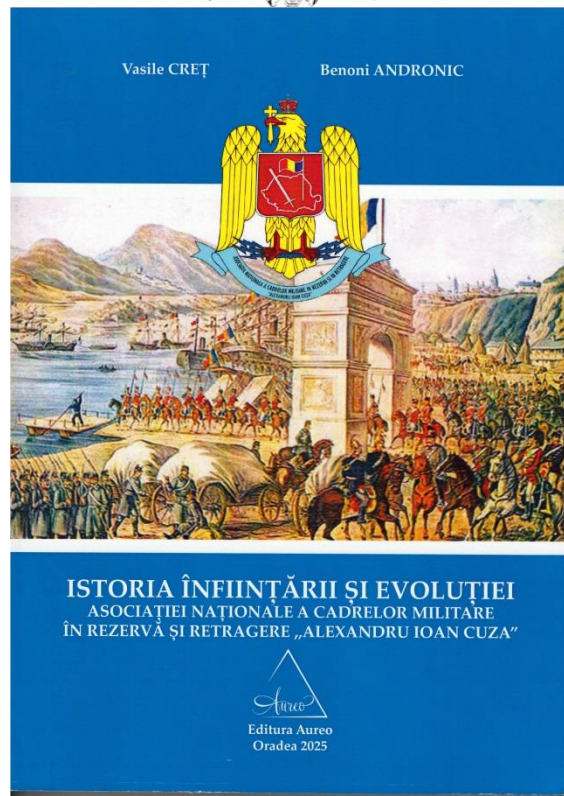
¹²⁰ *Ibidem*

descopceie pământul Bihorului de Țara Ungurească și să-l unească cu Țara Românească. În sensul idealului național, care pe urma hotărârii de la Alba Iulia e pe calea înfăptuirii, e o datorie a fiecărui Român cinstit să facă acest «spionaj». În consecință celce se simte inzultat prin bănuiala de a fi făcut spionaj României, dă o fragrantă dovadă, că nu e pătruns de idealul național¹²¹.

Ostilitatea autorităților față de Vicarul Roman Ciorogariu a devenit fățișă, acesta fiind considerat, prin activitatea și atitudinea sa, un real pericol pentru stăpânirea maghiară. Sub diferite motive, precum eliberarea lui Karácsony Jenő¹²², arestat de autoritățile române sub acuzația de omor, vicarul era menținut în stare de tensiune și amenințat cu moartea.

¹²¹ Ioan Popovici și colaboratorii, *op. cit.*, p.441-442
¹²² Roman Ciorogariu, *op. cit.*, p. 229
 Subinspectorul școlar Karácsonyi, Crăciun după botez, a absolvit Școala Normală din Arad, a trecut la Calvinism și a avut o atitudine ostilă față de învățătorii români confesionali

SALONUL CAVALERILOR

ZBORUL COSMIC AL LUI
DUMITRU-DORIN PRUNARIU
OMAGIAT LA ACADEMIA ROMÂNĂ
Ionel Novac

Secția de Științe Tehnice

Joi, 14 mai 2026 | ora 10
AULA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea Victoriei nr. 125, București
www.acad.ro

Sesiunea festivă „45 de ani de la primul zbor cosmic al unui cetățean român”, organizată recent în Aula Academiei Române și dedicată performanței științifice a cosmonautului ing. Dumitru-Dorin Prunariu, membru de onoare al Academiei, a reușit să adune un impresionant număr de persoane, atât din țară, cât și de peste hotare. Prin

istoricul său zbor din 14-22 mai 1981, cu o durată de șapte zile, 20 de ore, 41 de minute și 52 de secunde, Dumitru-Dorin Prunariu a devenit al 103-lea om în cosmos, România fiind a 11-a țară din lume care a trimis un cosmonaut în spațiu.

Drept urmare, pentru meritele sale deosebite în activitatea de cercetare științifică și spațială, Dumitru-Dorin Prunariu a fost decorat cu cele mai înalte distincții, atât de autoritățile române (titlul de onoare suprem „Erou al Republicii Socialiste România”-1981, Ordinul Național „Steaua României” în grad de Mare Ofițer-2000, Ordinul „Virtutea Militară” în grad de Cavaler cu însemn pentru militari-2010, Emblema „Onoarea Armatei Române”-2011), de cele sovietice (Ordinul „Lenin” și titlul de „Erou al Uniunii Sovietice”-1981, Medalia „Pentru merite în explorarea cosmosului” acordată de președintele Federației Ruse-2011), cât și din alte țări (Medalia „Iuri Gagarin” a Federației Aeronautice Internaționale-1982, Medalia de aur „Hermann Oberth” a Societății germane de rachete „Hermann Oberth - Wernher von Braun”-1984) ș.a. De asemenea, în 2011 a fost ales membru de onoare al Academiei Române, iar în aprilie 2017, Uniunea Astronomică Internațională a anunțat faptul că Asteroidul 10707 a primit numele „Prunariu”, în onoarea primului și singurului cosmonaut român.

Sesiunea „45 de ani de la primul zbor cosmic al unui cetățean român” a fost moderată de acad. Dorel Banabic, președintele Secției de Științe Tehnice din cadrul Academiei Române, care, după ce a adresat un cuvânt de salut participanților, l-a rugat pe Dumitru-Dorin Prunariu să-și prezinte invitații din străinătate aflați în Aulă. De la tribuna Academiei, acesta i-a prezentat rând pe rând pe toți cei prezenți, începând cu astronauta canadiană Julie Payette, președinte Asociației Exploratorilor Spațiului Cosmic (ASE), cu două misiuni spațiale (1999 și 2009) și fost guvernator general al Canadei (2017-2021),

Alper Gezerava, primul astronaut turc (misiune spațială în 2024), Ivan Bella, primul cosmonaut slovac (misiune spațială în 1999), Jannicke Mikkelsen, prima norvegiană în spațiul cosmic (2025), Ada Samuelsson, expert internațional, Pascale Ehrenfreund, președinta Comitetului pentru Cercetare Spațială (COSPAR), Jean-Michel Content, secretar general al Academiei Internaționale de Astronautică (IAA), Claudie Haignere, prima astronaută franceză, cu două misiuni spațiale (1996, 2001), Jean-Pierre Haignere, astronaut francez, Pedro Duque, primul astronaut spaniol, cu două misiuni spațiale (1998, 2003), Bernard Foing, reputat om de știință francez, expert al Agenției Spațiale Europene (ESA), Paolo Nespoli, astronaut italian, cu trei misiuni spațiale (2007, 2010, 2017) și Andy Turnage, director executiv al Asociației Exploratorilor Spațiului Cosmic (ASE).

În continuare, acad. Dorel Banabic a prezentat cuvântul de salut al academicianului Marius Andruh, în fapt un mesaj video, președintele Academiei Române fiind plecat pentru câteva zile din țară. Potrivit acestuia, misiunea spațială la care a participat Dumitru-Dorin Prunariu a consti-

tuit „intrarea României într-un cerc restrâns al națiunilor care au contribuit direct prin intervenția umană la explorarea Cosmosului. România a demonstrat că poate contribui la toate priecțele științifice ale Umanității”. Președintele Academiei Române a încheiat subliniind că, prin activitatea sa, Dumitru-Dorin Prunariu rămâne „un simbol al curajului, competenței și al colaborării în spațiu”.

La rândul său, consilierul prezidențial Sorin Costreie a transmis mesajul președintelui României, Nicușor Dan, sub forma unei scrisori pe care, după citire, acesta i-a înmânat-o lui Dumitru-Dorin Prunariu.

A urmat prezentarea acad. Dorel Banabic, „De la Conrad Hass la

Dumitru-Dorin Prunariu - evoluția zborului în România”, în fapt „o scurtă istorie a evoluției aeronauticii în România pe parcursul a cinci secole”, bogat ilustrată cu fotografiile ale pionierilor aviației și aeronauticii românești (Conrad Hass, Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henri Coandă, Hermann Oberth, George de Bothezat, Elie Carafoli, Dumitru-Dorin Prunariu), precum și realizările în domeniu ale acestora.

În cuvântul său, Mihai Dimian, ministrul educației și cercetării, a prezentat potențialul științific și dorința de afirmare pe plan internațional al tinerilor români și a evidențiat aportul adus de Dumitru-Dorin Prunariu în istoria aeronauticii mondiale, considerându-l „una dintre cele mai importante personalități europene implicate în dezvoltarea cooperării internaționale, securității și sustenabilității activităților spațiale”.

Au urmat comunicările susținute de dr. Marius-Ioan Piso, vicepreședintele IAA („România – de la „Space bird” la explorarea spațiului cosmic”), o interesantă incursiune în istoria zborului pornind de la lucrarea lui Constantin Brâncuși, și Pascale

Ehrenfreud, președinte COSPAR, aceasta realizând o succintă trecere prin istoria și importanța COSPAR, iar la finalul expozeului acordându-i lui Dumitru-Dorin Prunariu medalia de onoare a COSPAR.

După două mesaje video din partea doamnelor Gabriella Arrigo, președintele Federației Internaționale de Astronautică (IAF) și, respectiv, Aarti Hola Maini, director al Oficiului ONU pentru Afaceri Spațiale (UN OOSA), la tribuna Academiei a fost invitat Jean-Michel Contant, secretar general al Academiei Internaționale de Astronautică (IAA). Acesta a prezentat o scurtă evoluție a IAA, de la fondarea Academiei (16 august 1960) și până în prezent, însoțită de numeroase fotografii reprezentative din bogata activitate a acesteia. Momentul culminant al discursului său a fost acela în care, urmare aprecierii aportului deosebit adus de Dumitru-Dorin Prunariu la istoria astronauticii, l-a anunțat că tocmai a fost primit în rândul membrilor de onoare ai IAA, numele astronautului român alăturându-se astfel unor nume celebre ale zborurilor cosmice precum Yuri Gagarin sau Valentina Tereskova.

Astronauta Julie Payette, președintele ASE, și-a început discursul cu un călduros salut adresat în limba română („Bună dimineața, doamnelor și domnilor!”), apoi a făcut o succintă trecere prin istoria ASE, care de la

înființare (1984) până în prezent a avut 36 de congrese, subliniind faptul că Dumitru-Dorin Prunariu este singurul cosmonaut care a participat la fiecare congres planetar. „Aniversarea zborului tău contează pentru România, dar în opinia mea marchează și un moment important în explorarea spațiului cosmic al omenirii. Rezonează puternic în întreaga comunitate de astronauti și cosmonauți. Ai ajuns în spațiu purtând mai mult decât România. Ai purtat spiritul oamenilor, munca cercetătorilor și învățăturile educatorilor tăi. Când te-ai întors, ai devenit un martor - un martor al frumuseții de necuprins, al fragilității și al unității planetei noastre. Dragă Dorin, ai fost ambasadorul României în spațiu, dar acum ești ambasadorul spațiului pe Pământ. Îți mulțumim pentru tot serviciul tău, în numele tuturor astronautilor”, și-a încheiat Julie Payette emoționantul său discurs.

Așteptat cu nerăbdare să se adreseze celor prezenți în sală, Dumitru-Dorin Prunariu le-a mulțumit tuturor persoanelor implicate în această deosebită manifestare, apoi a vorbit despre experiența unică și responsabilitatea de a reprezenta România prin misiunea sa istorică. „Atunci când am urcat la bordul navei Soyuz-40 și am pornit către stația orbitală Salyut-6, nu am simțit că reprezentam doar o performanță tehnică sau o

reușită personală, am simțit în modul cel mai direct că purtam cu mine capacitatea unei națiuni de a visa la scară mare, de a investi în educație, de a respecta știința și de a privi dincolo de orizontul imediat al prezentului”.

Vorbind despre pregătirea zborului spațial, acesta a afirmat că „Nicio misiune spațială nu este opera unui singur om. În spatele unui zbor stau ani de pregătire, colective întregi de specialiști, instituții, școli de gândire, discipline tehnice și umaniste, capacitatea de a avea încredere unii în alții și de a lucra într-un sistem de mare incidență. În spațiu înțelegi mai mult decât oriunde că succesul autentic nu aparține niciodată exclusiv individului, el este expresia unei comunități de competențe și caractere”.

Continuând, Dumitru-Dorin Prunariu a subliniat faptul că sesiunea festivă de la Academie nu este doar o aniversare, ci o chemare la excelență pentru noile generații, un semnal adresat celor în drept pentru sprijinirea cercetării și învățământului în țara noastră. „Performanța nu apare spontan, ea se pregătește în timp, în școală, în laborator, în disciplină și în rigoarea de a asigura standarde înalte”.

Afirmând că „nu este suficient să participăm, trebuie să contribuim semnificativ. Nu este suficient să evocăm cu emoție trecutul, trebuie să transformăm memoria într-o strategie”, Dumitru-Dorin Prunariu a enumerat principalele sale așteptări privind viitorul României cosmice: „Mai întâi, consolidarea educației. Nicio politică spațială serioasă nu poate exista fără o bază solidă în matematică, fizică, informatică, inginerie și cultură științifică generală. Apoi legătura reală dintre cercetare și industrie. Tehnologia spațială produce transfer către multe alte domenii: comunicații, agricultură de precizie, monitorizarea mediului, managementul dezastrelor, medicină, securitate și transporturi. În al treilea rând, comunitatea instituțională. Domeniul spațial cere viziune pe termen lung. El nu poate fi dezvoltat

în ritmul improvizației sau al ciclurilor scurte de interes public.

Mai cred că România trebuie să înțeleagă mai profund dimensiunea strategică a spațiului. În secolul XXI cine nu are acces la date satelitare, la tehnologii de comunicații sigure, la infrastructuri de navigație, la capacități de analiză și anticipare, acela riscă să devină dependent de alții în sectoare esențiale”.

„Cred că viitorul omenirii nu va fi decis doar de ceea ce vom cuceri tehnologic, a continuat Dumitru-Dorin Prunariu, ci de ceea ce vom înțelege moral despre noi înșine. Vom merge mai departe în spațiu fără îndoială, vom reveni pe Lună, vom construi noi infrastructuri orbitale, vom trimite misiuni tot mai îndrăznețe, însă întrebarea fundamentală nu este cât de departe putem ajunge, ci și ce fel de oameni vom fi atunci când vom ajunge acolo. Dacă vom duce în Cosmos aceleași egoisme, aceleași rivalități distructive, aceleași lipsă de măsură care ne rănește aici, atunci tehnologia nu ne va salva. Dacă, însă, vom duce cu noi partea cea mai bună a condiției umane, dorința de cunoaștere, respectul pentru viață, spiritul cooperării, demnitatea și responsabilitatea, atunci prezența noastră în Univers poate deveni nu doar o extindere a puterii, ci o extindere a conștiinței”.

„Omul nu a fost făcut doar să locuiască lumea, ci și să o înțeleagă, nu doar să o folosească, ci să o și protejeze, nu doar să ridice privirea spre stele, ci să descopere, privind la stele, să-și descopere propriul adevăr”, și-a încheiat Dumitru-Dorin Prunariu discursul, acesta fiind îndelung aplaudat de toți cei prezenți în Aula Academiei.

În continuare, Romfilatelia a lansat emisiunea filatelică „Explorarea spațiului”.

dedicată Cosmosului și aniversării celor 45 de ani de la primul zbor cosmic al unui cetățean român, realizată și prezentată de machetatorul Alex Bartoc, membru al Federației Filatelice Române. Emisiunea reunește patru mărci poștale, o coliță dantelată și un plic „prima zi” și marchează trei momente: 45 de ani de la misiunea Soyuz 40, 100 de ani de la moartea fondatorului Observatorului Astronomic „Amiral Vasile Urseanu” și 50 de ani de la prima amartizare reușită a sondei Viking 1 pe planeta Marte. De asemenea, Poșta Română a realizat o carte poștală omagială cu Dumitru-Dorin Prunariu, pe care invitații o puteau scrie și expedia gratuit de la cutia poștală improvizată în Aula Academiei.

La finalul sesiunii, din partea Patriarhiei Române a vorbit protosinghelul Simeon Cuțui, exarh cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor, care, în numele Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, i-a înmănat Ordinul Mitropolitan „Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou, Ocrotitorul Bucureștilor”.

De asemenea, participanții la sesiunea festivă au putut viziona și punctul expozițional „De la Conrad Haas, Herman Oberth la primul cosmonaut român Dumitru-Dorin Prunariu”. Organizat pe holul Academiei, acesta a inclus numeroase piese (medalii, insigne, plachete, cărți poștale ilustrate, plicuri filatelice, cărți, fragmente de ziar, reproducere după un manuscris al lui Con-

rad Haas de la 1555) din colecția colecționarului ing. Alexandru-Dan Bartoc, președintele Fundației Culturale ”Bartoc”, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii din cadrul Academiei Române.

Dr. Ionel Novac,
București

SFINȚII ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN CEL MARE, ELENA MAMA SA ȘI MLĂDIȚELE LOR ROMÂNEȘTI Gheorghe Constantin NISTOROIU

„Sfântul Constantin cel Mare a fost recunoscut ca sfânt, a scris istorie, și a fost întemeietorul Imperiului Bizantin milenar...”

(KOSTAS V. KARASTATHIS)

CONSTANTIN Cel Mare hărăzit de Mântuitorul Hristos și de divina Lui Mamă – Fecioara Maria este primul împărat creștin care destramă întunericul scoțând la lumină Biserica din catacombe devenind astfel Cel mai mare dintre toți monarhii creștini ai lumii, după Hristos, fiindcă a schimbat ireversibil chipul istoriei umanității, prin Sinodul I Ecumenic convocat la dorința sa expresă, devenit expresia supremă a conștiinței planetare a Bisericii la nivel mondial.

Conștiința unității nu este altceva decât conștiința fidelității față de Tradiția Bisericii lui Hristos! Inițiativa Lui imperială a devenit imperioasă prin lumina, frumusețea și căldura sufletului său răsfrânte în eleganța exprimării epistolare adresate Părinților Bisericii să întrunească Sinodul: „Bucurați-vă, iubiți frați. Am primit de la pronia divină harul desăvârșit, așa încât, după ce ne eliberăm de orice fel de înșelătorie, trebuie

să cunoaștem unica și singura credință... În acest fel, neînțelegerile, schismele, tulburările și primejdia morții datorită diferitelor păreri au fost biruite în întregime de strălucirea adevărului, fiindcă așa a poruncit Dumnezeu. Deci, Unul este Dumnezeu, iar numele Lui cu toții I ne închinăm și un singur Dumnezeu credem că există. Ca să se întâmple acest lucru, prin pronia lui Dumnezeu, i-am chemat la Niceea pe cei mai mulți dintre cei care am dorit să participe la Sinod, și eu considerându-mă unul dintre voi, cu multă bucurie slujind alături de voi și acceptând responsabilitatea cercetării adevărului.” (Epistola Împăratului Constantin către Biserica Alexandriei, c.f. Atanasie cel Mare, Istorico-dogmatice, vol.II, P.B.G. 8, 38)

Împărăteasa ELENA, fiica unei familii trace din Drepanum-ul Bythiniei, de condiție modestă, onestă, cinstită și omenoasă, s-a născut în anul 249 d.Hr.

Grație simplității angelice, frumuseții fizice, morale și spirituale soarta i l-a hărăzit pe ofițerul Constanțiu, poreclit Chlorus cu care s-a căsătorit, iar Destinul i

l-a dăruit întâi pe fiul ei Constantin, care a ridicat-o la rangul de Împărăteasă, apoi pe Mântuitorul Hristos care i-a încununat pe amândoi Întocmai cu Apostolii. Viața pe care i-a dăruit-o Bunul Dumnezeu a înflorit-o în virtuțile creștine, educându-și Odorul în credința și înțelepciunea ortodoxă, ctitorind o Corolă de lăcașuri sfinte, restaurând alte multe și minunate capodopere, ajutând poporul, pe cei aflați în nevoi, boli, temnițe ori

strâmtorări.

Fiu și Mamă au fost aleși de Împăratul VIEȚII – HRISTOS cu privilegiul divin de cinstire a Sfintei CRUCI. Împăratului Constantin i s-a arătat în vedenie Chipul Crucii și îndemnul Mântuitorului: „Prin acest semn vei învinge!” (Cuvântări din vremea lui Constantin cel Mare, P.G. 97), iar împărăteasa ELENA a fost incredințată în vis că va găsi lemnul Sfintei Cruci, care va fi cel mai sfânt simbol al creștinilor, mărturisind fiului prin cuvânt prorocesc: „Închina-ne vom locului unde au șezut picioarele Lui.” (Socrate, Istoria bisericească, cartea 1, cap. 17)

„Împăratul a trimis-o pe vrednica de laudă și iubitoare de Dumnezeu, pe mama sa, Elena, cu epistole și bani foarte mulți, la Macarie al Ierusalimului, ca să caute lemnul cel dătător de viață și să ridice lăcașuri de cult la Locurile Sfinte. Acest lucru a fost cerut de însăși împărăteasa, zicând că a avut vedenie dumnezeiască, care a îndemnat-o să meargă la Ierusalim și să scoată la lumină Sfintele Locuri, care fuseseră acoperite cu pământ de către nelegiuți, lăsându-le acolo ascunse timp de

secole.” (Alexandru monahul, Găsirea Sfintei Cruci. Index of/ P G_Migne/ Alexander Monachus_PG 87 c.)

Oare întâmplător Împăratul Vietzii – Iisus Hristos, și Mama Sa – Fecioara Maria din stirpea regală geto-dacă și-au ales pe cei mai vrednici împărați creștini Constantin și Elena, Mama sa, tot din stirpea geto-dacă să le descopere și să cinstească CRUCEA DĂTĂTOARE DE VIAȚĂ?!

ELENA, Doamna lui Petru Rareș (1490-1553), de neam crăiesc din despoții valahi ai Serbiei, fiica lui Iovan Brankovici și sora doamnei Milița-Despina, soția lui Neagoe Basarab, pe care marele cărturar-scriitor Arhiepiscopul Argeșului Calinic Argatul, l-a „nășit” întru Voievozii cerești ai dacoromânilor. De o frumusețe princiară, hotărâre, voință și caracter de cremene, după 8 ani de domnie și după pribegia lui Petru Rareș a luat destinul Moldovei și soarta sa în propriile mâini, dovedindu-se demnă de marii Voievozi ai Moldovei și ai Țării Românești, prin diplomația în politica externă mai ales cu învingătorul aceluși timp, sultanul Soliman Magnificul, cu care a negociat la sânge destinul țării și soarta soțului ei privind reîntorcerea pe tronul moldav.

CONSTANTIN Brâncoveanu – Domnitorul care a adus atâta faimă dacoromânilor prin arta conducerii, bogata sa cultură și tipăritură de carte, mulțimea ctitoriilor sale, Arta stilului său brâncovenesc, dar mai presus de toate prin credința și jertfa sa de sânge și a vlăstarilor lui regali întru Crucea Domnului Hristos cea dătătoare de viață, a fost și un apărător zelos al Ortodoxiei. Semnificativă este scrisoarea lui Brâncoveanu din 5 Iulie 1701, prin care le amintește brașovenilor calitatea lui de ctitor - patron al bisericii lor, îmbărbătându-i să rămână în dreapta credință strămoșească, știind de fapt că unitatea tuturor dacoromânilor este ORTODOXIA.

„Molitvelor voastre preoților de la Brașov și altor bătrâni din Șchei sănătate vă

poftim, cartea cea ț-am trimis ne-au venit și toate câte ne scrieți am înțeleș. Cât pentru dumnealui episcopul de acii din Ardeal (n.n., Atanasie Anghel), în ce feliu s-au purtat și ce au făcut, am cunoscut din scrisoare-vă, de care bună nădejde am avut și încredințat sântem, că Dumnezeu unora ca acestora, carii ocărăscu și nu cinstescu legea întru care s-au pomenit și înaintea lui Dumnezeu s-au făgăduit, cu degrab le va răsplăti, că de multe ori aceasta am văzut, că cel ce-ș lasă legea sa și poștește alta, iau plată de la dreptul judecător Dumnezeu, iar molitva voastră și dumneavoastră alți pravoslavnic, cum că nimic nu v-ați lunecat, nici aț umblat după aceia, ce aț păzit curata lege cea pravoslavnică, care de la părinții și moșii voștri o aveț, de aceasta foarte ne-am părut bine și ne-am bucurat, căci cunoaștem că aț făcut lucru cinstit și cuvios, plăcut lui Dumnezeu și oamenilor celor înțelepți, de la care Dumnezeu rugăm să vă întărească și să vă păzească tot în cea strămoșească pravoslavnică lege, să o puteț ține și păzi curată și nezmintită.” (Cserei Mihaly Histoiaja, 1661-1771, Pest, 1852, p. 290)

CONSTANTIN Prezan (1861-1943) s-a născut la Sterianul de Mijloc în comuna Butimanu, plasa Snagov-Dâmbovița în 27 Ianuarie. A fost ofițer de carieră, provenit din arma geniu, cu specialități în școli militare de prestigiu precum Școala Specială Militară de la Saint-Cyr, prestigioasa creație din 1802 a Împăratului Napoleon Bonaparte. Încununat de alese virtuți: *„Vorba calmă, blândă, calculată, demnă și autoritară a generalului Prezan lăsa, de fiecare dată, să se întrevadă siguranța, stăpânirea de sine, competența, profesionalismul. Și, ca urmare, fermitatea, hotărârea, decizia. Toate în deplină cunoștință de cauză. Prin asumare și răspundere.”* (Grigore Stamate, „Bătăliile Mareșalului Prezan între autoritate și modestie, Ed. Axioma Print, București-2016)

A urcat la mari demnități: Șeful Statului Major General al Armatei Române și

Mareșal, primind Ordinul național „Steaua României”, Ordinul „Vulturul Alb”, Ordinul „Sfânta Ana”. Marele Erou al Războiului de Reîntregire a României este cunoscut cititorilor de cultură și expresie istorică în mod expres și prin voința și elocința scriitorului de valoare General-locotenent (r) dr. Grigore Stamate prin Trilogia închinată Mareșalului Constantin Prezan.

ELENA – Olga Prezan (1877-1943), fiica Sofiei și a lui Iancu Eliad s-a născut la Filipești-Târg, lângă Ploiești pe 4 August 1877. A fost tinerețea, sufletul și bastonul de mareșal al marelui Ostaș-Prezan care a frapat prin tot ce ființa ea și mai mult. Trăsăturile fizice și de comportament ale marei Doamne Mareșal Prezan erau, într-adevăr de invidiat: tânără, frumoasă, inteligentă, elegantă, atrăgătoare, credincioasă și comunicativă. Vorbea fluent: germana, franceza, italiana. „Frumoasă, bună, delicată, bine crescută, inteligentă. Doamnă de onoare a Reginei Maria, trăind în cercul lumii înalte. Mărirea în care a trăit nu a coborât-o. A fost deasupra acestei măriri. A rămas aceeași în port și vorbă, simplă, bună, îndatoritoare, fericită să ajute, să aline.” Așa o aprecia Timoleon Pisani citat de Grigore Stamate/Mihai Hodorogea, „Viața Mareșalului Prezan – Profesia de a fi român. Ed. Axioma Print, București-2015)

CONSTANTIN Gane (1885-1962), s-a născut în Botoșani în 27 Martie, Cucon descendent din vechea familie de boieri a Găneștilor, licențiat în studii de drept în Germania. A fost un eminent prozator, un ilustru memorialist, un remarcabil ambasador și o pildă de demnitate în sistemul concentraționar socialist sfârșind ca martir în penitenciarul Aiud sub aura de scriitor al demnității creștin-ortodoxe. A rămas în nemurirea valahă prin parfumul răsfirat al epocilor trecute, prin atmosfera și farmecul lor, înmiresmându-ne Vatra cucelebrul roman istoric „Trecute vieți de doamne și domnițe”; continuat de: „Alexandrina Ghica și Contele

d*Antraigues”; Amărâte și vesele vieți de jupâne și cucoane: boieroaice din Moldova și Țara Românească în veacurile XVI-XIX; Pe aripa vremii; Viața lui Despot-Vodă; Prin viroage și coclauri.

CONSTANTIN Rădulescu-Motru (1868-1957), născut în Mehedinți, nepotul teologului-cărturar, arhimandritul Eufrosin Poteca, pedagog, psiholog, filosof, om politic, dramaturg, director de teatru, academician, președinte al Academiei 1938-1941. Cărți: Psihologia poporului român, Mărturisiri, Personalismul energetic, Românismul: catehismul unei noi spiritualități, Sufletul neamului nostru: Calități bune și defecte, Timp și destin, Vocația: factor hotărâtor în cultura popoarelor, Etnicul românesc: comunitate de origine, limbă și destin. Rămâne un nume-renom de referință în Panoplia spirituală a Neamului.

CONSTANTIN Noica (1909-1987), s-a născut în Vitănești-Teleorman, la 12/25 Iulie. În Pantheonul spiritualității dacice strălucește ca filosof, poet, eseist, publicist, scriitor, membru al Academiei Române, prin cei 2 copii: Rafail cel ales(ieroschimonah) și Alexander, dar și prin cărțile sale: Concepte deschise în istoria filosofiei la Descartes, Leibniz și Kant. De caelo. Viața și filosofia lui Rene Descartes, Devenirea într-o ființă, Am inventat Păltinișul!, scrisori, amintiri, evocări, Mathesis sau Bucuriile simple, Sentimentul românesc al ființei, Rugați-vă pentru fratele Alexandru, Jurnal filosofic, Carte de înțelepciune, Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești, Pagini despre sufletul românesc.

Aurora lui a strălucit boreal prin amiciția cu marele Vlădică, scriitor de prestigiu și un grande cărturar Antonie Plămădeală, dar și prin persecuția și prigoana la care a fost supus de regimul roșu instaurat cu mărnimia regală a gângavului Mihai I de Hohenzollern: domiciliu forțat la Câmpulung-Muscel (1949-1958) și întemnițat religios între (1958-1964)

CONSTANTIN Virgil Gheorghiu (1916-1992), născut la Războieni, a onorat cu cinste vocațiile de: romancier, poet, preot, filosof, jurnalist, diplomat. Romanul „Ora 25”, i-a adus faimă mondială. Celelalte opere au dat strălucire Cetății Petrodava, iar lui aurora nemuririi. Precum toate geniile și toți profetii Pantheonului traco-geto-dacoromân a fost un îndrăgostit de Cerul nesfârșit al Sfinților și de Pământul sacru al Strămoșilor. „Prezența poporului meu este pentru mine o problemă vitală precum aurul, pâinea, apa și somnul... Tot ceea ce compune viața poporului meu face parte din viața mea. Tot ceea ce face parte din istoria dacilor este parte integrantă din persoana mea... De aceea eu caut patria mea cu aceeași insistență precum lumina, apa și aerul.” (Constantin Virgil Gheorghiu, Poporul nemuritorilor, trad. din lb. franceză de Gheorghită Ciocoi, Ed. Sophia, București – 2014)

CONSTANTIN Galeriu (1918-2003), s-a născut în satul Răzeși-Răcătău-Bacău, din Neculai și Elisabeta Galeriu în Ziua marianică a Intrării în biserică a Maicii Domnului – 21 Noiembrie. Marele Român a încununat cu demnitate și onoare profesiile și vocațiile sacre de: preot, profesor, duhovnic, predicator, catehet, pedagog, teolog, scriitor, publicist, încununat în Corola de ctitor al tineretului ortodox universitar, președinte de onoare al Ligii Culturale a Românilor de Pretutindeni, membru în Comisia Națională UNESCO și în Consiliul Național UNICEF, președinte al Editurii Harisma, membru fondator și președinte de onoare al Asociației Filantropice Medicale „Christiana”, președinte al Fundației „Elena Doamna”, președinte al Așezământului „Sf. Stelian”, membru fondator și președinte de onoare al Asociației „Delphi”, membru de onoare al Fundației „Memoria”, președinte executiv al Frăției Ortodoxe Române și unul dintre cei mai mari inimoși ai Neamului, Patriei, Cerului, Maicii Domnului și ai lui Bădița Eminescu.

CONSTANTIN-Aurel Dragodan (1919-2000), s-a născut în Alexandria-Teleorman la 5 Octombrie în Ziua Sf.Cuv. Daniil și Misail de la Mănăstirea Turnu. A trecut ca pildă de demnitate pentru întemnițării religioși fiind student la Drept, prin caruselul fioroaselor temnițe: Jilava, Văcărești, Aiud, Alba-Iulia, Pitești, Târgu-Ocna, Caransebeș. După 22 de ani de Calvar concentrațional, la marea eliberare din 1964 și-a luat Licența în Filologie, funcționând ca profesor de engleză și franceză în orașul Videle. A rămas în memoria neamului ca Poet al Crucii, denunțând prin poemele epice, respectiv „Itinerare în Lanțuri”, mărturii ale atrocităților comuniste în penitenciarele și lagărele de exterminare, din Republica Penitenciară Română.

CONSTANTIN Oprișan (1921-1958) s-a născut în comuna Oncești-Tecuci. Se părea că steaua lui îi hărăzea destinul unei străluciri de Luceafăr în labirintul creștin al Filosofiei. După ce a terminat cu brio cursurile liceale din Bacău, „s-a întâmplat să-i fie discipol lui Martin Heidegger în aceeași perioadă când Alexandru Dragomir și Octavian Vuia își pregăteau la Freiburg im Bresgau, cu filosoful german, tezele de doctorat...” (Constantin Oprișan, Cărțile Spiritului și Alte Poezii, Ed. Christiana-București 2009). S-a înscris apoi la Universitatea din Cluj impresionându-și cu talentul său filosofic pe marii dascăli: D.D. Roșca, Lucian Blaga, Ștefan Bezdechi. Soarta însă i-a curmat destinul neputând să-și valorifice remarcabila sa pregătire filosofică decât sub formă versificată a meditațiilor sale metafizice, fiind arestat la jumătatea lunii Mai 1948 și sfârșind într-o corabie a morții din penitenciarul Târgu-Ocna, un deceniu mai târziu sub durerea sfâșietoare a confratelui Gheorghe Calciu Dumitreasa care și-a donat o gamelă de sânge pentru a-l mai putea menține în viață.

CONSTANTIN Olariu-Arimin s-a născut pe 22 Octombrie 1927, în Zăbala-Covasna și vine din stirpea aleasă, ancestrală a pelasgilor, a ariminilor, a

dacologilor, fiind un demn urmaș al marelui istoric Nicolae Densușianu. După misiunea poetică și cea de traducător al palmaresului de peste 40 de volume literare, poezie, proză, teatru, a adus la Lumina Adevărului Istoriei neamului nostru ancestral „Adevăruri ascunse, Istoria secretă a neamului românesc” în 2 volume și un bonus de mare preț „Dicționarul nemuririi limbii strămoșești.”

CONSTANTIN Voicescu – Părintele martir s-a născut în 28 Iulie 1924 în Capitală. La 7 ani își pierde tatăl, iar la 11 ani mama. Crescut de niște unchi și în orfelinat, Tică a strălucit în școală și în societate prin rarele sale calități: mereu premiat, iubit și respectat deopotrivă de colegi și profesori. Eminent elev la Școala Normală din Buzău e arestat între 1942-1944. Între 1946-1948 a urmat anii I și II ai Facultății de Geografie și Istorie, dar e din nou arestat trecând prin torturile de la Jilava, Pitești, Târgu-Ocna. La Târgu-Ocna în 1950 a găsit printre cârpele de șmotru un patrafir pe care l-a cusut în căptușala paltonului. A fost un semn de Sus, care-i prevestea că-i va sluji Domnului Hristos ca preot. În 1958 e din nou arestat și eliberat abia în 1964. Reușește să devină licențiat în Teologie. E hirotonit preot în 1973 perseverând în cateheză și ctitorii. Pe 8 Septembrie 1997, deloc întâmplător este lovit mortal de o mașină care nu oprește. A fost un apropiat al marelui eseist mistice și camaradă de suferință Aspazia Oțel Petrescu.

CONSTANTIN Moșincat (1953), Colonel emerit de tancuri și istoric militar este fiul părinților Vasile și Ana, Fiul Cetății milenare ORADEA – Perla Crișanei – o Metropolă a culturii românești care, au dat României un alt Fiu adorat – IOSIF Vulcan cu „Familia” sa regală, înfiindu-l pe Mihail Eminescu, pe marele general Traian Moșoiu, pe Mecena al Ardealului Baronul Emanuil Gojdu și multe personalități ce s-au ridicat înălțător peste vremuri.

Colonelul Dr. Constantin Moșincat – Cavaler al INELULUI cu monograma „MC”, Blazon de familie, este un mare Ostaș, ce veghează permanent la hotarele Patriei dragi pentru neștirbirea Vetrei străbune prin pana sa istorică, mereu proaspătă, ascuțită, de mare calibru privind zecile de lucrări științifice și de adâncă finețe literară.

Este fondatorul Asociației CAVALERILOR de CLIO, un grande CAVALER și sacerdot spiritual al faimoasei reviste CETATEA CAVALERILOR, ce-l reflectă ca pe un cucernic creștin ortodox, un mare patriot exaltat din fire pentru Tricolor, Istoria adevărată și permanent îndrăgostit de marea Glie zamolxiană pelasgo-traco-geto-daco-română sub flamura iluștilor Stămoși.

„Din negura vremurilor, STRĂMOȘII au ridicat stâlpii pământului și au pus rânduială ca în cer și în viețuirea lor, prin Legile Belangine – legi nescrise, nesfârșimate -, date de Zei și păstrate de oamenii pământului cel negru. Din aceștia s-au născut geții, neam viteaz și dârz, care l-a avut pe Zalmoxis drept părinte de credință și faptă.” (Cetatea Cavalerilor Anul 7 Nr.2 (66) Februarie 2026 Fondator: Colonel Dr. CONSTANTIN Moșincat)

ELENA Cuza (1825-1909), născută Rosetti, fiica postelnicului Iordache Rosetti și a Ecaterinei, fata logofătului Dumitrache, iar după căsătoria cu domnitorul Alexandru Ioan Cuza, devine Elena Doamna. O persoană blândă de o mare finețe sufletească – simbolul carității românilor. A crescut cu demnitate de adevărată mamă bastarzii lui Cuza, dar viciile lor le-a pus capul. A patronat Azilul Elena Doamna, o baie publică la Piatra Neamț. În ultimii 5 ani a locuit într-o casă închiriată din Petrodava-Piatra Neamț, continuând să se dedice dăruirii de aur a filantropiei.

ELENA Văcărescu (1864-1947), născută în București, nepoata iluștrilor poeți Văcărești, domnișoară de onoare a Reginei Elisabeta – Poeta Carmen Silva, logodnica

Principelui Ferdinand. Poetă, prozatoare, memorialistă, nevoită după idila cu principele Ferdinand să se refugieze în Franța. A fost prima femeie primită în Academia Română ce strălucește în Pantheonul dacic.

ILEANA – Principesa – Maica Alexandra (1909-1991), fiica cea mică a reginei Maria și a Prințului Barbu Știrbey, s-a născut în ajunul Bobotezii, pe 5 Ianuarie, fiind înrudită prin familiile domnitore din Rusia și Marea Britanie. A avut mare evlavie pentru Avva Arsenie Boca și naționalismul românesc. S-a căsătorit cu Arhiducele Anton de Habsburg, Prinț de Toscana în 1931, iar 1954 a divorțat și s-a recăsătorit cu Ștefan Issarescu. Din cele două mariaje a avut 6 copii, iar după divorțul și de acesta în 1965 a ales calea monahismului, fiind călugărită în Franța sub numele de Maica Alexandra. Este autoare de carte și fondatoarea primei mănăstiri ortodoxe de maici de limbă engleză „Schimbarea la Față” din Elwood City, Pennsylvania-America de Nord, sfințită în 28 Septembrie 1968, când i s-a conferit cârja și misiunea de Stareță.

ILEANA Vulpescu (1932-2021), s-a născut în Ziua Sfinților Împărați Constantin și Elena mama sa, în localitatea Bratovoști-Dolj. A fost o renumită filoloagă, prozatoare, romancieră, lexicografă, membră a Uniunii Scriitorilor. „Arta conversației”, ne surprinde prin candoarea, și maniera eleganței ce se revarsă susurând în apele sufletului oglindite serafic în apele cerului.

ELENA (Lenuța) Faina – „Crăiasa munților” a fost una dintre marile Eroine ale Rezistenței Anticomuniste. Zelul ei creștin ortodox a urcat-o pe piscurile semețe ale luptei creștine în care se manifestă neprețuita aureolă a Gliei străbune. Credința, dragostea de neam, iubirea de cer și jertfa eroismului ei a conturat-o peste timp ca pe o Icoană a demnității daco-române.

ELENA Lucia Locușteanu, s-a născut la 19 Noiembrie 1939, în Dorohoi. Și-a exercitat cu onoare vocația de profesor de limba și literatura română promovând o cultură aleasă în diverse domenii creative: poezie, proză, istorie, cinematografie, ca membră a Ligii Scriitorilor Români. Între desele sale manifestări de referință au urcat pe podium la locul ce li se cuvin de slăvire: „Eminescu este geniul trimis de Dumnezeu”; „Mihai Eminescu – Imaginea cosmogonică”, „Și-au purtat cu demnitate crucea”; „Trăiri îmbrăcare-n cuvinte”. Pentru cine nu a reușit să o cunoască pe scriitoarea de prestigiu Elena Lucia Locușteanu e și rău, dar e și bine. Rău, fiindcă nu a avut parte să vadă o Femeie înzestrată doldora spiritual. Bine, deoarece nu se simte atât de strivit de soclul celebrității ei și nu-l apasă astfel prea des părerile de rău...

Distinsei Doamne Elena Lucia Locușteanu i se potrivește ca o medalie de merit expresia de aur a celui mai mare predicator român Avva Constantin Galeriu: „Femeia în destinația ei e IUBIRE și SMERENIE care deschide, primește și crește cu grijă darul primit.” (Părintele Galeriu, Jertfă și Răscumpărare, Harisma, București-1991)

Despre Mlădițele românești Constantin și Elena, de ieri și de azi cel mai bine știi veacurile...

ȘTIU VEACURILE

„Știu veacurile cum să cumpănească/ Când ne vor pune anii în talere,/ C-am rupt din munți și-am dus pe mâini galere/ Pentru credința noastră-mpărătească/ Și pentru dreptul nostru la-Nviere.// Știu veacurile și vor pune-n Carte,/ Ca să rămâie mărturie dreaptă,/ Că n-am îngenunchiat pe nici-o treaptă/ Și, de-am murit, ne-am ridicat din moarte/ Și-am răsplătit cu fapta orice faptă.// Și dacă ne-am bătut cu fața suptă/ Și fruntea de durere-ncrâncenată,/ Vor trece-n Carte fapta minunată:/ Că am luptat și, de n-am căzut în luptă,/ În moarte-am fost mai tari ca niciodată.”
Bicaz, 1953 (Mihai Buracu, *Eu Sunt*

Scribul... Amintiri și Poezii din Închisoare
Ed. Filos – 2012)

Gheorghe Constantin NISTOROIU
Brusturi, Neamț

21 Mai 2026 + Înălțarea Domnului+ Ziua
Eroilor + Sfinții Mari Împărați și întocmai
cu Apostolii Constantin și mama sa Elena
Tuturor purtătorilor sfintelor Nume întru
mulți ani binecuvântați!

ELENA BUICĂ-BUNI,
LUMINA CĂLĂUZITOARE ÎN
CULTURA ROMÂNEASCĂ DIN
CANADA

Carmen Cristina OLTEAN

De ziua Sfinților Împărați Constantin și
Elena, gândul meu se îndreaptă cu emoție și

recunoștință către doamna Elena Buică, scriitoarea pe care mulți o cunosc din cărțile sale, din articolele publicate de-a lungul anilor, din prezența statornică în viața culturală a românilor din Canada și din felul luminos în care a știut să poarte limba română peste hotare.

Mulți îi spun, cu drag, Buni. Și poate că acest nume spune mai mult decât orice prezentare oficială. În el se adună apropiere, respect, blândețe, familiaritate și acea căldură pe care numai anumiți oameni o pot răspândi în jurul lor fără să o ceară nimănui înapoi.

Eu am avut privilegiul rar de a o cunoaște și în viața reală. Nu doar prin paginile cărților ei. Nu doar prin semnătura așezată la capătul unui articol. Nu doar prin admirația comunității. Am cunoscut-o ca om. Și pot spune, cu toată sinceritatea inimii mele, că doamna Elena Buică este și rămâne pentru mine o lumină călăuzitoare spre lumea culturală românească din Canada. Într-un spațiu în care drumul unui om nou venit în literatură poate părea nesigur, ea a știut să deschidă uși, să încurajeze, să creadă, să primească și să îndrume cu o noblețe firească. A avut acel fel rar de a dăruire, fără ostentație, fără să ceară ceva în schimb. La oamenii cu adevărat mari, bunătatea nu se proclamă, ci se simte.

Mulți o cunosc pe Elena Buică prin opera ei, prin cele peste douăzeci de volume publicate, prin activitatea ei de fostă profesoară de limba și literatura română, prin textele apărute ani la rând în presa românească din diaspora, prin premiile și recunoașterile primite. Recent, orașul Pickering i-a acordat o distincție importantă, Cultural Diversity Award, semn că munca ei a trecut dincolo de cercul românesc și a fost văzută ca o contribuție la armonia culturală a locului în care trăim. Dar dincolo de toate acestea, există ceva ce nu se vede întotdeauna în diplome, în cărți, în fotografii sau în articole.

Există omul ajuns la o vârstă venerabilă, omul de 93 de ani, care poartă în trup oboseala anilor, dar în suflet păstrează încă o flacără rară. Există femeia care este mamă, bunică, străbunică, profesoară, scriitoare, prietenă, martoră a unei lumi trecute și punte vie către o lume care încă mai caută sens. Există acea lumină adâncă, pe care nu o dă doar talentul, ci viața întreagă, răbdarea, memoria, credința și

iubirea adunată în ani. Și, poate mai presus de orice, există această împlinire rară: nu doar în scris, nu doar în cărți, nu doar în recunoașterea culturală, ci și în viața reală, acolo unde Dumnezeu i-a dăruit o fiică, o nepoată și un strănepot. Iar dacă vorbim despre copii în sensul cel mai adânc al cuvântului, doamna Elena Buică a avut parte și de alt dar: a educat generații întregi, a format minți, caractere și suflete, ca profesoară de limba și literatura română. Ce dar poate fi mai frumos decât acela de a vedea cum viața rodește în familie, iar cuvântul rodește în oameni?

Și mai există ceva ce trebuie rostit cu aceeași recunoștință: dăruirea celor dragi care o ajută, o sprijină și îi sunt aproape. Pentru că lumina unui om ajuns la această vârstă nu este niciodată numai rodul propriei puteri. Este și rodul iubirii celor care îl însoțesc zi de zi. Este grija așezată în gesturi mici, răbdarea, prezența, telefonul dat la timp, mâna întinsă, drumul făcut, vorba bună, atenția care nu se vede din afară. Este acel ajutor nevăzut fără de care multe destine luminoase ar fi mult mai greu de purtat. De aceea, în această zi, gândul meu se îndreaptă cu respect și către Andaluza, fiica doamnei Elena Buică, profesoară la rândul ei aici, în Canada, bunică, femeie care duce mai departe nu doar o linie de familie, ci și o moștenire a educației, a demnității și a grijii. Alături de ea, îl amintesc cu aceeași recunoștință pe Tiberiu, ginerele doamnei Elena Buică, parte din cercul apropiat al casei, al sprijinului zilnic și al responsabilității împărtășite. Cu dragoste, o amintesc și pe Mara Elena, nepoata doamnei Elena Buică, alături de soțul ei, Wali, și de copilul lor, strănepotul care aduce în familie bucuria unei continuități binecuvântate.

Ei nu stau în afara acestei lumini, ci chiar în miezul ei. Pentru că astăzi, când doamna Elena Buică este pe pat, când trupul ei are nevoie de ajutor, când

fiecare zi cere răbdare, putere, veghe și iubire, familia este cea care poartă partea cea mai grea și mai concretă a acestei demnități. Cine o duce la spitale și la doctori? Cine îi este aproape în ceasurile fragile? Cine o hrănește cu mâna, cu delicatețea cu care ai hrăni un copil? Cine îi păstrează curăția, liniștea, demnitatea și siguranța? Această grijă nu este mică. Este una dintre cele mai grele și mai sfinte forme ale iubirii. Lumea vede cărțile, premiile, numele, rubrica, fotografiile, recunoașterile. Dar mai puțini văd mâinile care sprijină viața atunci când viața devine fragilă. Mai puțini văd familia care ridică, așază, îngrijește, hrănește, veghează și duce mai departe, în fiecare zi, o datorie de iubire. Iar această parte trebuie spusă, fiindcă lumina unui om ajuns la 93 de ani nu se păstrează singură. Ea este ocrotită de cei care iubesc fără să calculeze. Trebuie spus cu blândețe, cu recunoștință și cu adevăr.

Doamna Elena Buică nu este doar o scriitoare cu o operă bogată. Este un destin românesc trăit între două lumi, între satul natal și Canada, între catedră și pagină, între amintire și mărturisire. A purtat cu ea limba română nu ca pe un obiect de patrimoniu, ci ca pe o respirație vie. A scris despre oameni, despre locuri, despre rădăcini, despre trecerea timpului, despre frumusețea simplă a vieții și despre nevoia de a nu uita cine suntem. În scrisul ei se simte profesoara, dar nu una rece, așezată deasupra celorlalți. Se simte profesoara care a învățat o viață întregă să privească omul cu atenție, să adune amănuntul, să salveze din uitare chipuri, întâmplări, cuvinte și rosturi. Se simte Buni, așa cum îi spun mulți, nu doar ca nume de alint, ci ca semn al unei apropieri sufletești pe care nu o poți construi artificial.

Pentru mine, întâlnirea cu Elena Buică este una dintre acele întâlniri care rămân. Nu pentru că ar fi fost

spectaculoasă în sensul lumii de azi, ci pentru că are acea căldură rară care îți confirmă că nu ai pornit pe un drum greșit. Sunt oameni care te luminează fără să știe. Sunt oameni care, prin simpla lor prezență, îți dau curajul să continui. Pentru mine, doamna Elena Buică este un asemenea om.

Astăzi, când poartă numele unei sfinte împărătese și când anii îi așază pe umeri o demnitate tot mai adâncă, îi trimit o urare care vine din inimă:

La mulți ani, doamnă Elena Buică!

La mulți ani, Buni dragă!

La mulți ani cu lumină, cu pace, cu mângâiere, cu recunoștința celor care v-au cunoscut și cu iubirea celor care vă sunt aproape. Dumnezeu să vă așeze alinare în trup, senin în suflet și binecuvântare peste toate zilele care vin.

Și dacă astăzi nu putem opri timpul, putem măcar să îi mulțumim pentru ce ne-a dăruit prin dumneavoastră: cuvinte, cărți, amintiri, încurajări, modele de demnitate și o lumină românească dusă peste ocean fără să își piardă căldura. Puțini oameni primesc darul unei asemenea rotunjimi: să trăiască mult, să scrie mult, să iubească mult, să fie iubiți, să vadă cum neamul lor merge mai departe prin fiică, nepoată și strănepot, iar cuvântul lor merge mai departe prin cititori și prin generațiile pe care le-au format. Într-o astfel de viață, literatura, familia și menirea de dascăl nu se despart. Ele se ating, se luminează una pe alta și dau măsura unei împliniri pe care numai Dumnezeu o poate așeza deplin.

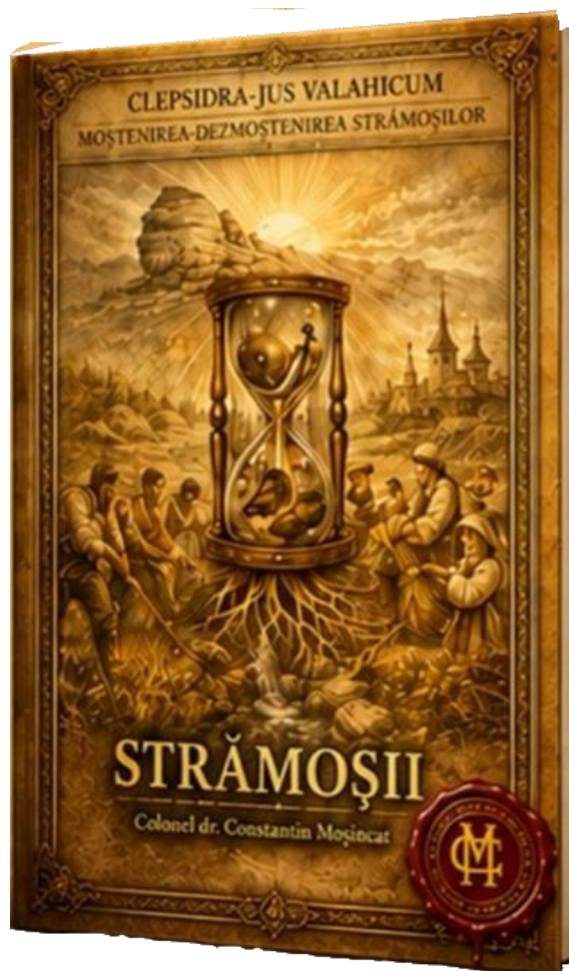
Pentru că un om ca Elena Buică nu aparține doar unei familii, deși familia este prima lui temelie. Nu aparține doar unei comunități, deși comunitatea a primit mult din darul ei. Nu aparține doar literaturii, deși literatura îi păstrează urma.

Un om ca Elena Buică aparține memoriei vii. Iar memoria vie se cinstește prin recunoștință, prin iubire și prin cuvântul spus la timp.

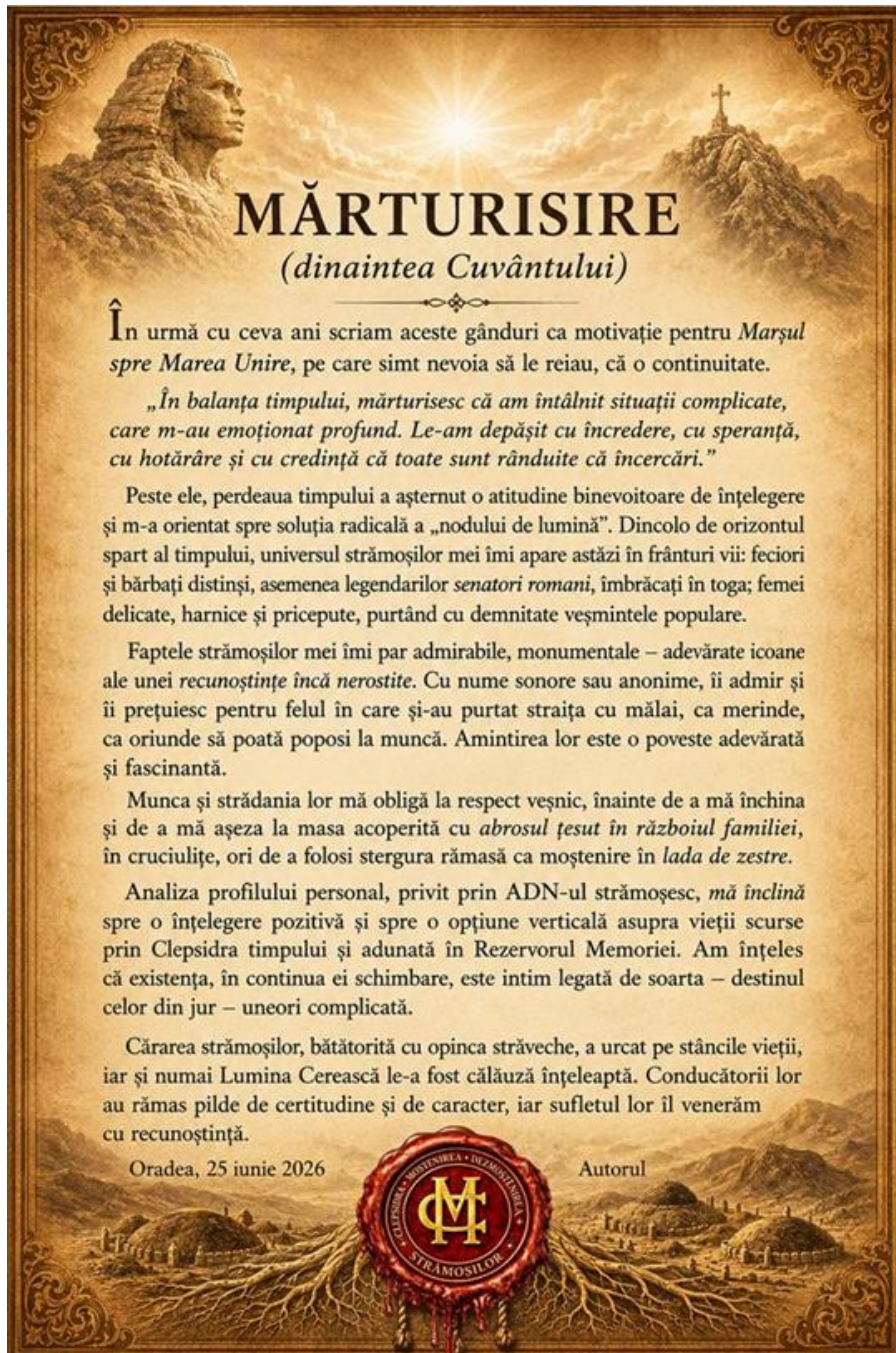
Carmen Cristina OLTEAN
Toronto, 21 mai 2026

**REFLECȚII PE ASUPRA UNUI VOLUM
DE EXCELENȚĂ**
Grigore Stamate

Ca de fiecare dată, reputatul istoric militar dr. Constantin Moșincat ne surprinde cu un nou volum, de o rară complexitate. Unul deosebit, în care studiul istoric, juridic și simbolic se întrepătrunde, atât de reușit, cu tradițiile prin care s-au plămădit atâtea și-atâtea generații. Și, al căror izvor își are obârșia în depărtarea timpurilor și a începutului de neam românesc.

Frumos, pățimaș, limpede, așa precum curgerea fermecătoare și liniștită a unui popor minunat, care – în pofida oricăror obstacole – a străbătut, cu semeție și neasemuit curaj, toate vicistitudinile, pe care existența i le-a pus în cale. Obstacole și fapte inserate cu o splendidă delicatețe, în interiorul unor figuri de stil de o manieră academică cu totul impresionantă.

De altfel, dintr-un început, titlul lucrării exprimă extrem de concentrat, ceea ce ne

va dezvălui conținutul unei adevărate opere de spirit. Pentru că volumul „Strămoșii” nu este doar un fragment de istorie națională, ci prin cuprindere și prin analiză, se circumscrie unui tratat de certă valoare, unei monede de aur – dacă acceptați – prin care vremurile duse de multe veacuri sunt readuse în contemporaneitate, cu o măiestrie fără de niciun cusur.

Mai mult, printr-o amplă deschidere interdisciplinară, autorul valorifică atât de condensat un fond arhivist cu totul special, dar și o diversitate de informații – adesea de factură personală – pe care le coroborează fastuos în timp și, bineînțeles, în raport cu timpul.

Respectiv, cu acele treptate peste care, cum singur mărturisește, așează și reșează evenimentele unor ani de tulbure amintire, în care gândirea, simțirea, responsabilitatea, ca și acțiunea aveau alți parametri de evaluare. Și, de ce nu, se prevalau de alte comandamente de apreciere în familie, în comunitate și în societate. Ca neam și ca nație, ca popor cu o îndelungată istorie și o faimă de necontestat.

Da, lucrarea istoricului militar, printr-o rigoare și printr-o meticulozitate cu nuanțe militare, categoric, impune. Nu neapărat prin capacitatea de cuprindere și de redare, ci prin profunzime, prin substanța cu care este „dăruit” fiecare capitol, în parte. Pe ansamblu, prin mesajul transmis tuturor celor care mai au o brumă de credință românească și care, cu suflet românesc, nu doresc să uite ai căror urmași sunt, cine le-au fost strămoși și, de urmare, ce le-ar impune perspectiva. Și, tocmai de aceea, să nu permită nimănui să ne altereze ADN-ul, depozitarul în virtutea căruia să ne putem mândri cu originea noastră, cu perenitatea, cu tradiția, cultura și o bogăție de valori, de care nu multe nații ale lumii au sau vor avea parte. Cu toate pretențiile unora sau ale altora. Sens în care, fie și numai stilistic, simbolic – dacă vreți – prezentul volum exprimă doct o altfel de înțelegerea a mersului lumii, una pragmatică, cu raportări normative și morale de finețe, în interiorul cărora zestrea nativă, moștenirea strămoșească se detașează primordial. Aspecte, pe care istoricul le tratează diplomatic, subtil, respectuos și delicat într-o perfectă congruență. Nimic întâmplător, nimic deplasat, totul în interdependență cu momentele deosebite din istoria atât de zbuciumată a neamului străbun, dar și cu strădania de a fi și a rezista dincolo de orice încercări de destabilizare. Fie și în pofida celor care au încercat – și încă încearcă – să ne denigreze și să arunce pete și umbre peste un trecut atât de glorios și măreț.

Revin și, la rândul-mi, insist că peste răceală și frigul cu care alții au căutat să ne înghețe în calota nemeritului istoric și social, prezenta lucrarea reprezintă plapuma strămoșească, cusută cu broderii de mare adevăr, ceea ce-i conferă o aură tradițională inestimabilă și ne oferă un prilej de meditație de nobil reviriment sufletesc. Iată de ce mă asociez cu nespusă satisfacție tuturor celor care – în economia timpului la dispoziție – înțeleg să-și rezerve câteva clipe pentru a parcurge paginile unei cărți, care însumează file de istorie însemnată, cu

semnificații de reper diriguitor, îndeosebi pentru tinerii, ce trebuie să nu-și uite începutul și nici stindardul înaintării. Pentru că strămoșii noștri nu sunt niște ființe ipotetice, de care trebuie să ne amintim, din când în când, ei au fost și au rămas fundamentul existenței și, deopotrivă, al devenirii noastre. Ei au fost la baza rădăcinii, dar și a identității, ei ne-au asigurat reziliență și putere de a rezista și depăși oricare dintre vitregiile vieții și ne-au croit drum prin întunericul, cu care au încercat alții să ne acopere și să ne curme mersul deranjant pentru cei stăpâniți de gânduri agresive.

Iată de ce, așa cum sincer ne îndeamnă autorul, memoria lor – a strămoșilor – trebuie nu doar onorată, ci și păstrată în fibra inimilor noastre. Căci, nu poți fi nicidecum brav și demn, dacă nu știi să drămuiești, precum se cuvine, faptele și demnitatea acelor care au pus temelia acestui neam de sfântă tradiție și i-au asigurat continuitatea. Adică: graiul, credința, obiceiurile, morala și așezământul, ca și „Legile frumoase” și „Atributele lui Zamolxe și ale lui Deceneu”, „Legea strămoșească”, care au constituit temelia dreptului românesc de mai târziu, pământul sfânt al lui Burebista și al tuturor urmașilor săi, adevăratele carate strămoșești. Chiar și ciuntit, cum se prezintă astăzi, dar de o neasemuită frumusețe și bogăție de neam.

Sincer, simt cum mi se răscolește interiorul când autorul, în nobila-i interpretare, ne asigură că a-i pricepe pe strămoși, „A-i înțelege (pe ei – n.n.) înseamnă a înțelege nu doar trecutul, ci și temelia prezentului”. Luați foarte bine aminte, tinerilor de recentă generație! Pentru că aici, nu este vorba de o simplă înșiruire plastică, ci de o punte peste secole și milenii de trăinicie, la capătul cărora, fiecare ne aflăm la un moment dat și, de pe care, lesne putem aluneca în hău. În acea prăpastie în care ne pot împinge potrivnicii, dintotdeauna, ai neamului. Citiți cu atenție aceste rânduri și altele asemenea, pe care istoricul, în

erudiția sa, le pune la dispoziția tuturor! Citiți și meditați, luați aminte și corecți-vă poziția, cât încă nu este prea târziu. Istoria noastră, a strămoșilor noștri – îngrădită excesiv – ne-o cere, ca să nu uităm de unde izvorâm și în spre ce curgem. Pentru că, în cursul normal, noi, spre deosebire de mulți alții – și istoria ne oferă atâtea exemple – nu avem nevoie de nicio cascadă, de nicio prăpastie a Neamului. Oricât de poleită ni s-ar prezenta de către cei interesați să ne prăbușească. Și, mai rețineți: totul este în puterea noastră și a voastră, îndeosebi.

Prezentul volum, studiat cu maxim interes, ne pune în cunoștință de cauză cu momentele de cotitură ale trecutului și ne oferă, cu generozitate, învățămintele istoriei, începând de dincolo de Mesopotamia antică, prin acele scrieri inserate în Tăblițele de la Tărtăria, prin așezămintele din Bazinul minier al Jiului, ca și prin Tăblițele cerate din minele Maramureșului – chiar dacă unii istorici români nu le acordă suficient interes. Fiind, cu precădere, de apanjul străinătății.

De neevitat, pentru o astfel de lucrare, este tot ce se referă la acele elemente – numai aparent fără legătură cu zestrea strămoșească – care ne „călătoresc” și pe meleagurile altor nații, dar cu relevanță majoră asupra evoluției propriului neam. Fie și numai spre luarea aminte, dar și ca respect față de istoria, lupta, credința și tradiția altor neamuri, în concurs cu care ne putem evalua și fundamenta propriile valori, bogăția, mândria, strădania, suferința și așezământul strămoșesc. Artefacte nesperat de prețioase, care nu trebuie să lipsească din muzeul sufletesc al oricărui dintre noi.

Finalmente, o carte monument, un volum tip bibliotecă, în incinta căruia sunt conservate tot atâtea scrieri, momente și monumente din istoria străbunilor. O lucrare realizată îngrijit, cu o tehnică literară desăvârșită, presărată cu ilustrații

bine alese, care – în adaos – o pun și mai mult în evidență.

În ce mă privește, ca român de bună credință, mi-aș permite să închei, la fel de simplu, cu o apreciere de sorginte strămoșească: „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!”

*Dr. Grigore Stamate,
Cavaler de Clio*

**PER CRUCEM AD LUCEM LT.
COLONEL ANTON DATCU,
17.07.1907-04.04.1984**

Comemorare la mare depărtare

Ion Anton Datcu

Azi, **4 iunie** 2026 se împlinesc 71 de ani de la arestarea tatălui meu, care a avut loc în dimineața zilei de sâmbătă, **4 iunie** 1955, înainte de Rusalii. Momentul trist corespunde sau este identic cu detaliul inclus de Adrian Păunescu în poezia *Nucul* publicată în 1990.

Trimisă cu mandat din alte părți, / Să ne conștițe toată libertatea, / În curte a venit Securitatea / Să-l ia pe tata și să ardă cărți(...)/ Acolo hotărârea dâșii foc, / Sub nucul mare hotărârea moartea / Și puseră la zid de vreascuri cartea / Cu viața noastră însăși la un loc (...).

Lovit la ceafă să urce în mașina Willys, tatăl meu a fost anchetat prin mijloacele specifice la sediul Direcției Regionale de Securitate-Oltenia situată pe strada Calomfirescu, în prezent Câmpia Islaz. *Banditului ordinar*, așa cum era apelat i s-a introdus o bară metalică pe sub genunchi și printre mâinile încătușate, după care a fost suspendat între două birouri. Urma procedura denumită, *tiribomba* sau *fedeleşul*. Prin invârtire primea loviturile furtunului de cauciuc, de regulă, pe suprafața spatelui, la tălpi și testicule. Sufocat fizic și psihic, *dușmanul poporului*, așa cum era catalogat a cerut o lingură de apă, dar torționarul sinistru cu puteri

Cavaler al **Înaltului Ordin Militar "Mihai Viteazul**, prin Decretul Regal nr. 1783, din **4 iunie** 1945. Tot la **4 iunie**, dar în 1955 a fost arestat de Securitate, la vârsta de 48 de ani!

Similar ca în multe astfel de cazuri a fost condamnat extrajudiciar la pătămiri nelimitate, în *perimetre ghimpate* fiind catalogat ca *factor ridicat de risc*. A murit câțiva ani mai târziu, paralizat fizic și strivit sufletește de perfida discrepanță în care, unii l-au ovaționat, ca erou, cu înalte Onoruri Militare și alții l-au torturat, *ca bandit*, prin josnicia metodelor barbare.

depline a afirmat, plin de sudoare, că pedepsitul *merită o lingură de urină!*

Pentru a se odihni anchetatorii, *inculpatul* a fost introdus în *declanșatorul mărturisirilor*, care era o ladă înaltă de 1,90

metri, cu laturi de 60 de centimetri. Un fel de sicriu pe verticală prevăzut pe interior cu vârfuri de cuie. Prin amortizarea corpului, a mâinilor și a membrilor inferioare, chinuitul s-a sprijinit, nevoit, în acele cuie! În continuarea supliciului, epuizatul a fost scos afară și obligat să stea într-un picior. Lângă vlăguit se afla plasat un câine dresat. În clipa în care, prin pierderea echilibrului, nefericitul a coborât gamba suspendată, aceasta a fost sfâșiată!!!

Și ritualul s-a repetat, provocatorii de suferință repetând la unison: *Noi nu greșim niciodată!*

Ei bine, toți acei ași în arta mutilării, ucigași fără milă și regrete au beneficiat de pensii fabuloase, au fost bine protejați, nu s-a atins nimeni de ei în *Prost Capitalismul tranzitiv*, care a debutat în 1990. Mai mult decât atât, pensiile lor au devenit imense, cu denumirea de *Speciale* sau *de Serviciu!*

Și-au plasat copiii în posturi decizionale stabilind drepturile la viață și la moarte ale muritorilor!

La final se cuvine a încheia această comemorare dureroasă, cu un catren potrivit: *Asasin, dar cu simbrie, / As al crimelor notorii / Ne-ai răpus cu bucurie / Și ai pensie de glorie!*

Ion Anton Dateu,
Cronicar, fiul celui reprimat,
4 iunie 2026

DOCUMENTE

HIDRONIME, TOPONIME DIN DACIA-DE-ROMÂNIA – MARIS, MUREȘ, MARAMUREȘ ETC.

Ion Pachia Tatomirescu

I) De la *Mara-Mari(t)s(ia)* tinereții lui Herodot, la *Maramureșul* de azi. Se întindea în antichitate *Maramureșul* (*Marmația*) < *Maramaris(ia)* „de zece ori mai mult“ decât „Maramureșul cunoscut nouă astăzi“, desigur, în partea de nord-vest a Daciei Antice (*infra*, fig. 1 / fig 2, a, b), fiind strategică și foarte bogată provincie („țară de râuri / munți“) dintre Dunărea Superioară și Pădurea Hercynică – de se cuprindea între burebistanele cetăți-orașe, Gerulata și Selidava –, peste Carpații Păduroși, până la izvoarele Tisei (Tisa Albă / Tisa Neagră), Ceremușului (Ceremușul Alb / Ceremușul Negru) și Prutului, din Carpații Orientali

(adică, potrivit geografiei de astăzi – „țară“ Maramureșului, de nereînviat în vreun „viitor de istorii“ – se întindea peste-aproape tot vestul

Ucrainei, peste județele de nord-est ale României, peste nord-estul Ungariei, peste Slovacia și peste mai toată Cehia).

Toponimul prin care-i desemnată această provincie / „țară“ din Dacia Antică, *Maramureș* (*Marmația*) < *Maramaris(ia)*, s-a format în limba pelasgo- >valaho-dacă prin compunere, având ca elemente formante : *Mara-* / *Mar-* < *Mara* „mare“ + *-mureș* < *Mureș* < *Maris* < *Mari(t)sia*, cu vectorizarea semantică : *provincia* / **Țara Mureșului Mare**

(prin *Maramaris* / *Maramarisia*, anticii pelasgo- >valaho-daci de dinainte de regele Burebista denumeau, potrivit tradiției, atât râul fundamental, cât și ținutul / bazinul respectivei ape, ori *dava* cea mai importantă ce-și aflase „sacra“ sursă vitală în respectivul râu, „fluviu“ etc., „conectat“ spiralei cu cele „nouă bucle-ceruri“ ale Apelor Primordiale – v. *infra*, cap. III-a / b).

I-a) **Maramureș / Marmația – provincie / „țară“**. Ca arie cultural-civilizatorie arhaică, *Maramureș* / *Marmația* < *Maramaris(ia)* are în temei culturile *Criș-Starcevo*, *Tisa I* și *Tisa II*. Din orizontul anului 3.000 î. H., mai exact spus, în epoca

Fig. 1. Dacia Nord-Dunăreano-Pontică și râul / „fluviu“ Maramaris(ia), adică „Mureșul Mare“ / Tissia > Tisa și cu Maramureșul nord-vesticilor **Daci Magni**

dovedindu-și chiar „tăria de diamant“, ca, de pildă, imediat după cucerirea provinciilor dacice, nord-dunărene, Oltenia, Banat și Ardeal, de către împăratul Traian, imediat după „trecerea în nemurirea zalmoxiană“ a regelui-erou Decebal și după căderea Sarmisegetusei, din august 106 d. H., când acești *Pelasgo- > Valaho-Daci Magni* („dacii mari“, sintagmă întâlnită adesea pe hărțile antice, desemnând maramureșenii și Dacia lor liberă – *supra*, fig. 1), opresc pentru totdeauna expansiunea spre nord a Imperiului Roman, „fixându-i“ granița pe linia **Porolissum** (*Moigrad / Dacia-de-România*) – **Budes** (*Budapesta – Dacia-de-Ungaria*) / **Aquincum – Vindobona** (*Viena – Dacia-de-Austria*) / **Gerulata**.

După pustiitoarele migrații euroasiatice, *provincia Maramureșului / Marmăției* (sau „țara“ / „ținutul“, „regiunea“, „ducatul“, „comitatul“, „cnezatul-de-vale“ etc.) își petrece atât „anotimpurile evmezice“ – cu atestare documentară „riguroasă“ atât din anul 1.199 d. H.

(de pe când se exercită asupra-le „presiunea antiortodoxă“ și *expansiunea de cancelarie a Regatului Ungar / Maghiar*, cu susținerea „logistico-financiar-militară“ multiseclară a Bisericii Catolice din Roma, prin coruperea „liderilor“ Pelasgimii > Valahimii, prin acordarea de „privilegii“, de funcții, de titluri „nobiliar-maghiarizatoare“ ; de „rețeta expansiunii maghiare de cancelarie“ în Dacia s-a folosit „cu succes“ chiar și semivalahul rege al Ungariei, Matei Corvin, cel ce duce la „apogeu“ pătura *baronilor liberi* ; un astfel de „baron liber“ corvinian, strămutat din Banat în Maramureș, a fost și eroul antiotoman, Pavel Chinezul / Cneazul, ce, lăsându-se „înnobilat“ și, astfel, „maghiarizat“, spre rușinea lui eternă, se înfățișează istoriilor, „ungurește“, desigur, drept Kinizsi Pál),

cât și din „anotimpurile contemporane“ (mai exact, cele din secolul al XX-lea încoace), între imperiile ce și-au îmbinat roțile dințate în Carpați : Imperiul Habsburgic / Austro-Ungar, Imperiul Otoman / Turc, Imperiul Poloniei, Imperiul

Rus (Țarist), devenit – din octombrie 1917 – Imperiul Sovietic / U. R. S. S („lagăr socialist“ din care se înfățișează astăzi Federația Rusiei).

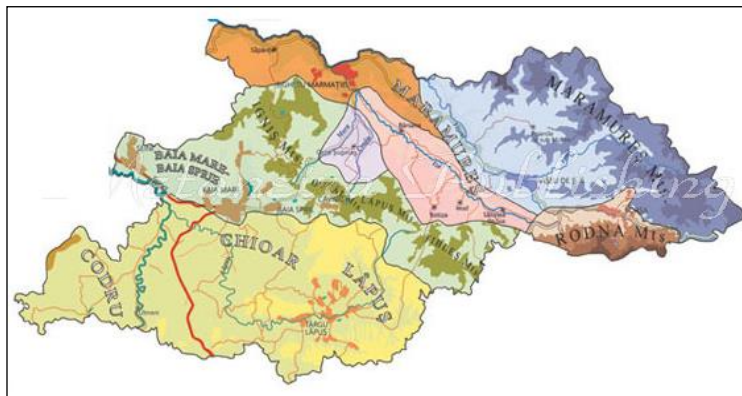

Fig. 3. Dacia-de-România – județul Maramureș

Până în zilele noastre, impresionant de multe elemente de civilizație pelasgo->valaho-dacă

– atât datorită credinței multimilenar monoteiste a autohtonilor, *Zalmoxianismul*, cât și datorită faptului că reprezintă o „laterală“ arie culturală, „izolată“ –,

s-au conservat *provincia* („Țara“) *Maramureșului (Marmăției)*, sau, mai exact spus, în partea ce a mai rămas din aceasta în nord-vestul României, îndeosebi, în județul Maramureș – fiindcă, din ceea ce se înțelege prin stalinista sintagmă din ultimele decenii, „Maramureșul Istoric“, patru județe / raioane, Hust, Rahău, Slatina și Teceu, câte se află în administrația Ucrainei de azi

(ce, prin voința lui marelui dictator Stalin și a Imperiului Sovietic / Rus din secolul al XX-lea, cât și prin puterea conducătorilor ucraineeani de prin anul 2000 încoace, inclusiv „omul euro-zilei-de-azi“, actor-politicianul Volodimir Zelenski),

au fost și încă sunt sistematic slavizate (v. *supra*, fig. 2, b / fig. 3).

I-b) **Maramureș / Munții Maramureșului.** *Munții Maramureșului* este un toponim compus prin care este desemnată de fapt culmea muntoasă – cu altitudine variind între 1.850 și 1.940 de metri (v. *supra*, fig. 2, a / 3) – formând „cumpăna de ape“ «dintre bazinul Tisei Superioare și cel al Ceremușului», culme fragmentată «de văile Vaserului și

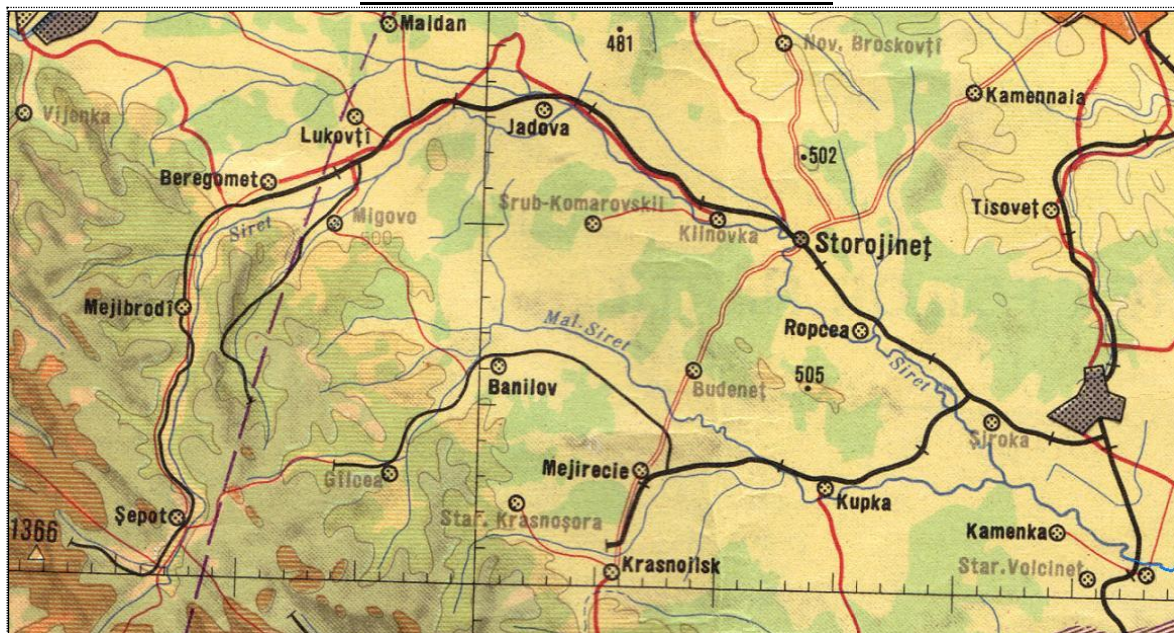

Fig. 4. Dacia Nord-Dunăreană: perechea zalmoxian-hidronimică, *Seretia* > *Siretul Mare* – *Seretiela* > *Siretul Mic*, cu izvoare sub vârful de 1366 m al Munților Maramureșului – azi, „Bolșoi / Mal[enchi] Siret“, în Ucraina.

Rușcovei în masivele Toroiaga, PECIAL, Farcău, alcătuite din șisturi cristaline, roci eruptive, săgi, conglomerate și marne ; principalele vârfuri sunt: Pop-Ivan (1.940 m), Toroiaga (1.939 m) și Pietrosul (de 1.854 m)» ; din Toroiaga «se exploatează pirită cuprifera și sulfuri complexe» (DER, III, 236).

II) **Zalmoxianism și „perechi“ de hidronime, toponime etc.** În panoul central, monoteist-tetradic, al Zalmoxianismului, din orizontul anului 1.600 î. H., se află nu o Sfântă Treime, ci o *tetradă a celor două sacre perechi, sau „primele patru-conducătoare“* de Lume / Univers : *Dumnezeu / Samos* (adică „Soarele-Moș“, sau „Tatăl-Cer“, „unicul Dumnezeu al Cogaionului / Sarmisegetusei“), „sacru-Întreg-Cosmic-în-Care-Dacul-Este-Parte-Sănătoasă-și-Pură“ – *Dacia / Dochia* (adică „Terra Mater“, „Baba-Dochia“, sau „Muma-Pământ“), și *So-Are[s] / Soare-Tânăr / Războinic – Luna* („sora Sorelui“ / „spuma laptelui“), sacra pereche orânduindu-se și oglindindu-se în toate obiectele din univers, în tot ceea ce este viu, în tot ceea ce mișcă pe Pământ și în ceruri, de la râuri (*Amutria* > *Motrul Mare* – *Amutriela* > *Motrul Mic*, azi Coșuștea, *Ordessia / Argeș* – *Ordessela*

/ *Argeșel*, *Seretia* > *Siretul Mare* – *Seretiela* > *Siretul Mic* – azi, „Mal[enchi] Siret“, în Ucraina etc. [fig. 4, *infra* ; cf. HIsT, I, 328; MDGR, I, 104 / 111; Fontes, I, 31; VLD, 174 sq.] și ființe umane (*mire – mireasă*; *Bradua* > *Brad* – *Brăduța*, *Brânduș* – *Brândușa* – cf. REtn, 268 sqq. / 354 sq.), la munți (*Măgura Mare* – *Măgura Mică* / *Măguricea*, *Muntele Mare* – *Muntele Mic* – cf. REtn, 344 sq. / 348 sqq.), plante (*blis* > *brei* / *Bryonia alba* – *bles* > *bree* / *Tamus communis*, *riborasta* > *borastari* > *brusture* / *Arctium lapa* – *riborastela* > *borastarela* > *brusturel* / *Petasiles hybridus* etc. – v. PTZpl, I, 56 sqq.; II, 230 sqq.), păsări / animale (*bărzoi* / *barz* – *barză*; *mânz* – *mânză* – cf. REtn, 260 sq. / 358 sq.) etc.

II-a) **Hidronime-perechi și Ape Primordiale.** În Dacia Zalmoxianismului, firește, apele – îndeosebi, pâraiele, râurile – se înfățișează „în sacre perechi“ de *mare – mic[ă]*, *alb[ă]* – *negru* / *neagră* etc.; se prezintă ca fiind „sacre“ nu numai pentru că-s surse fundamentale ale vieții, ci și pentru că-s „omblicate“ / „conectate“ celor nouă bucle ale spiralei Apelor Primordiale, ale celestei bolți senine (față a lui Dumnezeu / Samos – „Soare-Moș“ / „Zamoș“ spre noi) : *Bâsca Mare* – *Bâsca*

Mică, Moldova – Moldovița, Olt – Olteț, Someșul Mare – Someșul Mic, Timișul Mare – Timișul Mic / Timișelul (< *Tibissia / Tibissiela* – hidronim pelasgo- > valahodac substituit de autoritățile imperiale austro-ungare, din secolul al XIX-lea, cu Bega), *Crișul Alb – Crișul Negru, Tisa Albă – Tisa Neagră* etc. Existența unei astfel de rânduiri (zalmoxiene de perechi de hidronime) în Dacia evidențiază irepresibil, și în „cazul” râului / „fluviului” *Maris(ia)*, încă o pereche hidronimic-pelasgo- > valahodacă : *Maris(ela) > Mureș(el) / Mureșu-Mic – Maramarisia > Maramureș*, adică *Mureșu-Mare (Pathisia / Tissia > Tisa)*.

II-b) În Dacia, „sfânta apă” (hidronimul) decide toponimul. Potrivit tradiției cultivate de-aproape două milenii de Zalmoxianism („oralitatea cultă” a Zalmoxianismului), numele apei / râului fundamental dă și numele ținutului („țării de râu / munte”), ori celei mai importante dave, pentru care apa zalmoxiană respectivă se constituie în sursă vitală. Astfel, râul pelasgo- > valahodac, *Alutua > Olt*, ce-i considerat „frate cu *Mureșul* < *Maris*”, dă numele provinciei / „țării de râu / munte” din bazinul său hidrografic, *Alutuania > Oltenia* ; de la hidronimul pelasgo- > valahodac, *Crisia > Criș*, își află numele prin istorii „țara de râu / munte” *Crisiana > Crișana* („Țara Crișurilor”) ; ori, în cazul davelor (cetăți-orășe din stăpânirea administrativ-religioasă a Cavalerilor Zalmoxianismului) : *Dierna > Dzierna > Țierna / Cerna* – dava în vatra căreia se relevă Orșova de azi – nu și-a luat numele de la vreun slavon „râu negru” / „ciornaia reca”, ori de la vreo „apă neagră” / „ciornaia voda”), ci de la dacicul râu *Dierna > Dzierna > Țierna / Cierna > Cerna*, „râu cu limpezi ape cerești-cogaionice”, adunându-și izvoarele / afluenții din Munții Godeanu, munți cu sacrul vârf *Gugu* < *Cogaion*, sau (cu dublă sufixare augmentativ-pelasgă /valahodacă în **-on**, la Strabon) *Kogaion[on]*, vestitul munte al nemuritorilor Zalmoxianismului,

vârf cu înălțimea de 2291 m, unde-i și misterioasa peșteră a lui Salmas / Zalmoș (Zalmoxis), al Daciei prim-rege-zeu-medic, din orizontul anului 1.600 î. H., pelasgo- > valahodac rege căruia i se datorează Reforma Zalmoxianismului.

Și dinspre astfel de rânduială (zalmoxiană de perechi de hidronime ce se relevă în perechi de toponime) din antica Dacie, se evidențiază indiscutabil / incontestabil încă o pereche toponimic-pelasgo- > valahodacă : (provincia / „țara”, județul etc.) *Maris(ela) > Mureș(el) / Mureșu-Mic – Maramarisia > Maramureș*, adică provincia / „țara”, județul *Mureșului Mare*

(căci *Maramarisia / Marele Mureș* se numea *Tissia > Tisa*, de dinainte de regele-zeu-medic ce-l întâmpină cu armata-i pe Darius când ajunge pe țărmul dacic al Mării Getice / Negre, până pe vremea regelui Daciei, Burebista, când în spațiul Patriei sale intra întregul bazin al sacrului fluviu al nemuritorilor, Don-Ares / Dunărea, de la izvoarele-i – din Germania de azi – și până în delta-i din România contemporană).

II-c) Zalmoxiana „pereche” de hidronime : *Maris[iela]* (> *Mureș[el]*) – *Maramaris* („*Marele Mureș*” / *Tisa*). Cea mai veche atestare documentar-istorică despre râul / „fluviul” (hidronimul) *Maris > Mureș* se relevă, grație «Istoriilor» lui Herodot, încă din orizontul anului 450 î. H. :

«Venind de la [dacia]-agatirși, fluviul *Maris > Mureș* își unește de asemenea undele cu ale Dunării» (*Istorie*, IV, 48; cf. *HIst*, I, 328) / «Râul *Maris > Mureș* izvorăște din Țara Dacilor-Agatârși / Maramureș și se varsă și el în Dunăre» (cf. *Fontes*, I, 31); fluviul / râul *Maris > Mureș* din cele două tălmăciri (sublinate mai sus de noi) privesc greceasca sintagmă *Maris potamos* ; dicționarele greco-valahe (elino-dacoromâne) dau drept echivalent pentru *potamos* (ποταμός): 1. *fluviu* ; 2. *râu*.

În orizontul anului 18 d. H., în principala sa lucrare, «*Geografia*» (VII, 3, 13 – C. 304), Strabon (63 î. H. – 19 d. H.), subliniind că geții și dacii contituie același popor și au aceeași limbă, atunci când vine vorba despre campania lui Vinicius, din anii 10 și 9 î. H., în Dacia, face referire și la râul *Maris > Mureș*, într-un interesant context :

«Neamul Dacilor / Geților, care se înălțase atât de mult sub Burebista, a decăzut [apoi] cu totul din pricina dezbinărilor lăuntrice și din pricina romanilor. Totuși, ei sunt încă în stare și astăzi să trimită la luptă patruzeci de mii de oameni. Prin țara lor curge râul *Maris* > *Mureș*, care se varsă în Dunăre. Pe aceasta își făceau romanii aprovizionările de război.» (Fontes, I, 239).

Esențial este faptul că atât din sursele / informațiile lui Herodot (în orizontul anului 450 î. H.), cât și din sursele / informațiile lui Strabon, autorul «Geografiei», din anul 18 d. H., lucrare scrisă deci după trecerea a 468 de ani, rezultă adevărul că fluviul (marele râu) *Maris* > *Mureș* se vărsa direct în **Dunăre** (v. *infra*, fig. 5), ceea ce înseamnă că :

a) exista o „sacră” pereche hidronimică de mare – mic : *Maramaris* / *Mureșul Mare* – *Maris* (< *Marisiela*) / (*Mureșel*) *Mureșul Mic* (lung de 790 km după măsurătorile din anul 1896 – cf. ȘDU-ed-1, 814 / 756 km după măsurătorile din anul 1965 – cf. DER, III, 450), pereche în care *Maramaris* desemna marele râu, *Tissia* > *Tisa*, din zilele noastre (cu o lungime impresionantă, „fluvială” : 930 km, după măsurătorile din 1896 – cf. ȘDU-ed-1, pagina 814 ; 966 km, după măsurătorile din anul 1966 – cf. DER, IV, 670; 1378 km, după Ro-Wikipedia-2012) ;

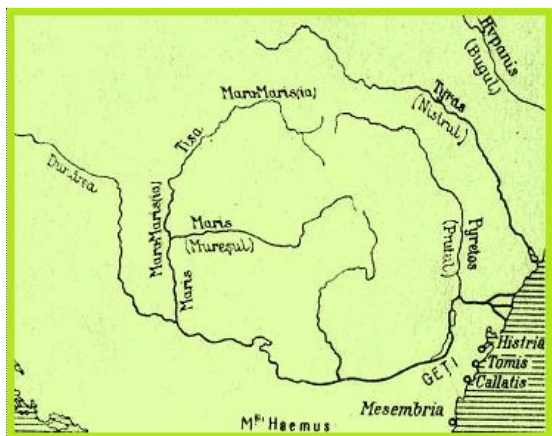

Fig. 5. *Mara-Maris(ia)* / *Tissia* (Marele Mureș) – *Maris* (< *Marisiela* – *Mureșel* / *Mureșul Mic*), formând „fluviul *Maris*” (la Herodot și Strabon), vărsându-se „direct” în Dunăre.

b) hidronimul pelasgo- > valaho-dac, *Tissia* (< *Pathissia*) > *Tisa* (cf. VLD, 178 ; Fontes, I, 403 ; PGet, 158 ; v. *supra*, fig. 5),

potrivit documentelor istorice antice, este „noul” nume pelasgo- > valaho-dac al *Mureșului Mare* (< *Maramarisia*), care s-a impus

(spre a fi evitată confuzia dintre cele două importante râuri ale Daciei de Vest, *Maris* / *Maramaris* – adică *Tissia* > *Tisa* din epoca burebistană încoace – și *Marus* – azi, *March*, din Austria – cf. Fontes, I, 772)

după reforma administrativ-teritorială a Daciei, mai mult ca sigur, una dintre multele reforme ale „regelui-zeu”, Deceneu (aproximativ : 55 î. H – 5 d. H.), ori, poate, una dintre cele ale destoinicului / înțeleptului său urmaș în tronul Sarmisegetusei, regele Comosic (aprox. 5 d. H. – 65 d. H.), încât, în anul 77 d. H., în «Istoria naturală», scrisă și dăruită de Pliniu cel Bătrân (23 d. H. – 79 d. H.) viitorului împărat dela Roma, Titus, informația să fie foarte exactă :

«...iar în părțile mai de sus, de la Dunăre și Pădurea Hercinică, până la lagărele de iarnă de la Carnuntum, din Pannonia [...], câmpiile și șesurile sunt stăpânite de sarmații iazigi, iar munții și pădurile de daci, împinși de primii până la râul *Pathissus*. Pornind de la [râul] *Marus* sau de la *Duria* care îi despart de suebi...» (este vorba despre faptul că «În vremea lui Tiberiu, pe la anul 20 d. H., iazigi au fost aduși de romani în câmpia dintre *Tisa* și *Dunăre*», adică în Dacia de Vest – Fontes, I, 403) ;

c) perechea toponimic-zalmoxiană din Dacia, *Maramaris(ia)* > *Maramureș* / *Marmația* („provincia / țara, județul *Mureșului Mare*”) – *Maris* > *Mureș* („provincia / țara, județul *Mureșului Mic*”) a fost păstrată (dinspre școlile „oralității culte” ale Zalmoxianismului) nealterată, până astăzi, de memoria pelasgo- > valahodacă, în ciuda schimbării produse în perechea hidronimic-zalmoxiană (ce a determinat apariția celei toponimice) : *Tissia* > *Tisa* în loc de *Maramaris* / „*Mureșul Mare*”.

III) **Lucrarea legilor lingvistice în perechea zalmoxian-hidronimică / toponimică *Maramaris(ia)* > *Maramureș* / *Marmația* – *Maris* > *Mureș*.** Cercetătorul / lingvistul este încercat de o bucurie deosebită la aprinderea farurilor istoriei

spre a urmări evoluția limbii pelasgo- > valaho-dace pe un impresionant segment temporal de două milenii și jumătate, pornind de la lucrarea legilor lingvistice asupra unor perechi zalmoxiene de hidronime / toponime certe ca *Maris* > *Mureș* – *Maramaris* > *Maramureș*, *Amutria* > *Motrul Mare* – *Amutriela* > *Motrul Mic* (azi Coșuștea), *Ordessia* / *Argeș* – *Ordessela* / *Argeșel*, *Seretia* > *Siretul Mare* – *Seretiela* > *Siretul Mic* – (azi, Mal[enchi] Siret, în Ucraina – v. *supra*, fig. 4 : «Mal.[enkii] Siret») etc., ori asupra unor apelative – ivite dinspre / dintre franjele lor semantic-sincretice – „neperechi“, sau „perechi“ (în majoritate) : *maramarisiu* > *marmasiu* > *marmațiu* / *marmaziu* („de Marmația / Maramureș“; „roșu de Maramureș“; «*marmaziu* a[djectiv] purpuriu : *vin marmaziu*» – ȘDU-ed-1, 496 – adică „vin de Marmația / Maramureș“, desigur și de la Valea Vinului – cf. CPLR, 109), *marmatit* («s. n. [Min.] Varietate de blendă feruginoasă.» – DEX-S-88, 103 –, sau «zinc sulfuros» – ȘDU-ed-2, 77 –, ori, mai exact spus : «rocă lucioasă, de culoare gălbuie, brună sau neagră, reprezentând sulfura naturală de zinc» – DEX-75, 89 –, extrasă din Dacia-de-România – minele din masivul Torioioaga, provincia / județul Marmația / Maramureș) etc.; *moroșan* – *moroșană*, *mureșean* – *mureșancă*, *maramureșean* – *maramureșancă*, *motrean* – *motreancă*, *argeșean* – *argeșancă* etc. (cf. DEX-75).

III-a) Maris – Marisia / Mureș – Marița. Hidronimul *Maris* se atestă în limba pelasgo- > valaho-dacă încă din orizontul anului 450 î. H. (cf. Herodot, «Istoriei», IV, 48 / HIst, I, 328) ; neschimbat îl aflăm și după aproape o jumătate de mileniu, în orizontul anului 18 d. H. (Strabon, «Geografia», VII, 3, 13 / Fontes, I, 239; v. *supra*, II-c).

Semnificantul *Maris* a înregistrat de-a lungul mileniilor următoarea lucrare a legilor limbii pelasgo- > valaho-dace : vocala maximei aperturi, **-a-**, „s-a închis“ mai întâi în labiala posterioară mijlocie, **-o-**,

rezultând *Moris* ; în această etapă, **-o-** acționează asupra lui **-i-**, redeschizându-l pe nivelul său, în nelabiala anterior-mijlocie, **-e-**, și determinând constrictiva dental-surdă, **-s-**, să se prepalatalizeze în **-ș-**, hidronimul devenind *Moreș* ; în ultimele secole, în „interacțiunea“ dintre anterioara **-e-** și accentuata vocală **-o-**, „biruie“ posterioara ce se închide – așa cum se constată și astăzi – în rotunjită **-u-**, anticul *Maris* înfățișându-se, firește, în contemporanul hidronim / toponim, *Mureș*. Aceleași metamorfoze a cunoscut și elementul formant secund din toponimul / hidronimul *Maramaris[ia]*

(< *Mara-* „marea apă“ + *-maris[ia]* / *Mureș*, cu vectorizarea semantică : „marea / impozanta apă a Mureșului“).

Deosebit de interesant se dovedește și „circuitul evmeziec“ al toponimului *Maramaris* > *Maramureș* într-o serie de lucrări

(permițând cercetătorului să „fixeze temporal“ o serie de modificări fonetice în apelative – *maramureșan*, *maramureșancă*, *măreasă* „măreață“, *măreț*, *măreție*, *mări*, *măroi* – „*mare-* + suf. augmentativ **-oi**“, *măros* „fălos“, [*a se*] *măroși* „a se făli“, *măroșie* „făloșenie“, *moroșan* „maramureșean“, cu afereză, *moroșană*, *mureșan*, *mureșancă*, *oșan* „maramoroșan“, cu afereză /maramor-, *oșancă* etc., în toponime – *Mara-Maramureș*, *Mărăscu-Bacău*, *Mărășeni-Vaslui*, *Mărășești-de Mehedinți*, de Mureș, de Vaslui și de Vrancea, *Mărăști-Vrancea*, *Mărașu-Brăila*, *Mărașu-Brașov*, *Mărăuș-Argeș*, *Mărășeni-Vaslui*, *Mărăuși-Arad*, *Morăști-Argeș*, *Moroasa-Reșița*, *Murani-Timiș*, *Mureșeni-Maramureș* etc., în antroponime – antice : *Berimaros* / *Beri-* + *-maros*, cu vectorizarea semantică : „falnicul / impozantul Beri“ ; *Carsimaros* / *Carsi-* „gresie, săgă, stâncă“ + *-maros*, cu vectorizarea semantică : „stâncă / gresie făloasă / impozantă“ – cf. RLtr, 111 – etc., ori moderne / contemporane : *Mara*, *Maria* / *Măria*, *Marian*, *Marienescu*, *Marina*, *Marinescu*, *Mărăscu*, *Măreanca*, *Măreasa*, *Măricelu*, *Mărin*, *Moroșanu* etc., adică în cuvinte care au conexiuni semantic-sincretice cu elementele formante din acest toponim / hidronim) :

Maramoroșu – la Grigore Ureche (1590 – 1647), în «Letopisețul Țării Moldovei» (cronică datându-se în orizontul anului 1642, când lui Gr. Ureche i s-a acordat titlul boieresc / nobiliar de „mare vornic al Țării de Jos“) :

«Rumânii, câți se află [...] și la Ardeal și la Maramoroșu, de la un loc sântu [...] și toți de la Râm se trag» (UrL / *passim*) ;

Maramorăș / Maramoroș – la Miron Costin (1633 – 1691), în «De neamul Moldovenilor...» :

«...de descălecatul al doilea al țării aceștia din *Maramorăș* scrie...» (CDNM – Op, I / *passim*) ;

Maramurăș – la Constantin Cantacuzino (1650 – 1716), în «Istoria Țării Românești»:

«Săvai că în Ardeal sunt și alți neamiși rumâni mulți și *Maramurășul*...»; ori: «păstorii *Maramurășului*» (CIȚR, 65 *et passim*) ;

Maramorisz – la Dimitrie Cantemir (26 octombrie 1673 – 21 august 1723), în «Descriptio antiqui et hodierni Status Moldaviae» / «Descrierea Moldovei» (de prin mai – iulie 1714) :

«Praeter Moldavos, quorum maiores e Maramorisz reversi sunt...» / «În afară de moldoveni, ai căror strămoși s-au întors din Maramureș...» (CDM, 296 *et passim*) etc.

În secolul dintre Grigore Ureche (1590 – 1647) și Dimitrie Cantemir (1673 – 1723), nu se constată vreo modificare fonetică în primul element formant, **Mara-**, al toponimului *Maramureș*, ci numai în elementul formant secund, **-mureș / Mureș** : *-moroș[u]* – la Grigore Ureche (1590 – 1647), *-morăș / -moroș* – la Miron Costin (1633 – 1691), *-murăș* – la Constantin Cantacuzino (1650 – 1716) și la Dimitrie Cantemir (26 octombrie 1673 – 21 august 1723), care-și scrie în latina ce nu are **-ș** : *-moris / -moriș*.

Trebuie subliniat că *pelasgo-* > *valahodacul* substantiv propriu *Maris* > *Mureș*

(ca și altă mulțime de hidronime ce formau „zalmoxiene perechi“ de *masculin – feminin*, ori de *mare – mic* : Alutua > Olt, Amutria > Motru, Crissia > Criș, Ordessia > Argeș, Samos > Someș, Seretia > Siret, Tibissia / Timissia > Timiș etc.)

a fost perceput până în perioada dintre cele două războaie mondiale ca substantiv de genul masculin :

«Mureș m[asculin] afluent al Tisei, râu mare ce străbate mai tot Ardealul : 790 km» (ȘDU-ed-1, 534

; ȘDU-ed-2, 926 ; ȘDU-ed-7, 813, față de anterioarele ediții, cu adaosul : «2. jud[et] în Transilvania cu cap[itala] *Târgu-Mureșului*»).

În ultima jumătate de secol, în zalmoxienele perechi de hidronime / toponime, asocierea frecventă în exprimare a masculinului hidronim *Mureș, Olt, Argeș* etc. antebelic, desigur, cu termenul de genul neutru, râu / fluviu, a impus neutralitatea sintagmei asupra ambilor temeni, numele acestor râuri „din perechi de *masculin – feminin*“ arătându-și tot mai mult apartenența la genul neutru ; și în cazul de față, „soluția salvatoare“ rămânând cea recomandată de Mioara Avram :

«La numele proprii de inanimate (locuri, instituții, mărci de autovehicule etc.) genul depinde de formă sau / și de referent, mai exant de substantivul comun generic care denumește referentul. [...] La substantivele nonfeminine defecte de plural și la cele nonmasculine defecte de singular, atribuirea genului este convențională : de exemplu, numele de orașe (*Arad, Paris*), de râuri / fluvii (*Argeș, Rin*) și de ținuturi sau state (*Oaș, Maroc, Peru*) sînt de genul neutru, iar numele de insule (*Aleutine, Canare*) sînt de genul feminin.» (AGT, 50).

Perechea zalmoxian-hidronimică de *mare – mic* a lui *Maris* > *Mureș* o aflăm apelând la sufixul diminutival *pelasgo-* > *valaho-dac*, *-ela* (din care a rezultat, firește, actualul sufix diminutival *-el*), certificat din orizontul anului 50 d. H., de *lista pelasgo-* > *valaho-dacă de plante medicinale* utilizată și de regii-zei-medici din Cogaion / Sarmisegetusa (cf. PTZpl, I, 29) : *Marisiela* > *Mureșel* (analogic : *Argeșel, Timișel* etc.), desemnând importantul râu al Daciei-de-România, „micul *Mureș*“, izvorător din muntele Hășmașul Mare (Carpații Orientali).

Dar istoriile certifică – pentru limba *pelasgo-* > *valaho-dacă* – și existența altor hidronime – fără a li se preciza și numele din zalmoxiana-i pereche de *masculin – feminin*, ca *Maris – Marisia* (> *Marița* – cf. Fontes, II, 749), dar care (perechi) s-au păstrat în geografia Daciei-de-România și până azi. De pildă, în anul 551 d. H., Iordanes (din Dacia Sud-Dunăreană – provincia Moesia) notează, între altele, în

«Getica» sa (dar „după referințele istoricului Dexip“, autor, în orizontul anului 270 d. H. al unei documentate «Cronici») și numele unor râuri, între care, **Gilpil** > **Jiul** (de nu-i cumva vorba de **Gilort**), de și-a păstrat perechea (diminutival-zalmoxiană) și azi, **Jieț** :

«...flumen **Marisia**, **Miliare** et **Gilpil** et **Grisia**, qui omnes supra dictos excedet» / «...râul **Mureș**, ce depășește toate cele menționate mai sus – **Milcov-Siretul**, **Jiul** și **Crișul**...» (Iordanes, «Getica», XXII, 113 / IorGet, 45; Fontes, II, 425; s.n.); etc.

Se observă – în hidronimul pelasgo- > valaho-dac, **Marisia** – că în afara lucrării legilor lingvistice evidențiate mai sus, la „masculinul“ **Maris**, terminația / desinența feminină **-ia**, din **Mari[T]sia**, determină, în prima etapă (de după cele relevate în **Maris**), transformarea lui **-s-** intervocalic – **Marizia** > **Marița** (**-dz-** / **-ts-** [-ț-]) –, firește, sub influența sonantei lichide vibrante dental-sonore, **-r-**, și a diftongului ascendent (din final / desinență-feminină), rezultat al sinerezei vocalelor **-i-** și **-a-**, făcând ca africata dental-surdă să devină **-ț-**, spre a rezulta – în orizontul anului 700 d. H. – **Mariția** > **Marița** (în ultimă instanță, prin monoftongarea lui **-ia**). De la pelasgo- > valaho-dacii / thracii din Dacia Sud-Dunăreană (parte a Daciei „moștenită“ de la Imperiul Roman de Răsărit de către Imperiul Bizantin), această formă a hidronimului – **Marița** – „din binomul zalmoxian“ a fost împrumutată și conservată, până în anotimpul prezent, nu numai de Valahimea dunăreano-eggeană, ci și de bulgarii aduși (din perimetrul unui „triunghi isoscel cu baza în Caucaz“, desemnat prin sintagma „Bulgaria Mare“), mai întâi, în regiunea Odessos / Varna, ca „foederati“, în anul 681, de împăratul Constantin al IV-lea Pogonatul, și, mai apoi, de cei înrădăcinați „ca mercenari“, îndeosebi, în timpul secunde împărțiri a lui Iustinian al II-lea, răsplătind astfel pe hanul bulgarilor, Tervel, în anul 716, cu titlul de *cezar* (pentru ajutorul militar dat spre a-și recăpăta tronul din Constantinopol – cf. PTIR, I, 88 sq. / RLtr, 111).

Așadar, dacă în Dacia Nord-Dunăreană exista / există marele râu / „fluviu“ **Maris** > **Mureș**, în Dacia Sud-Dunăreană se afla / află „perechea sa“, **Marisia** > **Mariția** > **Marița**, important râu / „fluviu“ de 514 km, din Peninsula Balcanică, izvorând din Munții Rila, curgând «de la vest spre est, prin partea sudică a Bulgariei, printr-o zonă de câmpie», formând «în cursu-i inferior granița dintre Grecia și Turcia» (DER, III, 253) și vărsându-se în Marea Thracică (Egee), navele „grele, de mare“ putând intra și înainta pe-acest „râu“ / „fluviu“ până la Edirne-Turcia.

III-b) **Maramaris** > **Maramureș**. Toponimul pelasgo-> valaho-dac, **Maramaris**, din care a rezultat cel de astăzi, **Maramureș**, are două elemente formante, după cum s-a mai spus (*supra*, I, I-b) : **Mara-** „mare“ + **-mureș** „Mureș“, cu vectorizarea semantică : „provincia / țara Mureșului Mare“.

Elementul prim de compunere, **Mara-** „mare, falnic, impozant“

(cel din anotimpul fuziunii cu elementul formant secund, **Maris** / **Marisia**, element formant ale cărui metamorfoze ne sunt deja cunoscute – v. *supra*, III-a),

provine din și mai vechiul termen pelasgo- > valaho-dac *melua*

(< radicalul pelasgo- > valaho-indian / indo-european *mel-* „puternic, mare“ + *-[u]a*, cu vectorizarea semantică inițială de „mal / țârm, țărâm de apă imensă“, apoi, în vectorizare „radiantă“, «„a ieși, a apărea“, alb[anezul] *mal'*, rom[ânescul] *mal* „deal, munte“» – RLtr 110 –, conservată în pelasgo- > valaho-dacicele : *Malua* > *Malva*, *Capomalua* > *Capomalva* etc.);

în „prima etapă“, se transformă hiatul „desinențial“ în diftongul-desinență **-ua** ; în celelalte etape : mai întâi are loc monoftongarea lui **-ua** în **-a** (*mela*), ceea ce determină vibrantizarea sonantei lichide laterale dental-sonore, **-l-**, în dental-sonora **-r-**, și de redeschiderea nerotunjit-mijlociei anterioare, **-e-**, mai ales sub influența vocalei finale, până la „maxima apertură“ ; în urma lucrării acestor legi lingvistice, a rezultat *mara*, adică **Mara-**, elementul

prim-formant din *Maramaris* > *Maramureș*, cu semantismul sincretic inițial de „mare (puternic, impozant, falnic), țarm / tărâm, sau mal“ (cf. *Marisia* / *-maros*, în RLtr, 111).

III-c) **Maramarisia** > **Marmația**. În edițiile dintre cele două războaie mondiale ale renumitului său «Dicționar universal al limbei române», Lazăr Șăineanu certifică sinonimia *Maramureș* – *Marmația* :

«Marmația f[eminin] [e] alt nume dat Maramureșului.» (ȘDU-ed-7, 804).

Firește, hidronimul *Maramarisia* a impus toponimul – tot compus – *Maramarisia*, din care se ivește *Marmația*, desemnând „provincia, sau țara / tărâmul, ținutul impozantei ape *Marisia* > *Mureșia* > *Mariția* / *Marița*“, ori „marea / impozanta / făloasa apă-*Mureșă*“ – dacă este îngăduit acest feminin de la *Maris* > *Mureș*. Hidronimul / toponimul pelasgo- > valaho-dac, *Maramarisia* (*Mara-* + *-marisia*) > *Maramariția* (*Mara-* + *-mariția* / *Marița*), are clarificate (*supra*, III-a) atât cele două elemente formante – *Mara-* + *-marisia* – cât și lucrările legilor lingvistice întru metamorfozele acestora prin milenii. După o bună vreme de la substituirea hidronimului *Maramaris* („Mureșul Mare“) cu hidronimul feminin *Tissia* > *Tisa*, s-a simțit nevoia de „a feminiza“ și arhaicul toponim *Maramaris*, ivindu-se astfel femininul *Maramarisia* > *Maramariția* – ce a evoluat în interbelicului toponim *Marmația*, sinonim (la *Maramureș*) reținut de Lazăr Șăineanu (*supra*), supunându-se lucrării legii „economiei de semnificant“ astfel : din primul element formant, *Mara-*, neaccentuatul „-a-final“ și – la schimbarea accentului, din al doilea element formant, *-mariția* – silaba *-ri-* („neaccentuată“) înregistrează sincopa. „Economia de semnificant“ constă în reducerea / diminuarea semnificantului plasgo- > valaho-dac de la cele șase silabe din *Maramariția*, la cele patru silabe din *Marmația*. „Competiția toponimic-sinonimică“ *Maramaris* > *Maramureș* – *Maramarisia* > *Marmația* a fost câștigată de străvechiul *Maramureș*, „femininul“

păstrându-se azi alipit săgetului / gresiișului valaho-dacic, în toponimul *Sighetul Marmației*.**

Notele de sub asterisc și bibliografia siglată (cifra de după siglă, „dacă-i romană“, indică volumul – unde-i cazul – și, „dacă-i arabă“, pagina de referință):

* Precizăm și de această dată că folosim termenul pelasgo > valah de „*țară* [de *râuri* / *munți*]“ în accepțiunea arhaică din Dacia, adică de „ținut“ / „ducat“, de „provincie“ / „regiune“ cu „autonomie“ administrativ-războinică, având un conducător zonal (*ban*, *voievod*, „*duce*“ / „*rege*“ de *arme*) subordonat Cogaionului / Sarmisegetusei, „regelui-zeu-medic“ / „marelui pontif, judecător și rege“ al mării uniuni de credință religioasă, monoteistă, a Zalmoxianismului; cuvântul / sintagma și-a păstrat nealterat arhaicul înțeles (din antica Dacie până în România contemporană), în ciuda administrațiilor imperiale, fie cele antice (romane, bizantine), ori evmezice (otomane, habsburgice / austro-ungare, țariste / ruse), fie cele „contemporane“ (staliniste, sovietice etc.), în ciuda tuturor imperiilor ale căror roți dințate s-au îmbinat la Dunăre, ori în Balcani / Carpați. Mai precizăm că niciodată poporul pelasgo > valaho-dac (dacoromân), în întregul lui, n-a fost vreodată doar în jugul / stăpânirea unui singur imperiu (ceea ce nu-i prilej de laudă), ci a putut fi înrobitor / sfărțecător numai atunci când imperiile evmezice / contemporane s-au aliat în acest scop.

** Prima variantă a acestui studiu, cu titlul «Maramaris / Maramarisia (Maramureș) – Țara Dacilor Mari (Magni), de pe Mureșul Mare / Tisa», a inaugurat rubrica de «Toponimie dacoromânească arhaică», din revista Asociației Istoricilor Bănățeni, «Clio», Timișoara, anul II, nr. 4 – 5 / mai – iunie, 1993, p. 2 ; și o variantă „revăzută“ / „augmentată“, în PTSâg, 39 – 56.

AGT = Mioara Avram, «Gramatica pentru toți», ediția a III-a, București, Editura Humanitas, 2001.

CDM = Demetrii Cantemirii Moldaviae Principis, «Descriptio antiqvi et hodierni status Moldaviae» / Dimitrie Cantemir, «Descrierea Moldovei», București, Editura Academiei R. S. România, 1973.

CDNM = Miron Costin, «De Neamul Moldovenilor...» / «Opere», I – II (ediție și prefață de P. P. Panaitescu), București, Editura pentru Literatură, 1965.

CITR = Constantin Cantacuzino, «Istoria Țării Rumânești» (ediție de pe un manuscris necunoscut, îngrijită și comentată de N. Cartoian și Dan Simonescu), Craiova, Editura Scrisul Românesc, f. a. / 1944.

CPLR = «Codul poștal al localităților din R.S.R.», București, Ed. Direcția Generală a Poștelor și Telecomunicațiilor, 1974.

DER, I – IV = «Dicționar enciclopedic român», vol. I (A – C), București, Editura Politică, 1962; vol. II (D – J), 1964; vol. III (K – P), 1965; vol. IV (Q – Z), 1966.

DEX-75 = «Dicționar explicativ al limbii române», București, Editura Academiei Române, 1975.

DEX-S-88 = «Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române», București, Editura Academiei Române, 1988.

Fontes, I = «Fontes ad historiam Dacoromaniae pertinentes», I (ab Hesiodo usque ad Itinerarium Antonini) / «Izvoare privind istoria României», I (de la Hesiod la Itinerarul lui Antoninus – comitetul de redacție: Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu, Gh. Ștefan), București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964.

Fontes, II = «Fontes Historiae Dacoromanae», II (ab anno CCC usque ad annum M) / «Izvoarele istoriei României», II (de la anul 300 până la anul 1000 – publicate de: Haralambie Mihăescu, Gheorghe Ștefan, Radu Hâncu, Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

HIst, I, II = Herodot, «Istoriei», I / II (traducere de Adelina Piatkowski și Felicia Vanț-Ștef), București, Editura Științifică, 1961 / 1964.

MDGR, I = George Ioan Lahovari, C. I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, «Marele dicționar geografic al României», volumul I, București, Stab. Grafic J. V. Socecu, 1898, pagini A-4: 768.

IorGet = Iordanes, «De origine actibusque Getarum» / «Despre originea și faptele Geților» (ediție bilingvă, latină – română; traducere: David Popescu; îngrijirea ediției, studiul introductiv și note: Gabriel Gheorghe), București, Editura Fundației Gândirea, 2001.

PGet = Vasile Pârvan, «Getica» (o protoistorie a Daciei – ediție, note, postfață de R. Florescu), București, Editura Meridiane, 1982.

PTIR, I = Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor», vol. I («Din paleolitic / neolitic, prin Zalmoxianism, până în Creștinismul Cosmic al Valahilor / Dacoromânilor»), Timișoara, Editura Aethicus, 2001.

PTSâg = Ion Pachia-Tatomirescu, «La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...», Timișoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-014-0), 2012, pp. 39 – 56.

PTZpl, I, II = Ion Pachia Tatomirescu, «Zalmoxianismul și plantele medicinale», vol. I, II, Timișoara, Editura Aethicus, 1997.

REtn = I. I. Russu, «Etnogeneza Românilor – fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romană», București, Editura Științifică și Enciclopedică,

RLtr = I. I. Russu, «Limba Traco-Dacilor» (ediția a II-a revăzută și adăugată), București, Ed. Științifică, 1967.

ȘDU-ed-1 = Lazăr Șăineanu, «Dicționar universal al limbei române», Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, 1896.

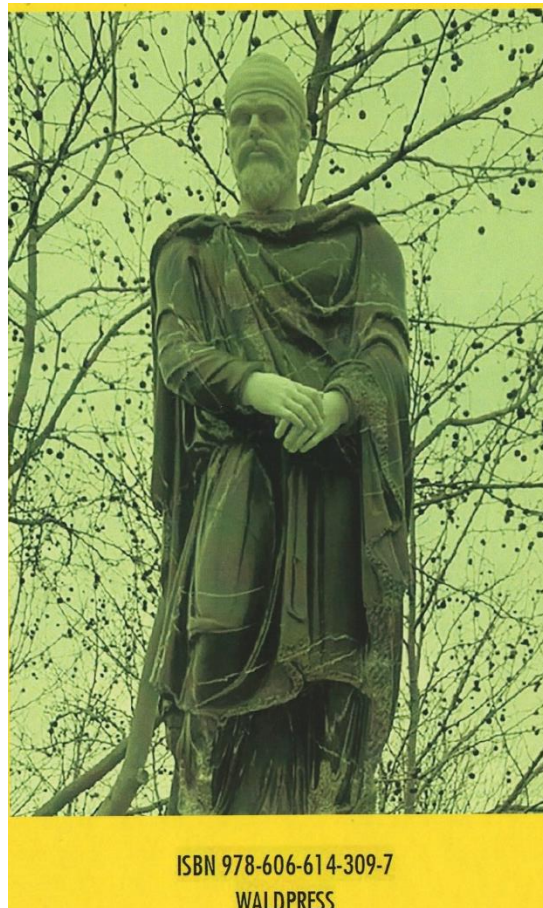
ȘDU-ed-2 = Lazăr Șăineanu, «Dicționar universal al limbei române», «a doua edițiune cu totul prelucrată și adăugată», Craiova, Institutul de Editură Samitca, 1908.

ȘDU-ed-7 = Lazăr Șăineanu, «Dicționar universal al limbei române», «a șaptea edițiune», «revăzut și adăogit la ediția a VI-a», Craiova, Editura Scrisul Românesc (= Samitca), f. a. (1935?).

UrL = Grigore Urecche, «Letopisețul Țării Moldovei» (ediție îngrijită de P. P. Panaitescu), București, Editura Tineretului, 1967.

VLD = Ariton Vraciu, «Limba Daco-Geților», Timișoara, Editura Facla, 1980.

**Prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu,
Timișoara**

Nobil dac -Florența

OPINII –
CU ȘI FĂRĂ PARDON

**BECURILE „INTELIGENTE”:
OCHII ȘI URECHILE INVIZIBILE
DIN PROPRIA CASĂ**

Nicolae Grigorie Lacrița

„În lumea Internetului Lucrurilor, experiența umană a devenit doar o materie primă pe care mașinile o fură pentru a prezice și a ne controla viitorul.” (Shoshana Zuboff)

Cuprins:

1. O tehnologie aparent inofensivă
2. Casa care „vede” și „aude”
3. Cum recunoaștem becurile „inteligente”?
4. De la excepție la regulă: viitorul pe care nu ni-l alegem

Bibliografie selectivă / Selected

Bibliography

1. O tehnologie aparent inofensivă

„Perfecțiunea mijloacelor și confuzia scopurilor par să caracterizeze epoca noastră”.
(Albert Einstein)

Puțini oameni își imaginează că banalul bec din tavan poate deveni, în era Internet of Things, un instrument sofisticat de colectare a informațiilor despre viața privată.

Și totuși, exact aceasta este direcția spre care evoluează tehnologia modernă.

Corpurile de iluminat „inteligente” sunt acele sisteme de iluminare conectate la internet sau la rețele digitale și capabile să fie controlate prin aplicații, senzori ori comenzi vocale.

Ele nu mai sunt simple surse de lumină.

Atenție însă: este vorba exclusiv despre becurile și corpurile de iluminat „*smart*”, nu despre becurile obișnuite sau despre simplele becuri LED clasice.

Aceste dispozitive conțin cipuri, senzori, conexiuni Wi-Fi ori Bluetooth și software

capabil să comunice permanent cu alte dispozitive și cu servere externe.

Unele modele includ inclusiv microfoane, sisteme de comandă vocală sau integrare cu asistenți digitali.

În aparență, rolul lor este inofensiv: aprinderea luminii prin comandă vocală, reglarea intensității sau schimbarea culorilor ambientale.

În realitate însă, aceste dispozitive pot deveni puncte de supraveghere aproape invizibile.

2. Casa care „vede” și „aude”

„Nu mai există niciun loc unde să te poți ascunde de cei care te privesc din interiorul propriului tău cămin.” (Adaptare după Edward Snowden)

Un bec „inteligent” conectat la internet poate „ști” când suntem acasă și când plecăm, la ce oră ne trezim, cât timp stăm într-o cameră și ce rutină zilnică avem.

Prin simpla analiză a modului în care lumina este aprinsă sau stinsă, sistemele digitale pot reconstrui programul de viață al unei familii cu o precizie surprinzătoare.

Mai tulburător este faptul că unele sisteme moderne de iluminat inteligent sunt integrate cu asistenți vocali și senzori de prezență.

Astfel, corpul de iluminat nu mai „vede” doar mișcarea, ci poate deveni și un receptor permanent al sunetelor din locuință.

Cercetările recente din domeniul tehnologiilor optice și al Inteligenței Artificiale au demonstrat chiar că becurile LED pot fi utilizate indirect pentru detectarea vibrațiilor produse de vocea umană.

Cu alte cuvinte, lumina însăși poate deveni un „microfon” invizibil.

Vibrațiile foarte fine ale obiectelor dintr-o încăpere, produse de sunetele conversațiilor, pot modifica imperceptibil reflexia luminii, iar algoritmi moderni pot

reconstrui anumite sunete sau modele de vorbire.

În mod similar, senzorii integrați în sistemele de iluminat pot cartografia deplasările persoanelor prin locuință. Casa începe astfel să „respire” digital împreună cu locatarii ei, înregistrând ritmurile intime ale existenței cotidiene.

În multe cazuri, datele colectate sunt transmise către platformele producătorilor, devenind parte a vastului mecanism al economiei digitale bazate pe exploatarea informațiilor personale.

Ceea ce odinioară era doar un obiect inert suspendat în tavan se transformă într-un nod al rețelei globale de supraveghere tehnologică.

Imaginea este aproape orwelliană: lumina care trebuia, simbolic, să alunge întunericul ajunge să lumineze până și cele mai intime colțuri ale vieții private pentru ochii invizibili ai sistemelor digitale.

În această lume nouă, omul nu mai poate fi sigur că este singur nici măcar în propriul cămin.

Până și becul devine martorul tăcut al existenței noastre.

3. Cum recunoaștem becurile „inteligente”?

„Colonialismul digital este noul mod de a controla resursele minții fără a ocupa teritoriul.”

(Michael Kwet)

Aceste sisteme de iluminat pot fi recunoscute relativ ușor prin anumite caracteristici specifice.

Ele sunt promovate, de regulă, sub denumiri precum „smart”, „Wi-Fi”, „Bluetooth”, „voice control”, „app control” sau „smart home”.

Aceste dispozitive funcționează prin telefon mobil, aplicații dedicate ori comenzi vocale și sunt capabile să comunice cu alte echipamente conectate la internet.

Multe permit reglarea automată a intensității și culorii luminii, programarea

la anumite ore sau activarea prin senzori de mișcare și de prezență.

Tocmai această conectare permanentă la rețele digitale transformă un simplu bec într-un posibil instrument de colectare a datelor despre viața cotidiană.

La cumpărare, becurile și corpurile de iluminat „inteligente” pot fi recunoscute în primul rând după ambalaj și după informațiile tehnice înscrise pe cutie.

Pe ambalaj apar, de regulă, mențiuni precum „Smart”, „Wi-Fi”, „Bluetooth”, „App Control”, „Voice Control”, „Alexa”, „Google Home”, „Smart Home” ori „IoT Enabled”.

De multe ori sunt prezentate imagini cu telefoane mobile, comenzi vocale sau rețele wireless, semn că dispozitivul este conectat constant la alte sisteme digitale.

Dacă un bec poate fi controlat prin internet, prin aplicație mobilă sau prin asistent vocal, el face parte din categoria dispozitivelor inteligente capabile să colecteze și să transmită date despre utilizarea sa.

4. De la excepție la regulă: viitorul pe care nu ni-l alegem

„Sunt din ce în ce mai înclinat să cred că ar trebui să existe o supraveghere de reglementare, poate la nivel național și internațional, doar pentru a ne asigura că nu facem ceva foarte prostesc. Adică, cu o inteligență artificială necontrolată, chemăm demonul.” (Elon Musk)

Astăzi, becurile „inteligente” par încă o curiozitate tehnologică accesibilă unui număr restrâns de utilizatori.

Sunt scumpe, puține la număr și în plină evoluție.

Mulți le privesc ca pe un moft al epocii digitale, nu ca pe o realitate care îi privește.

Această percepție este, cel mai probabil, provizorie.

Există toate premisele ca, într-un viitor nu foarte îndepărtat, becul „inteligent” să devină singura opțiune disponibilă pe piață.

Nu printr-o alegere liberă a consumatorului, ci printr-un proces treptat, aproape imperceptibil, de eliminare a alternativelor.

Exact așa cum becul incandescent a fost interzis prin reglementări europene și internaționale, sub pretextul eficienței energetice, la fel se poate anticipa că becul „pasiv”, neconectat, fără cipuri și fără senzori, va fi scos treptat din circulație.

Cei care modelează politicile globale de digitalizare, marile corporații tehnologice și structurile supranaționale de reglementare au tot interesul ca fiecare locuință, fiecare spațiu public și fiecare colț al vieții cotidiene să fie conectat permanent la rețelele digitale.

Becul „inteligent” este, în această viziune, nu un produs de confort, ci un nod indispensabil al infrastructurii globale de colectare a datelor.

Când pe raft nu va mai exista decât becuri „inteligente” (cu Wi-Fi, cu Bluetooth, cu aplicație și cu microfon), omul va cumpăra ceea ce i se oferă.

Și va accepta, odată cu lumina din cameră, și ochii invizibili care vin odată cu ea.

Întrebarea nu este dacă acest lucru se va întâmpla.

Întrebarea este dacă vom fi pregătiți să îl înțelegem înainte să fie prea târziu.

Bibliografie selectivă / Selected Bibliography

Shoshana Zuboff – The Age of Surveillance Capitalism (Epoca capitalismului de supraveghere), 2019.

Yuval Noah Harari – 21 de lecții pentru secolul XXI / 21 Lessons for the 21st Century, 2018.

George Orwell – 1984, diverse ediții / various editions.

Edward Snowden – Permanent Record (Dosar permanent), 2019.

Federal Trade Commission – Internet of Things: Privacy & Security in a Connected World (Internetul lucrurilor: confidențialitate și securitate într-o lume interconectată), 2015.

Conf. univ. dr. N. Grigorie Lăcrița
Craiova, 19.05.2026

Asociația Demnității Noastre
vă invită la
UN EVENIMENT CIVIC ȘI CULTURAL

**NE ADUNĂM ÎN DEMNITATE
ȘI CREDINȚĂ**

Cu participarea:
**CORNEL PALADE
NICODIM UNGUREANU
CEZAR IONAȘCU**
cu invitați de suflet
**SILVIA DUMITRESCU
DAN PURIC**

27 Iunie 2026
ÎN LOCALITATEA HORODNIC, JUDEȚUL SUCEAVA

vă așteptăm începând cu ora **16:00**
**LA DEZVELIREA
ZIDULUI DEMNITĂȚII**

MEMBRII FONDATORI
Florin Anghel • Cornel Palade • Ștefan Alexandru Dan • Florin Pojar • Vili Titi Gere • Nicodim Ungureanu
Noruț Petcu • Alina Ciobotaru • Ludovic Păitur • Viorica Ilci • Laurențiu Cerel • Leon Russu
Ion Bobu • Miron Neculai • Cristian Constantin Calistru • Cezar Ionașcu • Daniel Ursachi • Caty Uruçu
Eugen Constantin
— OMUL ÎNȚRE CER ȘI PĂMÂNT —

Academia Română
INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU
STUDIUL TOTALITARISMULUI

Nicolae Nicholas Dima

**ROMÂNII
și
ROMÂNIA
între
PĂMÂNT și CER**

Nicolae Nicholas Dima ROMÂNII și ROMÂNIA ÎNȚRE PĂMÂNT ȘI CER

INST

RECOMANDĂRI

BIOGRAFIE

MONSENIONUL VLADIMIR GHICA Miorița Săteanu

S-a născut în ziua de Crăciun a anului 1873 la Constantinopol (astăzi Istanbul – Turcia), a fost nepotul ultimului domnitor al Moldovei, principele Grigore Ghica Vodă (1849-1856), fiul lui Ioan Ghica (general de divizie, ministru plenipotențiar) și al Alexandrinei Moret de Blaremburg (descendentă din Henric al IV-lea, regele Franței). A decedat la data de 16 mai 1954, la închisoarea din Jilava.

A fost un prinț, diplomat, scriitor, om de caritate, preot catolic român (biritual: latin și bizantin), nepotul lui Grigore Alexandru Ghica, ultimul principe al Moldovei. Tatăl lui Vladimir Ghica a fost Ioan Grigore Ghica, diplomat, ministru de externe și al apărării al României. Unul dintre frații monseniorului a fost Dimitrie I. Ghica. Monseniorul Vladimir Ghica a fost beatificat pe data de 31 august 2013, la București, în cadrul unei slujbe religioase solemne desfășurate la pavilionul Rom-Expo. În același an a fost ales membru post-mortem al Academiei Române.

A fost botezat și miruit ortodox, mama sa fiind o credincioasă foarte atașată de Biserica Ortodoxă, tatăl său fiind în acea perioadă ministru plenipotențiar al României în Imperiul Otoman. În anul 1878 este trimis la școală în Franța, la Toulouse, și va fi lăsat în grija unei familii protestante în ceea ce privește educația și practica religioasă, deoarece în zonă nu exista nici o biserică ortodoxă. O va termina în anul 1895, după care va urma la Paris Facultatea de Științe Politice. În paralel va frecventa cursuri de medicină, botanică, artă, litere, filozofie, istorie și drept.

Se întoarce în România până în 1898 când merge la Roma unde va urma Facultatea de Filosofie-Teologie a dominicanilor în

Roma, Angelicum, în (1902) face profesiunea de credință catolică spre stupoarea mamei sale care rămâne până la moarte contrară deciziei fiului său.

Dorea să devină preot sau călugăr, însă Papa Pius al X-lea l-a sfătuit să renunțe la idee, măcar pentru o perioadă, și să se dedice apostolatului ca laic. Și-a desfășurat activitatea extraordinară în toată lumea

La București, Roma, Paris, Congo, Tokyo, Sidney, Buenos Aires... Mai târziu, în glumă, papa Papa Pius al XI-lea îl va numi „marele vagabond apostolic”. Devine astfel unul din pionierii apostolatului laical.

Întors în țară, se dedică operelor de caritate și deschide primul dispensar gratuit Bethleem Mariae la București, pune bazele marelui spital și sanatoriu Sf. Vincențiu de Paul, înființând astfel primul spital gratuit din România și prima ambulanță, devenind fondatorul primei opere catolice de caritate din România.

Documentul oficial prin care Sfântului Scaun îl numește pe Vladimir Ghica, Protonotar Apostolic.

În 7 octombrie 1923 este sfințit preot la Paris de Cardinalul Dubois, arhiepiscopul locului; își va desfășura ministerul sacerdotal în Franța până în 1939^[9]. Sfântul Scaun i-a acordat la scurt timp după hirotonire dreptul de a celebra și în ritul bizantin. Prințul Ghica a devenit astfel primul preot român biritual din Vechiul Regat

La 3 august 1939 se întoarce în România unde îl surprinde cel de-al Doilea Război Mondial. Refuză să părăsească România pentru a fi alături de săraci și bolnavi, să-i poată ajuta și încuraja, rămânând pentru același motiv în București când vor începe bombardamentele aliate.

După venirea la putere a comuniștilor refuză de asemenea să plece cu trenul regal pentru aceleași motive. Este arestat la 18 noiembrie 1952 sub acuzația de „înaltă trădare” și întemnițat la Jilava unde este amenințat, bătut până la sânge, torturat. Un

an mai târziu are loc procesul, iar în 16 mai 1954 trece la cele veșnice din cauza tratamentului bestial la care a fost supus.

A fost „preot, confesor, director spiritual, conferențiar, om de știință, diplomat, activitatea lui desfășurându-se în toate mediile, de la capete încoronate, șefi de state, politicieni, filozofi, artiști, scriitori, teologi.

A fost un promotor în multe domenii, activitatea sa a depășind granițele profesionale și spiritul timpului, fiind un adevărat precursor al ecumenismului.

LOCATAR NOU LA CASA FRENȚIU

Prin proiectul **Cetățeni activi la puterea a treia**, un grup de voluntari au vizitat lunar Centrele Rezidențiale din zonă, astfel Casa Frențiu din Oradea, Casa Mariei din Paleu, Casa Dumbrava din Șuncuiuș, și Casa Ghika din Burzuc.

Prin diferite momente dedicate sărbătorilor religioase, naționale și internaționale, voluntarii au organizat evenimente care au entuziasmat și au implicat participarea cu bucurie a beneficiarilor din Centrele Rezidențiale.

Corul voluntarilor, într-o ținută elegantă, a interpretat privesne, cântece tradiționale românești, romanțe, meledii de muzică ușoară și, bineînțeles și melodii hazlii, melodii care au readus veslia timpurilor trecute.

Important a fost faptul că beneficiarii au contribuit activ la desfășurarea activităților: prin recitări, prin rugăciuni ridicate spre Cerul Divin și prin susținerea corului cu glasurile lor naturale, personale sonore.

S-au recitat concomitent de către beneficiari și de către voluntari, poezii din volumele poezilor locali, naționali și internaționali, cu bucuria pronunțării minunatelor strofe și expresii specifice tematicii poeziilor prezentate.

Atmosfera de mulțumire a beneficiarilor, precum și aprecierea și satisfacția serviciilor oferite de către complexul de cadre care deservește Casa Frențiu, este citită și vizibil sesizată de atitudinea, ținuta și zămbetele exprimate de fețele tuturor.

Utilitatea și complexitatea dotărilor din camerele modern mobilate, oferă, odihna și pacea reculegerii stării sufletești a beneficiarilor, trăită în comunitatea vârstnicilor.

Salonul de zi, mare, invită beneficiarii la socializare, la vizionarea emisiunilor televizorului și la discuții și amintiri din viața profesională și vi' a personală, alături de membrii familiei.

Emoțiile și bucuria adevăratei trăiri erupe la destăinuirii despre membrii familiei, membri mari, adolescenți și apoi, bineînțeles, despre cei mici – strănepoții.

Dar... într-o zi un voluntar, a bătut la ușa Casei Frențiu, cerând îngrijirea singurătății, a suferinței după un accident precum și suținerea vârstei cu bucurie, în atmosfera creată de colectivitatea seniorilor.

A găsit **un colț de rai pământesc** prin personalul care a întâmpinat-o pentru a-i prezenta serviciile oferite de Casa Frențiu precum și modernă și primitivă camera a viitorului domiciliu.

Au urmat îngrijiri, mai ales prin gingășia și atenția profesionalismului personalului care susține și oferă o viață liniștită, și fercită prin starea de mulțumire care o simt toți beneficiarii vârstnici.

Tratamentul este diferit dar plăcut recepționat și foarte eficient pentru toți locatarii. Individual sau în întreaga colectivitate se desfășoară activitatea de terapie prin mișcare și revigorarea membrelor și al sedentarismului.

Sprijin prin intervenție psihologică, kinetoterapie, masaj și reflexoterapie este oferit cu deosebită dăruire și profesionalism de Ionel Popa care instalează în sufletul beneficiarilor: pacea și

linistea interioară atât de necesară fiecărui locatar

Pentru toate acestea este necesar a sublinia cuvintele de mulțumire și prețuire pentru viața creată vârstnicilor în Casa Frențiu. Aceste cuvinte sunt atribuite cu darnicie părintelui Olimpiu Todorean, doamnei Teodora Boda și întregului personal care prin toate acțiunile oferite vârstnicilor, îi tratează, îi îngrijesc, și le oferă multă dăruire și sentimente de prețuire prin toată atitudinea lor în relația cu toți vârstnici din Casa Rezidențială *Casa Frențiu*

Ing. Miorita Săteanu,
Oradea

RECENZIE DE CARTE
„Cuvinte cu parfum de levănțică”
Mihaela CD

Despre bine-cunoscutul poet Mircea Dorin Istrate s-a scris mult și încă se va mai scrie, valoroasa și vastă sa opera literară fiind **un adevărat îndreptar lirico-etnologic** pentru tinerii de acum dar și pentru generațiile viitoare. Domnia sa a publicat peste 30 de volume și a scris peste 4000 de poezii, colaborând la numeroase reviste și lucrări colective. Numele domniei sale va rămâne inscripționat cu litere de aur în Istoria literaturii române drept „**Voievodul poeziei ardeleni**” așa cum l-a numit critica literară contemporană pe Mircea Dorin Istrate, recunoscând în opera sa o fidelitate aparte față de valorile tradiționale și spirituale ale spațiului românesc.

În anul editorial 2025, poetul a publicat mai multe volume la Editura Tipomur, între care și „**Cuvinte cu parfum de levănțică**”, confirmând o impresionantă vitalitate creatoare.

Dacă în alte volume accentul se pune strict pe o cultivare acerbă, aproape organică a filonului identitar, patriotic sau spiritual, **aici vom întâlni o înrăurire de vibrații, între trecutul istoric, și trecutul recent pe plaiul strămoșesc, amintind de datinile și obiceiurile copilăriei, de iubirea din**

tinerețe, oferindu-ne o lirică luminoasă dar flambantă, cu o tonalitate oscilantă când aprinsă, patriotică sau reproșatoare, când blândă și calmă căpătând pe alocuri o suavitate aparte, asemenea parfumului discret de levănțică ce persistă peste timp.

Volumul „**Cuvinte cu parfum de levănțică**” al poetului Mircea Dorin Istrate, se deschide asemeni unei grădini de suflet multicolore în care **nuanțe ale istoriei, ale valorilor morale și ale iubirii de neam și țară, se împletesc cu suavele culori ale memoriei tinereții și cu frumusețea fragedă și vie a rostirii poetice într-o simfonie de trăiri și alternanțe vibraționale diverse.**

Dacă analizăm titlul acestui volum, observăm că autorul ne sugerează oarecum dimensiunea senzorială și afectivă a poeziei sale, **Levănțica semnificând vechimea, liniștea, purificarea și vindecarea sufletului.** Această floare Lavanda sau Levănțica cum frumos i se mai spune pe la noi, este o plată cu flori de culoare violet, originară din zona Mediteraneană, Orientul Mijlociu și India, cu o istorie ce datează de peste 2500 de ani. În antichitate, Lavanda fiind considerată o plantă sfântă era folosită pentru a reîmprospăta și parfuma ușor hainele și părul într-un gest de binecuvântare. În zilele noastre, floarea și uleiul de levănțică sunt folosite pentru a face medicamente, decorațiuni și produse cosmetice diverse. Lavanda este apreciată pentru efectul său calmant, liniștitor și purificator fiind utilizată frecvent pentru stările de neliniște, insomnie, depresie sau durere. Levănțica este folosită pentru a înmiresma săpunurile, produsele cosmetice și menajere sau chiar parfumurile.

Pentru poetul Mircea Dorin Istrate, „parfumul de levănțică” **reprezintă mireasma divină, sfințenia timpului trecut și legătura cu străvechiul invitându-ne la reîntoarcere spre frumusețea simplă, spre emoțiile autentice.** „Așa, el, neamul nostru,

**rămâie românesc / Cu rădăcini înfipite
adânc, în strămoșesc / Și-om fi în fața
lumii vecie stătători / Aici, pe huma
noastră, la nimănuui datori”** (*A noastră
străvechime*)

Pe de altă parte, trăind într-o epocă
dominată de grabă și înstrăinare cartea
„**Cuvinte cu parfum de levănțică**” poate
fi privită ca un **adevărat exercițiu de
reconectare la demnitate și onoare, la
valorile morale de altă-dată.** „**Acuma
când trăim cu toții în aste vremi ce mi-s
nebune/De nu ne-ntoarcem la ce fost-a
orânduială între noi/El satul nostru va
ajunge, un sat cu oameni triști și goi**”
(*Cronicarii de vremi bătrâne*)

Trecutul și istoria sunt temele omniprezente
ale cărții, teme care îl preocupă pe poet,
întâlnindu-le în versuri cu semnificații
profunde într-o încercare de redeşeptare a
memoriei colective și a filonului străbun, în
poezii precum: *Jelindu-l pe Ștefan la Putna*,
„La Rovine” sau „Să nu uităm trecutul”:
„Un Deceneu ca preot, cel știutor de toate/
Apoi un Burebista, cel rege înțelept/ Ce
pentru cei de-atuncea a fost și bun și drept /
Și-apoi cea străvechime, cu Decebal
vitezul / Încheie ceea vreme ce fostu-mi-a
de aur” (*Să nu uităm trecutul*)

O altă tematică importantă a poeziei lui
Mircea Dorin Istrate este **tematica
timpului care se scurge atât de neiertător
în clepsidra vieții:** „**Clepsidra vieții
noastre îmi stă mereu întoarsă/Din
prima zi în care, noi încă ne-am născut/
Nisipul ei de clipe, ce-n picuri se revarsă/
Din ăst prezent nevolnic, făcându-se
trecut**” (*Clepsidra vieții noastre*)

Observăm aici construcții inedite alcătuite
atent pe care le folosește poetul pentru a
defini trecerea timpului: „**S-au făcut pe
rând clipite precum valurile mării/Ce-au
pierit în clipocire pe un țarm stâncos
întins/ Într-un bob de strălumină, ca-n
clipita unui vis**” (*Duse clipe în vecie*)
Limbajul poetic este limpede și melodios,
iar metaforele sunt construite cu
rafinament și naturalețe. Poetul posedă

acel rar echilibru între simplitate și
profunzime. Frumusețea vine tocmai din
sinceritatea rostirii și din capacitatea
autorului de a transforma trăirea
cotidiană într-o experiență spirituală.

Registrul amintirilor deschide un spațiu de
rai interior, unde fiecare poem respiră
lumină și bucurie pe ogorul copilariei, în
poiana cu lăcrămioare sau în deal pe coastă,
la stână. Poetul invită cititorii să pășească
în „*Veri cu gust de rai ceresc*”, unde îi
întreabă, „*Mai țineți minte?*” adulmecând
„*Mirosuri vechi*” și concluzionând „*Pe
lume nu-s mirosuri ca acasă*”

În registrul amintirilor din tinerețe se
înscriu și versurile de iubire, unde
regăsim o poezie spectaculoasă, caldă,
confesivă cu rezonanțe interioare
profunde. Versurile sale au fluiditate
muzicală și o noblețe afectivă rar
întâlnită în lirica contemporană. „**Când
tu erai icoană sfântă/Iar eu păcatul
întinat / Cerșind în rugă neîntreruptă /
Iertări, pe încă ce n-am dat / Când nopți
sub bolte înstelate / Ardeam în focuri de
divin/Și-n jurăminte preacurate / Croiam
speranțe și destin**” (*A fost cândva, odată*).

În țesătura de cuvinte parfumate a
volumul „**Cuvinte cu parfum de
levănțică**” vom întâlni și **fibra spirituală,
acea legătura sacră cu divinul, în poezii
cu valoare moral-creștină precum:**
„*Doamne cum se schimbă lumea*”,
„*Neîmplinită încă vrere*” sau „*Doamne cât
de rău ajuns-am*” versuri în care cititorul
asistă la un dialog sincer cu Dumnezeu.
Prin adresarea directă „*Doamne*” poetul nu
caută intermediari ci își cere iertare și
dorește îndurare de la bunul Dumnezeu
pentru toate păcatele oamenilor nu doar
pentru sine considerându-se parte din
comunitatea cea vinovată în care trăiește și
asumându-și într-un gest de pocăință și
umilință greșelile celorlalți pe care de altfel
le reclamă: „*N-ajutăm pe cel săracul, nevoit
și vai de el/ Suntem Iude trădătoare, mai
mișei ca cel mișel*” (*Doamne cum se
schimbă lumea*).

Într-o vibrație de versuri de impact pline de resentimente și tristețe Mircea Dorin Istrate **încondeiază iscusit nemulțumirea față de vremurile deocheate și strâmbe pe care le trăim, în care scara valorilor a fost inversată.** „Nebună-i lumea noi mereu vom merge împreună/Ne-a tulburat parcă mereu, ne trage după ea de mână/Suntem o turmă dezlânată, mereu cu capul în pământ/Și-n noi de-amu nu licărește o boabă de ceva ce-i sfânt (...) Ca racul îndărăt noi mergem, orbecând prin neștiut/Atâta am învățat din viață, atâta numai am putut/Mai mult noi stăm pe loc de-o vreme, decât un pas înaintăm/Urâm, trădăm, furăm din toate în draci ne văităm (...) Dă Doamne rău cât poate duce acest popor de troglodiți/Ce a uitat sfânta cărare și se închină la alți sfinți/ La ban putere și avere robind în ani în țări străine/Uitând în țara lor să steie, muncind pe brânci și-n vrednicie” (*Doamne cât de rău ajuns-am*).

Chiar dacă lumea în care trăim nu este cea ideală și poetul își exprimă profunda-i mâhnire, totuși acesta nu încetează să spere „Că anul ce-o să vină aduce-o îmbunare/Ne vom iubi ca frații uitând de neagra ură” (*Se-apropie Crăciunul*) și își continuă cu sfințenie rolul de dascăl prin poezie, oferind imagini unice ale vremurilor de altădată despre datini și tradiții. Ia românească are valoare de simbol este „*Frumoasă Cosânzeană din basmul românesc*” deci „*Purtați-o cu mândrie, că ea-i o nestemată*” (*Frumoasă Cosânzeană*).

Remarcăm în poeziile distinsului poet Mircea Dorin Istrate **o originalitate ce-și compune sigiliul amprenteii sale unice din împletirea limbajului neoaș ardelenesc cu inflexiuni arhaice ale specificului local, cu formatarea versurilor prin folosirea inversiunii verbului „Ce de-o vreme tot vroi-va împlinescă-șile toate/Câtă inima îi cere, zi de zi, noapte de noapte”;** „Fost-a vis acum sunt sigur, vrerea mea din timpul

noptii/ Întristatu-m-am de-acuma, iar trăim sub vrerea sorții” etc

Versuri de înaltă vibrație, „Eminescului cinstire”, întâlnim în poezii precum: „Lăcrimată geana mea se-nchide”, Sfânt îndemn”, „Regret profund”, „Tu ne-ai fost tot și toate”, în care poetul Mircea Dorin Istrate îi aduce „veșnică cinstire” Luceafărului poeziei românești: „Tu ai fost cuvânt de geniu, tănuită-nfiorare / Demiurg prin căi celeste într-o clipă de visare/ Cronicar la vremi trecute cu istorie măreață” (*Tu ne-ai fost tot și toate*)

Poetul își amintește cu drag de Crăciunul de altădată, sărbătoarea sfântă a familiei, care i-a rămas întipărită în memoria sufletului redând-o în poezii precum: „Miroase totul a Crăciun” „Cum aș dori să fie”, „Așteptând Sfântul Crăciun”, „Unde mi ești copilărie? „Cina de Crăciun”, „Întristatul meu Crăciun” , „În vremi de altădată” sau „Urare de suflet”

Prin opera sa, Mircea Dorin Istrate **își exprimă iubirea pentru oameni, neam și glie, Domnia sa, dorind să trezească nevoia omului de a-și păstra sufletul curat într-o lume tot mai desacralizată. De aceea poetul Mircea Dorin Istrate vorbește despre frumusețea vremilor trecute, a lucrurilor simple și despre emoția autentică pe care o pot simți doar cei buni, cu sufletul curat.**

Privit dintr-o perspectivă filozofică, volumul „*Cuvinte cu parfum de levănțică*” ne **propune o meditație subtilă asupra fragilității existenței noastre pe pământ și asupra rolului memoriei afective. Poetul ne sugerează că omul nu poate supraviețui spiritual fără frumusețe, fără rădăcini și fără capacitatea de a mai simți profund. Mircea Dorin Istrate readuce în centrul poeziei românești contemporane emoția pură, aproape uitată, „cuvintele” sale fiind adevărate forme de vindecare interioară.**

Această carte este o experiență afectivă care ne trece prin timpul istoriei al copilăriei, trezind sentimente și emoții

adormite-n gând. Ea trebuie citită lent, în tihnă, la gura sobei, asemeni unei scrisori vechi păstrate între file de timp.

Mircea Dorin Istrate reușește cu mult talent și dăruire să transforme poezia într-un spațiu al reconcilierii interioare, unde frumusețea versurilor sale inedite este respirație firească a sufletului.

Prin „*Cuvinte cu parfum de levănțică*”, poetul demonstrează încă o dată că **adevărata literatură nu are nevoie de artificii pentru a emoționa. Ea are nevoie doar de sinceritate, sensibilitate și har. Iar Mircea Dorin Istrate posedă din plin această rară putere de a transforma cuvântul într-o floare a memoriei și a sufletului.**

Mihaela CD
TWUC, LSR WPAC - Aprilie 2026

ISTORICUL STATUII LUI AVRAM IANCU DIN ORADEA

Lazăr Cârjan

În primăvara anului 1994, am hotărât împreună cu polițiștii bihoreni să dedicăm o statuie revoluționarului-martir Avram Iancu, în semn de prețuire și totodată ca o reafirmare a jurământului nostru față de neam și țară. Originar din mirificul Vâlcii, din comuna Bărbătești, mi-am început cariera de polițist în județul Hunedoara, unde am fost puternic influențat de viața tragică a Crăișorului. Am vizitat deseori Țara Zărandului, unde am cunoscut îndeaproape viața urmașilor lui Horea, Cloșca și Crișan, dar cel mai mult m-a impresionat comuna Baia de Criș, din apropierea Bradului, unde Crăișorul și-a trăit ultimele zile și își doarme somnul de veci lângă gorunul lui Horea, cu care se în înrudea după bunicul său, fost preot ortodox la Vidra de Sus.

Prima dată când am ajuns la Țebea, în anul 1980, însoțit de doi colegi din Brad, căpitanii Motan Florea și Ciocan Ioan, ne-a așteptat baci Toader Dragoș, un personaj

pitoresc, ghid cu școala vieții, care mi-a vorbit despre gorunii de legendă ai lui Horea și Iancu, dar și despre un gorun mult mai tânăr. „Acesta, mi-a relatat bătrânul miner pensionar, a fost plantat cu mână bună de tovarășul Nicolae Ceaușescu, anul trecut a crescut cu 23 de centimetri”. În biserică, lângă altar, colegii mei au scos o sticlă de vin ca să cinstim memoria eroului și să-i aducem mulțumiri gazdei noastre care nu mai contenea cu legendele care s-au țesut, de-a lungul anilor, în jurul Crăișorului. În timp ce sorbea vinul, le-a făcut un semn celor doi, arătând spre mine: „E de-ai noștri?” „De-ai noștri, l-au asigurat ei, român adevărat!” „Ei, tovarășelule, mi se adresează mie, trebuie să știți că gorunul acesta s-a uscat, a trebuit să plantăm altul, că altfel se supăra Tovarășul pe noi și era bai mare”. Mi-am adus și familia de câteva ori la Țebea și odată, când aveam ca musafir un coleg din Ploiești, maiorul Arghiroiu Ionel, l-am rugat pe baci Toader să facă o poză cu soțiile noastre, Hermina și Cornelia, dar și cu soția lui, Carolina. „De acord, ne-a spus, dar să mă așezați lângă cele două doamne, baba mea să stea puțin mai încolo, că o văd tot timpul”.

În vara anului 1988, după moda timpului am fost mutat la Oradea, ca locțiitor al șefului miliției județene, iar în decembrie 1989 am fost ales de polițiștii bihoreni ca șef al inspectoratului. M-a impresionat patriotismul bihorenilor, care încheiau orice petrecere cu cântece despre dârzenia cu care locuitorii acestor ținuturi de legendă și-au apărat limba și tradițiile de-a lungul veacurilor. M-a impresionat și bucuria cu

care polițiștii au fost de acord să contribuie financiar pentru un bust al Crăișorului.

Colegul meu, regretatul colonel Anton Vasile (la stânga mea în foto), șeful structurii de logistică, l-a propus pe Cornel Durgheu, un tânăr sculptor bihorean în plină afirmare, care a fost de acord cu propunerea noastră. I-am cerut să-i modeleze eroului chipul de revoluționar dârz, comandant de oști încrezător în destinul românilor. A fost o alegere inspirată, care ne-a întrecut așteptările. Peste ani, artistul va deveni profesor universitar și decan al Facultății de Artă din Oradea, bucurându-se de recunoaștere internațională. Am avut ca modele portretele realizate de pictorul Barbu Iscovescu și sculptorul Romul Ladea, dar și un bust de mici dimensiuni din piațeta comunei Baia de Criș, unde se află Mănăstirea Franciscană, nu departe de locuința lui Ioan Stupină unde, pe prispă, a trecut în eternitate Crăișorul, având ca podoabe doar un fluier de cireș de care nu se despărțea niciodată și o eșarfă. Am găsit și un portret pictat de un anonim din Cernăuți, aflat în proprietatea regretatului Valeriu Chișiu, pe care mai târziu l-a donat Mănăstirii Sfintei Cruci din Oradea împreună cu biblioteca sa de cărți rare.

Au urmat operațiuni costisitoare, pe care le-am depășit prin generozitatea polițiștilor: bronzul de cea mai bună calitate a fost cumpărat de la Întreprinderea Neferal din

București, lutul pentru modelat, de la Medgidia, iar ulterior, turnarea în bronz s-a executat la Întreprinderea „Astra” din Arad. În final, bustul avea doi metri și patru centimetri înălțime și o greutate de 294 kg. Aduc respectuoase mulțumiri domnului ing. Traian Copil, directorul Întreprinderii Electrica Oradea, care a executat o lucrare complexă de deviere a apelor pluviale, domnului Ioan Lupuț, directorul Întreprinderii Marmogranit Vașcău, care a placat soclul statuii cu marmură și ing. horticol Ioan Sărac, directorul S.C. RER Ecologic Oradea, care a amenajat un frumos parc.

Ne-am propus, de la început, ca inaugurarea să se facă la sfârșitul lunii iunie, „pe vremea cireșelor”, cum afirmase chiar Crăișorul, consultându-mă cu istoricul Florian Dudaș, care a studiat mulți ani viața eroului, știindu-se faptul că din motive neelucidate, nașterea acestuia nu se găsește în protocoalele bisericii din Vidra de Sus.

Ne-am fixat ca dată a inaugurării 24 iunie, de Sânziene, când se sărbătorește și ziua de naștere a unui alt mare martir, Sfântul Ioan Botezătorul. N-aveam de unde să știu că peste câțiva ani, îmi va fi dat ca acest sfânt înaintemergător al domnului să fie desemnat ca ocrotitor al polițiștilor de pașapoarte, cu binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist. Împreună cu firma „Carusel” din Oradea, am realizat două cărți poștale, prima cu portretul pictorului anonim din Cernăuți iar cea de a doua cu Primăria Municipiului Oradea, ștampilate cu data de 24 iunie 1994.

În acest răstimp, a trecut prin Oradea domnul amiral Cico Dumitrescu, consilier prezidențial, care ne-a spus că domnul președinte Ion Iliescu a aflat despre demersul nostru și și-a manifestat dorința de a participa la inaugurare dacă îi va permite programul. Domnul amiral ne-a sugerat să întocmim un *Act de Fundație*, care să fie semnat de domnul președinte împreună cu primul ministru Nicolae Văcăroiu și factorii de conducere din Bihor.

Inaugurarea monumentului a avut loc pe data de 24 iunie 1994, la orele 11.00. Din partea Președinției României a participat domnul consilier prezidențial Victor Opaschi, cu un mesaj din partea domnului președine Ion Iliescu, iar din partea ministerului de interne, domnul ministru Doru Ioan Tărăcilă împreună cu principalii comandanți de armă: domnul general Ion Pitulescu, șeful poliției române, domnul general Ion Bunoaică, comandantul jandarmeriei române, domnul general Ionel Crăciun, comandantul pompierilor militari și domnul profesor universitar Corneliu Mihai Lungu, director general al arhivelor naționale. La manifestare au participat factorii de conducere din Bihor și municipiul Oradea în frunte cu domnul ing. Ionel Ungur, prefectul județului, domnul ec. Ștefan Seremi, președintele consiliului județean, domnul ing. Petru Filip, primarul municipiului Oradea, precum și un numeros public.

La invitația domnului prefect Ionel Ungur au participat prefectii din județele Alba, Ioan Rus, Arad, Avram Crăciun, Cluj, Ioan Zanc, Satu Mare, Vasile Suci, Sălaj, Leontin Badea, Timiș, Ioan Paștiu, precum și subprefecți de la județele Hunedoara și

Maramureș. De la aceste județe au participat și șefii inspectoratelor de poliție.

Regretatul general Mihai Corneliu Lungu, comandantul de atunci al Diviziei 11 Mecanizate, a asigurat ceremonia militară de către garda de onoare și fanfara militară ale unității. Au fost alături de polițiști șefii unităților județene ale ministerului: colonel Adrian Pădurean – pompierii militari, colonel Gheorghe Stancu – grănicerii, maior Ioan Demian – jandarmii, Ioan Popovici – arhivele.

Am fost onorați cu prezența domnului profesor universitar dr. Ioan Teodor Stan, președintele Consiliului Național al Societății Cultural – Patriotice „Avram Iancu”, precum și a distinsei doamne profesoare Doina Sferle, primul conducător al filialei Bihor a societății.

Un sobor de preoți în frunte cu regretatul episcop ortodox Ioan Mihălțan a oficiat slujb de pomenire.

Prin strădania doamnei profesoare Doina Sferle, ziua de 24 iunie a devenit sărbătoarea sacră a nașterii marelui erou național, venerat de toți românii. Îi felicit pe domnii generali Grigore Bartoș, președintele de astăzi al Societății Cultural-

Patriotice „Avram Iancu”, Filiala Bihor și pe colegul său, Grigore Morar, președintele Fundației pentru Protejarea Monumentelor Bihor, care cu pasiune și competență îl omagiază pe marele martir, invitând, an de an, tinerii bihoreni din toate localitățile județului, precum și numeroase personalități din țară.

Larisa și Grigore Vieru

Glorie eternă și recunoștință Crăișorului Munților Avram Iancu!

General maior (rtg.), prof. univ. dr.
Lazăr Cârjan,
fost șef al Inspectoratului de Poliție Bihor
(decembrie 1989 – iulie 1997)
Oradea, 24 iunie 2026

VIATA DIN SPATELE SCENEI

Iulia Iasmina Moșincat

Trăim într-o lume rigidă, plină de reguli și așteptări. Suntem asemenea unor roboți, programați să își îndeplinească sarcinile conform standardelor. Timpul se derulează rapid în fața noastră, iar nu avem suficient

timp să ne bucurăm de el. Ne trezim în fiecare zi cu dorința de a fi văzuți, acceptați și laudați, frustrându-ne atunci când eșuăm. Astfel, începem să ne pierdem toată răbdarea, puterea și încrederea în forțele proprii.

Pentru asta, încep să mă întreb: „Dacă mâine am pierde tot ce am clădit pe acest pământ, cu ce am rămâne?” Suntem doar niște actori grăbiți de timp, în roluri pe care nu le înțelegem pe deplin. De mici copii suntem întrebați: „Ce îți dorești să devii când vei fi mare?” Unii caută răspunsuri serioase, alții potrivesc răspunsuri haioase, iar cei din urmă încă nu știu exact ce își doresc. Nu știu dacă cineva, vreodată a răspuns la această întrebare cu replica: „Îmi doresc să fiu fericit” sau „Îmi doresc să mă simt liber.”

Ne-am născut sinceri, curioși și curajoși. Dar, undeva pe parcursul vieții, am pierdut aceste valori. Am început să ne lăsăm pătrunși de rușine și judecată, devenind sclavii fricii. Am ales să ne pierdem pe noi ca să îi mulțumim pe alții. Am început să ne limităm stările și emoțiile, devenind tot mai anxioși și înverșunați. Am adunat în noi toată furia și tristețea „inadecvate”, mascându-le, pentru a mima perfecțiunea. Toate acestea ca să devenim veșnic nefericiți și nemulțumiți de noi înșine. Nu am avut niciodată răbdarea să ne privim și acceptăm frumusețea și unicitatea, dacă nu au fost sesizate și aplaudate mai întâi de alții.

„Vrei să te simți liber? Învață să trăiești din nou.” Poate veți spune că aberez. Sau, poate veți fi curioși să urmăriți povestea mea. Totul a început toamna trecută. Odată cu aniversarea mea, am început să realizez

faptul că s-a mai scurs încă un an din viață, iar eu am rămas neschimbată.

Ca să înving acest gând, mi-am propus să încerc ceva

care să îmi deschidă noi perspective. Odată cu inițierea căutărilor, începeau să îmi apară anunțuri cu privire la cursuri de canto, dans și actorie. Cel care mi-a captat atenția și interesul a fost actoria. Cu pași sfioși pe caldarâm, am început mica mea aventură, printre zidurile căznite ale cetății medievale orădene, având în minte un singur gând: „Dacă aceste ziduri au căzut și au izbutit să renască, eu de ce nu aș putea?”

Experiment. Teatru. Clandestin-Sebastian Bărbălan

Maestrul Sebastian Bărbălan s-a născut într-o familie numeroasă, dispusă să investească în dezvoltarea intelectuală, socială și artistică a copiilor. La vârsta de 14 ani și-a exprimat pentru prima dată dorința de activare pe scena teatrului, lucru privit cu reticență de părinții săi.

În anul 2005 și-a încheiat studiile în cadrul Liceul de Artă „Sabin Drăgoi” din Arad, sub specializările de muzică și pedagogie. Mai departe a urmat același fir, alegând Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București. Acolo a beneficiat de îmbunătățiri ale tehnicii vocale și ale interpretărilor în cadrul pianului, dezvoltându-și totodată abilitățile de înțelegere și creație artistică pe un plan original. Deprinderea acestor valori l-au împins însă spre dorința de a transmite mai mult.

Astfel, după absolvirea conservatorului, s-a hotărât să alerge spre marea sa pasiune. A inițiat studiile la Universitatea „Babeș Bol-

yad” din Cluj-Napoca, sub specializarea Arta Teatrală, obținând mai târziu diploma de master în cadrul Departamentului pentru Pregătirea și Perfecționarea Personalului Didactic la Universitatea din Oradea, titlu care l-a ținut ca asistent câțiva ani în cadrul formării tinereilor talente¹²³.

Carierea sa ca artist a debutat prin colaborări pentru diferite proiecte cu Teatrul Odeon, din București, în cadrul căruia a avut prilejul de a-și expune originalitatea drept compozitor în spectacolul *Capriccii*, sub regia Cameliei Hâncu în anul 2000, la Festivalul de Monodramă de la Kiev, care s-a bucurat de un „real succes.” Acolo l-a întâlnit pentru prima oară pe regretatul regizor Giancarlo Nanni, unul dintre liderii teatrului de avangardă din perioada anilor '60. Sebastian s-a hotărât să nu rateze ocazia

de a lucra împreună cu Giancarlo Nanni, așa că s-a mutat în Roma pentru a juca în piesa „Visul unei nopți de vară”, a lui W. Shakespeare, la Teatro Vascello.

După marele succes ca protagonist de episod în serialul „Il Comisario Montalbano”, entuziasmul său se lovea de refuzuri repetate, din cauza pretențiile regizorilor și a dificultăților limbii străine. Aceste obstacole însă, i-au intensificat ambiția și dorința de evoluție, împingându-l mai departe spre studii în domeniul cinematografiei și dansului clasic, concretizate prin piese de teatru.

¹²³Curriculum Vitae- Sebastian Bărbălan

A colaborat câțiva ani, intermitent, cu Gabriel Garko, actorul lui Tonio Fortebracci din faimosul serial italian de succes „Onoare și respect” (L'onore e il rispetto) și cu regizorul Roberto Bacci, timp de patru ani la Fondazione Pontedera Teatro (Teatro Nazionale di Toscanal) și Teatro Laboratorio Grotowsk în cadrul teatrului de cercetare, care a devenit sursa principală de interes.

Printre proiectele sale remarcabile realizate de-a lungul carierei, se numără piesele „Ubu Roy” de Alfred Jarry, „Metamorfoși” de Ovidiu și „Alla luce” de Michele Santeramo, realizate în colaborare cu teatre din Italia și România, care au contribuit la consolidarea statutului de profesionist internațional.²

După încheierea carierei artistice, s-a hotărât să se revină în țara de origine, pentru a conduce proiectul „Experiment. Teatru. Clandestin”, menit să ajute copiii, adolescenții și adulții de toate vârstele să își dea frâu tuturor emoțiilor, descoperindu-și și punându-și talentele în valoare.

Primele întâlniri au început timid, cu interacțiuni, gesturi subtile, poezii și joculețe interactive, sfârșindu-se cu destăinuri despre impresiile și scopurile participării. La primul curs am mărturisit că scopul meu principal este: „Să scap de anxietatea socială”, iar la următoarele am susținut faptul că: „Îmi doresc să învăț să îmi exprim opiniile și să mă integrez într-un grup.”

Dacă aș fi întrebată azi: „De ce ai ales să participi la acest curs și de ce continui?”, cred că aș răspunde astfel: „Am venit pentru că m-am săturat să am toate soluțiile problemele mele și nu reușesc să le aplic pentru a-mi schimba viața. Am rămas pentru a-mi clădi creativitatea, a-mi găsi curiozitatea, redobândindu-mi bucuria și libertatea. M-am decis să ies din colivia fricii, care mi-a fost atât de confortabilă și să învăț să trăiesc așa cum simt. Iar dacă viața va deveni grea, să am certitudinea că acum sunt mai puternică și pot birui.”

De lungul cursurilor, întrebarea inițială s-a preschimbat în: „Cum te-ai simțit azi?” Am început să mă simt blocată de fiecare dată când venea momentul confesiunii, deoarece nu știam cum să descriu cele întâmplate și nu simțeam nimic special. Vedeam doar niște adolescenți și adulți, adunați la un loc pentru a interacționa și a se juca. Cum puteam descrie asta? Nebunie sau magie? Singurele cuvinte pe care reușeam să le rostesc fără efort erau: „A fost bine.” Credeam că sunt de ajuns. Toată viața mea m-am rezumat la acestea și nu mi s-a cerut niciodată mai mult.

Mă întrebam de fiecare dată: „Oare ce ar trebui să simt? Sunt singura în care nu se trezește nici o emoție? Sunt pasivă?” Aceste gânduri mă făceau să mă simt defectă,

îneebunindu-mă. Așa, am ajuns să mă descarc după fiecare seară de curs prin lacrimi și scris. Eram conștientă că trebuie să înving acea stare, înainte să mă nimească. Planul era să continui chiar dacă mă simt inconfortabil. M-am obișnuit să mă simt în plus pentru că mai exista cineva ca mine și astfel am acceptat că momentan, nu pot mai mult. Am tras luni în șir aceste gânduri, până în momentul în care, domnul Sebastian mi-a enunțat ferm faptul că știu să mă exprim doar printr-o singură replică banală și nu mai poate suporta asta. În acel moment m-am simțit ca un copil rușinat, fără glas, care nu îndrăznește să se apere.

În următoarea seară m-am decis să demonstrez contrariul. Fără să realizez, am reușit să îmi împing gândurile înaintea incertitudinii și m-am emoționant mai mult decât mi-aș fi închipuit. Nu mai rețin cuvintele pe care le-am rostit, dar țin minte lacrimile pe care am ales să le ascund, negându-le existența, deoarece nu îmi doream să simt milă cuiva în acel moment. Am ales să fac acest pas deoarece nu doream să mai dezamăgesc pe cineva, la fel cum mă dezamăgesc pe mine.

Din prima zi, ni s-a spus că această călătorie nu va fi deloc ușoară. Dar, eu am acceptat provocarea. Unii s-au retras, alții s-au alăturat și câțiva au rămas, dispuși să continue până la destinație. Jocurile de început s-au transformat în practici de atenție, disponibilitate, coordonare și creație. A intrat în scenă munca actorului cu sine însuși și transformarea dezavantajul în avantaj. Fiecare a primit șansa de exprimare a emoțiilor prin voce și pantomimă. Astfel, s-au evidențiat trăsături de personalitate specifice, valorificate de coordonatorul nostru.

Am fost pusă de multe ori în situații care m-au făcut să îmi recunosc lacunele și am început să le accept și să lucrez la ele. Unul dintre lucrurile pe care mi-e greu să mi le însușesc este inițiativa. A pași în față și a conduce este ceva care simt că e împotriva naturii mele. La fel este și redarea unor

situații proprii, într-o cursivitate și logică absolută. De multe ori ideile îmi vin exact după momentul prezentării, sau mult mai târziu, iar asta mă frustrează teribil.

Surprinsă de multe ori de talentul și creativitatea colegilor mei, am început să îmi doresc tot mai mult să îmi extind și eu granițele. Prin intermediul lor am realizat frumusețea și unicitatea cu care am fost fiecare înzestrați și pe care e păcat să le irosim.

Încet, încet, călătoria noastră a început să capete o nouă valență. Dacă până acum, am fost ghidați spre depășirea fricii și descoperirea vocii interioare, drumul a început să se concentreze pe viziunea creatoare pusă în scenă prin intermediul nostru. Pentru asta, trebuie să ne luăm angajamentul de a ne înfățișa toate emoțiile, însușite în fața publicului.

Dincolo de entuziasm, care trebuie păstrat viu, trebuie să devenim adepții răbdării, disciplinei și perseverenței. Fiecare va parcurge un drum individual al evoluției, punându-și în valoare calitățile. Va respira prin cuvinte și se va elibera prin simțăminte.

Înainte de a descoperi acest loc, mă gândeam la faptul ca actorii suferă o depersonalizare, din cauza multitudinii rolurilor interpretate. Dar, acum am înțeles faptul că, fiecare reacție afișată provine din experiențele personale, redată autentic la momentul oportun.

Această experiență era programată pe o perioadă de trei luni. Dar, inconstanța participanților și complexitatea proiectului au prelungit procesul. Pot spune cu sinceritate, că nu regret nimic din ce am spus sau expus în cadrul cursurilor. Fiecare probă și persoană întâlnită a înfățișat versiunea mea actuală, relevând-o pe cea râvnită.

Odată pătruns în lumea acestui experiment este imposibil să te plictisești. Începi să te conectezi cu starea de prezență, devenind mai conștient de tine și de cei din jur. Distragerile se păstrează dincolo de ușă, iar

vârsta pur și simplu dispare. De la 20 la 70 de ani, fiecare spirit este privit cu vigoarea celei dintâi tinereți. Toți ne întâlnim pentru îndeplinirea unui scop comun: să trăim fiecare moment, eliberați de frici și judecăți, fericiți de momentele petrecute împreună.

CUM A LUAT FIINȚĂ E.T.C. (Experiment Teatru Clandestin)?

Inițiativa proiectului a pornit de la Sebastian Bărbălan și Nora Chiriac, doi asistenți universitari, care și-au dorit să introducă în Oradea conceptul de teatru independent de cercetare, obținând în scurt timp un loc pentru desfășurare în Cetatea din Oradea, de care au beneficiat și studenții de la actorie, care nu aveau săli disponibile.

Într-un interviu al presei orădene pentru ziarul Crișana, susținut în anul 2016, Maestrul Sebastian Barbălan răspunde la curiozitățile reporterilor, dezvăluind scopul principal al proiectului său.

La întrebarea: „**Cum ai înființat E.T.C.? De ce Oradea?**”, Sebastian Barbălan exprimă faptul că dorul de casă l-a determinat să renunțe la frumoasa sa carieră de artist și să înceapă ceva nou, în urbea natală. Munca continuă la proiectele italiene, i-a adus veniturile necesare finanțării proiectului său, centrat pe introducerea culturii în peisajul orădean. După o perioadă solicitantă, a reușit să înființeze E.T.C. și să aducă în fața publicului viziunea sa, prin Gala Traficantului de Cultură Internațional.

La întrebările: „**De ce te-ai oprit? De cei oiei de la capăt?**”, artistul nostru explică faptul că, oboseala și pierderea unor oameni dragi l-au determinat să se retragă pe moment, fiind readus în postura de îndrumător, de oamenii deosebiți și talentați întâlniți în cadrul laboratoarelor de teatru clandestin. Astfel, acest nou capitol i-a readus entuziasmul și forța de a lupta pentru îmbogățirea orașului și societății civile¹²⁴.

¹²⁴ <https://www.crisana.ro/stiri/cultura-5/cetatea-oradea-prinde-viata-si-prin-arta-teatru-independent-punct-si-de-la-capat-150852.html>

GALA TRAFICANTULUI DE CULTURĂ

Sub viziunea artistică a coordonatorului Sebastian Bărbălan, talentul micilor artiști a fost pus în valoare, devenind emblema unui festival de mare amploare, care a pus Oradea pe harta culturală internațională.

Gala Traficantului de cultură s-a bucurat de un mare succes în cele 9 ediții, făcând turul Fabricii de plase, Fabricii de blănuri Rovex, Palatului Sonnenfeld, Palatului telefoanelor Romtelecom, Cetății Oradea, ajungând într-un final în inima satului Bicăcel.

În cadrul acestui eveniment s-au alăturat nume greu de pronunțat și aproape imposibil de transcris prin ziare, mulți artiști plastici, tineri, nonconformiști, vizionari și o muzică pe care nu o auzi niciodată la radio. Temele variate, propuse într-o manieră clasică sau stilizate în viziunea epocii contemporane, au urmărit firul generațiilor. Au fost expuse spectacole de teatru independente, proiecții de scurtmetraje, sculptură în timp real, recitaluri de muzică jazz, concerte de muzică electronică, prezentări de modă, precum și expoziții tematice de pictură, sculptură, fotografie, prezentări de modă și alte meșteșuguri.

Tinerele talente ale teatrului clandestin au jucat cu patos piese celebre precum „Noi două” cu Irina-Maria Barbir (o viziune a relației mamă-fică ce transcende dincolo de moarte), „Monoloagele vaginului” cu Alina Mișoc, inspirat dintr-un text de Eve Ensler, tradus în 40 de limbi și jucat în 50 de țări (povestea a nouă personaje care luptă împotriva violenței asupra femeilor și a prejudecăților, militând totodată pentru acceptarea sinelui), „Mosc” cu Diana Elena Tușa, inspirat de nuvela „Chira Chiralina” de Panait Istrati și „Petușki” (o îmbinare a elementelor din tradiția românească cu atmosfera orientală specifică Dobrogei din secolul al XIX-lea, ce surprinde tragicul punct culminant al nuvelei, în care

protagonista se află la răscrucea dintre viață și moarte), „Moscova – Petușki” de Paul Sebastian Popa (Nu este doar un imn dedi-

cat băuturii, ci și un bocet mahmur al întâlnirii cu lumea, care reiese din meditația

Prezentarea Cristinei Breteanu eroului asupra bătăriei din jur)¹²⁵.

Cercetarea „Formelor”, inspirată din piesa „Metamorfosi. Di forme mutate in corpi nuovi” scrisă de Ovidiu, a urmărit obținerea unei relații strânse cu spectatorul, printr-un spațiu comun, care să ofere oportunitatea de observare a complexității piesei și transmiterea intensității emoțiilor fiecărui mit (haos, decădere, război, creație).

Cadrul a fost completat de workshop-uri de bucătărie vegană, prezentate de orădeanul Florian Chirilă, workshop-uri de machiaj cu efecte speciale cu Gabriela Cosma și workshop-uri de scanare 3D cu Alin Buda.

Intrarea era liberă pentru majoritatea manifestațiilor, cu excepția celor speciale, desti-

nate curioșilor și iubitorilor de artă, invitați să își rezerve un loc pe pagina de Facebook a evenimentului¹²⁶.

În ultimii ani, Gala Traficantului de cultură s-a înfățișat prin tema „România de mână”, în cadrul Festivalul de tradiții și obiceiuri bihorene din satul Bicăcel. Întregul spectacol a fost organizat pe locul fostei groape de gunoi a comunei, în colaborare cu Primăria Lăzăreni, cu sprijinul Consiliului Județean Bihor, prin Direcția de Dezvoltare și Implementare a Proiectelor și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bihor.

Președintele Asociației de Teatru Experimental Clandestin, Sebastian Bărbălan declară: „Am organizat acest eveniment în primul rând pentru comunitatea din Lăzăreni, pentru că am vrut să oferim oamenilor ceva nou. Festivalul l-am desfășurat într-o fostă groapă de gunoi. Procesul de igienizare a fost unul intens și a reprezentat un exemplu pentru cei care își aruncau gunoiul aici, în ciuda faptului că beneficiază de servicii de salubritate. Cred că au

învățat că din urât poate ieși ceva frumos, cu puțină voință.”

Acest festival s-a organizat pentru comemorarea interpretei bihorene de muzică populară Florica Duma, cunoscută în rândul ansamblului folcloric „Florile Bihorului”, alături de Florica Zaha, Florica Bradu și Florica Ungur.

¹²⁵ <https://www.ebihoreanul.ro/stiri/traficantii-din-cetate-vineri-incepe-editia-a-cincea-a-galei-traficantului-de-cultura-129763.html>

¹²⁶ <file:///C:/Users/Iasmina/Desktop/ARTICOLE/E.T.C.%20ACTORIE/Cercetarea%20%E2%80%9Eformelor%E2%80%9D%20la%20Experiment.%20Teatru.%20Clandestin.htm>

În atenția tuturor privitorilor s-au regăsit 14 meșteri populari, care și-au prezentat creațiile de suflet, fiind dispuși să facă demonstrații ale măestriei cu care au fost înzestrați. Programul artistic de la sfârșitul săptămânii, care s-a bucurat de admirația publicului a fost întregit de Ansamblurile Folclorice „Zestrea Budesei”, „Cununa de pe Criș”, „Datina Hidișelului”, „Trei sate, trei surori”, „Dansatorii din Botean” și „Palisada”, dar și artiștii Maria Alexandra Secan, Alexandra Durgheu, Flavia Sferle, Mădălina Ilea, Elena Ioana Mihuța, Andrei Corb și Roxana Buzle.

După trei ani de pauză, scena își pregătește cortina, în cinstea revenirii cu o nouă ediție de varietăți culturale și artistice în cadrul celei de-a X-a ediție a Galei Traficantului de Cultură Internațional.

Procesul de pregătire este frumos, dar complex și provocator în același timp. Totuși, sunt foarte încântată să fac parte din acest proiect și aștept cu nerăbdare momentul debutului în cadrul acestui eveniment spectaculos. Nu știu ce va aduce viitorul, dar mă bucur sincer că am descoperit un loc în care simt că pot să devin mai mult decât mi-am permis până acum.

Într-un final, aș dori să îmi exprim întreaga admirație și recunoștință pentru răbdarea și dedicarea formatorului Sebastian Bărbălan. Pentru mine este și va rămâne mereu un exemplu de vigoare, inspirație, înțelep-

ciune, curaj și perseverență, care întrecere barierele¹²⁷.

Iulia Iasmina Moșincat,
Oradea

„PAGINI DE CONȘTIINȚĂ” – O
ISTORIE MORALĂ A LITERATURII ȘI
JURNALISMULUI ROMÂNESC
CONTEMPORAN

Dumitru Istrate

„Pagini de Conștiință” – o istorie morală a literaturii și jurnalismului românesc contemporan
Cronică la cele patru volume de Al. Florin Țene

În contextul unei epoci marcate de fragmentarea discursului cultural și de relativizarea valorilor, seria „Pagini de Conștiință: Ziaristi și scriitori” de Al. Florin Țene se impune ca una dintre cele mai ample și coerente întreprinderi de recuperare și valorizare a patrimoniului spiritual contemporan. Cele patru volume, publicate la Editura Napoca Star în perioada 2025–2026, constituie un veritabil compendiu de istorie literară vie, reunind sute de portrete critice, medalioane biografice și analize dedicate unor scriitori, ziaristi, publiciști, editori și animatori culturali din întreg spațiul românesc.

Titlul însuși al seriei exprimă programul intelectual al autorului. Pentru Al. Florin Țene, literatura și jurnalismul nu reprezintă simple forme de expresie artistică sau informativă, ci manifestări ale conștiinței

¹²⁷Festival într-o fostă groapă de gunoi de Veronica Bursașiu, la 30 iulie 2019-
Jurnalul Bihorean

civice și morale. Încă din primul volum, autorul afirmă funcția formativă a culturii și rolul determinant al creatorului în edificarea identității naționale.

Această perspectivă este consolidată în volumul al doilea, unde autorul declară explicit că proiectul său urmărește configurarea unei panorame a spiritului românesc contemporan și constituirea unei adevărate istorii literare bazate pe criteriul valorii și al responsabilității culturale.

Din punct de vedere metodologic, lucrarea se situează la confluența dintre: critica literară; istoria literară; jurnalismul cultural; eseul biografic; memorialistica documentară.

Această formulă hibridă conferă volumelor accesibilitate fără a sacrifica dimensiunea academică.

Primul volum are valoarea unei introduceri programatice. Autorul selectează personalități reprezentative din domeniul literaturii și presei, construind portrete în care biografia și opera sunt analizate simultan. Prefața insistă asupra ideii că scriitorul și jurnalistul sunt constructori ai conștiinței colective.

Sunt evocați autori precum Janet Nică, Menuț Maximilian, Lazăr Lădariu, Cassian Maria Spiridon, Anton Ilica, Andrei Breabăn, Ilie Serediuc și numeroase alte personalități ale culturii contemporane.

Meritul principal al volumului constă în recuperarea unei categorii de intelectuali care activează adesea în afara centrului literar bucureștean, dar care contribuie decisiv la menținerea vitalității culturii române.

Cel de-al doilea volum reprezintă o maturizare a proiectului critic. Autorul formulează explicit ideea că literatura și presa sunt instrumente de formare a conștiinței publice și că intelectualul autentic trebuie să fie un mediator între adevăr și societate. Portretele dedicate lui Ion Istrate, Ioan Mititean, D.R.Popescu, Mircea Ciobanu, și altor personalități sunt

construite nu doar pe criteriul valorii estetice, ci și pe cel al utilității culturale și comunitare.

În această etapă a seriei se observă accentul pus pe: rolul editorului; funcția jurnalistului cultural; activitatea promotorilor de carte; dimensiunea comunitară a culturii. Cartea devine astfel un document sociologic al vieții literare românești contemporane.

Volumul al treilea extinde considerabil aria de investigație și oferă o panoramă a diversității creatoare contemporane. Autorul subliniază caracterul plural al literaturii române actuale și prezintă scriitori proveniți din medii profesionale foarte diferite: profesori, medici, cercetători, jurnaliști, poeți și esești.

Un aspect remarcabil este deschiderea către spațiul cultural basarabean și către literatura diasporei. În acest sens, volumul depășește limitele geografice ale României și propune o viziune integratoare asupra culturii române.

Textele dedicate unor autori precum Ana-Maria Chircea sau Liviu Țățan, Livia Ciupercă, Ion Mureșan, Ion Cristofor, Aurel Sasu, demonstrează capacitatea criticului de a surprinde particularitățile fiecărei opere și de a le integra într-un context mai larg al valorilor naționale.

Ultimul volum reprezintă apogeul proiectului. Prefața are un pronunțat caracter teoretic și propune o reflecție asupra ideii de vocație culturală, definind jurnalismul drept act de responsabilitate civică și literatura drept mod de existență spirituală.

Autorul lărgeste perspectiva către: interferențele dintre literatură și filosofie; raporturile dintre memorie și identitate; dimensiunea europeană a culturii române; dialogul intercultural. Studiul dedicat lui Valeriu Stancu este reprezentativ pentru această orientare, accentul fiind pus pe receptarea internațională a operei și pe integrarea scriitorului român în circuitul cultural

european. Sunt analizați: Anghel Dumbrăveanu, Cristian Tudor Popescu, radu Preda, Dinu Săraru, Magda Ursache, Virgil Mazilescu, Cornel galben.

Astfel, seria depășește cadrul unei simple colecții de medalioane și devine o reflecție asupra locului culturii române în contemporaneitate.

Discursul lui Al. Florin Țene se caracterizează prin: claritate expositivă; echilibru între informație și interpretare; ton axiologic pozitiv; respect față de autorii analizați; accent pe dimensiunea morală a creației.

Criticul practică o critică de valorizare, apropiată prin spirit de tradiția lui George Călinescu și Pompiliu Constantinescu, dar adaptată contextului contemporan. El nu urmărește demolarea valorilor, ci identificarea și promovarea lor.

Această opțiune critică explică și caracterul enciclopedic al seriei: fiecare portret devine o mărturie despre existența și activitatea unui creator, contribuind la conservarea memoriei culturale.

Importanța celor patru volume rezidă în faptul că ele constituie una dintre cele mai ample arhive critice dedicate scriitorilor și ziariștilor contemporani. Seria poate fi privită din trei perspective: ca dicționar bio-bibliografic comentat; ca istorie literară în desfășurare; ca document de sociologie culturală.

Prin numărul mare de autori analizați și prin caracterul sistematic al demersului, „Pagini de Conștiință” devine o sursă de referință pentru cercetătorii interesați de literatura română a începutului de secol XXI.

Cele patru volume ale seriei „Pagini de Conștiință: Ziariști și scriitori” reprezintă una dintre realizările majore ale lui Al. Florin Țene și una dintre cele mai consistente contribuții recente la documentarea și interpretarea vieții literare românești.

Opera se remarcă prin: amploarea documentării; caracterul enciclopedic; dimensiunea etică a discursului; recuperarea valorilor culturale regionale; integrarea fenomenului literar românesc într-o perspectivă națională și europeană.

În ansamblu, seria poate fi considerată o **cronică a conștiinței culturale române contemporane**, un vast proiect de conservare a memoriei literare și jurnalistice, prin care Al. Florin Țene își confirmă statutul de istoric literar, critic și animator cultural de prim-plan.

Dumitru Istrate

**FORMAREA LIMBII ROMÂNE:
CONTRIBUȚIA SUBSTRATULUI
DACIC ȘI A LATINEI POPULARE
VORBITE DE SOLDAȚII ȘI
COLONIȘTII IMPERIULUI ROMAN**

Al. F. ȚENE

Problema formării limbii române reprezintă una dintre cele mai complexe și dezbătute teme ale lingvisticii istorice din sud-estul Europei. Limba română este singura limbă romanică dezvoltată în partea orientală a fostului Imperiu Roman și constituie rezultatul unui îndelungat proces de sinteză etno-lingvistică dintre populația autohtonă geto-dacă și elementele romane aduse în Dacia după cucerirea realizată de împăratul Traian în anii 101-102 și 105-106 d.Hr. În

prezent, consensul majorității lingviștilor consideră că limba română s-a format prin romanizarea populației dacice, în urma contactului dintre limba dacilor și latina populară (*sermo vulgaris*) vorbită de soldați, coloniști, funcționari și negustori proveniți din diverse regiuni ale Imperiului Roman. Limba rezultată a păstrat baza latină fundamentală, dar a conservat și un important fond lexical și structural provenit din substratul dacic. După înfrângerea regelui Decebal, Dacia devine provincie romană. Administrația imperială a inițiat un amplu proces de colonizare, aducând populații din aproape toate regiunile imperiului. Istoricul latin Eutropius menționează „Traian a adus mulțimi nesfârșite de oameni din întregul Imperiu Roman pentru cultivarea ogoarelor și popularea orașelor.” Colonizarea nu a fost realizată exclusiv cu italici. În Dacia au sosit veterani și soldați originari din Hispania, Gallia, Pannonia, Dalmația, Tracia, Moesia, Siria și Asia Mică. Toți aceștia foloseau latina vulgară ca limbă de comunicare administrativă și militară.

Prin urmare, româna nu derivă din latina clasică a lui Cicero, ci din latina populară vorbită de oamenii obișnuiți ai Imperiului Roman. Limba dacilor aparținea familiei indo-europene și era înrudită cu limba tracilor. Din păcate, ea este cunoscută fragmentar, prin: nume de persoane; nume de localități; hidronime; câteva cuvinte consemnate de autorii antici. Dispariția limbii dacice ca limbă de comunicare generală nu a însemnat dispariția completă a elementelor sale. Lingviștii estimează existența a aproximativ 150–200 de cuvinte românești de origine dacică sigură sau probabilă. Prezența lor demonstrează continuitatea populației autohtone în procesul de romanizare. Majoritatea vocabularului fundamental românesc este de origine latină. Peste 60 la sută din vocabularul de bază al limbii române este de origine latină, iar în nucleul lexical fundamental proporția depășește 80 la sută.

Acest fapt demonstrează că latina a constituit scheletul limbii române. Armata

romană a reprezentat principalul agent al romanizării. Legiunile staționate în Dacia erau: Legio XIII Gemina (Apulum); Legio V Macedonica (Potaissa); numeroase unități auxiliare. Soldații proveneau din provincii diferite și vorbeau varietăți regionale ale latinei populare. Această latină militară prezenta: simplificări gramaticale; pronunție populară; reducerea declinărilor; folosirea frecventă a prepozițiilor. Tocmai aceste caracteristici se regăsesc ulterior în limbile romanice. De exemplu: Latină clasică, *lupus silvam intra*. Româna: *lupul intră în pădure*

Relațiile gramaticale sunt exprimate prin articole și prepoziții, nu prin sistemul complex de cazuri al latinei clasice. Procesul lingvistic nu a fost unul de substituție instantanee.

Timp de generații, populația dacică bilingvă a utilizat simultan: limba autohtonă; latina populară. Treptat, latina devine dominantă, însă preia: cuvinte dacice; unele particularități fonetice; anumite structuri sintactice. Rezultatul este ceea ce lingviștii numesc latina dunăreană sau proto-româna. Deși este romanică, româna prezintă trăsături proprii. Articolul hotărât enclitic. Această caracteristică este explicată prin influențe balcanice și prin evoluția proprie a latinei orientale. Româna păstrează numeroase cuvinte latine dispărute în alte limbi romanice: *directus* / drept, *anima* / inimă, *basilica* / biserică, *dominus* / domn. Acest conservatorism demonstrează izolarea relativă a comunităților romanice nord-dunărene după retragerea administrației romane.

Formarea limbii române este strâns legată de teoria continuității daco-romane. Argumentele lingvistice includ: păstrarea hidronimelor dacice; conservarea fondului lexical autohton; unitatea limbii române pe întreg teritoriul său istoric; caracterul profund latin al vocabularului fundamental.

Lingvistul Alexandru Rosetti considera că: „româna reprezintă continuarea latinei vor-

bite în provinciile dunărene ale Imperiului Roman”. Limba română s-a format printr-un proces complex de romanizare a populației geto-dace, desfășurat între secolele II–VII d.Hr. Fundamentul său este latina populară introdusă de armata romană, de coloniști și de administrația imperială. Totodată, substratul dacic a contribuit semnificativ la individualizarea limbii prin păstrarea unui fond lexical autohton și prin influențe fonetice și culturale. Astfel, limba română reprezintă expresia lingvistică a sintezei daco-romane, fiind moștenitoarea directă a latinei orientale dezvoltate pe fondul etnic și cultural al vechii Dacii.

Al. F. Țene,
Cluj-Napoca

SÂNZIENELE, SĂRBĂTOAREA CÂND SE DESCHID CERURILE

Carmen Cristina OLTEAN

Sunt sărbători care vin din adâncul unui neam. Ele nu se prind simplu de o dată, ci se leagă de o memorie. Așa sunt Sânzienele, sărbătoare de vară, de flori de câmp, de soare și de taină, în care pământul pare că își ridică pentru o clipă fruntea spre cer, iar omul își amintește că nu este numai trup, nu este numai trecere, nu este numai trudă, ci și chemare.

În ziua de 24 iunie, când Biserica prăznuiește Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, tradiția populară românească a păstrat, ca într-un vas de lut ars de soare, sărbătoarea Sânzienelor. Nu este o simplă întâlnire între datini vechi și rânduială creștină, ci o suprapunere plină de înțeles. Sfântul Ioan este glasul care strigă în pustie, cel care pregătește calea Luminii. Sânzienele, în sufletul satului românesc, sunt tot o vestire a harului coborât peste lume: în natură, în spice, în flori, în trupul înflorit al verii, în nădejdea omului că lumea văzută nu este despărțită de cea nevăzută.

Florile de sânziene, galbene ca rugăciuni aplecate sub soare, nu sunt doar ierburi de

câmp. În imaginarul românesc, ele devin simboluri. Femeile le culegeau cu credință, fetele împleteau cununi, gospodăriile le așezau pe acoperiș ca pe o binecuvântare. Nu era vorba numai despre frumusețe, nici numai despre obicei. Era o formă de a recunoaște că natura are grai. Că iarba, floarea, roua, câmpul și cerul au un limbaj al lor, pe care omul îl asculta mai atent decât îl ascultăm noi astăzi.

În obiceiurile satului românesc, florile de sânziene nu se culegeau oricum. Fetele le puneau sub pernă în noaptea de 23 spre 24 iunie, cu nădejdea că își vor visa ursitul, ca și cum floarea ar fi putut duce în somn o veste dinspre destin. Din sânziene se împleteau cununi, care erau aruncate pe acoperișul casei; dacă rămâneau acolo, era semn de bine, de noroc, de sănătate și, pentru fete, de măritiș. Se mai credea că sânzienele apără casa, holdele și oamenii de primejdii, ca și cum floarea, trecută prin soarele verii, ar fi primit putere de ocrotire. Alteori, cununile erau lăsate în grădină, sub cerul nopții, iar roua dimineții era privită ca o binecuvântare. În aceste obiceiuri nu era

doar superstiție, ci un fel curat de a citi semnele lumii: fata își încredința dorul florii, casa primea cununa ca ocrotire, iar dimineața răspundea prin rouă.

În noaptea de Sânziene, lumea pare să stea pe un prag. Se spune că se deschid cerurile. Poate că nu se deschid așa cum ar dori ochiul să vadă, ci altfel: în lăuntru celui pregătit să le primească. Se deschid pentru cel care mai are curăția de a se mira, pentru cel care știe că taina nu se cucerește, ci se împărtășește. În asemenea nopți, satul românesc nu inventa miracole, ci trăia cu simplitate într-o lume în care miracolul făcea parte din viață.

Mircea Eliade a înțeles adânc această putere a sărbătorii. Pentru el, Noaptea de Sânziene nu este doar un decor folcloric, ci un loc spiritual. Este o deschidere în timpul obișnuit, o clipă în care omul poate presimți altă ordine decât cea a zilelor curgătoare, a întâmplării și a pierderii. Eliade amintește credința că, în această noapte, cerurile se deschid, dar numai pentru cei care știu să le privească. De aici începe frumusețea adâncă a sărbătorii: nu în spectacolul minunii, ci în ochiul curățit care mai poate primi minunea.

Poate de aceea această sărbătoare ne tulbură încă. Pentru că ea ne amintește ceva ce am uitat. Ne amintește că omul nu se vindecă numai prin răspunsuri limpezi, ci și prin simboluri. Că rădăcina nu este ceva ce ne ține pe loc, ci ceea ce ne ține viu. Că floarea nu este doar ornamentul ce ne bucură ochii, ci poate fi liturghie tăcută a câmpului. Că lumina verii nu trece peste lume la întâmplare, ci parcă o miruiește.

Sânzienele au și o frumusețe feminină aparte. În jurul lor se adună ia, cununa, cosânzeana, părul împletit, cântecul, așteptarea, dorul. Nu este feminitatea stridentă a lumii moderne, ci una ritualică, luminoasă, apropiată de pământ și de cer în același timp. Femeia îmbrăcată în ie, în ziua de Sânziene, nu poartă doar veșmânt. Poartă o filă de istorie. Pe pânza albă se află semne cusute de mâini care au știut să

transforme răbdarea în frumusețe. Ia este o Evanghelie țărănească a firului, o mărturisire fără cuvinte despre apartenență, demnitate și rădăcină.

De aceea nu este întâmplător că Ziua Iei se sărbătorește tot la 24 iunie. Ia și Sânzienele se întregesc una pe cealaltă. Amândouă vin dintr-o lume în care frumosul nu era despărțit de sacru. Amândouă vorbesc despre femeia româncă, despre destinul pânzei, despre galbenul florilor, despre albul cămășii, despre cusătura care unește generațiile între ele. O ie nu este niciodată numai a celei care o poartă. Nu știu dacă România se vede mai puternic în steagul ei sau în ia purtată de femeile neamului. Poate că nu trebuie să le despărțim: steagul spune lumii cine suntem, iar ia ne amintește nouă cine suntem. Ea poartă în sine mâna bunicii, atingerea mamei, creativitatea femeii de la sat, dorul fetei plecate departe, memoria unei case, a unei limbi, a unei dentități.

În diaspora, această sărbătoare poartă o emoție și mai adâncă. Departe de țară, Sânzienele nu mai sunt doar o zi din calendarul românesc, ci o chemare spre acasă. O femeie care îmbracă ia la Toronto, la Paris, la Madrid, la Sydney, sau la Chicago nu îmbracă numai un veșmânt tradițional. Ea își îmbracă rădăcina. Își pune pe umeri semnul locului din care vine. Își amintește că limba română nu este doar limbă de comunicare, ci limbă de mamă, de cântec, de lacrimă și de rugăciune.

Privite creștinește, Sânzienele nu despart credința de datină, ci arată cum poporul român a știut să ridice obiceiul spre binecuvântare. Ceea ce venea din pământ, din floare, din holdă și din așteptarea omului a fost primit, curățit prin credință și așezat în apropierea lui Dumnezeu. Poporul român a avut acest dar: a luat lumea văzută și a înțeles-o duhovnicește. A văzut în floare putere, în apă sfințire, în pâine dar, în lumină vindecare, în prag trecere, în sărbătoare comuniune. Nu a trăit credința

ruptă de pământ, ci a adus pământul în rugăciune.

Sânzienele sunt, în adâncul lor, o lecție de întoarcere la sens. Ele ne învață că există un timp pentru muncă și un timp pentru uimire. Un timp pentru a strânge roade și un timp pentru a ridica ochii. Un timp pentru a merge mai departe și un timp pentru a ne întoarce la izvoare. Într-o lume grăbită, obosită de zgomot și de prea multe răspunsuri, o astfel de sărbătoare ne întoarce din nou în firesc. Ne spune că nu suntem pierduți câtă vreme mai putem privi o floare ca pe un semn și o ie ca pe o mărturie.

Sânzienele nu aparțin doar trecutului. Ele aparțin acelei părți din noi care refuză să se usuce în uitare. Ele țin vie legătura dintre cer și câmp, dintre Biserică și sat, dintre femeie și ie, dintre memorie și prezent, dintre om și taina care îl depășește. În această zi, soarele nu rămâne doar afară, peste câmpuri și case. El coboară și înlăuntrul, acolo unde fiecare suflet mai păstrează un loc curat, nevăzut.

Și poate că aceasta este adevărata minune a Sânzienelor: nu că se deschid cerurile deasupra noastră, ci că, pentru o clipă, se poate deschide cerul din noi.

Carmen Cristina OLTEAN
24 iunie 2026, Toronto, Canada

ZIUA UNIVERSALĂ A IEI
ROMÂNEȘTI - 24.06.2026

Mircea Dorin Istrate

COMORI DIN LĂZILE DE ZESTRE

În lăzile de zestre zac comori
Înnobilate-n timpuri, de vecie,
La ele ne-am întors de-atâtea ori
Când ne-am adus aminte de pruncie.
 Îmi stau cumiști acolo miruite
 Păstrând în ele vremuri și vecia,
 Podoabe dragi ce fost-au rânduite
 De bunii mei, să-și poarte măreția.

În ele s-au simțit nemuritori
Când au știut că dacă mi-s purtate,

Al neamului trecut îl duc, și mi-s datori
Să-l lase la urmași, pe mai departe.

Acolo-i dor și multă suferință
Și vise și speranțe înșelate,
Cel drum scoborător din Mioriță,
Fior și umilințe îndurate.

Și bucurii cusute într-o floare
Cu gând curat și fală măsurată,
Tristețea înnegrită în culoare,
Și viața cu-ale sale încă toată.

Aceste ale noastre începuturi
Se vor topi încet în grea uitare,
S-or risipi în cele patru vânturi
De n-or găsi în portul popular

Văzut-ați voi cu câtă voioșie
Frumosul port venit din veșnicie
Românu-l poartă-n zi de sărbătoare
Să-i umple ziua de frumos și soare?

Cu el femeia încă se mândrește,
În el fînța toată-i înflorește
Și este-ntr-una floare între flori,
Iar de-o privești te trec ades fiori.

Cu IA învrăjitu-mi-a bărbații,
În POALĂ -a legănat copii și frații,
CĂTRINȚELE îi dat-au strulucire
Mereu să-mi aibă parte de iubire.

În LAIBĂR pus-a un buchet de floare,
Iar în NÁFRAMĂ loc de lăcrimare,
Când fi-va dânsa încă în nevoi
La mort, necaz, ori de boli-veți voi.

Când și-a țesut veșmântul iarna toată,
A pus în el iubire laolaltă
Cu tot frumosul lumii ce-o-nconjoară,
Sperând să-i fie viața mai ușoară.

Cu-n PUNCT, c-o CRUCE,
toate le-a cusut,
Acolo-mi stând istorii de-nceput,
Tristeți, speranțe, încă bucurie
Și-a locului poveste-n ele-mi fie.

De știi să le citești, dintr-o privire
Îmi știi de unde-i fata cu-a ei ie,
În care deal îmi este măritată,
În care vale fosta ea ca fată.
În cinste-mi țineți portu-adevărat
Pe care-n timpuri neamul la purtat,
El încă-nobilează și-nfînțește
Pe cea care, astfel îmi gândește.

COMORI DE SUFLET

V-am lăsat în ladă, straie de-mpărat,

*Albi țari ca spuma, clichină de lână,
O cămeșă nouă, bună de-mbumbat,
De la mine încă, asta vă rămână.*

*Comănac de paie și opincă groasă,
Un cojoc de oaie și de miel căciulă,
Cald vă ție iarna de o fi geroasă
Că la noi c-am trage, vântul sus, pe hulă.*

*Abă, coți vreo zece, bună de croială,
Moi obiele încă și cheptar de luna,
Vă-mbrăcați cu ele ca să-mi fiți în fală
Când cel port purtave-ți, să vă vadă
lumea.*

*Un răboj de stână, fluier să-nvioaie
Inimi în durere când vi dor de țară,
Briciul de la moșu ce-a trecut războaie,
Brișca încă nouă, și-o parauă chioară.*

*Țineți dar la ele că-s comori de suflet
Din străbuni lăsate, sfântă moștenire,
De le porți, fînța toată-i numai râset
De le uiți vei pierde, drep la nepieire.*

FRUMOASĂ CA O ZÂNĂ

*Motto: „Ia, poalele, cătrința înfloresc mereu o fată
Fiind averi neprețuite când ai mâini cu-
ndemâneală,*

*Cu un ac și-un fir de ață, într-o iarnă-nviforată
Ea cusutu-și-a averea, s-o ridice-n mare fală.*

*Pe ie și cătrință curg râuri înflorate
În galben și-n albastru, în roșu ca de mac,
E sufletul femeii în toate desfătate,
Ca nufărul în floare, pe ochiul unui lac.*

*Din linii și steluțe, din puncte îndesate,
Din cruci și câte alte însemne meșterite,
În mintea ei și-n suflet se rânduiesc mai
toate,*

*Apoi, în ochi și-n mână, mi se preling
grăbite.*

*Pe câmpul alb al iei cu acul ea îmi ară
Și-mi seamănă frumosul cuprins în vii
culori,
Tristețea-o pune-n negru, iubirea-n roșu-
pară,
Speranța și visarea-n albastru unor zori.*

*Lumină-a pus din soare pe firul din
cătrință*

*Și-nvioratul verde din iarba din poeni,
Parfumul unor toamne din arămita viță,
Iar galbenul din lanul ce mi se coace-n
veri.*

*În straiul ei codana-i, Ileană Cosânzeană
Atuci când iasă-n lume duminica la joc.
Se-nciudă alte fete și sigur vre-o vădană
Că mândra ce-a fătucă, e plină de noroc.*

*Iar când se-nvârte-n horă cu pletele-i în
vânt*

*Și poala-i se ridică lăsând picior să-i vadă,
Să-mi spuneți voi atunce fecior de-i pe
pământ*

Fătuca cea frumoasă să nu îi fie dragă.

**

*Purtați-mi dară straiul ce din vechime
vine,*

*Cu tot ce el aduce din vremea cea bătrână,
Vă-nobilează trupul și sufletul în sine
Făcându-vă pe toate, frumoase ca o zână.*

IE DE BĂCIȚĂ

*De fi-veți vreodată pe-un umăr de deal
Cu nalbă în floare și-n iarbă crăiță,
Să știți că aicea, în vechiul Ardeal
Născutu-sa Doina, din cânt de băciță.
Pe-aicea și vântul atunci când adie
Povești îți aduce de-acol' din trecut,
Cu fir de mătase ea scris-a pe ie
Rămână însemne din vremi de demult.*

*La fel ca răbojul ținută-i socoată
La câtă durere e-n neam și pe lume,
Cât râuri de lacrimi sunt puse în soartă,
Cât zile cu soare putut-a s-adune.*

*De știi le citește și ele ți-or spune
Cât doruri, cât jale e-n suflet la neam,
Cât soare-i în galben, în negru-s furtune,
În roșu și-albastru-s dorinți câte am.*

*Cusută cu suflet, cu drag, cum se cere,
Purtat-a ea ia la nunți și la mort,
În fală și-n cinste, că-i mândră muiere
Atunci când se-mbracă în dragul ei port*

*Iar când de pe lume s-o duce-n uitare
În ladă lăsa-va o taină-nstelată,
Să știe urmașii, că neamul mai are
Comoară de suflet cu stele-nflorată.*

DOVEZI DE VIETUIRE

*Istoria străveche, aceea adevărată,
Stă-n limba cea vorbită de bunii mei
moșneni,*

*În semne încifrate în lut sau pe vre-o pi-
atră,
La sfânta Tărtăria, Dârjov, ori Cucuteni.*

*Pe-atunci, în vechea lume, cuvântul era
lege*

*Și în puține semne puneai un legământ,
Vre-o vrajă, îmn de slavă, ori fapta unui
rege,*

*Blesteme ce dușmanii să-i bage în
mormânt.*

*În datini și-obiceiuri stau zile însemnate
Anume dară puse să ținem bine minte,
Ne fie de-o schimbare, de-un hram, de
sănătate,
Să știm ce-a fost în urmă și cum o fi
'nainte.*

*Așa era viața pe-atunci, în cele timpuri,
Un semn, erau cuvinte spunând ceva anu-
me,*

*Porecla ta și locul erau însemn de neamuri,
Iar fapte mari făcute, te încinsteau cu-n
nume.*

*Ascunse în legende, în mituri, în povești,
În vechile balade se tăiniuesc adânc,
Eroi din cele timpuri din spițele domnești,
Ce în a lor pomelnic, bucăți de vremuri
strâng.*

*Citește-le cu grijă, că ele îți vor spune
Cum fost-a a lor viață, în timpul cela
scurs,*

*Eroii și-a lor fapte din vremile bătrâne
Ce-n fila de poveste, e adevăr ascuns.*

Învață și păstrează în țandără de minte

*Minunile acestea, istorii curgătoare,
Ele-s dovadă vie, de ce a fost 'nainte,
De cum prin astă lume, trecut-am în ur-
care.*

ÎNSEMNE SFINTE

*STEAGUL e simbolul bravului popor
Ce înflăcărează inimi care vor
Fie-mi laolaltă neamul cu-a lui toate,
Facă-n fața lumii mărețite fapte.*

*IMNU-i pentru suflet cânt înălțător
Bun de pus pe rană, leac vindecător,
El îmbărbătează și ne face bravi
Întărind credința celor care-s slabi.*

*PORTUL e oglinda sufletului meu
Ce ne leagă încă de strămoși mereu,
Curcubeu, lumină, fală, frumusețe,
Bunătate-n inimi, jale și tristețe.*

*Steagul, imnul, portul sunt avere sfântă,
Fală, vis, putere, toate ce încântă
Inima română, sufletu-i curat,
Facă-l din nimica scut de apărăt.*

*Ele întărescă-mi veșnica credință
Că mereu avea-vom sfânta biruință
De vom fi în viață strâns uniți, curați,
Într-un gând și faptă cum sunt bunii frați.*

*Le purtați în suflet toate cele trei
Și-n urmași le puneți fie-mi pui de lei,
Fără ele-n lume suntem neștiuți,
De le dăm mărire, fi-vom neînfânți.*

**Mircea Dorin Istrate,
Târgu Mureș**

Strict secret
Ex. Nr. 001

Utilitate publică

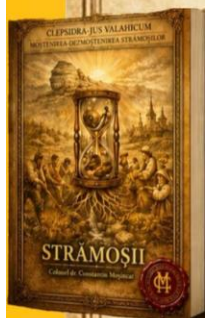
PROEMIU – PORUNCA DE ZI Nr. 1

În temeiul datoriei față de Strămoși, în numele Adevărului moștenit din bătrâni, sub autoritatea Legii bătrânești (Jus Valahicum), sub semnătură olografă,

CLEPSIDRA – JUS VALAHICUM MOȘTENIREA – DEZMOȘTENIREA – STRĂMOȘILOR

devine act de mărturisire, restituire și judecată dreaptă asupra istoriei Neamului Valah, prin deschiderea Lăzii cu înscrisuri și sigilarea Clepsidrei.

Acesta este un studiu istoric și juridic documentat, o profesiune de conștiință, un act de relevare și apărare a rezervorului de memorie vie a neamului românesc.

Prin această poruncă sacră structurăm lucrarea în cinci volume, fiecare având misiunea clară și responsabilitatea proprie, ca argument-probă, astfel:

1. **STRĂMOȘII** – ne-au fost temelia prin ADN, origine, obârșie, izvor pentru continuitate și rânduială;
2. **IDENTITATEA** – conștiința de sine a Neamului;
3. **MOȘTENIREA** – drept imprescriptibil, iar *dezmoștenirea* – fapt cu drept reparatoriu;
4. **SUFERINȚA** – jertfă, rezistență și încercare;
5. **LADA CU ÎNSCRISURI** – ca martor suprem, dovada scrisă în cronică, hrisoave cu hârtii autentice și reconstituite, sprijinite pe urmele lăsate de opinci și pe parafele sigiliului autorului.

Metodologia de lucru este una de rigoare academică, cu surse verificate și citate exact; surse orale expres, studii, hărți reale pe coordonate geografice distincte, clar delimitate între fapte, interpretări și ipoteze de reconstituire, simboluri corelate și explicate ca probe și argumente.

Adevărul are la bază tripticul Gând – Cuvânt – Faptă și este cernut prin spirala de lumină a Clepsidrei. Astfel, orice relativizare a moștenirii, dezmoștenirii, suferinței și zestrii se sprijină pe fapte reale și pe orice încercare de ștergere din memorie a contribuției Strămoșilor, o considerăm încălcarea a prezentei Porunci de Început.

Autorul își asumă deplina răspundere pentru conținut, interpretare și concluzii, cu egală îndatorire față de alte neamuri, dar cu veracitate absolută față de strămoșii săi.

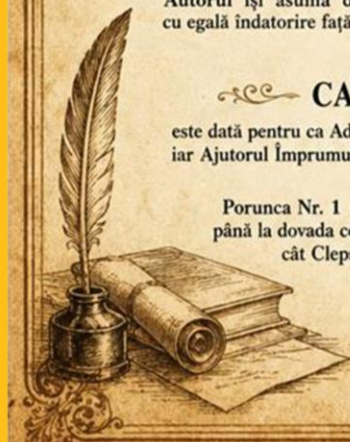
Deviza lucrării:

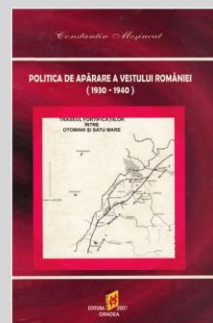
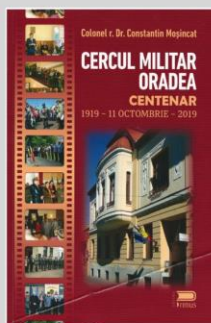
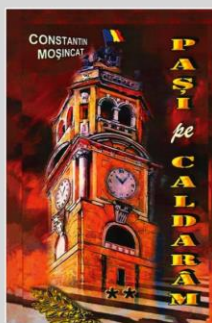
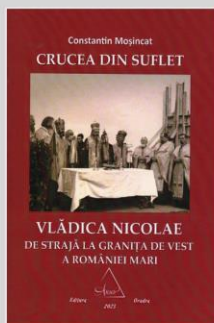
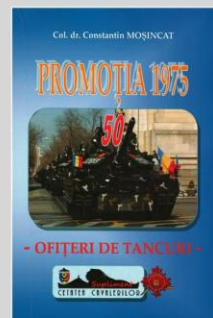
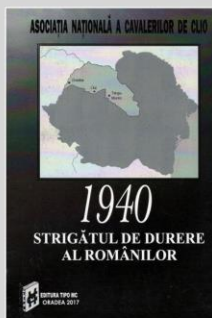
CARTEA MEA ESTE ȘI A TA

este dată pentru ca Adevărul moștenit să nu piară printre dreptăți și nedreptăți, iar Ajutorul Împrumutat Declarației să rămână un mijloc de supraviețuire.

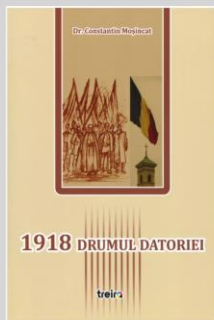
Porunca Nr. 1 intră în vigoare la data scrierii și rămâne valabilă până la dovada contrară prin mărturii autentice și dincolo de timpul cât Clepsidra va mai curge de la izvor spre adevăr.

Constantin Moșincat
Colonel – Doctor în Istorie

VOLUME DE AUTOR:
CONSTANTIN MOȘINCAT

CETATEA CAVALERILOR

Publicație lunară a Asociației Naționale a Cavalerilor de Clio
www.biblioteca-cavalerilor.ro
bibliotecacavalerilor@gmail.com
rececavaler@gmail.com
 ISSN 2734-6889, ISSN-L 2734 - 6889